UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

1837

1837

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/sverigesnational18stoc

Swed
9687

SVERIGES NATIONAL-LITTERATUR

1500—1900

XVIII

ANNE CHARLOTTE LEFFLER. ERNST AHLGREN. ALFHILD AGRELL. GEORG NORDENSVAN. A. U. BÅÅTH. ELLEN KEY.

127874
5/5-/13

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

VERKET PLANLAGDT AF OSCAR LEVERTIN

UTGIFVET AF HENRIK SCHÜCK OCH RUBEN G:SON BERG UNDER MEDVERKAN AF FR. BÖÖK, G. CASTRÉN, N. ERDMANN, J. MORTENSEN, O. SYLWAN, SV. SÖDERMAN, K. WARBURG, FR. VETTERLUND OCH E. WRANGEL * * * *

RUBEN G:SON BERG

*

ANNE CHARLOTTE LEFFLER.
ERNST AHLGREN. ALFHILD AGRELL.
GEORG NORDENSVAN. A. U. BÅÅTH.
ELLEN KEY

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1912

ANNE CHARLOTTE LEFFLER. ERNST AHLGREN. ALFHILD AGRELL. GEORG NORDENSVAN. A. U. BÅÅTH. ELLEN KEY.

Den *moderna svenska realismen* är en af de åtskilliga benämningar, hvilka försökts som sammanfattningsnamn på en hufvudgrupp af svenska vittra författare, hvilkas arbeten framför allt tillhöra 1880-talet. *Åttitalet* har därför också ofta användts som namn på denna författarkrets och dess riktning. Att indela litteraturhistoria efter årtionden är naturligtvis omöjligt; kulturutvecklingen går inte efter några bestämda delar af en tideräkning, och inte ens århundradesskiftena bilda ju epok. De litterära sammanhangen och skiljaktigheterna äro också synnerligen svåra att fästa med bestämda år, då deras rötter i allmänhet sträcka sig långt tillbaka. Men det är nödvändigt att gruppera litteraturens innehåll under vissa hufvudperioder, emedan man annars löper fara att få allting sammanfallande i atomer, d. v. s. individer och verk, utan möjlighet att klargöra det förenande eller öfverskåda ett visst skedes hufvudkaraktär. Man behöfver därför inte strama åt de sammanhållande banden så hårdt, att individernas betydelse fördunklas och allt blir helt abstrakt riktningar och skolor. När man talat om åttitalet eller realismen eller naturalismen, har man knappast blifvit missförstådd, ty den afsedda litterära riktningens hufvudsyfte och formideal voro af realistisk och social natur. För att förstå dess vanliga namn, måste man komma ihåg, att 1870-talets svenska vitterhet icke hade dessa drag som be-

stämmande sin andliga prägel och att redan vid 1890-talets ingång signalerade de unga ledande krafterna helt andra intressen och en helt annan formkonst.

En kronologisk synpunkt, som tycks vara ganska viktig vid bestämningen af litterära perioder, äfven om den är olämplig som hufvudindelningsgrund, är generationsprincipen. Vi veta ju alla, hur en kamratkrets, ett släktled kan gå ut i lifvet med samfällda ideal och sträfvanden; finnes det ibland dem ett antal öfverlägsna begåfningar, kan deras inflytande bilda utgångspunkt för en ny rörelse. Tvärtom händer det ju inte sällan, att det ensamma snillet, i trots af väldiga nydaningar och märkliga uppdaganden, inte når erkännande eller lyckas rycka med sig de yngre och få inflytande på litteraturen, medan hans verk och ideal äga det nya programmets ungdom. Det är också lätt att finna, hur ojämnt de stora andliga krafterna under olika tider gruppera sig i olika fack och intressen, ibland tar litteraturen dem, ibland politiken, ibland någon vetenskaplig ämnesgrupp. I Sveriges litteraturhistoria finner man utan svårighet, att de sista hundrafemtio årens förnämsta vittra skeden äro att tillskrifva ett par sådana utprägladt litterära generationer.

En enhet i litterära sträfvanden och uttryckssätt, om också med brytningar inom sig, bildade den gustavianska vitterheten. Alla dess företrädare voro födda på 1750-talet och således jämnåriga: Gustaf III, Kellgren, Leopold, Clewberg-Edelcrantz, fru Lenngren, Lehnberg, Oxenstierna, Adlerbeth, Lidner, Thorild. På 1760- och 1770-talet föddes endast enstaka litterära begåfningar, såsom Franzén och Wallin, hvilka trots oppositionstendenser i vissa fall inte mäkta skapa en ny epok. Det sker först när ett nytt litterärt släktled uppträder, hvars litterära revolution underlättas af att en politisk föregått, som sopat bort censurhinder och den samhälleliga maktens intresse för att skydda den gamla vitterhetens position. De nya voro samtliga barn af ett nytt årtionde: Livijn

född 1781, Tegnér 1782, Geijer och Hedborn 1783, Hammarsköld 1785, Palmblad 1788, Atterbom 1790, Dahlgren och Almquist 1791, Stagnelius 1793. Det är delvis yttre förhållanden, som göra, att dessa skalder inte samla sig till stora verk förrän jämförelsevis sent: Tegnér ger ut "Fritjofs saga" vid fyrtiotre, Atterbom "Lycksalighetens ö" vid trettiosju och Almquist börjar offentliggöra "Törnrosens bok" vid fyrtiotvå års ålder. På grund häraf hinna några af dem och deras något yngre samtida — som Fredrika Bremer (f. 1801) och Emilie Flygare-Carlén (f. 1807), hvilka företräda den prosaskildring och liberalism, som tveksamt börjar efter 1830 och vinner i styrka mot 40-talets ingång — bli meningsfränder med den nya poetgenerationen. Det är de politiska eller humoristiskt-realistiska unga skalderna: Sturzenbecker och Sommelius (födda 1811), von Braun (1813), Nybom (1815), F. A. Dahlgren och Malmström (1816), Wennerberg och Strandberg (1817). Men alltjämt lefva och verka de äldre, och århundradets midt företer inga bestämda former. Ännu in på 1860-talet har t. ex. den unge Snoilsky samma intresse för skandinavismen och för polackernas uppror, samma allmänt demokratiska patos som Strandberg på 1840-talet. En enstaka stor begåfning som Viktor Rydberg (f. 1828) bildar ingen epok, ty han har ingen generation med sig, och hans alstring kommer spridd under skilda årtionden. Nästa nya gruppbildning är de s. k. signaturerna, födda 1838—42, hvilka i sin midt ha en stor skald, Snoilsky. Hans klufna lif och brist på idéintresse hindra honom att inleda en ny riktning, det blir — liksom för Franzén — endast tilloppet. Men så kommer återigen en poetisk generation och tätt i dess spår ännu en. Den äldre gruppen — inberäknadt de tidigt debuterande yngste — är just de, som egentligen bilda det s. k. åttitalet: Strindberg, Anne Charlotte Leffler och Alfhild Agrell (födda 1849), Victoria Benedictsson (1850), Bååth (1853), Bondeson (1854), Nordensvan (1855), Geijerstam (1858),

Ola Hansson (1860), Lundegård (1861) och Tor Hedberg (1862); den yngre gruppen är det s. k. nittitalet: Selma Lagerlöf (1858), Heidenstam (1859), Fröding (1860), Levertin (1862), Karlfeldt (1864) och Hallström (1866). Som synes, gå grupperna ihop: "i stort sedt är det ju en och samma släkt som gjort båda kampanjerna för eröfrandet af den poetiska friheten", skref också Levertin. Skandinavismens bristning och representationsreformens genomförande beteckna politiskt en historisk periods utgång. Tiden därifrån och hän emot 1870-talets slut är således den närmaste bakgrunden för realismen.

Realismen i och för sig var ju inte någon nyhet i vår litteratur. Ett drag af nästan holländskt genremåleri anser Schück karakteristiskt för svenskarna, och redan under romantikens begynnelsedagar hade en osystematisk humorist som Cederborgh gett prof på verklighetsskildring utan stilisering eller förskönings. Geijer kunde 1826 brefledes ge ett ganska realistiskt råd: "Gif fan både i att antikisera och romantisera. Det är förbi med bäggedera. Poesien har så länge sett i luften efter mönster, att det är tid hon vänder sig till det verkliga lifvet, till uppfattning, samling, utbildning af dess poetiska element — [observera att häri ligger begränsningen af Geijers realistiska syn!] — Äfven poesien måste såsom vetenskapen vända sig från de luftiga teorierna till observation af naturen och det mänskliga lifvet." Med prosaromanen under 1830-talet stiger den realistiska flodvågen för första gången under århundradet öfver alla andra. Det gäller mindre Fredrika Bremers tidigare "Teckningar ur hvardagslifvet". Trots sitt namn äro de till åskådningen identiska med romantiken, och verklighetsskildringen är hejdad vid gränsen till det låga eller obehagliga, vid vissa former af det onda. Hon kan skildra det onda såsom det demoniska, men icke såsom det reellt mänskliga. Hennes sympatier stanna hos den öfverreflekterade, sentimentala,

romantiska småfolksidyllen hos Jean Paul, den ädla dygden hos Walter Scotts hjältar och hjältinnor, men hon afskyr "Bulwers förförande brottslingsromaner och den fördärfvade Balzacs talangfulla teckningar af hvardagslifvet". Äfven henne grep ju likväl sedermera tendensen, och striden mot konventionella missförhållanden skärpte delvis hennes blick. Långt mera realist var ju hennes samtida Emilie Flygare-Carlén. Trots allt det som verkar lånbiblioteksroman på oss, är hon ju en *heimatkünstler* långt innan termen var uppfunnen, och Bohusläns kustbefolkning har i henne en trogen skildrare. Realist var äfven den allkunnige Almquist, hvars "Det går an" var den första tendensnovellen i Sverige. Där är endast den mest alldagliga och objektiva verklighet gifven, men allt ligger ändå klart och typiskt, så att vi ana stora lagar och principer i det lilla hvardagliga. De ganska enkla förståndsmänniskorna Sara och Albert växa till representanter för tusenden, och vi erfara känslan af att stora samhällsfrågor kräfva sin lösning, om icke dessa tusenden skola gå under. Till och med den föraktade dialekten blir litterärt använd i Fredrek på Ransätts värmlandsbilder, och med de politiska skaldernas hufvudintresse förmäldes gärna ett realistiskt. Sturzenbecker säger: "tidens barn af all min själ, jag blir på jorden kvar", och det låg program i självkarakteristiken: "jag vandrar på den hårda mark och sjunger för mitt folk." Ett program af utpräglad modernitet, särskildt intressant därför att det ryckte industrialismen inom poesiens råmärken, framlade Robert von Kræmer i diktsamlingen "Diamanter i stenkol", som inledes med frågan: hvarför skulle inte det sköna kunna framställas i nutidens verklighet likaväl som i en inbillad poesis guldålder, när diamanten i alla fall aldrig är skönare, än då den infattas i stenkol? Snoilsky proklamerade sig ju också som realist med inledningssången till "Italienska bilder":

Jag tröttar ingen utöfver höfva
med tomma foster från drömmars hem;
jag sjunger endast hvad jag fått pröfva
med mina sinnen, de sunda fem.*

Äfven utländska inflytanden verkade i samma riktning som dessa spridda svenska. Populär och präglande tusendens uppfattning var Dickens, med sin sentimentalitet i skildringen af underklassen, sitt hån mot byråkratism och formelväsen, sitt hat mot den giriga egoismen, med direkt tendens mot samhälleliga missförhållanden, men välvillig och varm. I hans stil röjer sig tidningsmannen, med stor referentförmåga att skrifva snabbt och sammanfattande, och karikatyristen. Vida känd och uppskattad var äfven Thackeray, kallad cyniker, emedan hans bilder, trots de sentimentala mellanslagen, så ofta ge samma intryck, som Almquist sammanfattat i de allbekanta raderna:

Hvarför är den goda dum?
Hvarföre den kloka ond?
Hvarföre är allt en trasa?

Thackeray kompletterade Dickens genom att behandla öfverklassen negativt, genom att låta den enfaldiga eller den antipatiska bli intressant, och kunde i sin analys anlägga ett direkt naturvetenskapligt betraktelsesätt. Däremot var en fransman som Balzac på långt när inte så känd och har väl långt ner i tiden ej spelat någon roll som förebild här. Med all sin empiriska detaljanalys och minutiösa iakttagelse för-

* I förbigående kan anmärkas, att romantikens konstlära i denna punkt inte lät annorlunda. Novalis, den tyske romantikern, låter Klingsohr säga till en ung skald: »Du skall själf få se, hvilka sånger som bäst lyckas dig, säkert de, hvilkas föremål äro dig bekantast och mest närvarande. Därför kan man säga, att poesien helt och hållet hvilar på erfarenheten. Jag vet själf att i unga år kunde intet föremål vara nog aflägset och obekant för att jag skulle velat besjunga det. Hvad hade det blifvit? Ett tomt, fattigt ordbuller.»

enade han ju en romantisk kombination och konstruktion, som bort bana väg för hans verk i 1850-talets Sverige, men han fick stå tillbaka för en underhållningsförfattare som Eugène Sue, hvars arbeten togos på allvar och diskuterades ännu af den unge Strindberg. Flaubert och Zola kommo ändå senare till Sverige, där den förre började öfversättas 1883 och den senare 1879.

I Sverige uppstod ingen målmedveten, samlad realistisk rörelse, förrän till de antydda faktorerna kommo ytterligare andra, väsentligen bestående i kännedom om det allmäneuropeiska kulturarbetet i empiriens tjänst. Direkt eller indirekt ligger det bakom en mängd vetenskapliga forskningar, hvilka omgestaltat lefnadsuppfattningen, främst sådana franska och engelska författare som Darwin med sitt verk om arternas uppkomst, Spencer och Stuart Mill med utvecklingsläran och utilitarismen, Taine med naturalismens och empirismens teorier och som införare af reportaget i romanfabrikationen, för att nu endast nämna några namn. I deras spår följde en rik prosalitteratur i Frankrike och England, delvis nämnd här ofvan, hvarifrån impulser kunde ges — med Tyskland däremot hade vi i stort sedt brutit de litterära förbindelserna efter Heines död — och slutligen kommo påverkande initiativ äfven från Danmark och Norge. Ett våldsamt öfverdrifvet uttryck 1885 af Strindberg om norrmännens betydelse lyder: ”Sveriges litteratur från 65 till nu heter Björnson, Ibsen och Lie.” För själfva realismens inträde i Sverige hade dessa tre emellertid inte någon hufvudsaklig betydelse, då t. ex. Björnson först 1875 med ”Redaktören” och ”En fallit” gaf sig in på det moderna dramat. Direkt återigen talade en dansk, Georg Brandes, för att sätta moderna problem under debatt och följa med den allmäneuropeiska kulturutvecklingen. Hans arbeten började läsas här från och med 70-talets ingång.

Epokens första märkligare arbeten voro af Strindberg,

uppsalaskisserna ''Från Fjärdingen och Svartbäcken'' och stockholmsskildringen, samhällssatiren ''Röda rummet''. Med ens tycktes det, som om en rikare och lifligare alstring var invigd, och i rask följd kommo samtids- och problemböcker från nya, unga författare, så att inom kort den svenska vitterheten fått ett fullkomligt förändradt skick liksom nya syften.

Af de realistiska författare, som äro representerade i detta band, var Anne Charlotte Leffler väl den, som vid 80-talets midt näst Strindberg ansågs som riktningens starkaste namn. I de flesta afseenden hans motsats, kompletterade hon honom inom verklighetsskildringen och samhällskritiken på åtskilliga områden. Hon rörde sig företrädesvis inom den högre medelklassen eller aristokratien, societeten med ett ord, och i stället för den angripande åskådarens eller åhörarens iakttagelsreferat kunde hon lämna pålitliga inre själsbilder af ''dem där uppe''. I stället för Strindbergs explosivt känsliga temperament, direkt öfverfördt på stilen, trädde hos henne ett lugnt, kyligt berättarlynne, som byggde upp novellen med öfverläggning och utförde den utan att falla i öfverdrift. Det är en jämn, öppen, ärlig, enkel och godlynt framställning, där det kritiska omdömet vägt allt, och där knappast någon fantasiens lek får störa berättelsens gång. Det är väl ingen af de realistiska författarna från denna period, hvars stil är så olik den senaste epokens lyriskt-fantasifulla grundton som fru Leffler, hos hvilken analysen och redogörelsen för hvad som tilldrog sig äro ensamhärskande. Hon är också en af dem, som vederhäftigast och mest upplysande karakterisera sin tids människor.

Den anonymt uppförda dramatik, som hon skref under 70-talet, hade haft till hufvudproblem det moderna och aktuella: en begåfvad personlighets sträfvan att göra sig fri. Både där och i hennes senare dramatiska författarskap är emellertid en viss brist på jämvikt och en osannolikhet i dialogen, som inte låta hennes verklighetssinne och samtids-

intresse komma till sin rätt. Så mycket mera var det fallet med den stora berättelseserien *Ur lifvet*, hvilken bär sin titel med rätta. Det intellektuella i fru Lefflers läggning sammanstämde med tidens böjelse för diskussion och resonemang i moderna spörsmål, och det finns väl inte många af den tidens noveller, i hvilka samtalsskicket och problemdebatterandet återge verkligheten så äkta och illusoriskt som vissa af hennes, t. ex. *I krig med samhället* eller *En sommarsaga*. Hon var angelägen om att hennes berättelser inte skulle verka afsiktliga, hon undvek att i dem uttala sig för och emot. Personerna och deras öden skulle ge lärdomarna, medan hon själf trädde i bakgrunden för att låta berättelsen få så mycket mer objektivitet. Ehuru man därför oftast saknar själfva den stämningsmättade atmosfären ikring hennes figurer, det lyriska inslaget i väfven, stod hon inte kall och odeltagande bredvid de skildrade. Med mycken finkänslighet och behag kunde hon framställa en rörande situationsbild, fördjupad till karaktärsstudie och på samma gång ställd i samband med klassuppfattning och samtidsspörsmål. Den öfvervägande analytiska riktningen hos hennes författarskap, som räckte till 1889, började då aflösas af en vida mera personligt känslofylld *(Kvinnlighet och erotik)*, hvarigenom både ämnesval och stil förändrades. Den omhvälfning i hennes lif, som ledde till hennes andra giftermål, 1890, och flyttning till Italien, var gifvetvis den mäktigaste drifkraften vid denna öfvergång från berättare till bekännare, från iakttagande intellektualist till en af sitt eget inres rörelser fängslad kvinna. Men innan hon hann sammansmälta de nya impulsernas uttrycksformer med sin äldre stilkonst till ett harmoniskt helt, afklipptes hennes lefnadstråd af döden.

En helt annan miljö och ett helt annat temperament finna vi i Victoria Benedictssons, signaturen Ernst Ahlgrens, noveller och romaner. Medan fru Leffler växte upp bekymmerfritt och, gynnad af ett förstående och förmöget hem, tidigt

tillägnade sig en vidsträckt och mångsidig bildning, tvangs Victoria Benedictsson af föräldratryck och ett omaka äktenskap ned i andlig isolering och autodidaktisk planlöshet vid sina studier. Hennes starka vilja och obetvingliga konstnärliga skapardrift förde henne likväl igenom hindren och svårigheterna, ehuru hon därigenom naturligtvis försenades i sin utveckling och ej nådde fram till full och hel självexpansion. Ihärdiga, i ensamhet och sjukdom bedrifna förarbeten ledde omsider till offentligt framträde som författare med en samling småskisser från Skåne. Från allehanda romantiska efterklangsförsök hade hon där fullkomligt frigjort sig och med käckhet och klarhet bearbetat ett förstahandsmaterial: situationer och karakteristiker från hennes hembygd. Under den korta tid af fyra år, som hennes författarverksamhet upptog, innan hon gaf sig själf döden, öfvermannad af svåra kroppsliga lidanden och besviken på en sen kärlekslycka, frambragte hon en rad ypperliga noveller, ett par större berättelser och dramatiska utkast. Stigande formell behärskning och motivens allt större väsentlighet vittnade om hennes alltjämt fortgående artistiska mognad och öka det deltagande och den saknad, som hennes lefnadstragik framkallar. Ingen af detta skedes författare har heller blifvit så ofta och kärleksfullt biograferad som hon, och en stor del af hennes anteckningar och bref är redan utgifven och högt skattad. Lika litet som fru Leffler ville Victoria Benedictsson, att tendensen skulle framträda i hennes verk. "Jag har icke till uppgift att predika för min tid utan att afbilda den. Jag har den mest passionerade kärlek till kött och blod. Hvad skall jag med dogmer?" skref hon i ett bref till Ellen Key, och undvek äfven oftast de teoretiska resonemangen i sina berättelsers dialoger. Trots den svåra ohälsa, af hvilken hon led under så många år, har hennes alstring alldeles öfvervägande en prägel af sundhet och kraft. Hon älskade arbetet och de arbetande, och hennes verk äro ofta hymner öfver arbetets välsignelse. Hon be-

undrade och drogs till det friska och utvecklingsdugliga hos människor. Klemighet och pjunkighet voro henne främmande och osympatiska, men för lidandet och sorgen hade hon en djup och varm medkänsla, upprunnen ur egna bittra erfarenheter. Mot hyckleri och låghet var hon städse i strid, och hennes allvarliga, pliktkänsliga natur stöttes lätt tillbaka af lyx och konvenans.

Hon arbetade långsamt och med stark misstro mot sin egen förmåga, med många utkast, samarbetningar och omskrifningar. Från små folklifsanekdoter gick hon till starka och gripande karakteristiker, som genom intim kännedom om folklynnet och konstnärlig genomarbetning stiga bland våra förnämsta, och af sin egen rastlöst verksamma själfanalys skapade hon den omedelbara psykologiska skildringen af kvinnligt själslif och kvinnligt lidande. Det samtidigt på så många håll behandlade motivet: en kvinnlig individualitets strid för sin rätt till utveckling och själfständighet, erhöll i hennes roman *Pengar* en öfvertygande och fängslande behandling, där det själfupplefda och det diktade oskiljaktigt förenades till en konkret, individualiserad framställning, hvilken på samma gång ypperligt illustrerar tidens sträfvanden efter reformer i fråga om kvinnans ställning och äktenskapet.

Den tredje af de kvinnliga författare, hvilkas insats i den realistiska litteraturen var så framträdande och betydande vid denna tid, var norrländskan Alfhild Agrell. Så godt som ensam representerade hon då Norrland, närmare bestämdt sin hembygd Ångermanland, i vår vitterhet. Lifligare och lättare i stil och ton än Ernst Ahlgrens bondenoveller, gåfvo fru Agrells historier mindre af genomförd karakteristik. Den fördomsfrihet och oräddhet, som tog sig uttryck i hennes drastiska allmogedialoger och ofta chargeradt humoristiska, dråpligt roliga "norrlandsgubbar och norrlandsgummor", sammanhänga gifvetvis lika innerligt med det realistiska programmets fordringar på oförskönad verklighetsskildring, som

de afsiktliga stötarna mot konvenansen i fru Lefflers "Aurore Bunge" eller andra societetsberättelser. Kry och ogenerad, slagfärdig och pikant, är hennes framställning otvifvelaktigt karakteristisk för det lynne den afser att återge. För vemod och allvar, som utgöra grundtonen i många af fru Agrells berättelser, särskildt ur hvardagslifvet, finner hon kanske mindre ofta det originella och öfvertygande uttrycket, ehuru ingen kan misskänna det äkta och fina i hennes medkänsla för tillvarons styfbarn i de sorgespel och det fördolda lidande, som tillhöra "Hvad ingen ser".

Långt mera ryktbarhet än hennes norrlandshistorier väckte på sin tid hennes skådespel, de aggressiva och tillspetsade inläggen i striden för kvinnans rättigheter och för krafven på sedlig likställighet mellan man och kvinna. De tillhöra en nu åldrad indignationslitteratur af betydligt mycket mera schematisk och tendentiös karaktär än novellistiken, hvars friskhet och rustika kvickhet alltjämt hålla sig. Senare har fru Agrell med mycken smidighet attraperat främmande stilar, och framgångsrikt skildrat norrländsk medelklass i Julius Stindes hvardagsgemytliga stil och återgifvit romantiserade hembygdsmotiv i Pelle Molins patetiska maner.

Georg Nordensvans dubbelnatur af konstnär och författare har kommit hans bästa verk till godo på mer än ett sätt. Den rad älskvärda och förfinade noveller från olika samhällskretsar, som han gifvit, äger i stilens impressionistiska och brokiga ögonblickslif en målares skolade iakttagelse och estetiska omdömessnabbhet. Det ligger något af skiss öfver hans stämningar, dagrar och linjer och färger förläna behag och karaktär åt scenerierna. Många af hans figurer äro svaga människor, som icke infria sina löften, som icke stå ut med att alltjämt förbli "i harnesk", och inte sällan är grundtonen missräkning och sviken förhoppning i hans djupare lagda arbeten. Själfull och frasfri, graciös och försynt, har hans berättarkonst en naturlig obenägenhet för de stora orden

och de stora ämnena. Sitt lyckligaste grepp gjorde Nordensvan med den allkända konstnärsnovellen *Figge*, som tillförde vårt människogalleri en ny typ, öfverlägset genomskildrad i en cykel fristående historietter.

Det har sagts, att konstnärerna voro solskens- och söndagsbarnen i 1880-talets reformatoriska årtionde. Figge är inkarnationen af ett sådant solskensväsen, en impulsiv, hel, svärmande, skojfrisk artistnatur, lättrörd, stämningsskiftande och likväl en man: orubblig i sitt ärliga konstnärssamvete och sin tro på att man kan lefva utanför konventionalismens formler och fordringar. Ingen svensk bok har som "Figge" bevarat en ungdomlig konstnärsgenerations pärlande friskhet, soliga humör och karakteristiska språk.

Denna stilens friskhet gör också hans många arbeten i konsthistoria, som alltmera uteslutande upptagit honom under senare år, oändligt mera lefvande än flertalet dylika verk. Särskildt hans svenska konsthistoria äger ställvis en rent novellistisk liffullhet, och allestädes fängslas man af Nordensvans förmåga att öfverflytta ögats intryck till orden exakt och suggestivt.

Åttiotalet var framför allt prosans period. Få sökte finna uttryck i bunden form för de nya litterära sträfvandena; en enda ansågs som fullmålig representant för realismens form och idéer, det var skåningen Albert Ulrik Bååth. Han var banbrytaren; hans versspråk var icke slentrianmässigt utan återgaf självständigt och konkret de egna verklighetsintrycken. Äfven i ämnesvalet var han sig själf och upptäckare: han införde Skånes natur och folk i den svenska poesien. Mest älskade han blida och stilla stämningar, framför allt naturligtvis den skånska slättens med Sundet i bakgrunden. Hans dikt var oftare tafla än berättelse, och ibland kunde det rent stoffliga intresset öfverväga.

Vid sidan af de naturmålande dikterna stå samhällsskildringarna, vanligen små genrebilder med utpräglade mot-

satser mellan rik och fattig, mellan den pliktförgätne öfverklassaren och den trälande underklassaren, alla burna af en varm och innerlig sympati med de små och betryckta, ehuru något schablonmässigt formade. Retoriska festdikter för folkhögskolehögtidligheter, under senare år äfven för minnesfester af nationell historisk art, och ett par större diktcykler i historisk kostym äro ytterligare att nämna. Det som mest saknas i Bååths dikt är lyrikens musikaliska element; hans vers är kärf och kraftig, stundom stel och hård.

Af Ellen Keys verk är det endast ett fåtal, som icke är iklädt vitter form. Tidigt van att uppträda som talarinna och föreläserska, har hon i sitt framställningssätt bevarat en mängd karakteristiska retoriska drag. Den öfvertalandets värme, den formuleringens uddighet och den entusiasm, som kännetecknа hennes stil, låta aldrig läsaren glömma, att författarinnan ursprungligen format sina ord för att verka från talarstolen. Det är både en stor styrka, i det att Ellen Key därigenom undgår den torrhet, som så lätt följer med allt teoretiserande, och i viss mån en svaghet, i det att det lockar till en lösare och ordrikare framställning än annars.

Ellen Key har väsentligen odlat två litterära arter: den praktiskt-teoretiska, längre eller kortare afhandlingen och den litteraturpsykologiska essayn. Högst, rent stilistiskt sedt, har hon kanhända nått som litteraturessayist. Hennes ypperliga karakteristik och agitatoriska entusiasm sammansmälta där till idealiserade bilder af hög konstnärlig rang.

* * *

BIOGRAFI OCH BIBLIOGRAFI.

Anne Charlotte Leffler föddes 1 okt. 1849 i Stockholm, ingick 1872 äktenskap med häradshöfding G. Edgren, hvilket upplöstes 1889, och 1890 nytt äktenskap, med hertigen af Cajanello. Hon afled i Neapel 21 okt. 1892. — Novellsamlingen *Händelsevis*

(1869), dramerna *Skådespelerskan* (uppf. 1873, tr. 1883), *Pastorsadjunkten* (1876, tr. s. å.), *Under toffeln* (1876) och *Älfvan* (1880, tr. 1883), novellsamlingen *Ur lifvet* (I 1882, II 1883, III 1889, IV 1886), skådespelet *Sanna kvinnor* (1883), lustspelet *En räddande engel* (1883), dramat *Hur man gör godt* (1885), det i samarbete med Sonja Kovalevski skrifna dubbeldramat *Kampen för lyckan* (1887), komedierna *Familjelycka* och *Den kärleken!* (1892), teatersituationen *Moster Malvina* (1892), *Sonja Kovalevski* (1892) och *Efterlämnade skrifter* (2 bd 1893). Se biografi af Ellen Key (1893) och uppsatser af Laura Marholm (i »Kvinnor» 1895) och G. Brandes, »Samlede Skrifter», III.

Victoria Maria Benedictsson, född Bruzelius, föddes 6 mars 1850 i Fru Alstads socken, trädde 1871 i äktenskap med postmästaren i Hörby K. Benedictsson, afled i Köpenhamn 23 juli 1888. — Novellerna *Från Skåne* (1884), *Pengar* (1885), skådespelet *Final* (s. å., i samarbete med A. Lundegård), romanen *Fru Marianne* och *Folklif och småberättelser* (1887), proverbet *I telefon* (s. å.), *Berättelser och utkast* (1888), *Modern* (s. å., fullbordad af A. Lundegård), *Efterskörd* och skådespelet *Den bergtagna* (1890), *Victoria Benedictsson, en självbiografi ur bref och anteckningar* (utg. af Lundegård 1890), *Samlade berättelser* (1900), *Bref till Karl och Matti af Geijerstam* (1909) och *Ernst Ahlgren och Esselde. En brefväxling utgifven* (af S. Leijonhufvud 1910). — Se Ellen Keys biografi (1889) och essay af J. Landquist i »Ord och bild» 1909.

Alfhild Teresia Agrell, född Martin, föddes 13 jan. 1849 i Härnösand, var 1868—95 gift med grosshandlaren A. Agrell i Stockholm. — Reseskisserna *Bilder från Italien* (under pseud. Tyra, 1883), skådespelen *Räddad* och *Dömd*, komedien *Småstadslif* (1884), skådespelen *Ensam* (1886) och *Vår!* (1889); novellsamlingarna *Från land och stad* (1884), *Hvad ingen ser* (1885), *På landsbygden* (1887), *Under tallar och pinier* (1890); *I Stockholm. Också en reseberättelse. Af Lovisa Petterkvist* (1892) och *Hemma i Jockmock* (1896), berättelserna *Nordanfrån* (under pseud. Stig Stigson, 1898), *Norrlandsgubbar och Norrlandsgummor* (1899), skådespelet *Ingrid. En döds kärlekssaga* (1900), romanen *Guds drömmare* (1904) och berättelserna *Norrlandshumör* (1910).

Georg Gustaf Nordensvan föddes 3 dec. 1855 i Stockholm, student 1874, elev vid krigsskolan 1875, elev vid Akademien för de fria konsterna 1877—82, tidningsman och författare. — Novellerna: *Framtidsmän* (1877), *I kasern* (1878), *Guido* (1880), *I harnesk* (1882), *Penseldrag* (1883), *Skuggspel* (1884), *Figge* (1885 och 1906), *Lifs-*

uppgifter och *Lek* (1887), *Silkeskaninen* och *Tre små romaner* (1894); dramerna *Barnet* (1885), *Efter långa år* och *Den rätte* (1898) samt *Fästmanssoffan* (1902); de konstkritiska och konsthistoriska arbetena *Svensk konst och svenska konstnärer i nittonde århundradet* (1891—92), *De bildande konsternas historia* (1899—1900), *Carl Larsson* (1901), *Gripsholm* (1902), *Bildkonsten* (1903), *Svensk konst från 1700-talets slut till 1900-talets början* (1904), *Konstnärsklubben 1856—1906* (1906) och *Allmän konsthistoria* (2 bd 1911—12); teaterkritikerna *I rampljus* (1900) och ett stort antal estetiska och kritiska bidrag till tidningar och tidskrifter.

Albert Ulrik Bååth föddes 13 juli 1853 i Malmö, vardt fil. doktor i Lund 1886, var 1875—79 lärare vid folkhögskolan Hvilan, utnämndes 1891 till intendent vid Göteborgs museum och vardt s. å. docent i fornnordisk litteratur vid Göteborgs högskola. Han dog 3 augusti 1912. — Diktsamlingarna *Dikter* (1879), *Nya dikter* (1881), *Vid allfarväg* (1884), *På gröna stigar* (1889), *Svenska toner* (1893), *Ungmön från Antwerpen och andra dikter* (1900) och *Dikter i urval* (1910); samt de större diktcyklerna *Marit Vallkulla* (1887) och *Kärlekssagan på Björkeberga* (1892); litterärt-kulturella essayer *Nordiskt forntidslif* (1890), *Nordmannaskämt* (1895), *Nordmannamystik* (1898) och *Från faren tid* (1910) samt ett mycket stort antal öfversättningar från den fornisländska litteraturen och från Saxo Grammaticus, redogörelser för de sagor, som ligga till grund för Wagners dramer m. m.

Ellen Karolina Sofia Key föddes 11 dec. 1849 i Södra Tjust, var 1880—1900 lärarinna vid Whitlockska samskolan och 1883—1900 föreläsare vid Arbetarinstitutet i Stockholm, har sedan företagit föreläsningsresor på kontinenten och är sedan 1910 bosatt på Strand vid Omberg. — Utom talrika föredrag och ströskrifter har fröken Key utgifvit *Ernst Ahlgren* (1889), *Sonja Kovalevski* (1892), *Anne-Charlotte Leffler* (1893), *Sveriges modernaste diktare* (1897), *Tankebilder* (2 bd 1898), *I Finland och Ryssland* (1900), *Barnets århundrade* (2 bd 1900), *Lifslinjer* (3 dlr 1903—06), *Rahel Varnhagen* (1908) och *Verk och människor* (1910). — Se monografier af L. Hamilton-Nyström (1904) och J. Landquist (1909, i serien »Svenskar»).

ANNE CHARLOTTE
LEFFLER

1849—1892

Ur LIFVET.

EN BAL I "SOCIETETEN".

Alla ljusen voro redan tända och våningen tog sig riktigt bra ut. Det var första gången den var festligt upplyst — det var i ett af de nya, ståtliga husen på Ladugårdslandet. Statsrådinnan, som var något konservativ i sin smak, tyckte visserligen att hela dekorationen var hållen i för mörka färger — hon saknade de hvita dörrarna och ljusa tapeterna, som man förr alltid brukat. "I vårt klimat med dess långa, mörka vintrar," brukade hon säga, "kan man väl behöfva så ljust och gladt omkring sig som möjligt." Men statsrådet, som framför allt älskade det moderna, och hvars smak alltid var dagens, hade bestämdt velat, att de nya möbler och draperier, som han lagt sig till strax efter sin utnämning, skulle hållas i tunga och obestämda färger.

Han gick nu af och an i våningen, med kritisk och spänd uppmärksamhet granskande hvarje detalj; han sköt in en låg länstol mellan en grupp växter, ordnade ett draperi här, flyttade ett litet bord där och gick slutligen ut i tamburen och lät vaktmästaren plötsligt slå upp bägge dörrarna till salongen för att pröfva verkan af den första anblicken. Denna tycktes emellertid ej fullt tillfredsställa honom, ty han gick litet otåligt

igenom salen till några rum, som lågo på andra sidan, och här öppnade han flere dörrar efter hvarandra och ropade: ''Maria! Hvar är du då, Maria?''

Slutligen fick han reda på sin hustru i barnkammaren, där hon låg på knä hos ett af de små barnen, som hade en riktig gråtparoxysm. Den nya, svarta sammetsklänningen var mycket omsorgsfullt upptagen och för att akta ärmen, som hvilade mot kanten af barnets säng, hade hon lagt en mjuk schal under armbågen.

''Maria!'' sade statsrådet otåligt. ''Hur kan du uppehålla dig härinne i barnkammaren nu, då gästerna strax äro här och det ännu är så mycket att ordna. Kom ut, skall du få se.''

''Jag kan inte gå ifrån lille Evald just nu,'' svarade hon lugnt och såg upp på sin man med ett par ljusgrå ögon, hvars blida uttryck motsades af den lilla, fint tecknade munnens bestämda min. ''Du ser ju, huru uppskakad han är.''

''Hur kan man också gå och framkalla sådana scener just som man väntar främmande? Hvarför gjorde du inte som jag ville och lät pojken hållas?''

Statsrådinnan såg förebrående upp på sin man.

''Det är säkert inte din mening,'' sade hon i en docerande ton, som tydligen egentligen var afsedd för barnet, ''att jag skulle låtit honom trotsa sig till, hvad jag en gång hade förbjudit. Evald har ett mycket häftigt sinne, och han måste lära sig att böja det.''

''Men nu får du i alla fall lof att komma med mig ut i rummen,'' inföll statsrådet. ''Förstår du inte, att det inte går an att lämna sådana viktiga saker vind för våg. — Om inte Evald genast blir snäll, så får du stryk,'' for han ut emot gossen. Om denna hotelse var ämnad att lugna barnets upprörda nervsystem, förfelade den alldeles sitt mål — ty den lille fridstöraren satte nu tvärtom i med ett vrålande, som kunde höras genom hela våningen.

"Vi skulle gjort som jag ville och skickat bort barnen," utbrast statsrådet, i hög grad irriterad. "Det är just trefligt, när gästerna komma, om de skola mötas af barnskrik. Tag upp den olydige pojken ur sängen och spärra in honom i sängkammargarderoben — därifrån hörs han åtminstone inte och mörkret skall väl kväsa honom."

"Du vet, att sådana straff strida mot mina grundsatser," sade statsrådinnan med låg röst.

"Nå skicka efter barnjungfrun då, och låt henne försöka lugna honom. Men du måste komma med mig in i salongen och se — våningen är ju inte till hälften upplyst. Det ser riktigt skumt ut, då man först kommer in."

"Äro inte alla ljusen tända då?" frågade statsrådinnan, som nu tagit upp gossen ur sängen och stod och höll honom i sina armar, där han sparkade af alla krafter med sina tjocka, knubbiga ben och skrek så att han blef blå om läpparna.

"Jo, men det finns ej tillräckligt med ljus. Kom, får du se själf."

"Det kommer sig af den mörka dekoreringen," sade statsrådinnan. "Det sade jag dig från början, att vi aldrig skulle kunna lysa upp rummen. Nu kan det emellertid inte hjälpas, därtill skulle erfordras åtminstone ett par kandelabrar till."

"Men det *måste* hjälpas på något sätt. Vi kunna inte kompromettera oss till den grad, då vi för första gången se 'societeten' här."

Statsrådet tog den skrikande pojken ur moderns armar och lämnade honom åt barnjungfrun.

"Om Evald är snäll nu," sade han i en ton, som han försökte göra smekande, men som i själfva verket var mycket brådskande och nervös, "så kommer mamma in till dig sedan du somnat och lägger två stora, vackra apelsiner på din hufvudgärd."

Gossen tystnade ett ögonblick vid dessa lockande före-

speglingar, och statsrådet fick ändtligen sin hustru med sig ut i salongen. Men hans hopp att hon skulle kunna afhjälpa bristen i upplysningen slog felt; den var ohjälplig för närvarande och det stannade vid några förebråelser öfver att hon ej varit nog förtänksam att eklärera våningen på prof några dagar förut.

''Hvar är Arla?'' frågade nu statsrådet. ''Jag vill se, hur hon tar sig ut. Jag vill hoppas, att du gjort som jag sagt åtminstone i detta fall och låtit hennes toalett blifva i öfverensstämmelse med modet, så att hon ej skiljer sig från de andra — liksom du — —''

Statsrådet kastade en ogillande blick på sin hustrus höghalsade klänning och långa ärmar samt den något mormorsaktiga hårklädsel, som täckte hennes ljusa hår.

''Jag begriper inte, hvarför du alltid skall kläda dig, som om du vore 30 år äldre än du är! Du har ju sett, att alla andra fruar på 40 år bruka deltaga i dansen som unga flickor. Och du skulle egentligen se mycket ung ut, om du klädde dig annorlunda.''

''Hvad skulle det tjäna till att söka se ung ut, då man har en fullvuxen dotter,'' invände statsrådinnan med ett trött drag kring munnen.

Hon hade verkligen en så mjuk och ungdomlig figur, dragen voro så små och fina, och hy och hår så ljusa, att man säkert skulle ansett henne för åtminstone 10 år yngre än hon var, om hon ej alltid klädt sig så tungt och gammalt. Hon hade också i gång och rörelser något släpande och trött, hvarjämte det lilla, bestämda draget kring de smala läpparna skämde behaget af hennes utseende.

''Jag tror nog, att du skall bli nöjd med Arla,'' sade statsrådinnan till svar på sin mans fråga. ''Jag har lämnat valet af hennes toalett helt och hållet åt mamsell Nilson, som du ville.''

Det var ej utan en liten föregående strid mellan makarna, som statsrådinnan hade gifvit vika i denna punkt. Hade hon fått råda, skulle hennes unga dotter, som ännu nästan var ett barn, nyss 17 år, fått uppträda på denna sin första bal i en enkel, hvit muslinsklänning, såsom unga flickor brukade i hennes ungdom, och hvilket i hennes tycke var det enda lämpliga. Ja, hade hon fått råda, skulle Arla ej ens fått vara med i afton. Hon hade så gärna velat hålla den unga flickan borta från världslifvets frestelser åtminstone ännu ett år. Hon hade gifvit sina barn en allvarlig, religiös uppfostran, och det oroade och bekymrade henne mycket att hennes flickor genom den höga ställning deras far nu innehade skulle blifva indragna i denna världslighet, som hon så mycket fruktade. De hade hittills lefvat ett mycket stilla och tillbakadraget hemlif. Faderns samhällsställning och inkomster hade varit anspråkslösa, och modern, som var uppfostrad i ett strängt religiöst hem, hade uteslutande ägnat sig åt det husliga lifvet och den ständigt växande barnskaran. Hennes lefnadsvanor, hennes konservativa smak, hennes grundsatser och hennes naturliga blyghet motsatte sig detta inträde i stora världen, hvartill hon nu tvingats, och som var henne så mycket mer motbjudande, som hon visste, att de ej egentligen hade råd till ett så dyrbart lefnadssätt, som detta skulle medföra. Statsrådslönen är ju ej synnerligen stor och de hade så många barn att sörja för. Det nya möblemanget var taget på afbetalningar, det var således ej egentligen deras och skulle ej blifva det på flere år. Det var sant, att deras gamla möbler voro mycket enkla och möbeltyget urblekt, men det var dock med så många minnen förknippadt vid hela deras tillvaro. Statsrådinnan riktigt sörjde öfver att skiljas vid det, och då det såldes hade hon en mörk aning om, att den dag snart skulle komma, då det nya skulle gå samma väg — ty hur skulle de få råd att betala det? Men statsrådet åhörde med stor otålighet hennes invändningar. Han sökte förgäfves

få henne att inse, att hans höga ställning fordrade några pekuniära uppoffringar.

Hon hade hoppats att slippa presenteras vid hofvet åtminstone förr än nästa vinter, då hon skulle ha två fullvuxna döttrar att föra an. Ty hon hade bestämdt motsatt sig att låta den äldsta dottern presenteras i vinter, då systern bereddes till sin första nattvardsgång. Det skulle vara allt för störande för Gurli, som nog ändå tyvärr hade en stark dragning åt det världsliga. Statsrådet hade, ehuru ogärna, gått in på detta uppskof hvad dottern beträffade; men hans hustru måste presenteras strax efter hans utnämning, det kunde ej hjälpas. Detta var nödvändigt för att han själf skulle kunna intaga den ställning i societeten han önskade, och kunna representera i sitt eget hem på ett sätt, som var hans samhällsställning värdigt.

Och som statsrådinnan vanligen fogade sig efter sin mans vilja, så snart det blott var fråga om en uppoffring af hennes egen personliga böjelse, för att kunna vara så mycket fastare, då det gällde hennes barn, så genomgick hon utan att klaga hela den långa tröttande presentationsceremonien, for omkring på alla de nödvändiga visiterna till hofvets damer, men visade öfverallt samma trötta och förströdda uttryck, som ej var ägnadt att väcka något lifligare intresse för hennes person. Vid kuren på slottet stod hon liksom de andra med sitt sammetssläp på armen, väntande på drottningen, hon neg lika djupt som de andra i det afgörande ögonblicket, och hennes blyghet var egentligen ej mer påfallande än de andras, som befunno sig i samma belägenhet.

Societetens damer visade henne all den uppmärksamhet, som hennes mans rang fordrade; men de ringaktade henne dock i sitt innersta såsom en uppkomling utan hållning. De voro redan sedan flere år vana vid att upptaga i sin strängt slutna krets dessa fruar af borgerlig härkomst och tillfällig upphöjelse. Statsrådet af i dag var kanhända i morgon blott

en vanlig underordnad ämbetsman — och dock måste hans fru i dag visas större artighet än mången anboren grefvinna. Men de hämnades denna nödtvungna uppmärksamhet mot en dam af obskur familj genom att på hennes rygg underkasta hennes sätt att vara den strängaste kritik. Uppträdde hon med lugn och säkerhet, var hon allt för djärf — uppträdde hon åter blygt och anspråkslöst, var hon borgerlig. En och annan hade gjort lycka genom att visa sig mycket imponerad af den nya glans, som omgaf henne, och genom att ödmjukt söka de höga damernas beskydd. Man trodde först, att den nya statsrådinnan skulle höra till detta slag, och man beredde sig på att beskydda henne. Men man upptäckte snart den självständighet, som dolde sig bakom detta blyga yttre; och man såg eller snarare kände den kritik, som låg i dessa ljusa, milda ögon. Och snart var den nya statsrådinnans dom fälld inom societeten. Man tolererade henne, men man tyckte alldeles afgjordt icke om henne.

Statsrådet, som midt under de ifrigaste politiska samtal hade ögonen på sin hustru och såg hur hon förde sig och hur hon bemöttes, märkte snart detta förargliga faktum hon hade ej gjort lycka.

Själf hade han med största lätthet och i ett enda slag vunnit de tongifvande damerna. Detta var naturligt med hans ovanligt ståtliga yttre, hans fina världsmannahållning och, icke minst, hans fullkomligt segervissa sätt. Han hade i alla tider gjort lycka bland damerna — ja, han hade alltid haft lyckan med sig i allt och hade hittills nått allt hvad han sträfvat efter.

Då han nu beslöt att gifva en bal för societeten, i stället för ett par middagar, som han förut hade tänkt, var detta förnämligast för att han skulle få ett tillfälle att presentera sin dotter, som han hoppades skulle göra större lycka än modern. Hon var visserligen, också hon, allt för tyst och allvarsam samt ej på långt när så vacker som den yngre

systern, Gurli, men han var tillräckligt fruntimmerskarl för att inse, att det dock fanns något hos henne, som skulle komma henne att bli mycket firad. Det hade mer än en gång händt att ett ofrälse statsråd, tack vare en vacker dotter, fått en sådan ställning inom societeten, att man glömt hans härkomst. Man skulle nu i afton pröfva makten af Arlas 17 år och framför allt af en annan egenskap hos henne — ett visst, hemlighetsfullt, obestämbart något, som kallas ''karltycke''.

Föräldrarna gingo nu in i flickornas rum för att se Arla klädd. Hårfrisörskan hade för länge sedan gått ifrån henne, och nu höll den nya kammarjungfrun på att afsluta anordningen af rummet, som skulle begagnas till toalett för de dansande damerna; hon hade lagt fram åtskilliga toalettartiklar och bland annat äfven satt fram puder, något som statsrådinnan ej alls förstod sig på, men som kammarjungfrun påstod var nödvändigt för att svalka hyn med mellan danserna.

Då föräldrarna kommo in sågo de Gurli sitta framför spegeln, i en studeradt ledig ställning tillbakalutad emot stolsryggen, sakta och värdigt vajande en stor solfjäder af och an. En tjock lugg af det mörka håret låg neddragen ända till ögonbrynen — hon hade fått mycket bannor af sin mor för att hon klippt af sig framhåret och måste alltid på ett missklädande sätt stryka det tillbaka, då modern var närvarande, men tog sin skada igen med att draga fram det, så fort hon var på egen hand. Öfver kindernas djupa, varma färg låg ett tjockt lager af puder — ögonen höll hon nedslagna, så att de långa, mörka fransarna rörde vid kinden, men emellanåt såg hon upp och kastare en ifrig blick i spegeln.

Fadern brast ut i skratt, då han såg sin gunstlings kostligt viktiga och självmedvetna min. Gurli rodnade till och sprang upp.

''Ack, pappa, hvarför kan jag inte få vara med i afton?'' utbrast hon.

"Därför att det inte brukas att flickor, som ej ännu gått och läst, äro med på stora baler," sade fadern.

"Därför, att du har annat att tänka på i vinter," sade modern.

Faderns uppmärksamhet drogs nu till den äldsta dottern, som stod tämligen långt bort i rummet och som vanligt med litet hängande hufvud och litet framåtböjd hållning, ett fel, som ofta väckt hans missnöje. Hon såg nu tillika så förlägen ut, att han fann sig nödsakad göra henne förebråelser.

"Kära barn, hvad du ser hängfärdig ut! Men kom fram, så att jag får se på dig lite bättre."

Arla närmade sig modern och hviskade något till henne. "Vi skola fråga pappa," sade statsrådinnan. "Hon är generad af att vara barhalsad. Hon frågar, om hon ej får ha den hvita sidenkragen med svandunet på sig först."

"Ah, hvilka barnsligheter!" sade statsrådet. "Det där går öfver, när du får se alla andra ända till gamla farmor i urringade klänningar."

"Farmor!" utbrast Arla. "Farmor urringad! Fy!"

"Sådan är stora världens sed," anmärkte fadern. "Mamma blir den enda höghalsade i afton, skall du få se."

"Mamma, ja! Jag skulle då riktigt skämmas för min mamma, om hon klädde sig urringad."

"Det behöfde du inte," sade fadern leende. "Mammas hals och armar äro minsann så vackra, att hon kan täfla med hvem som helst."

"Men mamma är alldeles för god till att täfla med någon i sådant," inföll Arla och kysste moderns hand med en vacker blick af kärlek och vördnad.

Då man såg mor och dotter bredvid hvarandra, kunde man ej undgå att märka den påfallande likheten mellan dem. Arla var betydligt längre, men ansiktet var drag för drag det samma. Samma milda ögon, samma lilla fasta mun. Och

ändå var det en stor olikhet i dessa ansikten, som kunde berätta en hel lefnadshistoria för den, som förstod att läsa. Hos dottern var det ögonens uttryck, som var det förhärskande. Dessa ömma ögon kommo en att glömma munnens bestämda linje. Så hade det säkert också varit hos modern, då hon var ung, och då hon med en hängifvenhet och ett förtroende utan gränser lade sin hand i den ståtlige mannens vid sin sida och såg upp i hans vackra ansikte, där *hon* läste ädel mannakraft, men där en mer erfaren snarare skulle läst äregirighet och självkärlek i förening med svaghet. Men den så småningom allt mer skärpta linjen kring munnen berättade om ett äktenskap, där hustrun ej kunnat, såsom hon helst skulle velat, underordna sin vilja under mannens, utan där hon tvärtom måst kämpa för uppehållandet af sina grundsatser och för bevarandet af sin inre harmoni.

"Försök nu att hålla dig litet rakare!" sade statsrådet. Arla rätade på sig, men blott för att strax låta hufvudet sjunka igen.

Det undgick dock icke fadern, att denna böjda hållning hade sitt egendomliga behag. Arla hade skjutit upp i höjden mycket hastigt och formernas utveckling hade blifvit efter; men den ranka, finlemmade gestalten och det ungdomliga hufvudet med sitt rika, ljusbruna hår hade något af behaget hos en blomstjälk, som ej förmår att riktigt uppbära den tunga blomkalken. Dessutom var dräkten ypperligt ägnad att dölja bristerna och framhålla fördelarna af detta utseende: en hvit, skir, broderad tyllklänning, fodrad med blekrödt siden och garnerad med halfutslagna tearosor. Sömmerskan hade visat ett verkligt konstnärsöga, då hon valt en sådan dräkt till denna gestalt och denna friska rena hy, som ännu ej rynkats af nattvak eller vanställts af puder.

"Jag är mycket nöjd med dig," sade statsrådet efter slutad granskning och klappade den späda axeln, som lindrigt skälfvande stack upp öfver klänningen.

Han ville gå, men Gurli kom nu fram och kastade sig med armarna om hans hals.

"Pappa, får jag vara med i afton! bara en liten stund!" bad hon i den mest bevekande ton.

"Min lilla flicka, jag har ju sagt dig, att det inte passar. Dessutom har du ju ingen klänning."

"Jo bevars, jag kunde nog ha min skära alpacka, fast den är enkel; men det skulle jag gärna finna mig i, om jag bara finge vara med. En liten stund, pappa! det kan du väl inte neka mig!"

Hon bad med tårar i ögonen och en sådan lidelsefullhet i stämman, att fadern började vackla.

"Om mamma tillåter," sade han, halft generad för sin hustru öfver sin svaghet.

Statsrådinnan fick sin allra strängaste min.

"Pappa skämtar," sade hon. "Du vet nog, min lilla Gurli, att det ej kan komma i fråga."

"Mamma tror, att jag skall bli allvarlig på det viset!" utbrast nu Gurli med en häftighet, som hon fått i arf af fadern. Hennes bruna ögon gnistrade af vrede. "Men det blir alldeles tvärt om — jag kommer till att afsky läsningen — det finns i alla fall ingen bland oss som tror på allt det där, som prästen talar om."

"Hvad säger du?" utbrast modern.

"Och han tror nog inte mycket på det själf heller," fortfor Gurli. "Han dansar själf och spelar kort och roar sig på allt sätt — och hvarför skulle då inte vi också få göra det?"

Statsrådinnan såg på sin man med en blick, som kom honom att generad kasta ögonen åt sidan — hon hade ju sagt honom, att detta skulle bli följden, då han ej ville tillåta att Gurli läste för en allvarlig lärare, utan lät henne gå inom församlingen, emedan han fruktade att eljest i sin höga ställning såra prästerskapet.

En ringning på tamburdörren afbröt den något pinsamma stämningen; statsrådet drog en suck af lättnad. Gästerna kommo bra lägligt, och han skyndade med hufvudet tillbakakastadt och sin allra elegantaste hållning att emottaga dem. Gurli måste dölja hela sin sorg, sin förbittring, sitt inre uppror inne i barnkammaren; till råga på sina förödmjukelser hade hon måst underkasta sig att en säng flyttades dit in för hennes räkning öfver natten, då hennes och Arlas gemensamma rum upplåts åt gästerna.

Under den följande timmen var det ett oupphörligt rasslande af siden, sammet och spetsar från tamburen in i toalettrummet, där damerna lade af sig sina pälsverk, och sedan genom salen in i salongen, där värdfolket tog emot.

Arla var obekant med nästan alla gästerna; hon stod vid faderns sida och presenterades, neg djupt och litet skolflickaktigt och höll ögonen nedslagna. Hon fick många granskande ögonkast af både herrar och damer.

Några af de tongifvande damerna, som ej hade egna döttrar, och som själfva kommit till den ålder, då det nästan är omöjligt undgå att höra till de svarta på hoffesterna, och hvilka därför hade ett oegennyttigt intresse för allt hvad som bidrog till societetens prydnad, förklarade för statsrådet, att hon var ''allt för söt'' och att det var ''riktigt styggt'' att ej låta henne komma ut i vinter. De fruar, som ännu hade döttrar att gifta bort, anmärkte med glädje, att hon hade dålig hållning — ''ingen figur — icke heller någon konversation, tyckes det''.

Herrarne stodo ännu uppradade kring väggarna med chapeau claque under armen och bildade en mörk och värdig infattning till den ljusa och brokiga taflan af damernas toaletter. Åtskilliga ordnar och kraschaner gjorde dock hvad de kunde för att upplysa detta mörker. Det mest påfallande hos herrarne, sedda så där i massa, var den allmänna bristen på hår. Nästan alla pannor voro högre än naturen ämnat dem.

Modet för dagen gaf ganska besynnerlig och från naturen betydligt afvikande karaktär åt damernas figurer. De som här ansågos ha en utmärkt vacker figur voro egentligen tämligen vanskapliga. Kroppens naturliga mjuka och afrundade former voro här förvandlade i skarpt svängda konturer, i det midjan var hårdt tillsnörd. Skornas toppiga klackar gjorde hela kroppsställningen något framåtlutad, hvarigenom gestalten förlorade sin naturliga, lugna jämvikt; fotens spetsiga form var också ett vidunder af vanskaplighet. Men icke blott naturens former utan äfven dess färger hade man offrat för dagens mod. Alla damer voro starkt pudrade i ansikte, på hals och armar, hvilket beröfvade hudfärgen all friskhet, men i stället gaf den en konstlad hvithet och enformig jämnhet, som ansågs mycket comme-il-faut.

Klänningarna voro i allmänhet så tätt åtsittande som möjligt och fullkomligt släta till nedanför höfterna — men här vidtog ett virrvarr af garneringar, spetsar och puffar, som nådde sin höjdpunkt i det långa släpet, hvilket var så tungt af garneringar, att det föreföll som hade klänningen i följd af tyngdlagen bort dragas nedåt och så småningom glida af gestalten, så mycket mer som ingenting höll upp den öfver axlarna, där den tvärtom var neddragen så långt som konvenansen och mycket längre än blygsamheten tillät. Men blygsamhet hörde öfver hufvud taget icke till de tjusningsmedel, med hvilka damerna sökte verka.

Fröken Aurore Bunge, en af de mest tongifvande i modets värld och sedan tio år tillbaka i obestridd besittning af skönhetspriset inom societeten, uppträdde i afton i en hudfärgad sidenklänning, som så tätt följde kroppens linjer, att den på något afstånd var alldeles osynlig. Till och med spetsarna hade en dämpad, gulaktig färg, som sammansmälte med hyn, och för att ytterligare öka illusionen bar den vackra damen inga smycken — ingenting fick draga blicken ifrån denna fulländade gestalt och detta vackra, ädelt formade hufvud,

som satt högburet och djärft på en byst, hvilken i sin tvärskurna form liknade den Meliska Afrodites. Äfven håret var utan prydnader och i olikhet med det gängse modet högt upplyft från nacken, så att dennas vackra form med det rika hårfästet blef synlig. Hon försmådde t. o. m. den vanliga luggen, som af de flesta damer ansågs nödvändig för att gifva mer djup åt ögonen. Hennes hår hade en naturlig, vågformig böjning vid tinningarna, och pannan hade den låga och raka form, som luggen var afsedd att efterhärma. Ögonbrynen lågo som fina, svarta streck öfver ett par stora, mandelformade, glänsande ögon.

Den utmanande enkelheten af hennes dräkt i afton väckte stort ogillande hos de andra damerna, som alla hade prydt sig så mycket som möjligt, och de förklarade den vara höjden af koketteri. De voro dock vana vid de mest oväntade toalettinfall af den bortskämda Aurore, som aldrig ville vara lik någon annan. Hon visste på förhand att hennes toaletter skulle efterhärmas och nyttjade därför aldrig samma klänning två gånger. Hon var förvånande uppfinningsrik och beredde societeten ständiga öfverraskningar.

Hvar hon visade sig omgafs hon alltid genast af en flock beundrare. Hon blef nu stående midt på golfvet, lugn och öfverlägsen som en drottning, hvilken mottager uppvaktningar, och utdelande tämligen ljumma och stereotypa småleenden till höger och vänster. Det fanns något af trötthet och förakt i det litet släpande draget kring dessa ögon som, vare sig af natur eller vana, sällan öppnade sig mer än till hälften. En och annan gång kunde hon plötsligt slå upp dem med en stor, full blick; hon visste mycket väl, hvilken utomordentlig verkan detta ögonspel gjorde, men hon var allt för likgiltig för att ofta använda det.

Där bugade sig nu för henne en af hennes ifrigaste beundrare, som allmänt ansågs utsedd till att blifva hennes man.

Det var grefve Hans Kagg, en af Sveriges förnämste

ädlingar, tillhörande en af dessa gamla historiska släkter, hvilka visa en oroande benägenhet att dö ut. Det fanns en mängd stora fideikommiss i denna släkt, som en gång varit vidt utgrenad, men dessa hade nu alla samlat sig i grefve Hans' ägo. Han var ättens sista hopp och hade såsom den förnämste äktenskapskandidat i hela riket naturligtvis varit mycket eftersökt som måg, men hade dock ännu förblifvit ungkarl, medveten som han var om att han hade svårt att finna en hustru värdig den utmärkelse, hans val skulle vara för henne.

Men Aurore var icke blott den skönaste som under hans tid uppträdt inom societeten, hon var, också hon, af en rik och betitlad släkt. Dessa egenskaper gjorde henne å sin sida lika berättigad att ställa sina fordringar på en make högt, och det skulle därför vara mycket naturligt, om dessa båda förenade sina öden. Att det vid en sådan förbindelse ej kunde bli tal om kärlek å någondera sidan var tydligt. Grefve Kagg hade för länge sedan flammat ut, eller rättare sagdt, hans ätt hade gjort det före honom. Som släkten under många generationer hade gift sig inom sig själf, hade rasen mer och mer försämrats. Grefve Hans' hjärna var tämligen klent utrustad. Den lilla undervisning han kunnat mottaga hade hufvudsakligen meddelats honom genom utländska resor, han läste aldrig, och han skref och stafvade sämre än sin kammartjänare. Hans utseende var en karikatyr af den aristokratiska typ, som man kunde igenfinna på alla porträtt af hans förfäder. Han hade en väldig örnnäsa, förnämt neddragna ögon, stora och utstående samt fullkomligt stillastående, låg och trång panna samt starkt bågiga, svarta ögonbryn.

Aurore hade ej ännu gifvit honom någon tydlig uppmuntran, men hennes mor hade ofta låtit förstå, att dotterns val dock till slut skulle komma att stanna vid honom.

För sin egen del önskade friherrinnan Bunge blott att

saken skulle blifva afgjord så fort som möjligt. Partiet var i alla afseenden konvenabelt, och friherrinnan var trött på att följa sin dotter på bal hvarje kväll. Hon var själf icke det ringaste road af sällskapslifvet. Hon hade starkt utpräglade praktiska och ekonomiska intressen, skötte själf sin och dotterns förmögenhet, förde böcker och granskade alla räkenskaper från förvaltarne på hennes egendomar samt höll ett strängt regemente i sitt hus och deltog i alla möjliga sysslor. Hon hade den fixa idén att alla tjänare voro tjufvar och att något skulle bli sönderslaget eller bortstulet i huset, så fort hon vände ryggen till. Innan hon for bort brukade hon vanligen sätta ett litet papper mellan dörren till ett skåp, där hon förvarade sina specerier. Syntes henne detta vid hennes hemkomst i minsta mån rubbadt, var hon öfvertygad om, att man öppnat dörrarna med falska nycklar, och det blef då ett storartadt uppträde, alla tjänarne skickades på dörren genast och nya anställdes följande dag.

Friherrinnan var ej angenäm som sällskapsmänniska. Hon talade företrädesvis om tjänarnes dålighet samt om hushållsdetaljer, som i allmänhet ej intresserade damerna i societeten. Vanligen hade hon också något affärssamtal med herrarne, hvilka då alltid förvånades öfver hennes ovanliga skarpsinnighet. Sin dotter lämnade hon fullständig frihet; de båda växlade knappt ett ord med hvarandra och tillbragte aldrig en afton ensamma tillsammans. Aurore bråddes både till det yttre och inre på sin far, som var död för många år sedan, och modern förstod henne ej.

Nu kom den unga friherrinnan Lejonstedt, och allas ögon riktades på henne. Hon var nyss gift, och man var nyfiken att se hur hon skickade sig. Hon var en liten uppkomling, brukspatronsdotter från Bergslagen; farfadern, som ännu lefde, var genuin bonde, men baron Lejonstedt hade tagit henne för hennes pengars skull, det visste alla, och därför fick man förlåta partiet, ty hans affärsställning hade

varit förtviflad, och hennes far ansågs bottenrik. Det händer ju tyvärr ej så sällan i våra dagar, att en adelsman för att uppehålla sig är tvungen att ingå sådana mesallianser.

Den unga friherrinnan var täck, det kunde ej nekas — mycket ung och af en påfallande fräschör — allt för fräsch till och med, med en svällande, rund figur och röda kinder, som gåfvo henne en viss ofrälse anstrykning, oaktadt toaletten var oklanderlig. Baronen hade en elegant figur och fina, regelbundna drag, men knappast ett enda hårstrå på hufvudet. Han var ytterst blek med torra läppar och en fullkomligt slocknad blick. Och den unga frun, som blott varit gift ett par dagar, hängde vid hans arm med en sådan hängifvenhet och sökte så kärleksfullt blicken från dessa tomma ögon, att man ej kunde tvifla på, att hon var verkligt förälskad i honom, förälskad såsom en adertonårig, oskyldig flicka lätt blir det i en sådan man, hvars grundliga kännedom af kvinnorna ger honom en viss säkerhet, som i hennes ögon är manlighet, och hvars lifsleda hon tar för öfverlägsenhet.

Hans trötta, liknöjda väsen var i hennes ögon mycket fint och förnämt, och hennes ögon sökte ständigt frågande hans, som fruktade hon, att han skulle finna hennes naturliga liflighet allt för borgerlig.

Här bugar sig den unge byråchefen Örn för värdinnan. Det är en mycket framstående man, och man vet allmänt att han har ett stort inflytande på statsrådet och af denne tages till råd i alla viktiga fall. Han lär också vara hvardagsgäst i statsrådets familj, och man tror sig veta, att han skall blifva måg i huset.

Statsrådet och hans fru hade i detta fall samma mening, båda skulle med glädje sett, om han hade friat till deras äldsta dotter. Men han var allvarsam och tystlåten och hade just aldrig visat något lifligare intresse för Arla, som å sin sida ännu var alltför outvecklad för att man skulle kunna draga några slutsatser med afseende på henne.

Då han nu gick fram och bugade sig för husets dotter, följde honom statsrådinnans blickar så uppmärksamt, att hon stannade midt i ett samtal. Det var första gången han såg Arla i stor toalett, och hon undrade, om han ej skulle frapperas af hur täck hon verkligen såg ut i afton. Han bjöd upp henne till första valsen och statsrådinnan följde dem med ögonen, då de dansade ut. Han dansade icke väl — det syntes att han ej var mycket öfvad. Han höll sin dam långt ifrån sig med nästan rak arm och rörde sig stelt. Arla såg förströdd och ointresserad ut.

"Hvad byråchefen Örn ser hygglig ut," sade en äldre dam, som observerade statsrådinnans intresse för det dansande paret och kände ryktet.

"Det är han också," sade statsrådinnan varmt. "Jag känner få unge män af så stort värde. Det finnes så mycket allvar hos honom — och, så vidt man kan säga det om en människa," tillade hon, litet tvekande, "så är han så riktigt hjärtegod."

"Hvarför skulle man icke kunna säga det om en människa?" frågade hennes granne förundrad.

"Ingen människa är ju god af naturen," svarade statsrådinnan blidt men rodnade i detsamma, då hon såg sin man i närheten. Hon visste, att han ej tyckte om sådana yttranden.

Det hade börjat blifva litet mer lif i sällskapet. Herrarne stodo ej längre utmed väggarna utan lotsade sig fram mellan släpen och antecknade sig i damernas balböcker, hvarefter de, mer praktiskt än ridderligt, gjorde en motsvarande anteckning i sina egna böcker för bättre minnes skull. Damerna voro litet oroliga och förströdda under tiden; deras samtal voro mycket afbrutna och flyktiga, ty de kunde ej känna sig riktigt lugna innan de visste, att deras bok blef fulltecknad. Många kunde naturligtvis vara säkra på tillräckligt många uppbjudningar, men där funnos också flera, som af en eller annan anledning

voro mer obemärkta; dessa togo på sig sitt bästa småleende, då någon kavaljer nalkades, men hade tillräcklig världsvana för att hålla god min, då han bugade sig till höger eller vänster om dem. Där fanns en och annan liten flicka ur borgerlig familj, som hört till statsrådets forna umgänge och som egentligen ej borde bjudits i dag; men statsrådinnan hade så bestämdt satt sig emot sin mans önskan att dela på deras umgänge och bjuda de förnämare för sig, att hon i detta fall fått sin vilja fram. Men dessa små flickor hade enkla och ej riktigt moderna klänningar; de hade dessutom inga bekanta och blefvo därför ej uppbjudna. Statsrådinnan observerade detta och bad sin man att presentera några herrar för dem; men som han ansåg det vara fullkomligt opassande att truga dem på några af de finare kavaljererna, tog han reda på en liten notarie och ett par andra underordnade tjänstemän, som han uppmanade att dansa. Desse vågade sig dock ej fram i en så fin societet utan förklarade förvirrade att de ej dansade; och så fingo de stackars flickorna sitta kring väggarna, då alla de andra paren gingo ut i salen. De kände sig helt olyckliga, sågo på sina egna och hvarandras toaletter och funno sig mycket misslyckade. Och de hade dock tyckt, att de voro så fina, då de stodo hemma framför spegeln i den upprustade och moderniserade klänningen, och då bröderna eller småsystrarna kommo in och förklarade att de voro ''vådligt gentila''.

En tröst var att det fanns en riktigt fin flicka i den allra vackraste olivfärgade klänning, garnerad med djupröda kamelior, som fick sitta hela aftonen.

Till polka blef hon alltid uppbjuden af flere kavaljerer på en gång; men hon dansade icke polka. Hon hade många bekanta bland herrarne — hon hade hört till societeten och varit med på alla baler i 15 år, men hon hade ej varit mer observerad vid 17 års ålder än hon var nu vid 32. Hon var ej egentligen ful, det kunde man se på hennes fotografipor-

trätt, som voro riktigt vackra. Men den något för stora, romerska näsan hade redan i hennes första ungdom råkat blifva så förkyld, att inga medel hjälpte hvarken att bota eller dölja dess vanprydande rodnad. Dessutom var hon illa växt — ''platt och tunn som ett bräde'', sade herrarne. Och, värst af allt, mungiporna hade en ledsam dragning nedåt, hvilket gaf henne ett utseende af tråkighet som mer än allt annat aflägsnade kavaljererna. Den stackars Eugenie, hon skulle ingenting högre önskat än att slippa vara med i världen utan få stanna i sitt hem, där hon var så verksam och anspråkslös, att alla som kände henne närmare höllo af henne. Hon var icke det ringaste bestucken af världens flärd — den hade ju också aldrig haft något bestickande för henne — hon hade tvärtom en ganska skarp blick för lumpenheten af det lif, som omgaf henne, och hon kunde satirisera det på ett både bitande och humoristiskt sätt i en förtrolig krets — men hon var allt för väluppfostrad och konventionell för att någon enda gång låta sin humor lysa fram i sällskapslifvet.

Hon var tvungen att vara med, emedan hennes mor, en gammal skinntorr friherrinna med skarpa drag, som hade varit hoffröken och gift med en excellens, ej kunde lefva utan att åtminstone någon gång i veckan få visa sina juveler på sin vissna hals. Och utan sin dotter kunde hon naturligtvis icke gå, det skulle sett underligt ut. Och dessutom, Eugenie måste ha en man, och hur skulle hon få det, om hon började sitta hemma som en gammal fröken.

Friherrinnan uppträdde i afton i purpurfärgad sammetsklänning, djupt urringad, samt med liljekonvaljer ofvanpå en svart helperuk. Hon hade ytterst lifliga gester, som i hennes ungdom hade ansetts graciösa men nu togo sig nästan groteska ut.

''Lilla Eugenie är så difficile,'' brukade hon säga till sina vänner. ''Och det tycker jag hon gör rätt i, jag kan alls icke med flickor, som kasta sig i armarna på den förste,

bäste man, som anmäler sig. Det har hon efter mig, jag gifte mig också sent."

Men på tu man hand med dottern lät det på annat sätt.

"Det är riktigt oförlåtligt med de många naturliga fördelar du har — dina vackra drag, dina små händer och fötter, dina smakfulla toaletter — att du ändå ådrar dig så liten uppmärksamhet. Men det är bara för att du har ett så förbaskadt tråkigt sätt -- en ung flicka skall skratta, prata och se vänlig och glad ut." Ofvanpå detta tog sig friherrinnan en duktig pris snus.

En tid skrattade också Eugenie jämt, både i tid och otid; och friherrinnan sade belåten: "Lilla Eugenie, hon är så liflig och barnslig."

Men en vacker dag skrattade hon så bittert öfver sig själf, att hon sedan återföll i den tråkiga genren.

Arla kände Eugenie något litet förut; hon hade träffat henne hos sin mor några gånger, då Eugenie rådgjort med statsrådinnan angående några fattiga, som hon lifligt intresserade sig för. Arla hade det intrycket af henne, att hon var en godhjärtad äldre dam, ungefär jämnårig med hennes mor, och blef därför mycket förvånad, då hon nu fick se henne sitta bland de unga flickorna och vänta på att bli uppbjuden.

Hon slöt sig denna afton med oväntad värme till Arla, omfamnade och kysste henne emellanåt helt omotiveradt, och höll sig ständigt i hennes närhet. Arla anade i sin oskuld ingenting utan kände sig helt tacksam för denna vänlighet. Men herrarne anmärkte skrattande sig emellan, att Eugenie ändå inte var alldeles så dum, som hon såg ut. Hon slöt sig alltid till de vackraste och mest firade flickorna för att få en liten släng med af den hyllning som omgaf dem.

Så fort någon herre nalkades Arla för att bjuda upp, afstannade Eugenies konversation och hennes ögon följde oroligt hans rörelser; nu bugar han sig för Arla, får afslag, emedan hon redan är uppbjuden, en glimt af hopp far öfver Eugenies

drag, men kavaljeren räddar sig hastigt undan, ej utan en känsla af obehag vid att förbigå denna stackars de firade skönheternas skugga.

Och för hvarje gång är det en verkligt bitter och skärande missräkning för Eugenie — icke därför att hon någonsin funnit det minsta nöje i att dansa, men därför att dessa upprepade förödmjukelser för hvarje gång såra henne mer.

Arla börjar blifva mer och mer omringad af kavaljerer; hon har nyhetens behag och hon har en ''bouquet'' af originalitet, som man finner pikant. Hon ser blyg ut, men hon för sig dock mycket lugnt och yttrar sig med en säkerhet och självständighet som förvånar. Hon talar ej mycket, men hvad hon säger är som komme det från en annan värld än den, som omger henne. Herrarne bli ibland svarslösa och börja nästan misstänka, att det spirar en blåstrumpa i denna blyga knopp — eller också är det moderns pietistiska idéer, som gå igen.

Konversationen rörde sig, som vanligt vid sådana tillfällen, kring teatrar, baler, kälkpartier, skridskoklubben och andra af vintersäsongens nöjen.

Arla var främmande för allt detta. Hon hade ej sett mer än två teaterpjäser i hela sitt lif, och det var under de sista dagarna, då fadern hade tagit henne med sig för att hon ej skulle vara allt för okunnig vid sitt första inträde i världen.

''Nå, var det inte en charmant pjäs i lördags?'' frågade en kavaljer, som sett henne på teatern.

''Tycker löjtnanten om den?'' Hon såg upp på honom med stora, förvånade ögon. ''Jag tycker den var mycket dålig.''

Löjtnanten höll på att tappa koncepterna; ett sådant yttrande föll alldeles utanför den vanliga jargongen. Han hade hittills ej hört någon, som ej beundrade den ifrågavarande pjäsen.

"Dålig! Det må jag säga var högst eget! Den är ju af alla människor erkänd som ett mästerverk af fransk esprit och lysande teknik."

"Ja, det kan ju hända. Jag vet ju inte ens, hvad teknik vill säga. Men jag hade gjort mig en så hög föreställning om teatern. Jag har läst Shakespeare."

"Jaså, fröken vill bara se stora tragedier!"

"Nej, det är inte det jag menar. Men jag trodde att alla författare skulle liksom han försöka att skildra stora och höga karaktärer — jag kunde aldrig tro, att någon skulle vilja sysselsätta sig med att skrifva något så uselt — så lumpet — så — fy! Jag ville gå min väg innan pjäsen var slut. Men jag fick inte för pappa."

"Fröken är då ingen vän af den moderna realismen?" sade löjtnanten, som läspade litet och talade med mycket mjuk stämma.

Arla svarade ingenting på detta. Hon förstod icke hvad han menade.

"Men fröken nämnde Shakespeare!" fortfor han efter en paus, hakande sig fast vid denna räddningsplanka. "Har fröken sett 'Romeo och Julia'?"

"Ja." Hon sade det nästan med en suck.

"Nå, det gillar väl fröken åtminstone? Var det inte en förtjusande apparition, fröken Berg som Julia? En så lysande debut har man väl aldrig förr sett."

"Men inte tycker väl löjtnanten att det var Shakespeares Julia?" sade hon och såg ned på honom. Han var mindre än hon och han kände det just nu med ett visst obehag.

"Nej, fröken är verkligen den strängaste kritiker jag har hört," sade han och skrattade litet tillgjordt. "Jag trodde, att då man sett så litet som fröken, skulle man tvärtom —"

"Nej, pappa sade just, att det var emedan jag sett så litet, som jag inte förstod att uppskatta hvad jag såg. Man behöfver vänja sig vid det, sade han. Och det tror jag också.

Jag hade ju läst 'Romeo och Julia' flere gånger, och jag såg henne i min fantasi så intagande — o, så förtjusande! Jag visste hur hon skulle se ut i hvarenda scen — så ung och skär —''

''Alldeles som fröken själf,'' hviskade löjtnanten och såg upp på henne med sina milda, smältande ögon, som han förstod att använda mycket väl.

Han förvånades öfver, att hon ej alls rodnade vid denna artighet, som dock troligtvis var en af de första, hon fått mottaga. Hon kastade blott en flyktig och litet förvånad blick på honom — *ned* på honom. Hon var alldeles afgjordt för lång — det var ett stort fel i hennes utseende.

''Förmodligen är det med artigheterna som med den dramatiska konsten,'' tänkte han, smått förargad. ''Man behöfver vara van därvid för att veta att värdera dem.''

Kort därefter var Arla åter tvungen att yttra sig om teatern till en annan af sina kavaljerer, en kammarherre med aristokratiska och stereotypa drag samt ljusa och fullständigt intetsägande, men vackert hvälfda ögon.

''Så eget att aldrig ha varit på teatern förr än vid sjutton år,'' sade han och vred sina långa, hängande mustascher i det han med en elegant åtbörd sträckte ut lillfingret. Han talade litet i näsan och i en förnäm, långsläpig ton. ''Det måtte då ha gjort ett mycket starkt intryck på fröken?''

''Tvärtom. Jag hade ju alltid hört mamma säga, att den sceniska konsten var den mest bedårande af alla de sköna konsterna — och när jag gick till teatern första gången, var jag riktigt rädd för att jag skulle bli för mycket hänförd. Och så satt jag där i stället hela kvällen så iskall och så oberörd, som om — ja, som om jag hade sett några marionetter dansa på tråd.''

''Hm! Hvem kunde ana, att fröken är en så kritisk natur.''

''Nej, jag är tvärtom inte alls kritisk. Alla mina vänner

bruka skratta åt mig för att jag är en sådan entusiast, jag kan gråta åt ingenting — en vacker vers, en melodi — men teatern! Och jag hade tänkt mig det så stort!"

"Nå, fröken kommer nog att se saken på annat sätt, när fröken blir litet mer van."

"Det säger pappa också. Men jag *vill* inte bli van. Jag vill inte så förlora mitt sunda omdöme, att jag tycker att det som är osant och lumpet är skön konst — jag vill inte komma till den punkt att nöja mig med fröken Berg som ersättning för Shakespeares Julia."

Kammarherren såg brydd ut; han gaf sin dam en lång, förvånad blick ur sina stora, utstående, ljusblå ögon. Därefter tog han sitt parti, lade armen om hennes lif och dansade ut. Hon var omöjlig att tala med, den där flickan. Hon var så bortkollrad. Det var ju just genom fröken Berg, som han för sin del hade fått syn på Shakespeares Julia. Pjäsen var egentligen fördömdt tråkig — men lilla Berg var förtjusande — både på scenen och mellan kulisserna.

"Så, att detta är frökens första bal," sade major Lagerskiöld, en ytterst distingerad kavaljer, som bjudit upp henne till tredje valsen och som nu närmade sig henne en stund innan dansen började. "Jag afundas fröken verkligen att få njuta ett så fräscht nöje. Det är så länge sedan min första bal, att jag glömt hur jag då kände det."

"Om majorn kände det så som jag, behöfver majorn inte alls tänka på det med saknad," inföll Arla leende.

"Såå? det roar inte fröken?"

"Ahjo — roar mig gör det nog — på sitt sätt. Men inte så, som jag hade tänkt. Mamma har alltid sagt, att baler äro farliga för dem, som ej vilja uppgå i världslifvet — —"

Majoren gjorde en grimas. "Det är tusan så synd, att en så söt flicka redan skall vara impregnerad med moderns pietistiska idéer," tänkte han, "men jag skall nog bota henne, jag."

Han sköt öfver henne med en sned blick. Hans ögon voro litet missstecknade, hvilket dock icke hindrade, att de voro mycket farliga för hvarje dam, som han bevärdigade med den ringaste uppmärksamhet. Han hade då ett sätt att se på henne, uppmärksamt, forskande och med litet hopdragna ögonbryn, som vanligtvis kom en ung flickas hjärta att klappa. Oaktadt han var flintskallig och hade sneda ögon, såg han dock mycket bra ut. Figuren var ovanligt vacker, hållningen på en gång elegant och full af manlig värdighet, han bar sitt hufvud högt och hade något af härskare i sin uppsyn, som starkt imponerade på det andra könet. Han var känd för att drifva kurtisen nästan som en sport eller en skön konst; hvarje ung kvinna, som såg tillräckligt bra ut för att ådraga sig hans uppmärksamhet, gjorde han förtjust i sig, för att sedan ej vidare bry sig om henne.

''Nå, och nu tycker fröken, att balerna ej alls äro farliga?''

''Ja, verkligen,'' sade hon leende. ''Å, jag hade gjort mig sådana öfverspända förväntningar! Jag hade riktig hjärtklappning, då gästerna började komma. Jag var så rädd att jag skulle bli för mycket berusad och ändå längtade jag efter det. Jag tyckte jag kände hur musiken lockade och drog en in i dansen och jag tänkte på den upplysta salen och de vackra toaletterna med juveler och blommor —''

''Och tänkte inte fröken också på männens hyllning, som skulle omge fröken.''

''Nå, det tänkte jag också skulle höra till,'' sade hon rodnande.

''Och fröken har blifvit besviken i det afseendet?''

''Ja, just i det,'' sade hon obesväradt och mötte hans blick. ''Herrarne kunna säga en och annan fadd artighet — men verklig ridderlig hyllning har jag ej sett ett spår af. Och dansen är heller icke vacker, det är ingen rytm i den.

Och så se herrarne så trötta och liknöjda ut — och damerna —''

''Nå damerna?''

''De äro inte så vackra, som jag ville att de skulle vara. Och så äro de —'' hon tvekade.

''Hvad?''

''De äro så pudrade,'' sade hon, rodnande å deras vägnar. ''Och deras sätt är så tillgjordt. Jag afskyr tillgjordhet. Om jag finge se en enda riktigt naturlig blick hos någon här i afton, tror jag att jag skulle springa fram och omfamna henne.''

''Om alla damerna tänkte så, så vet jag en, som de allesammans skulle omfamna i afton,'' inföll Lagerskiöld.

Arla tycktes knappt observera detta yttrande; hon tog det ej som en artighet, utan fann det helt naturligt framkalladt af hvad hon hade sagt. Hon fortsatte lugnt sin egen tankegång.

''Det är alldeles som när jag åkte hem med pappa från teatern,'' sade hon. ''Jag satt och halfslumrade och trodde att jag åkte genom ett skönt, omväxlande landskap med bråddjup och höjder — och när jag slog upp ögonen såg jag bara de fula, raka gatorna.''

''Fröken skrifver bestämdt vers?'' inföll Lagerskiöld ironiskt.

Hon rodnade till och slog ned ögonen.

''Hur kan majorn tro det?''

''Fröken uttrycker sig ju så poetiskt. Ämnar kanske fröken publicera något?''

''O!'' utropade hon med skolflickaktig patos. ''Publicera! Mina innersta och heligaste tankar och känslor skulle jag prisge åt offentligheten. Nej, de skola begrafvas med mig — jag har skrifvit en förordning om, att de skola gömmas under min hufvudkudde, då jag lägges i min kista.''

''Det har fröken gjort rätt i,'' sade han skrattande.

''Jag kan inte tänka mig fröken uppträda som författarinna.''

''Hvarför det?''

''Ty fröken är skapad till något helt annat, det säga mig frökens ögon.''

''Hvad säga då mina ögon?'' frågade hon och slog upp dem vidöppna, som ville hon låta dem undersökas af en ögonläkare.

Dansen spelades upp i detsamma, han kastade armen litet häftigt om hennes lif och drog henne med sig.

''Frökens ögon säga mig, att fröken är en Julia,'' sade han. ''Ren och ändå passionerad.''

Hon förskräcktes öfver detta ord utan att dock fullt förstå, hvad han menade därmed. Hennes ögon skulle vara — passionerade! Hon vågade ej mer se på honom efter detta, utan höll ögonlocken sänkta, då de dansade ut.

Det var första gången hon dansade med en verkligt god valsör. Hennes föregående kavaljerer denna afton hade varit medelmåttiga. Själf hade hon först helt nyss lärt att dansa; hon hade blott tagit några få lektioner för att förbereda sig till balen.

Hennes musikaliska öra och lätta rörelser gjorde dock att hon utan svårighet kunde följa sin kavaljer — det var också icke möjligt annat än att dansa väl med major Lagerskiöld. Hon tyckte att han nästan bar henne och att hon knappt vidrörde golfvet. Han höll henne så fast och tätt sluten till sig, att hon i början hade blifvit litet häpen och sökt draga sig något tillbaka; men han hviskade då: ''Fröken måste luta sig mera framåt. Hela konsten att dansa väl består i att helt och hållet öfverlämna sig åt sin kavaljers ledning.''

Hon erinrade sig, att hennes dansläraarinna hade sagt detsamma, och öfvergaf så småningom mer och mer sitt lilla motstånd. De höllo ut längre än alla andra — hvarf efter hvarf utan att hvila. Man började observera dem och

förvånades öfver att se den blaserade major Lagerskiöld dansa med en sådan energi. Men han hade satt sig i sinnet att göra henne yr i hufvudet och ej släppa henne förrän hon var fullständigt berusad.

Dansen började också snart att utöfva sin verkan på henne; hon glömde allt hvad som omgaf henne, hon gled omedvetet mer och mer in i hans armar, tinningarna bultade och hennes hjärta klappade tätt intill hans. Hon skulle kunnat fortsätta att dansa så, tills hon hade segnat ned utan medvetande.

Men då han såg hur hon blef allt blekare och hur dragen nervöst sammandrogo sig samt läpparna hoppressades som i kramp, blef han rädd att hon skulle svimma, hvarför han slutade tämligen tvärt och förde henne till en stol. Då han släppte henne märkte han, att hon vacklade och gjorde en famlande rörelse med handen. De stodo dolda bakom en tät rad af dansande par, så att ingen kunde se dem i detta ögonblick. Han lät armen ligga kvar om hennes lif och höll henne tryckt intill sig några sekunder. Hon stod där nästan medvetslös med slutna ögon och lade kinden emot sin bara arm, som ännu hvilade på hans axel sedan dansen. Hon vaknade först till besinning, då hon kände hans läppar vidröra sin arm — då ryckte hon till och slog upp ögonen samt såg på honom förvirradt och förskräckt, som då man väckes upp ur en dröm. Plötsligt började blodet att strömma tillbaka till hennes ansikte, så att hon blef purpurröd och tårar trängde till ögonen.

Han kände, att han måste säga något för att förklara sitt uppförande. Mångårig praktik hade gifvit honom en viss fyndighet i sådana fall, och han framhviskade med ett ömt tonfall: ''förlåt mig — jag visste inte hvad jag gjorde. Fröken var så blek — och jag blef utom mig af förskräckelse, då jag tänkte, att fröken kanske hade tagit skada af den häftiga dansen.''

Hon lyssnade ifrigt till denna förklaring, men hon var ur stånd att svara honom, hon drog undan sin hand, som han med en vördnadsfull och bedjande åtbörd hade fattat, trängde sig förbi ett par personer och nådde dörren till toalettrummet. Ingen var därinne för ögonblicket. Hon kastade sig i schäslongen, med hufvudet bakåtlutadt, ögonen slutna och hjärtat häftigt bultande. Hon kämpade ängsligt emot gråten, som ville bryta sig fram. Fruktan för att hon skulle brista ut i tårar tog snart öfverhand öfver alla andra känslor. Hon hade en viss känslans blyghet, som alltid kom henne att skygga tillbaka för att låta någon ana sina sinnesrörelser. Och här kunde ju i hvarje ögonblick någon komma in!

Hon steg upp och drack ett par glas vatten, gick några slag af och an, satte sig igen, sprang upp med krampaktigt knutna händer för att sålunda kämpa mot den skakning, som den våldsamt kväfda gråten framkallade.

Hur underbart och ofattligt var ej det, som hade händt henne i kväll! Ingen människa hade väl någonsin upplefvat något dylikt!

Hon såg på sin arm och lade handen på den fläck, som vidrörts af hans läppar. Hon tyckte, att den brände.

Hon vågade ej vidare gå ut i sällskapet. Skulle ej alla kunna se på henne, hvad som hade händt? Och hur skulle hon våga möta *honom* igen? Skulle han icke tycka, att hon varit allt för tillmötesgående? Hon hade ju lutat sig emot honom och hon hade känt, att han höll armen om hennes lif och att hon bort slita sig lös, men hon hade ej kunnat det. Det var alldeles som då man i en elak dröm vill fly, men icke förmår röra fötterna eller ej kan få upp en dörr, som stänger vägen. Hon hade icke kunnat röra sig i det ögonblicket om det gällt att rädda sig ur en lifsfara, hela rummet gick rundt omkring för hennes ögon och hon kände blott att hon skulle falla, om hon ej hölle sig fast. Men *han* hade kanske ej

förstått detta; och i sådant fall, var icke hans kyss den största skymf, som kunde tillfogas henne? Denna tanke ingaf henne mod. Hon ville gå ut och säga honom det — hon ville visa honom, att han misstagit sig på henne.

Och dock, det kunde icke vara så. Hade hon icke läst oro och bekymmer i hans ögon, då han lutade sig öfver henne och sade: ''Fröken var så blek och jag blef så förskräckt.'' Hans stämma hade haft en lindrig darrning, då han sade detta! Ja, han älskade henne — och hvad var det väl egentligen för underbart däri? Hon var en Julia, hade han sagt. Och älskade icke Romeo och Julia hvarandra från det första mötet? Nej, hon var icke som Julia, ty Julia hade genast tillstått sin kärlek, hon hade besvarat hans kyss utan blygsel.

Nu tystnade dansmusiken därute och omedelbart därefter kom en ung flicka instörtande lika häftigt som Arla nyss. Arla hade sprungit upp då det tog i dörren; den nykomna kastade sig nu i sin ordning ned på soffan och började snyfta, med hufvudet mot dynorna.

''Hvad fattas dig, Cecilia? Säg mig, hvad i all världen fattas dig?''

De båda unga flickorna voro gamla bekanta, de hade bott en sommar på samma landtställe; men Cecilia var några år äldre än Arla, och de hade för öfrigt aldrig känt sig närmare dragna till hvarandra. Statsrådinnan hade också sökt att så mycket som möjligt inskränka deras umgänge. Men i detta ögonblick erfor Arla en liflig känsla af sympati för den gråtande Cecilia, som annars alltid brukade vara så kall och passiv, och hon lade sig ned på knä på mattan bredvid soffan och bad henne ifrigt att omtala hvad som händt.

Det dröjde en stund innan Cecilia kunde tala, men slutligen framsnyftade hon: ''Skicka bud efter en hyrvagn — jag vill fara hem — jag är så sjuk — och skaffa mig is att lägga på hufvudet!''

''Sjuk! inte annat,'' tänkte Arla besviken, i det hon

sände kammarjungfrun att hämta is och att nere hos portvakten telefonera efter en hyrvagn.

''Håll mig i handen,'' bad nu Cecilia, som skakades af en krampryckning.

''Så där — ändå hårdare — det lugnar. Jag tål egentligen inte vid att dansa — doktorn har förbjudit mig det. Och nu är jag särskildt så trött, emedan jag varit på bal sex kvällar å rad.''

''Tycker du då att det är så roligt att dansa?''

''Nej — jag är längesedan trött på det,'' sade hon i jämrande ton. Kammarjungfrun kom nu med isen, som hon i brist på annat hade vecklat in i en badmössa; hon lade den på den sjukas hjässa och svepte några handdukar kring hennes axlar för att skydda klänningen för det drypande vattnet.

Cecilia var egentligen en mycket vacker flicka, men såg redan efter tre vintrar i societeten betydligt passerad ut. Hon älskade djärfva färgsammansättningar och bar i afton en blodfärgad sidenrob med en framvåd af ljusröd atlas, broderad med silfver. Det långa, rikt garnerade släpet låg uppkastadt bakom henne på schäslongens ryggstöd och bildade en egendomlig bakgrund till denna bleka, skälfvande och sakta kvidande gestalt.

Nu öppnades dörren och Cecilias yngre syster kom in.

''Är du här, Cecilia?'' sade hon. ''Jaså, du är sjuk igen. Major Lagerskiöld går och letar efter dig. Han undrar om du glömt hans polka.''

Cecilia ryckte omslaget från pannan och sprang upp.

''Är det nästa dans?'' frågade hon.

''Nej, det blir först en fransäs.''

''Det var bra. Säg honom då, att jag inte skall försumma polkan.''

Systern gick med denna hälsning.

"Kan du laga, att jag får lite konjak?" frågade Cecilia ifrigt.

"Konjak!" upprepade Arla häpen.

"Ja, jag tar alltid en konjak, när jag mår illa. Det skall hålla mig uppe åtminstone en timme till."

"Men din vagn, som är efterskickad!"

"Den får fara tillbaka. Skaffa mig nu fort litet konjak, är du snäll."

Kammarjungfrun inkallades och kom snart med ett helt spetsglas konjak, som Cecilia tömde i ett enda drag, hvarefter hon åter lade sig ned på soffan.

"Jag skall hvila mig under fransäsen," sade hon. "Det är en tråkig dans. Men du behöfver inte dröja hos mig längre. Gå du ut och dansa."

"Nej," sade Arla rodnande, "jag ämnar inte dansa mer i kväll."

"Inte dansa mer. Hvarför då?"

Arla sökte komma ifrån frågan.

"Du tycker visst ändå, att det är roligt att dansa," sade hon, "då du ej kan motstå det, fast du är så sjuk."

"Ja, med major Lagerskiöld. Det finns ingen, som dansar som han. Ah, jag har haft stunder, som väl kunna uppväga många dagars sjukdom!"

Arla rodnade vid dessa ord — det var som hade hennes egna, hemligaste tankar blottats. Men så som han hade dansat med henne hade han dock säkert icke dansat med någon annan. Så dansar man blott med en enda!

"Jag tycker, att man icke borde dansa så där än med den ene, än med den andre," sade hon. "Jag har inte tänkt på det förut, men nu vet jag bestämdt, att jag aldrig mer vill dansa med någon annan än den, som — som jag blir förlofvad med."

"Är det byråchefen Örn, det?" frågade Cecilia med

en gäspning. Hon sträckte ut sig i soffan och höll handen öfver ögonen för att skydda dem mot ljusskenet.

"Inte menar jag någon viss — jag talar bara i allmänhet."

"Jaså, du tänker på att förlofva dig, du. Det gör inte jag!"

"Inte? Aldrig?"

"Nej; jag har aldrig sett någon man, vid hvilken jag skulle vilja binda mig annat än möjligen för en kort tid — men för hela lifvet! Hu då!" — Hon höjde på axlarna.

"Men kärleken är ju det största af allt. Skulle inte den räcka för ett helt lif — och ändå längre?"

"Bah! Så där tänkte jag också innan jag kom ut i världen. Men männen äro minsann inte sådana. Det finns inte en bland dem, som är trogen."

"Hur kan du tala så?"

"Och det värsta är, att ju sämre de äro, ju intressantare äro de ofta. Major Lagerskiöld, t. ex., som är den värsta roué man kan tänka sig — —"

"Hvad menar du med roué?" afbröt Arla.

"Jaså, du vet inte det ännu. Det finns knappt i hela societeten någon flicka eller fru, som ser någorlunda bra ut, som han ej gjort en kärleksförklaring."

"Fy, så du talar!" utbrast Arla, obehagligt berörd. Hennes mor hade haft bra rätt, som ej velat att hon skulle umgås med Cecilia — det var något så styggt hos henne.

Polkan spelades nu upp och Cecilia skyndade fram till spegeln och for med pudervippan öfver sitt ansikte, som var rödflammigt af tårar och af den hetsiga drycken. Kammarjungfrun fick komma in och hjälpa henne att breda ut släpet, under det hon drog på sig sina långa handskar och ordnade sitt hår.

Därefter lade hon sin arm i Arlas och sade: "Kommer du med nu? Du kan väl inte stanna här inne hela kvällen?"

Arla kände att hon hade rätt. Hon *måste* gå ut igen.

Och dessutom ville hon se på polkan, som hon ej själf dansade. Hon ville se hur *han* dansade med Cecilia.

De gingo således ut tillsammans. Dansen hade redan börjat och Lagerskiöld mötte dem vid dörren för att hämta sin dam. Arla hade föresatt sig att iakttaga en mycket kall och värdig hållning och att ej låta honom ana sitt inre uppror. Han fick ej tro, att hon redan var vunnen. Säger icke Julia: ”Jag är för öm och därför kan du tro, att jag är flyktig.” — Hon försökte att lyfta ögonen till hans ansikte, då han frågade, om han finge taga reda på hennes kavaljer. Men det var omöjligt — det var som hade hon haft bly i ögonlocken, de ville ovillkorligen sänka sig. Hon rodnade, och då hon kände det rodnade hon ännu mer och strupen sammansnörde sig, så att hon ej kunde få fram ett ord till svar.

Cecilia svarade i hennes ställe litet otåligt: ”Hon dansar inte polka.”

”Låt oss då åtminstone få föra fröken till en stol,” bad majoren och bjöd de båda flickorna hvar sin arm.

”Jag hoppas fröken nu hämtat sig från sitt illamående?” sade han utan att vända sig till någon bestämdt, i det han banade sig väg med dem mellan de dansande. Cecilia tog genast frågan åt sig och började tala om, hur sjuk hon var, och hur orätt det var af henne att bevilja honom denna polka.

Hon väntade att han skulle uttrycka sin tacksamhet för den uppoffring, hon gjorde för hans skull; han yttrade dock ingenting, men en sakta tryckning af hennes hand och en blick öfvertygade henne om, att det skulle varit en verklig missräkning för honom, om hon uteblifvit. Samtidigt fick Arla det intrycket, att han med stor oro och uppmärksamhet studerade hennes ansikte, troligtvis för att se, om hon hämtat sig från sin svindel och om hon var ond på honom. De växlade dock icke ett ord. Eugenie satt i ett hörn af salen och hade händelsevis en tom stol bredvid sig. Majoren aflämnade Arla här och dansade ut med sin dam. Arla

iakttog dem, då de dansade förbi. Hon såg att hans arm låg slapp om Cecilias lif, och att hans ögon foro åt det håll där hon satt, hvar gång de kommo i närheten.

Eugenie, som var väl bevandrad i hela den fina världens skandalkrönika, underhöll under tiden Arla med bitande beskrifningar på alla, som dansade förbi.

Framför dem stod en dam af något tvifvelaktig ålder i en mycket i ögonen fallande toalett. Eugenie upplyste, att hon nyligen ingått sitt andra äktenskap och att hennes man var diplomat. Hon dansade med en mycket ung kavaljer och koketterade på ett tämligen utmanande sätt för honom. Hon såg på en gång ut som en 20-årig oskyldig flicka och som en gammal kokett mellan 40—50. Man stannade i ovisshet om hvilkendera gissningen, som var den rätta. Figuren var mycket slank och fin, ansiktet litet och mjukt med rena, nästan madonnalika drag, ögonen släpande och milda, munnen fin och blek med ett litet ljuft, kvinnligt småleende, hyn slät och jämn. Allt detta jämte den barnsliga, litet jollrande stämman gjorde att man vid första påseende måste taga henne för mycket ung. Men granskade man henne närmare fann man att ett tjockt lager af cold-cream och puder betäckte ansikte, hals och armar och gjorde sitt bästa för att dölja små rynkor och ojämnheter; då munnen öppnade sig visade den mycket tunna och glesa tänder, hvilka alla voro plomberade, håret, som bar en rik blomsterkrans, var ytterst tunt öfver hjässan och tycktes knappt kunna bära den tjocka flätan, som på ett barnsligt, flickaktigt sätt låg långt ned i nacken. Men framför allt var det blicken ur dessa vanligen blygsamt sänkta ögon, som hade något erfaret och beräknadt, hvilket förrådde henne.

Hon hade nyss kommit hem från Paris, dit hon gjort sin bröllopsresa, och hennes toalett skilde sig något från de öfrigas. Den var färsk från Worth, och de nya moderna komma ju alltid litet senare hit. Hon bar en klänning af

guldbrokad med fyrkantig urringning och alldeles utan ärmar, öfver bröstens rundning var klänningen utskuren ända ned till midjan, och här voro i stället isatta kilar af tämligen skira spetsar. Åtskilliga af herrarne voro öfvertygade om att det icke fanns någonting under spetsarna — toaletten hade ju också varit förfelad, om den ej gjort detta intryck — men Eugenie såg noga efter och lugnade Arla med, att det var hudfärgadt siden under.

Den unga, nygifta frun hade från sitt första äktenskap en vuxen dotter, som var med i afton. Det var en stackars gulblek, sjuklig varelse, som vuxit snedt, så att ena höften hängde och skuldran sköt ut. Också hon var nu uppe i dansen.

Den vackra modern och hennes kavaljer samtalade ej synnerligen lifligt med hvarandra. Deras konversation sköttes mest med ögonkast samt ett och annat framhviskadt ord bakom solfjädern.

Nu tappade hon en blomma ur sin bröstbukett. Han upptog den och gjorde en bönfallande åtbörd, i det han gjorde min af att vilja fästa den vid sitt frackuppslag. Hon slog lekfullt till hans hand med sin solfjäder, tog tillbaka blomman och fäste den därefter själf i hans knapphål, hvarefter hon lutade sig mot honom och dansade ut.

Dottern fördes i det samma af sin kavaljer till en stol bredvid Arla.

"Hvad frökens mor är vacker och hvad hon ser ung ut," sade kavaljeren eldigt till den unga flickan.

Det for ett obehagligt, cyniskt leende öfver hennes sjukliga, gulbleka drag.

"Tycker kammarjunkarn det?" sade hon. "Åja, så här vid ljussken och i stor toalett."

Arla fattades plötsligt af en varm medkänsla med denna stackars unga flicka, som ej kunde högakta sin mor. Hennes blickar sökte kärleksfullt hennes egen mor, som såg påfallande

enkel och obetydlig ut i denna lysande samling, och som gick där så obemärkt och anspråkslös och företrädesvis uppsökte sina mer förbisedda gäster. Hon tänkte på, att hennes lilla mamma, som tog sig så föga ut i stora världen, var allra sötast i sitt hvardagslag i hemmet och framför allt tidigt om morgnarna, då hon stod i sin ljusa morgonrock inne i barnkammaren och hjälpte till med småbarnens påklädsel, gaf den ena kall öfversköljning och drog strumporna på den andra, allt under barnens skratt och jubel. Arlas hjärta värmdes vid denna bild, och då dansen var slut, gick hon att uppsöka modern och kysste henne ömt och vördnadsfullt på handen samt bad henne, att hon skulle slippa dansa mer i afton.

"Du tycker då inte att det är roligt?" sade modern och såg pröfvande på henne.

Arla rodnade och slog ned ögonen. "Jag vill hellre låta bli," sade hon blott.

I det samma kom byråchefen Örn fram för att tala med statsrådinnan.

"Vill byråchefen gifva mig tillbaka mitt löfte om kotiljongen?" sade Arla till honom. "Jag vill inte gärna dansa mer i kväll — jag är lite trött."

Byråchefen kunde ej dölja ett uttryck af belåtenhet vid denna förklaring. Han skyndade genast till en annan ung flicka, som han under aftonens lopp mycket hade sysselsatt sig med. Det var Cecilias yngre syster, Minnie, en liten obetydlig flicka med ett mycket vanligt utseende, men med två rader pärlhvita tänder samt små gropar i kinderna då hon skrattade, hvilket hon nästan alltid gjorde. Hon var mycket omtyckt af alla herrar, så mycket mer som hon var en ovanligt huslig flicka, som allt ifrån barndomen hade haft sitt eget lilla skafferi med sina egna syltburkar, och som icke visste något mer förtjusande än att gå i hushållet — det brukade hon tala om för alla — näst att dansa, förstås, ty

det var ändå det roligaste, som fanns på jorden. Hon var så naiv och älsklig, sade herrarne. Och så hade hon dessutom ett så anspråkslöst och vänligt sätt och var icke alls bortskämd, fastän uppfostrad i rikedom och öfverflöd.

Byråchefen var förälskad på fullt allvar; han gick och hvälfde inom sig tankar på att föra fram sitt frieri redan denna kväll. Om han blott vågade! Han hade hjärtklappning och kände ångestsvett i pannan, då han tänkte på, att hon kanske kunde säga nej. Han såg riktigt tafatt ut bredvid henne. Hans kärlek var blandad med vördnad, såsom vanligtvis är fallet hos en ädelsinnad man — i synnerhet innan han är fullt säker om genkärlek.

För statsrådinnan var det ett sviket hopp; men icke så för Arla. Hvad var byråchefen för henne? En mycket aktningsvärd man, utan tvifvel, men — — — Han hade så rena, trohjärtade ögon, brukade statsrådinnan säga.

Rena och trohjärtade, ja! Men det fanns en annan, hvars ögon sutto snedt, och som ändå kunde se på en på ett sådant sätt, att det kändes genom de nedslagna ögonlocken — ty slå ned ögonen, det måste man göra för denna blick.

Nu flyttades färdigdukade bord in i salen och supén började. Damerna höllo sig på långt afstånd från borden och läto servera sig af herrarne, som kilade af och an som vaktmästare och själfva knappt fingo tid att äta det ringaste.

Arla lät sig serveras som de andra, medan hon observerade att major Lagerskiöld ej gjorde sig besvär att passa upp utan stod helt lugnt i en vrå och åt och drack för sig själf. En gång, då han gick fram för att förse sig, kom han att gå förbi ett litet bord, där hon satt tillsammans med Aurore Bunge.

"Jag hoppas damerna förlåta, att jag ej är road af betjäntsysslor," sade han då i förbigående, vänd till Arla. "Men

här finnas tillräckligt många betjäntsjälar för att göra mig öfverflödig.''

Arla var stolt å hans vägnar öfver detta yttrande. Nej, hon skulle visst icke velat se honom bland de andra springa med tallrikar och glas.

Men Aurore kastade en satirisk blick efter honom, höjde litet på axlarna och sade: ''En sådan gammal egoist! — Hvad tycker fröken om honom?'' tillade hon hastigt.

Arla drog sig ganska skickligt ur förlägenheten.

''Jag har aldrig sett honom förr än i afton,'' sade hon.

''Jaså. Ja, jag frågar därför, att han vanligen brukar slå an på mycket oerfarna unga flickor. Nå, har fröken haft roligt i afton?'' fortfor hon. Aurore hade börjat fatta ett visst intresse för Arla. Hon tyckte om unga flickor, som sågo bra ut. Hvad var det för nöje att alltid vara den främsta och mest firade, då det ej egentligen fanns några att täfla med?

''Fröken har bestämdt haft roligt — inte sant?'' sade hon och lutade sig fram öfver bordet mot Arla. ''Fröken har ett helt annat uttryck nu, än då balen började.''

''O ja, det har varit en så underbar och innehållsrik afton.''

''Innehållsrik! verkligen!'' utbrast Aurore öfverraskad. ''Jag vet intet innehållslösare än sällskapslifvet. Men jag har ju också varit med så länge. Jag kan ju nästan säga att jag ingen gång börjat, ty när jag var liten var jag på barnbaler och sedan har det blott varit en fortsättning i samma stil. När jag kommer upp på en bal vet jag ju på förhand, hvilka kavaljerer jag kommer att träffa och hvad de skola tala om.''

I det samma kom en herre och bjöd henne en tallrik.

''Hvad är det?'' frågade hon. ''Jaså, järpar — naturligtvis! Lax och järpar och vingelé — det är ju alltid 'pièce de résistance' på alla supéer — och champagne,'' tillade hon leende, då en annan herre närmade sig med tre glas på en tallrik. ''Alltid champagne på köttet. Hvarför kan man inte

en gång dricka hvitt vin på järpen och champagne på laxen — det vore åtminstone någon omväxling."

Hon tömde dock sitt glas och satte det tillbaka på tallriken samt lutade sig därefter bakåt i stolen och lekte med gaffeln.

"Jag önskar ibland, att jag vore fattig och tvungen att förtjäna mitt bröd," sade hon.

Löjtnanten, som satt ifrån sig champagneglasen, började att underdånigast skratta åt detta lyckade skämt.

"Löjtnanten behöfver inte skratta," sade Aurore och rätade upp sig samt mätte honom med ett långt, föraktligt ögonkast. "Det var icke en kvickhet. Det var allvar."

"Man behöfver väl icke nödvändigt vara fattig för att arbeta," sade Arla.

Aurore gaf henne en blick, halft frågande, halft ringaktande. Hon åt ett par små bitar af järpen, sköt därefter ifrån sig tallriken och lade armen utsträckt på bordet.

"Ibland har jag en sådan lust att gå in vid teatern," sade hon till Arla. Hon var så van vid att vara den medelpunkt kring hvilken allt vände sig, att hennes samtal vanligen helt ofrivilligt kommo att röra sig kring henne själf.

"Vid teatern?"

"Ja visst, vid teatern." Hon blef lifligare och böjde sig framåt. "Kan fröken inte fatta hur spännande det måste vara att stå inför tusen människor och veta att man har deras hjärtan i sin hand — att man kan få dem att skratta eller gråta efter behag och att veta att man kan använda alla sina naturliga resurser, att hvarje linje i ens figur, hvarje vacker rörelse, hvarje tonfall i stämman kommer till sitt fulla användande. Att vara vacker bara för att bli firad i en balsal, där äfven de mest medelmåttiga kunna göra lycka — det — —." Hon höjde på axlarna och började fläkta sig med solfjädern.

Arla såg på henne med förvåning på samma gång som

beundran. Hon fann henne mycket öfverlägsen och kände sig själf så liten och obetydlig bredvid denna lysande stjärna. Ja, när man var så vacker som hon, hade man kanske rättighet att vilja glänsa och beundras af tusenden. Själf var hon tacksam, om blott ett enda hjärta klappade helt för henne.

"Jag tycker det är tillräckligt att vara vacker för dem man håller af," sade hon blygt.

Aurore fyrade af en af sina ögonraketer, men hon brydde sig ej om att svara. Hon fortsatte att tala om sig själf.

"Ibland gripes jag af en sådan lust att göra något galet," sade hon, "å, det skulle vara en fröjd att chockera hela societeten! En gång funderade jag starkt på att gifta mig med en konstberidare."

Just som hon yttrade detta, kom grefve Kagg fram och drack med henne.

"Hvad tycker fröken om honom?" frågade Aurore oväntadt, då han åter aflägsnade sig.

"Jag tycker, att han ser ovanligt dum ut," sade Arla uppriktigt.

Detta yttrande tycktes roa Aurore; hon började skratta.

"Dum! Hvad fröken är sträng. Man påstår, att han skall bli min man," tillade hon allvarsamt.

"Det kan jag inte tro — det är omöjligt!" utbrast Arla.

"Ja, jag medger att jag skulle föredra en konstberidare," sade hon skrattande. "Men sådana saker *gör* man inte — man bara drömmer om dem — och fröken kan inte tro, hvilket vackert, gammalt slott grefve Kagg har."

Hon fick i det samma se baron Lejonstedt, som stod vid bordsändan och tömde ett glas champagne för sig själf. Då han satte ifrån sig det tomma glaset famlade han försiktigt med handen på duken för att känna sig för efter en tom plats, men slutade med att mycket varligt lägga ned glaset på ena sidan i stället för att ställa det.

Hans unga hustru följde honom med en blick af häpnad;

här öppnade sig oväntadt för hennes ögon ett bottenlöst svalg, om hvars tillvaro hon ej hade haft den minsta aning. Hon gick hastigt fram till sin man, lade sin arm i hans och såg upp på honom med sina kärleksfulla ögon, nu fulla af bestörtning och oro.

''Du mår visst inte riktigt bra,'' hviskade hon till honom. ''Skola vi inte fara hem?''

''Fara hem,'' svarade han högt. ''Visst tusan skola vi fara hem, min unge.''

Han lade armen om hennes lif och såg på henne med något som skulle föreställa ömhet i sina dimmiga ögon.

Hon rodnade djupt och tårar kommo henne i ögonen; hon kastade en blick full af blygsel kring rummet, rädd att någon skulle ha märkt denna scen. Hon fick honom att lägga sin arm under hennes och de gingo ut tillsammans; vid dörren tillsade hon en vaktmästare att skaffa dem en vagn.

Aurore hade suttit framåtlutad på stolen och följt detta uppträde med det mest intensiva intresse; nu reste hon sig upp och gjorde en uttrycksfull åtbörd med axlarna.

''Undrar fröken ännu på, att jag har svårt att besluta mig för att gifta mig?'' sade hon, tagande för gifvet att Arla, liksom alla andra, måste vara uppfylld af denna undran. ''Såg fröken på henne, då hon först kom i afton. Man kunde inte misstaga sig på, att hon trodde sin man vara ett ideal. De ha inte varit gifta mer än en vecka — och att nu fara hem med honom!''

I det samma kom grefve Kagg fram och bjöd henne armen för att föra henne ur matsalen. Hon gaf honom ett af sina mest föraktfulla ögonkast. ''Vet grefven, att ni män äro afskyvärda,'' sade hon, men hon lade dock armen i hans och gick ut med honom. Han blef mycket förlägen och sökte förgäfves i sin hjärna efter ett passande svar.

Borden flyttades nu skyndsamt ut ur matsalen och man började ordna sig till kotiljongen.

Arla satt inne i kabinettet tillsammans med ett par af de öfverblifna flickorna, då major Lagerskiöld hastigt kom fram till henne.

''Är fröken här? Jag har letat efter fröken. Kom nu, så skola vi ha oss en riktig dans igen.''

''Jag dansar inte mer i kväll. Jag har redan sagt nej till byråchefen Örn.''

''Hvad betyder det?'' sade han halfhögt. ''Jag mankerar också en dam för frökens skull.''

Hon lutade sig tillbaka i fåtöljen och började förläget fläkta sig med solfjädern. ''Det bör majorn visst inte göra.''

Han stod nästan bakom hennes stol och böjde sig nu ned öfver henne samt hviskade: ''Fröken kan inte säga nej. Fröken måste gifva mig ett tillfälle att tala med fröken; jag är skyldig fröken en förklaring.''

Vid dessa ord slog hon hastigt ihop solfjädern och reste sig. Han lade hennes arm i sin och de gingo ut tillsammans. Hennes hjärta stod stilla af spänd väntan. En förklaring — ja, hon måste ha en förklaring. Hon måste veta hvad *det* betydde, det underbara, som händt henne i kväll.

De dansade ut, denna gång blott ett enda hvarf.

Anföraren för kotiljongen var en mycket energisk löjtnant vid andra gardet, som hade pepparbruna, skarpa ögon, och då han nu gick omkring och ropade med hvass stämma: ''en kavaljer — en dam — en dam — en kavaljer!'' blef Arla helt häpen; hon hade ej tänkt på att hon i kotiljongen skulle bli tvungen att dansa med andra än sin kavaljer. Hon såg ängsligt på majoren. ''Jag vill inte dansa — kan jag inte slippa,'' frågade hon. Lagerskiöld gick genast till anföraren: ''Fröken är trött och vill inte dansa mer,'' sade han. ''Vi deltaga ej vidare i kotiljongen.''

Han satte sig ned igen och tryckte varmt hennes hand samt hviskade: ''tack!''

''Hvarför säger majorn det?'' frågade hon.

"Efter en sådan dans som vi dansade med hvarandra, skulle jag haft svårt att fördra att se fröken dansa med någon annan," sade han. "Och jag tog för gifvet, att det var en liknande känsla som höll fröken tillbaka."

"Men majorn själf då," sade hon och gjorde åter ett försök om det ej skulle vara möjligt att se honom in i ögonen. "Majorn har dansat hela kvällen."

"Ack, med oss män är det en helt annan sak."

"Jag förstår inte hvarför det skulle vara en annan sak," sade hon med litet osäker röst. Cecilias och Aurores föraktliga yttranden om männen i allmänhet, och den scen hon nyss hade bevittnat ute i matsalen hade börjat göra henne beklämd och ängslig; hennes hjärta sammanpressades af en dunkel förnimmelse af att hon var omgifven af hemlighetsfulla faror, för hvilka hon ej visste hur hon skulle skydda sig.

"Därför att våra naturer äro så olika," svarade majoren på hennes fråga. "Och därför att vi kastas tidigt ut i världen med alla dess frestelser under det ni stanna hemma hos föräldrarna och skyddas och aktas på allt sätt. Om jag skulle gifta mig, så fordrar jag att min hustru ej skulle älskat någon annan före mig; men hon får inte fordra det samma af mig."

Således erkände han själf, att han älskat en annan före henne. Var det Cecilia? Hon ville så gärna veta om det var Cecilia.

Hon satt och drog i sin näsduk, knöt ihop den och vecklade ut den igen samt studerade mönstret på spetsarna. Hur skulle hon få veta det?

De växlade några likgiltiga ord med det par, som satt närmast dem. Men då dessa dansade ut, hviskade hon: "jag vet hvem det är".

"Hvilken — hvad?" frågade han förvånad.

"Som majorn älskat — före mig," höll hon på att tillägga, men hejdade sig.

Majoren förstod ej riktigt hennes tankegång.

''Som jag älskat!'' upprepade han. ''Hvem syftar fröken på?''

''Jag vet det. Hon har själf låtit mig förstå det. Och hon har varnat mig för majorn.''

''Det har hon gjort rätt i,'' sade han oväntadt och hans ansiktsuttryck blef dystert och intressant. ''En sådan man som jag har egentligen inte rättighet att närma sig en flicka sådan som fröken. Det ligger en ofantlig afgrund mellan oss båda.''

De blefvo åter afbrutna. Så fort någon närmade sig dem, började Lagerskiöld att tala om likgiltiga ämnen. Ett par gånger kommo damer och bjödo upp honom, och han kunde då ej neka att dansa; men hans liknöjda hållning tillfredsställde Arla fullkomligt.

''Ja, det ligger en fruktansvärd afgrund mellan oss båda,'' fortsatte han åter det afbrutna samtalet. ''Jag har lidit mycket — detta är ingen ursäkt, det vet jag, men det är dock ett slags upprättelse. Ack, det har funnits stunder, då jag icke tyckt mig kunna göra något bättre än jaga mig själf en kula genom pannan.''

Han såg att dessa ord ej förfelade sin verkan. Arla blef blek och sträckte instinktmässigt ut handen emot honom.

''Tala inte så förfärligt,'' hviskade hon.

Den sista turen i kotiljongen slutade i det samma, och det återstod blott en allmän dans, då hvarje kavaljer förde sin egen dam. Utan att säga ett ord slog Lagerskiöld armen om hennes lif och dansade ut med henne. Hennes svaga motstånd tjänade till ingenting, och på hennes framhviskade invändning: ''jag har ju sagt nej till alla andra,'' svarade han: ''men till mig kan ni icke säga nej, ty jag älskar er''.

De slutade något före de andra, och han förde henne in i kabinettet, som för ögonblicket var tomt. De öfverblifna flickorna hade gått ut i salen för att se på dansen.

"Jag älskar dig," upprepade han nu. "Du är den enda, som jag någonsin älskat. Och om det inte nästan vore en synd att binda en så ren, ung tillvaro vid mitt mörka, förfelade lif, så skulle jag falla på knä framför dig och säga: blif min räddande ängel! Endast genom dig kan jag besegra de mörka makter, som hittills behärskat mitt lif."

Han gjorde emellertid ingen min af att verkligen falla på knä, hvilket Arla nästan väntade. Hans benkläder voro allt för trånga, och dessutom ville han icke riskera att blifva sedd i en så narraktig ställning. Han föredrog att kasta sig ned i den lilla soffan bredvid henne och draga henne till sig. Hon gjorde ej strax något motstånd; hade han i denna stund tagit henne i sina armar och burit henne bort utan att hon visste hvart, skulle hon blott funnit det helt naturligt. Hon hade endast en enda tanke — att hon var hans, och att det ej fanns något i världen, som kunde skilja dem åt.

Men detta varade blott några sekunder. Hon blef plötsligt rädd för honom och ville slita sig lös, och då han ändå sökte hålla henne kvar, flammade det till något i hennes ögon, som kom honom att släppa henne och resa sig upp med en vördnadsfull bugning, då hon i det samma lämnade rummet.

Hon visade sig ej åter, förr än gästerna började taga afsked, då hon efterskickades af sin mor och kom in och ställde sig bredvid henne för att taga alla i hand. Hon hade underliga flammor i ansiktet och höll ögonen envist nedslagna.

Cecilia hade stannat kvar och dansat hela natten och hade druckit porter och champagne mellan alla danser och mycket vin vid supén för att hålla krafterna uppe. Men efter kotiljongen öfvervältigades hon dock af det nervösa anfall, som hon hoppats kunna uppskjuta till sin hemkomst. Hon kom händelsevis att skratta åt någon trivial kvickhet, som hennes kavaljer sade till henne då han förde henne från danssalen. Men då hon en gång börjat skratta kunde hon icke vidare

upphöra därmed. Hennes kavaljer, den blonde kammarherren, kände sig först mycket smickrad, men äfven något förvånad öfver att ha råkat säga något så roligt. Han upprepade kvickheten inom sig för att kunna komma ihåg att använda den vid ett annat tillfället. Men Cecilias skratt blef allt högljuddare; hon ansträngde sig för att kväfva det, försökte säga något, men kunde ej få fram ett ord. Slutligen började denna ovanliga och högljudda munterhet att ådraga sig uppmärksamhet, och kammarherren begynte känna sig generad, ja, förargad, ty det såg ju nästan ut som om hon skrattade på hans bekostnad.

Skrattet hade hörts ända in i salongen, där de äldre damerna sutto; och nu visade sig i dörröppningen en gammal dam, ytterst korpulent, med en hals som liknade en hvit, ogräddad hvetebulla. Man påstod, att hon låg med rått kött kring halsen om nätterna för att bibehålla dess hvithet.

Silfvergrå små lockar lågo kokett ordnade fram i pannan, och håret var mycket friseradt samt prydt med skära, vajande plymer. Det var amiralinnan Hornfeldt, Cecilias mor. Denna dam var känd för sin bitande kvickhet och var alltid omgifven af unga herrar, som voro roade af hennes konversation. Hon spelade gärna kort och i förtroligare kretsar satt hon alltid inne hos herrarne och rökte. Hon hade haft flera äfventyr i sin ungdom och kunde än i dag tillåta sig en förtrolighet med unga herrar, som väckte mycken anstöt hos damerna. För öfrigt var hon bekant för sin förmåga att gifta bort sina döttrar; hon hade redan skaffat sig fyra mågar, alla rika eller högt uppsatta och allesamman snarare hennes egna än döttrarnas beundrare. Nu återstodo blott de två yngsta flickorna, Cecilia och Minnie, och hvad den sistnämnda beträffar var nog saken snart klar äfven för henne. Amiralinnan tyckte väl egentligen ej riktigt om byråchefen. Han var visserligen en framtidsman, som säkert en gång skulle bli statsråd, men han hörde ej till hennes kavaljerer.

Han var pryd och förstod ej ett godt skämt. Men hur som helst var han icke en épouseur att försmå.

Värst var det med Cecilia. Hon var den vackraste af alla flickorna, men hon var så underlig och satte sig så bestämdt emot hvarje försök från moderns sida att skaffa henne en man.

Och så dessa nervösa anfall! Så fort ljudet af hennes skratt trängde till amiralinnans öron afbröt hon ett mycket animeradt samtal med ett par unga herrar och skyndade sig att taga reda på dottern.

"Kom med mig in i toalettrummet och hjälp mig att fästa min plym," sade hon och tog tämligen hårdt i hennes arm. Mor och dotter utbytte en blick, full af iskall, hotande stränghet å ena sidan och af trots och rent af motvilja å den andra. Men Cecilia hade i detta ögonblick ingen motståndskraft, hon lade sin arm i moderns och gick ut med henne. Hon upphörde ett ögonblick att skratta, men då hon kom in i toalettrummet, där redan flera damer höllo på att kläda sig, bröt paroxysmen fullständigt lös; hon kastade sig baklänges i soffan och skrattade och snyftade på en gång, medan allt fler damer kommo in och ängsligt sysslade omkring henne.

Under tiden stodo Minnie och byråchefen i ett hörn af salen, där de, tack vare det allmänna afskedstagandet, lyckades förblifva tämligen obemärkta. Han höll hennes hand och hans ögon glänste af innerlig ömhet och kärlek. Han hade slutligen fått mod att uttala det ord, som han gått och burit på hela aftonen, och hon hade svarat ja utan tvekan. Nu hviskade han till henne något om att han ej var värd den stora lycka, som kommit på hans lott, och att han nästan tvekade om det vore rätt att binda hennes unga, knoppande lif vid hans allvarliga och arbetsamma tillvaro. Det enda, som lugnade honom, var den tanken, att hon väl i alla fall en gång skulle gifta sig, och att männen i det hela vore ett

dåligt släkte, hvaribland ingen enda var henne värdig, men att hon i alla händelser aldrig kunde få någon som älskade henne mer än han.

Minnie mottog dessa innerliga, varma försäkringar, som voro uttrycket för en ädel och högsinnad mans bästa känslor, med ett litet leende på sitt uppåtvända ansikte och med gropar i kinderna. Hon tycktes lyssna till honom, men hans ord snuddade i själfva verket förbi henne, utan att beröra henne djupare. Det var ej egentligen på hans kärlek hon i detta ögonblick tänkte — hon höll redan på att i tankarne ordna sitt blifvande hem, och hon såg i fantasin en hel rad med de nättaste små syltburkar, alla öfverbundna med vaxadt papper och med fint och prydligt skrifna etiketter — dem skulle hennes man få skrifva, ty hon hade själf en så ojämn stil. Alla burkarna stodo ordnade i prydliga rader i skafferiet på en hylla, som var kantad med virkade spetsar.

Nu kommo amiralinnan och Cecilia, och Minnie räckte byråchefen sin hand till afsked och såg upp på honom med sina vänliga förgätmigejögon, som hade samma blick för alla — men han trodde sig i dem läsa varm, kvinnlig hängifvenhet, och han var lycklig — så lycklig, som man kanske blott är det en gång i sitt lif.

Cecilia såg skrämmande blek ut efter det svåra anfallet; men hon hade återvunnit sin världsvana och tog afsked af alla.

"Välkommen på vår bal i morgon!" sade en af statsrådinnorna till dem. "Men fröken Cecilia ser så klen ut, fröken måtte väl ej mankera oss!"

"Ånej, tack!" sade Cecilia. "Jag är litet trött, men sedan jag fått sofva ut i morgon förmiddag blir jag nog kry igen."

Eugenie och hennes mor kommo nu fram till värdinnan för att taga afsked. Friherrinnan hade stor förmåga att säga banala artigheter.

"En synnerligt angenäm afton," sade hon nu vänligt

beskyddande till statsrådinnan. ''Och mycket väl arrangeradt allting. Jag gratulerar fru statsrådinnan till en så lyckad debut.''

Hon vände sig nu till Arla och klappade henne på kinden.

''Lilla rosenknopp,'' sade hon till henne. ''Jag vet inte hvar jag fått den bilden ifrån, men jag tycker alldeles att den här lilla näpna tärnan liknar en nyutslagen törnrosknopp. — Men rosorna få lof att också ha sina törnen, kom ihåg det, lilla vän,'' tillade hon, i det hon nöp henne i kinden. ''Som jag alltid sagt till Eugenie — en ung flicka skall ha sin lilla stolthet — hon bör ej uppmuntra den förste karl, som är lite artig emot henne. Och framför allt, lika mot alla, det är en gyllne regel.''

Friherrinnan kunde aldrig låta bli att ge dylika små styng mellan artigheterna.

''Jag hoppas få den äran att snart se herrskapet hos mig på en supé,'' sade hon nu med sitt älskvärdaste småleende. ''Men då vill jag se den här lilla rosenknoppen också — mamma är bra sträng, som ej vill låta henne vara ute i vinter — man får lof att ha roligt medan man är ung.''

Hon gjorde en skämtsamt varnande åtbörd med pekfingret åt statsrådinnan. ''Ja-ja! jag skall tala med statsrådet. Säger han ja, då får allt lilla mamma också gifva med sig.''

Hon omfamnade nu Arla och räckte henne sin kind att kyssa. Arla närmade pliktskyldigast sina friska läppar till denna mörka kind, men ej utan en känsla af motvilja, nästan af vämjelse. Hon erinrade sig att en gång ha hört Eugenie yttra: ''Mamma säger, att man aldrig skall tvätta sig i ansiktet med vatten, ty det skall vara så skadligt för hyn.''

Friherrinnan gjorde nu en stor komplimang med utslagna armar — en gest hvarmed hon gjort mycken lycka i sin ungdom — men grimaserade med det samma illa, då hennes dotter råkade trampa henne på foten, och gaf henne ett litet slag med solfjädern, som skulle föreställa lekfullt,

men som, att döma af den blick, som ledsagade det, tycktes vara ganska allvarsamt menadt.

Eugenie hade tappat sin balbok; en herre upptog den och kastade i det samma en satirisk blick på de tomma bladen. Det var i förvirringen häröfver som den stackars flickan råkat trampa sin mor, och hennes näsa rodnade nu vid denna dubbla förlägenhet, så att den började sticka och svida.

Major Lagerskiöld dröjde kvar bland de sista, väntande på ett tillfälle att säga Arla någonting enskildt. Slutligen fick han hviska ett par ord till henne.

''Möt mig i morgon middag vid 2-tiden i Humlegården. Följ med dina småsyskon, då de åka kälke.''

Det lät kort och bestämdt som en befallning, mot hvilken ingen gensägelse kunde komma i fråga Hon kunde ej förmå sig att svara utan stod och såg ned och bet i sin solfjäder.

''Men låt icke din lilla näbbiga syster Gurli följa med,'' sade han.

''Känner majorn henne?'' utbrast hon helt högt och slog ihop solfjädern.

''Ja, det har ibland roat mig att tala med frökens näpna småsyskon,'' sade han, likaledes högt. ''Och lilla fröken Gurli brukar någon gång vara med dem.''

Han var nu tvungen att taga afsked, och då han tryckte hennes hand hviskade han: ''det är ju säkert, att du kommer?'' och hon svarade med läpparna, men ohörbart: ''ja''.

Så fort dörren föll igen efter den sista gästen gick statsrådet och stängde till alla dörrarna till de andra rummen, så att han blef ensam med sin dotter i salongen.

''Hur kan man bära sig så dumt åt?'' for han ut i häftig ton till Arla. ''Mankera en kavaljer för att dansa med en annan! Göra sig till föremål för åtlöje genom att visa sig sakna det enklaste lefnadsvett!''

Arla såg litet häpen ut vid detta häftiga anfall. Men hon svarade snart i en ganska lugn ton: ''Jag vet nog att man

ej brukar göra så — men jag *vill* inte dansa med hvem som helst."

"Hvad är nu det för dumt prat! Du har ju inte vanliga begrepp en gång! En flicka med någon 'chic' visar sig aldrig föredra den ene kavaljeren framför den andre — det är ett af de gröfsta brott mot god ton man kan begå. Men om du inte begriper det, så skulle väl din kvinnliga blygsamhet säga dig, att ditt beteende är opassande!"

Arla såg sin far rätt in i ögonen.

"Att dansa än med den ene, än med den andre tycker jag är opassande," sade hon i fast ton.

"Enfaldigt pjoller!" utbröt han. "Är det kanske din mening att reformera sällskapslifvet? Tror du, att du bättre begriper hvad som är passande än hela den fina societeten?"

Arla började få tårar i ögonen. Statsrådet blef ögonblickligen lugnare, klappade henne på kinden och sade: "Nå, blif inte ledsen. Jag är för öfrigt mycket nöjd med dig — du tog dig riktigt bra ut. Och du vill ju lägga på minnet, hvad jag sagt, till en annan gång?"

Han aktade sig att invänta hennes svar på denna fråga; dottern var lika envis som modern, då hon fått en idé i hufvudet, det var ej lönt att diskutera med henne. Man fick hoppas att hon skulle blifva förståndigare till nästa år. Han gick in i sitt eget rum, och Arla gick att uppsöka modern i barnkammaren. Hon längtade att af henne få höra, om hon verkligen uppfört sig orätt i afton.

I barnkammaren fann hon Gurli stående midt på golfvet, endast iklädd sitt långa, hvita nattlinne och ett par röda marokängskor.

"Men, mitt lilla barn, inte kan man nu midt i natten hålla på att flytta om din säng," hörde hon modern säga.

"Det är gjordt på ett ögonblick, om Lovis hjälper mig," ropade Gurli ifrigt. "Jag försäkrar mamma att jag inte kan

sofva en blund här. Här är så kvaft och otrefligt, och än gnäller den ena och än den andra af småbarnen.''

Hon tog själf beslutsamt i ena ändan af den lätta järnsängen, och kammarjungfrun i den andra, och de vandrade af till flickornas rum, där alla ljus ännu brunno, och där hon begärligt insöp den atmosfär af världslifvet, som nu låg utbredd öfver denna lilla enkla och kyska jungfrubur. Toaletten var fullströdd af blommor, dansböcker, konfektbitar och afrifna tylltrasor. Gurli studerade alla dessa detaljer med stor uppmärksamhet och begagnade sig af den rika upplysningen att spegla sig och sätta några af de glömda blommorna i sitt hår.

''Vill du komma med mig in i sängkammaren?'' sade statsrådinnan till Arla.

Arla följde henne villigt; hon väntade med hjärtklappning att få höra moderns kritik af hennes uppförande i afton.

Det var nästan mörkt i sängkammaren, endast en liten nattlampa brann på ett bord, och den rena, friska luften i detta afstängda rum kändes ljufligt svalkande efter vistelsen i de öfverhettade festrummen. Detta rum hade också sin egen prägel, det var möbleradt i en helt annan stil än den öfriga våningen. Det var det enda rum, där de gamla möblerna bibehållits, och därför det enda, där statsrådinnan kände sig fullt hemmastadd. Hon hade också bibehållit den gammalmodiga seden att hafva sängkammaren till arbetsrum. Möbleringen kunde ej sägas vara smakfull — den var omodern, men ej antik. En tämligen smal dubbelsäng af mahogny, som stod ihopskjuten om dagarna, två lavoarer med lock, en enkel yllematta öfverkorsad med ljusgrå gångmattor, tunna, hvita gardiner för fönstren, en liten obetydlig byrå med spegel, en stor soffa öfverklädd med ett randigt bomullsöfverdrag, och i hörnen broderade dynor med omöjliga blommor, förfärdigade af statsrådinnans flickvänner och omsorgsfullt öfvertäckta med hvita, virkade lappar. Framför

soffan ett rundt bord och ett par armstolar med raka, höga ryggar, vid fönstret en symaskin.

Hela rummet var alldeles sådant som de flesta sängkamrar inom medelklassen för knappt 20 år sedan — en allt för kort tid för att gifva denna stil eller stillöshet ålderdomlighetens förädlande prägel, men i alla fall af ett visst kulturhistoriskt intresse såsom typiskt för en hel smakriktning inom vårt land. Hur som helst, smakfullt eller icke, var det i alla fall det trefligaste rum i huset, det enda rum, som räddats från den banalitet, som tapetserare och bosättningsentreprenörer vetat att utbreda öfver den öfriga elegantare och stilfullare våningen.

Statsrådinnan tände arbetslampan, som alltid stod framme på bordet tillika med en stor korg med barnstrumpor att laga samt ett eller annat litet nytt plagg, som var i verket. Bredvid den digra arbetskorgen låg alltid Melins stora praktbibel med en massa märken instuckna mellan bladen.

Statsrådinnan satte sig i soffan med händerna korslagda i knäet, Arla blef stående litet längre bort i rummet, så att den gröna lampskärmen lämnade hennes ansikte i skuggan.

''Min lilla flicka,'' började statsrådinnan med blid röst. ''Du får inte bli ledsen, men jag måste göra några anmärkningar öfver ditt sätt i afton. Först och främst får du lof att hålla dig litet rakare, när du dansar. Den där benägenheten att hänga hufvudet tar sig mycket illa ut i dansen. Jag observerade dig särskildt, då du dansade med major Lagerskiöld — och vet du, det såg nästan ut, som om du lutat hufvudet mot hans axel.''

Arla rodnade häftigt till; hon visste ej hvarför, men denna förebråelse kränkte henne djupt.

''Dansläraarinnan sade alltid, att man måste luta sig mot kavaljeren för att kunna dansa väl,'' invände hon i häftig ton.

''Om det är så, är det bättre att inte dansa så väl,'' svarade modern allvarligt. ''Och så, en annan sak. Jag

hörde dig själf taga tillbaka ditt löfte till byråchefen Örn. Och sedan dansade du ändå kotiljongen.''

''Man måtte väl ha rättighet att dansa med hvem man vill.''

''Man har aldrig rättighet att såra — och dessutom — du sade ju till byråchefen att du var trött och ej orkade dansa mer. Hur kunde du sedan strax efter —''

''Major Lagerskiöld för så väl,'' sade hon och lyfte hufvudet, och modern såg, att det glänste till i hennes ögon. ''Att dansa med honom är ingen ansträngning.''

Modern tycktes vilja säga något, men hon tvekade.

''Kom litet närmare,'' sade hon. ''Får jag se på dig.''

Arla gick fram, lade sig ned på knä på en pall, dolde sitt rodnande ansikte i moderns klänning och snyftade.

''Jag måste då säga dig det,'' sade statsrådinnan och smekte hennes hår. ''Stackars barn, du får ej öfverlämna dig åt denna barnsliga fantasi. Major Lagerskiöld är en sådan person, som jag helst skulle sett aldrig hade blifvit bjuden i vårt hus. Det är en person helt och hållet utan karaktär och grundsatser — ja, rent ut sagdt, en dålig människa.''

Arla upplyfte häftigt sitt tårhöljda ansikte.

''Det vet jag,'' sade hon med en nästan triumferande min. ''Han har själf sagt mig det.''

Modern teg häpen och Arla fortfor, i det hon reste sig: ''Han har aldrig haft några föräldrar eller något hem utan varit omgifven af frestelser. Och,'' tillade hon med litet lägre stämma, ''han har aldrig träffat någon, som han verkligen kunnat älska, och endast genom kärleken skulle han kunna räddas från de mörka makter, som hittills behärskat hans lif.''

Hon upprepade nästan ordagrant, hvad han sagt. Han hade yttrat sig i så allmänna ordalag, och hon var så fjärran från att ana, hvad hans bekännelser egentligen inneburo,

att hon ej skulle varit i stånd att omkläda dem i egna ord. Hon hade endast en oklar föreställning om att han varit olycklig och syndig — och att hon skulle kunna rädda honom. Syndig var för henne blott ett abstrakt begrepp — alla människor hafva ju synd och hans bestod väl egentligen däri, att han lefvat utan Gud. Han hade kanske aldrig lärt att bedja, och han gick måhända aldrig i kyrkan eller till nattvarden. Hon visste, att det fanns herrar, som aldrig gjorde det. Och så hade han kanske varit förlofvad med Cecilia och slagit upp med henne, då han såg, att han ej verkligen älskade henne.

"Och allt detta har han redan sagt dig," utbrast statsrådinnan, då hon hämtat sig från sin första bestörtning. "Nå, då kan jag också gissa, hvad han vidare sagt. Vill du, att jag skall säga dig det? Du är den första flicka han verkligen älskat — du skall bli hans räddande ängel — —"

Arla gaf till ett litet utrop vid dessa ord.

"Du tror väl inte att jag har lyssnat?" sade modern. "Jag vet det ändå, ty så säga alltid sådana herrar, då de vilja vinna en oskyldig flicka. Jag själf hade i min ungdom en tillbedjare af detta slag — det är alls inte något ovanligt."

Inte ovanligt! Dessa ord skulle ej varit sagda till henne ensam, andra skulle ha sagt det samma förut till andra unga flickor! "Ack, det var i alla fall inte på samma sätt," tänkte Arla. Så som *han* hade sagt dem — med en sådan blick — ett sådant tonfall — nej, det hade aldrig någon annan kunnat.

"Och du förstod inte, att en man, som kan göra en flicka en kärleksförklaring första gången han ser henne, måste vara lättsinnig och opålitlig," fortsatte modern.

"Mamma vet inte hvad kärlek är," tänkte Arla för sig själf. "Hon vet inte att den föds i ett ögonblick och räcker för hela lifvet. Hon har bestämdt aldrig älskat pappa. Då skulle de ej nu vara så ljumma i sitt sätt mot hvarandra."

''Och hvad svarade du?'' frågade modern.

Arla vände sig bort. ''Jag svarade inte,'' sade hon dämpadt.

Moderns bekymrade ansikte ljusnade litet.

''Det var rätt,'' sade hon och klappade henne på kinden. ''Du gick således ifrån honom genast?''

Arla hade på tungan att svara: ''inte genast'', men hon kunde ej få fram denna bekännelse. Andra frågor skulle då följa och hon skulle blifva tvungen att beskrifva, hvad som tilldragit sig mellan dem. Beskrifva en sådan scen för modern, som ej visste hvad kärlek var! Det var ju omöjligt! Hon svarade därför ett ja, men så svagt och förvirradt, att modern genast såg, att det icke var sant. Det var ej Arlas första osanning, tvärtom, hon hade som barn ofta gjort sig skyldig till detta fel. Hon hade ett så vekt och känsligt lynne, att hon ej kunde bära den minsta förebråelse och kunde falla i gråt blott vid en sträng blick, och därför var hon alltid genast färdig att neka, så fort hon begått det obetydligaste felsteg. Men när då modern brukade taga hennes ansikte mellan sina händer och be henne se sig rätt in i ögonen, såg hon genast hur det förhöll sig, ty med ögonen kunde hon dock icke narras. Och sedan hon blef äldre hade hon stridt så mycket emot denna svaghet, att hon nästan gått till öfverdrift i sin sanningskärlek. Hon hade nu alltid så brådtom att säga hvad som kunde ådraga henne obehag, som fruktade hon att gifva frestelsen det minsta rådrum.

Modern, som med djup glädje hade iakttagit hennes många små segrar öfver sig själf, blef mycket smärtsamt berörd öfver upptäckten af ett återfall. Hon kunde ej nu gå till väga på samma sätt med henne, som då hon var en liten flicka. Hon slog i stället med litet darrande hand upp bibeln vid ett af de många bokmärkena.

''Fast det är sent skola vi väl inte frångå vår vana att

läsa ett kapitel tillsammans, innan vi gå till hvila?'' sade hon och såg upp på dottern.

Arla ryggade tillbaka och kastade en nästan skrämd blick på sin lilla taburett, där hon hade suttit vid moderns knä om kvällarna allt sedan hon var en liten flicka. Allt detta föreföll henne nu så främmande — det var inte längre hon själf, det var en liten yngre syster, som brukade sitta där och bikta för modern alla sina drömmar och alla sina små sorger.

''Jag vill inte — jag kan inte läsa i kväll,'' sade hon.

Statsrådinnan lade igen boken, såg mildt och sorgset på dottern och sade: ''lägg det då på minnet, mitt barn, att detta var följden af din första bal.''

Arla sänkte hufvudet och gick långsamt ut ur rummet. Modern lät henne gå, hon fann det bäst att lämna henne åt sig själf, tills den häftigaste sinnesrörelsen gifvit vika. Arla ville ej gå in i sitt rum, emedan hon fruktade Gurlis prat, hon behöfde nödvändigt vara ensam för att reda sina tankar. I salongen träffade hon fadern.

''Är mamma i sängkammaren?'' frågade han.

''Ja.''

''Är hon ensam? Sofva barnen?''

''Ja, mamma är ensam.''

''Godt. God natt, min unge.'' Han kysste henne på munnen och gick därefter in i sängkammaren.

Arla öppnade ett fönster i salongen för att få ut den dammuppfyllda luften samt började gå af och an, insvept i en stor schal och njutande af det klara, kalla vintermånskenet, som hemlighetsfullt hoppade här och där på snön och lindade sig kring några af trädstammarna i Humlegården utanför fönstren. Där skulle de mötas i morgon! Ack, om han i stället hade sagt i natt! Om hon just nu hade fått smyga sig ut i sin tunna klänning och han hade slagit sin kappa omkring henne för att värma henne — hon tänkte icke på,

att herrarne i hennes samtid ej nyttjade kappor, liksom Romeo — och om de så hade fått gå bort tillsammans — långt, långt bort från denna prosaiska värld, där ingen förstod hur två hjärtan kunde mötas och finna hvarandra från första ögonblicket.

Hon fick ej länge vara ensam; en dörr öppnades, lätta steg kommo trippande och en hvit gestalt i bara nattlinnet stod midt i månstrålen.

''Men Arla, kommer du då aldrig nånsin!''

''Kära Gurli, hvarför sofver inte du för länge sedan?''

''Äh! — tror du jag kan somna förr än jag fått höra litet om balen. Kom nu, hu hvad här är kallt!''

Hon frös så att hon skakade i sin tunna nattdräkt, men hängde sig likväl fast vid systern, som stod framför det öppna fönstret.

''Gå, du förkyler dig ju.''

''Det bryr jag mig inte om,'' sade hon huttrande. ''Jag går inte förr än du kommer.''

Arla måste som vanligt gifva vika för den yngre systerns starkare vilja. Hon stängde fönstret och de gingo in i sitt rum, där Gurli åter kröp upp i bädden och drog täcket öfver sig ända upp till hakan. Arla började lösa upp sin klänning och plocka blommorna ur sitt hår.

''Nå, du hade väl gudomligt roligt?'' ljöd det från sängen mellan klapprande tänder. Ingenting syntes mer af Gurli än ett par otåliga, mörka ögon under en ofantlig massa brunt hår.

Arla satt framför toalettbordet och vände ryggen åt systern.

''Åja,'' sade hon.

''Jag ser på ditt danskort, att du dansade två danser med major Lagerskiöld. Han dansar väl vådligt stiligt du?''

''Känner du honom?'' frågade Arla och vände sig om på stolen.

"Ja, visst gör jag det. Frågade han inte efter mig?"

"Jo, det var sant, han sade att han hade sett dig med småbarnen vid kälkbacken. Du måtte visst ha varit litet ohöflig mot honom?"

Hela hufvudet kom nu fram ur täcket.

"Ohöflig! Hur då?"

"Han sade något om, att du var så näbbig."

"Näbbig! Fy hvad du narras!" skrek Gurli och for upp i sittande ställning i bädden.

"Jag brukar inte narras," sade Arla med sårad värdighet, men rodnade i detsamma.

"Joho, du narras, du narras bestämdt. Jag tror dig inte, om du inte talar om för mig ord för ord hvad han sade. Hvem började att tala om mig? Och hvad sade han först? Och hvad sade du?"

"Det är bättre att du berättar för mig, hvarför du intresserar dig så mycket för honom," sade Arla med den äldre systerns litet docerande ton.

"Det angår dig inte. Jag skall säga dig, att jag inte längre är någon liten flicka, som du tror. Och fast jag här hemma behandlas som ett barn, finns det andra, som — som —"

"Är du inte ett barn," sade Arla. "Du har ju inte gått och läst ännu."

"Nå, än sen! Den där läsningen är ju bara en ceremoni, som jag underkastar mig för mammas skull. Och inte må du tro, att det är konfirmationen, som gör oss till kvinnor, nej du, det är något annat det."

"Hvad är det då?" frågade Arla häpen.

"Det är — det är — kärleken," snyftade Gurli fram och gömde hela hufvudet under täcket.

"Kärleken! Men Gurli, så du talar. Hvad vet du om den? Du, en liten skolflicka."

"Säg inte en liten skolflicka, för det retar mig," ropade

Gurli, sköt med båda händerna undan täcket och sprang helt och hållet ur bädden och ned på golfvet. ''Då är du mycket mer en skolflicka än jag. Har kanske någon man sagt till dig, att han älskar dig? Hva?''

''Nej, men Gurli, så du pratar!'' sade Arla skrattande. ''Har verkligen någon af Arvids kamrater —''

''Arvids kamrater!'' upprepade Gurli med ett uttryck af obeskrifligt förakt. ''Tror du, att såna där pojkar skulle våga! Ph! Jag skulle ge dem en örfil, det vore det enklaste sättet att affärda såna småpysar. Nej du, det är en *man*, en verklig *man* — en sådan, som hvilken flicka som helst skulle afundas mig.''

Hon var så vacker i detta ögonblick där hon stod i sitt hvita linne, med de tindrande ögonen och det stora håret som stod som ett mörkt moln kring det rosiga, unga ansiktet, att det gick som ett styng igenom Arla, och en aning om sanningen gick upp för henne.

''Det är väl inte möjligt att du menar — du kan naturligtvis inte mena — honom — som du nyss talade om — major Lagerskiöld?''

''Tänk om det ändå vore han!'' utbrast Gurli, som i sin triumf glömde sin hemlighetsfullhet. Arlas vanliga blyga självbehärskning öfvergaf henne helt och hållet vid detta erkännande.

''Major Lagerskiöld har sagt till dig, att han älskar dig!'' ropade hon till med ett hvasst och skärande ljud i stämman, så olikt hennes vanliga mjuka tonfall. ''O, hur skamligt, hur skamligt!''

Hon satte händerna för ansiktet och snyftade.

Gurli blef nästan rädd öfver hennes häftighet. Hon måtte visst ha gjort något mycket farligt, då Arla, som alltid var så lugn, tog så illa vid sig. Hon smög sig, halft skamsen, halft skrämd, intill systern och hviskade: ''han har bara

sagt det en gång. Det var i förrgår och jag sprang strax ifrån honom — jag tyckte det var så fånigt, så —''

''I förrgår!'' upprepade Arla och såg upp med ängsliga, förvirrade ögon. ''I förrgår sade han till dig, att han älskade dig?''

''Ja, om du bara inte blir så förskräckligt ledsen, skall jag tala om för dig alltsammans. Han brukade ofta komma till kälkbacken på sista tiden, och då gingo vi upp och ned i gångarna i Humlegården och pratade, och när jag ville åka, hjälpte han mig att få fart och drog min kälke upp för backen igen. I början skojade jag bara med honom, men sedan märkte jag, att han var riktigt kär — han kunde se på mig långa stunder — och så som han ser på en, det kan du inte tro! — Och så började han i förrgår att tala om, att jag hade så vackra ögon — och så sade han, att en sådan liten glad solstråle som jag skulle kunna lysa upp hela hans lif, och att om han inte längre finge träffa mig, så visste han inte hur han skulle bära sig åt —''

''Gurli!'' utbrast Arla och fattade hårdt tag i systerns arm. ''Älskar du honom?''

Gurli kastade litet med ögonen och såg förlägen ut.

''Jag tror det — jag har läst i romaner, som Arvid haft hemma till låns från skolan — tala bara inte om det för mamma — men jag har läst, att när man är kär, har man alltid en sådan förskräcklig hjärtklappning, när *han* kommer — och bara jag såg honom på långt håll i backen från Kommendörsgatan, tyckte jag att jag ville kväfvas — —''

''Major Lagerskiöld är en dålig — dålig — dålig människa!'' snyftade Arla fram och störtade med händerna för ansiktet ut ur rummet.

Statsrådinnan satt ännu uppe och läste, men hennes man hade gått och lagt sig. En hög skärm, som stod framför sängen, utestängde ljusskenet från den sofvande. Statsrådet hade nyss förut haft en liten scen med sin hustru, som

troligen skulle hålla henne vaken återstoden af natten — men han hade somnat strax sedan han hade talat till punkt.

''Du får förlåta mig, att jag ej riktigt kan gilla ditt sätt att uppfylla dina plikter som värdinna,'' hade han sagt, då han först kom in till henne.

Statsrådinnan lade händerna i kors på bordet och såg upp på honom med en mild och tålig min.

''Du visar allt för tydligt dina antipatier och sympatier,'' fortfor han, ''och tänker för litet på societetslifvets fordringar. Att nu t. ex. sysselsätta dig så mycket med den där obetydliga fru N. —''

''Det var därför, att ingen annan sysselsatte sig med henne.''

''Men för all del, min kära vän, en societetssalong är väl icke en välgörenhetsanstalt! Etiketten måste där framför allt iakttagas. Och amiralinnan Hornfeldt återigen, som är en af de mest framstående damer i hela societeten, var du nästan ohöflig mot.''

''Förlåt mig, men jag kan inte visa mig förbindlig mot en person, som jag så djupt missaktar.''

Statsrådet ryckte på axlarna med en åtbörd af stor otålighet.

''Om du kunde lära dig hur olämpligt det är att inblanda sådana där moraliska åsikter i societetslifvet.''

Statsrådinnan teg; det var vanligen hennes sätt att afsluta ett samtal, som hon visste ej kunde leda till något resultat, då hvar och en i alla fall alltid vidhöll sin mening.

''Observerade du Arla?'' frågade nu statsrådet.

''Ja. Hur då?''

''Såg du inte, att hon gjorde sig löjlig genom att visa sig så intresserad af den där utlefvade Lagerskiöld?''

''Jag bad dig att major Lagerskiöld ej skulle bli bjuden,'' sade statsrådinnan mildt.

''Det är inte däri felet ligger,'' inföll hennes man. ''Utan

felet är att din dotter blifvit uppfostrad till ett våp, som ingenting begriper. Det är följden af ditt klostersystem — flickor, som lefva så där inspärrade, äro alltid färdiga att falla i armarna på förste, bäste karl, som något så när förstår att sköta dem.''

Detta var statsrådets sista replik innan han somnade. Den väckte en känsla af stor bitterhet och hopplöshet hos hans hustru. Hennes hjärta sammanpressades vid tanken på all den flärd, all den orenhet hvari hennes fyra flickor, den ena efter den andra, skulle inkastas. Då Arla, till hvars karaktärs allvar och renhet hon hade hyst det största förtroendet, hade visat sig så föga stålsatt mot frestelsen, hvad skulle det då bli af Gurli, som hade så farliga anlag? Och de två små, som nu sofvo så lugnt inne i barnkammaren? ''Hvartill tjäna då alla sträfvanden, alla förböner,'' sade hon till sig själf. ''Hvartill tjänar det att söka skydda barnen från det onda, om de kanske just härigenom bli lättare utsatta för frestelsen?''

Hon lade armarna på bordet och pannan i händerna. Den förfärliga frågan: ''Hvad tjänar det till — hvad tjänar det till?'' låg tung öfver henne.

Då knackade det sakta på hennes dörr, den öppnades på glänt och en skygg stämma hviskade: ''Är mamma ensam? Får jag komma in?''

Det for ett lyckligt skimmer öfver statsrådinnans drag.

''Kom, mitt barn!'' hviskade hon och räckte ut händerna emot henne. ''Pappa sofver så tungt — du behöfver inte vara rädd att väcka honom.''

Arla kom in, smygande på tåspetsarna, klädd i hvit kjol och penjoar samt med hängande hår. Hon hade röda fläckar i ansiktet, och ögonen voro svullna af gråt. Hon lade sig sakta ned på knä bredvid modern, gömde ansiktet i hennes klänning och hviskade med en kväfd snyftning:

''Vill mamma läsa för mig nu?''

* * *

EN STOR MAN.

Svenska akademien firade sin högtidsdag. Stora börssalen var fylld ända till trängsel. På den kungliga läktaren och på de reserverade platserna närmast omkring de adertons högsäte glänste dyrbara toaletter, borta vid dörrarna stod man och trängdes och svettades, men tyst var det i hela den stora salen, så tyst, som om ingen af dessa hundratals människor ens hade vågat att draga andan.

Det var nämligen en af akademiens främste män som hade ordet. Excellensen, en af rikets herrar, riddaren af serafimerorden, ättlingen i rätt nedstigande led af en af Sveriges äldsta familjer samt för aftonen akademiens direktör skulle uppläsa ett af sina odödliga äreminnen öfver en af svenska historiens store män.

Högtidens första afdelning var redan slut. Direktören hade hälsat den nyvalde ledamoten och uttalat akademiens länge närda önskan att få gifva sitt erkännande åt hans förtjänster; därefter hade han utdelat tvenne andra pris för en diktsamling och ett dramatiskt försök, hvilka akademien funnit lofvande, ehuru ingen af de enskilde medlemmarne trodde att de lofvade något alls.

Och nu hade man, som sagdt, kommit till festens andra afdelning. En del af allmänheten, som gått upp endast för att se den nyvalde ledamoten och pristagarne bocka sig för den kungliga läktaren, hade redan aflägsnat sig. De funno herr excellensens och direktörens berömda äreminnen tråkiga, oaktadt all den glänsande, akademiska vältalighet, hvarmed de lyste. Men så var deras njutning, som stannat kvar, så mycket större. Hvilket språk! Hvilka bilder! Hvilken ädel, stolt, storslagen skildring han gaf af Sveriges stormaktstid och af en af dess största karaktärer.

I enlighet med den smakriktning, som på den tiden

rådde inom Svenska akademien, hade han målat sin bild med idel ljus och omsorgsfullt dolt alla skuggor. Han hade redan sedan flera år ristat akademiens minnesblad med en hel följd af sådan ljusbilder, och han ansågs hafva gjort en betydelsefull insats i sitt lands utveckling genom att framhålla för dess blickar bilden af alla dessa ”ädla skuggor och vördade fäder”, som aldrig kämpat mot annat än yttre fiender, aldrig frestats och aldrig syndat, och som nu skulle tjäna till förebilder för lidande, felande, stapplande människor. Den nyaste tidens realism med sitt stränga sanningskraf hade ännu icke inträngt i allmänna medvetandet.

Tystnaden i salen blef allt större, uppmärksamheten allt mera spänd, i samma mån som talarens stämma, i början genomträngande och klar, plötsligt började blifva hes och oredig, tills den slutligen endast liknade en hviskning. En askgrå blekhet for öfver de nyss så lifliga och rörliga dragen, blickens glöd slocknade hastigt. Excellensen gjorde ett ängsligt försök att resa sig, men sjönk åter tillbaka i fåtöljen och fällde papperet till golfvet.

Med ens förvandlade sig hela den stumma, lyssnande skaran till en rörlig, böljande massa; somliga trängde sig fram för att bättre kunna se den store mannen, då han leddes ut af två af sina frejdade medbröder, andra stormade dörrarna för att komma ut på gatan och därifrån se honom föras i sin vagn. Från de reserverade bänkarna iakttog man att konungen själf lämnade sin plats för att personligen underrätta sig om sin högt betrodde mans befinnande.

Utkommen i friska luften återfick excellensen hastigt sina krafter; han steg själf upp i sin vagn och afböjde alla vänliga anbud att följa honom hem under förklaring att det hela ej var något annat än en tillfällig svimning. Han hade inbjudit några af de aderton, som voro resande i staden, att supera hos honom efter högtidlighetens slut, och han bad

nu att man ändtligen ej måtte beröfva honom detta nöje, hvaråt han så mycket gladt sig.

Vagnen satte sig i rörelse, och han sjönk ned mot kuddarna med slappa drag, slocknad blick och skälfvande i alla lemmar. Endast med stor möda kunde han gå upp för trapporna till sitt hem och skyndade sedan direkt in i sitt arbetsrum.

"Maskineriet får icke ännu afstanna," mumlade han. "Ännu ett år, åtminstone några månader måste jag hålla ut — att just nu lägga mig på sjukbädden — det är omöjligt."

Han gick till sitt skrifbord och framtog ur en låda ett helt litet föremål. Med skälfvande händer öppnade han den guldbroderade fracken och aftog det stora blå serafimerbandet samt riktade det lilla föremålet mot sitt bröst. Detta var öfvertäckt af märken som af oräkneliga nålstyng. Med osäker hand förde han nu den uddhvassa spetsen af en liten spruta in under den sårade huden; ett ögonblick ännu och lifvet började återvakna i detta döende ansikte. Blicken tändes ånyo, de djupa vecken utjämnades, de slappa dragen återfingo rörelse och spänstighet, och han reste sig med en elastisk åtbörd från soffan, där han sjunkit ned, rätade ut det hopsjunkna bröstet och utbrast: "ännu är det ej förbi. Så länge giftet verkar, är jag räddad — jag kan då hoppas att ännu en tid få fortsätta kampen — den gräsliga kampen."

Han skyndade nu att ordna sin dräkt och kom snart med lifliga steg in till sin hustru, som väntade honom i en liten salong, rikt och varmt möblerad, med dämpad belysning och mjuka, sammansmältande färger. Hon föreföll betydligt yngre än han, hade ungdomliga, nästan barnsliga åtbörder, späd, fin figur, ljust, glänsande hår och en slät, mjäll hy, på hvilken inga bekymmer någonsin satt en rynka.

Snart anlände gästerna, och då man fann excellensen lika liflig, lika spirituell som någonsin, skingrades snart de farhågor man hyst för hans hälsa, och samtalet fortsattes

långt fram på natten, ett samtal så gnistrande och tankedigert som man kunde hafva rätt att vänta i en krets af landets mest snillrike män.

Det var sent på natten, och gästerna hade slutligen aflägsnat sig. Grefvinnan sof i den vackra sängkammaren under de gröna sammetsgardinerna, omgifven af Thorvaldsens Kristus i parian samt sväfvande änglagestalter i oljefärg.

Under tiden satt hennes man, med hvilken hon lefvat ett trettioårigt lyckligt äktenskap utan att någonsin förstå eller känna en enda af hans tankar, där inne i sitt rum, sysselsatt med en fruktansvärd uppgörelse. Han kunde ej längre misstaga sig på de varnande röster, som redan flere gånger under de sista veckorna och nu senast i dag hade hviskat till honom, att domens timme snart skulle slå. Men det var icke på ett kommande lif han därvid tänkte; det var eftervärldens, det var historiens dom som sysselsatte hans tankar. Själf historieforskare kunde han ej gärna dölja för sig det faktum, att icke ens de vältaligaste äreminnen förmå att i längden dölja ihåligheten af en storhet, som var så underminerad som hans. Och huru hade han dock icke kämpat för att vinna denna storhet, som han nu såg glida undan som en oredig dröm!

Han satt hopsjunken i den stora skinnlänstolen vid skrifbordet med slutna ögon och hufvudet tillbakalutadt mot stolsryggen och gick igenom sitt förflutna lif.

Han hade varit en arbetare som få. Uppfostrad i öfverflöd hade han dock aldrig njutit rikedomen såsom en företrädesrätt till att lefva blott för nöjet. Men hvarför hade han arbetat? Var det af kärlek till studier som han aflagt så lysande examina vid universitetet? Var det för fosterlandets bästa som han inlagt så stora förtjänster vid rådsbordet? Nej — vid alla sina sträfvanden, vid allt sitt arbete hade han endast haft ett mål — egen storhet.

Det var icke känslan af det lumpna i detta mål, som

nu lade det bittra draget öfver hans ansikte. Han var den siste af en ätt, som skänkt Sveriges historia fler lysande namn än någon annan. Att lägga ännu *ett* till denna stolta rad — det hade varit hans lifs ärelystnad och han ansåg den berättigad. Men för att vinna detta mål hade han offrat mycket; huru mycket, det visste ingen annan än han själf. Och nu, när han stod på höjden af sitt anseende, när han nått så högt som någon svensk man kunde nå, stod han på samma gång på branten af sin undergång — och denna undergång hette — ekonomisk ruin.

Det var icke först nu han upptäckte detta. Han hade i flere år lefvat på andras penningar — omyndiga barns penningar, som blifvit anförtrodda åt hans förvaltning. Så länge han lefde, kunde han nog hålla uppe skenet, betala ut räntor, bibehålla allas förtroende — men i samma stund han dog, skulle allt störta samman, det visste han ju. Det var detta som beröfvade honom hälsa och sinnesfrid; det var detta som ristat de djupa fårorna i hans ansikte. Endast under opiirusets inflytande kunde han glömma sina plågor, fysiska och moraliska, för att lida så mycket förfärligare de stunder, då rusets verkningar började slappas — såsom nu. Han vred sig i sin stol under kvalfull ångest; svettdropparna stodo på hans panna och ögonen glödde under sina djupa hvalf.

Hur många kvalfulla nätter hade han icke tillbragt på detta sätt! Och dock måste han fortsätta kampen. Han kunde icke, som så många andra förtviflade, söka glömska för sina plågor i en självvald död. Nej, han måste tvärtom söka uppehålla lifvet så länge som möjligt, ty han hoppades alltjämt att kunna reda ut sina trassliga affärer, innan döden skulle öfverlämna honom på nåd och onåd åt eftervärldens dom. Dö som en förbrytare! Han! Nej, hellre lida, om också marterna skulle mångdubblas, hellre — — Han kunde ej behärska sig längre! Han sträckte handen efter morfinflaskan, oaktadt han visste att han borde spara detta fruktans-

värda hjälpmedel till de timmar, då han måste visa sig ute i världen — han hade redan länge varit försatt i den grymma nödvändigheten att köpa sig hvarje lindring mot förfärliga kval — lindringen i det fulla, öppna dagsljuset — kvalet i ensamheten och mörkret. Det hade ej fordrats ringa självbehärskning för att genomföra detta konsekvent, men han hade aldrig sviktat förr än nu — han sträckte handen efter opiiflaskan, grep den krampaktigt, men den hand som höll den vägrade att lyda — —

Den första morgongryningen fann excellensen liggande utsträckt på golfvet med vanställda drag och en liten morfinflaska krampaktigt fasttryckt i handen — han hade träffats af ett slaganfall.

— — — — — — — — — — — — — — —

På excellensens uttryckliga önskan hade man, så snart hans tillstånd gjorde det möjligt, fört honom till hans fädernegods, ett fideikommiss med ett slott i anspråksfull stil och inneslutande dyrbara konstskatter. Här hade han vuxit upp, här hade han drömt sina första äregiriga drömmar, men på senare år hade han blott sällan besökt det.

Det var söndagsmiddag, och i den grefliga bänken i den lilla landtkyrkan sutto två damer i dyrbara dräkter, som bjärt afstucko mot hela den öfriga menighetens torftighet. Det var excellensens hustru och hans enda dotter, gift sedan flera år tillbaka, men som nu lämnat man och hem för att vaka vid den ömt afhållne faderns sjukbädd.

Dottern var ej på långt när så vacker och såg knappast ens så ungdomlig ut som modern; men det var en ädlare typ och ett intressantare ansikte.

Predikan var slut; de officiella bönerna upplästes. Då man kom till bönen för de sjuka uppmanade prästen församlingen att förena sig i en särskild bön för deras älskade och vördade husbonde, excellensen m. m., denne ädle man,

som nu hemsöktes af så svåra plågor, och hvars lif var dyrbart för så många etc. etc.

Grefvinnan snyftade häftigt med ansiktet i näsduken; men dottern hade, just som äfven hon ämnade böja sig ned, från en af de församlade träffats af en blick, som skar henne genom hjärtat. Hon höjde åter hufvudet och hennes blickar vandrade pröfvande från bänkrad till bänkrad — först männens, så kvinnornas bänkar. Mycket få böjde sina hufvuden till bön — ett hånfullt leende låg på somligas läppar — ett rått, styggt leende — ett par ögon sågo hotande ut — två unga flickor lutade sina hufvuden emot hvarandra och hviskade fnittrande bakom näsduken. I intet öga en deltagandets tår! Det rådde en högtidlig tystnad i kyrkan, där prästens ord nyss förklingat. Men huru många böner stego väl under denna tystnad upp till Gud?

Icke ett drag hade förändrat sig i det bleka, slutna ansiktet där uppe i den grefliga bänken; blott en liten smärtsam ryckning vid mungiporna förrådde en inre kamp. Dottern visste i detta ögonblick att den far, som hon så högt beundrade, som allt sedan hennes tidigaste barndom varit föremål för hennes varmaste hängifvenhet, ja, till hvilken hennes hjärta hade gifvit sig så helt, att hon knappt haft några varma känslor kvar för man och barn — att denne far var hatad af sina egna underhafvande.

Orgelns sista toner hade brusat ut, kyrkklockorna ljödo klart i den stilla, kalla vinterluften, och folket strömmade ut på kyrkogården, där de ställde upp sig i dubbla led för att se de båda damerna från slottet stiga upp i sin vagn. Grefvinnan hade gått in i sakristian för att säga prästen några förbindliga ord, men nu kommo ändtligen mor och dotter gående, grefvinnan med sänkt hufvud och fuktiga ögon, dottern återigen med blicken forskande riktad på de kringstående, som nu nego och bugade omkring dem. Hon upptäckte att stor fattigdom tycktes råda bland dem; de

flesta sågo tärda och sjukliga ut, barnen voro ovanligt fula, gulbleka och småväxta, och dräkterna voro ytterst torftiga. Och icke en skymt af vänlighet eller deltagande i ett enda ansikte; med kalla, nyfikna blickar betraktade de sin sörjande matmoder och hennes dotter.

På hemfärden från kyrkan såg nu dottern för första gången att alla bostäder voro förfallna och buro prägeln af verkligt armod. Förunderligt! Hon hade farit denna samma väg från kyrkan till slottet otaliga gånger förut, och hon hade aldrig förr än nu träffats af skillnaden mellan de förfallna, bofälliga kojorna med de utsvultna barnaansiktena i fönstren, och det ståtliga gamla slottet med sina stolta, historiska minnen, sitt porträttgalleri af alla dessa ädla förfäder, bland hvilka så många tillkämpat sig ett odödligt namn på slagfältet eller vid rådsbordet. Hon hade aldrig förr än nu tänkt på, att äfven kojorna hade sin historia och sina minnen — en historia om förtryck under de store, minnen om lidanden och nöd.

Hon hade aldrig frågat sig själf, om det låg något berättigadt i dessa motsatser mellan öfverflöd och armod. Somliga människor voro rika, andra fattiga, så hade det ju alltid varit och det kunde nu en gång icke hjälpas. Och hon visste ju att hennes mor alltid utöfvat en frikostig välgörenhet och ofta brukat besöka hyddorna; de fattiga voro henne således skyldiga både tacksamhet och kärlek. Själf hade hon aldrig brukat följa modern på dessa besök; hennes aristokratiska natur ryggade tillbaka för nöden och smutsen, och hennes finkänslighet led af moderns något nedlåtande välgörenhet. Men den tanken att dessa människor, som berodde af hennes far, kunde hafva rätt att fordra något annat och mer af honom än en tillfällig och godtycklig välgörenhet, hade aldrig förr än nu fallit henne in.

Vid hemkomsten skickade hon efter förvaltaren vid godset och frågade honom i en ganska sträng ton, hur det

kom till att folket såg så fattigt ut, och att bostäderna voro så dåligt underhållna. Hon hade nästan anat det svar som följde: excellensen, i sin höga ställning, hade naturligtvis behof af så stora inkomster som möjligt. Förvaltaren hade blifvit tvungen att oupphörligt sätta upp arrendena och att göra utmätning hos dem som ej kunde betala.

För första gången uppsteg i Hedvigs sinne ett tvifvel, visserligen svagt och omedvetet, men dock ett tvifvel på den verkliga halten af faderns storhet. Hon ryggade tillbaka för att träffa honom i den sinnesstämning hvari hon nu befann sig; hon gick upp på sitt eget rum, där hon satte sig vid fönstret och försjönk i tankar.

Men hon fick ej länge vara ostörd. Excellensen skickade bud efter henne.

Hon såg mycket blek ut, då hon kom in i sjukrummet, och det kalla, halft föraktfulla drag kring munnen, hvarmed hon i allmänhet mötte henne likgiltiga personer, men som i faderns närhet brukade smälta till ett uttryck af nästan svärmisk ömhet, hade nu åter trädt fram med en viss pinsam skärpa. Det var ett stort, präktigt gemak, som excellensen valt till sitt sjukrum. Det var egentligen möbleradt till salong, men man hade flyttat dit den stora sängen, emedan rummet hade två fönster åt solsidan, och excellensen ville hafva ljust och gladt omkring sig. Inga nedrullade gardiner, ingen blek halfdager! de gula sidengardinerna insläppte tvärtom solljuset med full guldglans; hela rummet såg ut som prydt till fest.

Så mycket pinsammare intryck gjorde därför det härjade ansiktet mot den hvita kudden; det hade dödens blekhet, men ögonen brunno med orolig, feberaktig glans. Slaganfallet hade lämnat hela den högra sidan lam. Hjälplös som ett barn låg den store mannen där, ur stånd att göra en rörelse utan andras biträde.

"Hvad önskar pappa?" frågade Hedvig med en viss torrhet i stämman, i det hon närmade sig sängen.

En nästan ljudlös hviskning svarade henne: ”Vill du icke fortsätta att skrifva?”

Hon böjde blott hufvudet till bifall och satte sig vid en liten pulpet, som var framflyttad till sängen. Under den följande halftimmen hördes intet annat ljud i det stora rummet än den sjukes hviskande stämma, ledsagad af en pennas raspande mot papperet.

Hedvig skref med svällande hjärta. Det var sin självbiografi, grefven dikterade för henne. Tanken på eftervärldens dom öfver honom sysselsatte honom oupphörligt, och han sökte nu att bedraga sig själf och världen, i det han på dödsbädden diktade om sitt lif. Han var så van att skrifva äreminnen, att det ej var honom svårt att också författa ett sådant öfver sig själf.

Med hvilken stolthet hade ej hans dotter biträdt honom i detta arbete! Hur kärleksfullt hon hade lyssnat för att uppfånga hvarje framhviskadt ord, och hur varmt hon hade beundrat den ädla fosterlandskänsla, de i allo upphöjda tänkesätt, som framlyste ur dessa en döendes bekännelser.

Men i dag ville pennan knappast lyda den dikterande rösten. Medan denna skildrade ett lif fullt af utmärkelse, stod för hennes inre syn den lilla landtkyrkan med den fattiga befolkningen, som vägrat att bedja för sin döende husbonde; och ett obeskrifligt bittert förakt för all mänsklig storhet svällde i hennes hjärta.

Grefvinnan önskade lifligt att hennes man skulle taga nattvarden med sin familj och sina tjänare. Hon hade ett slags vidskeplig föreställning om att denna handling, alldeles oberoende af den sinnesstämning, hvarmed den begicks, skulle lugna hans plågsamma sinnesoro och skänka honom en salig hädanfärd. Men excellensen motsatte sig i det längsta denna sin hustrus önskan; icke som skulle han varit en otrogen, långt därifrån, han hade i hela sitt lif och isynnerhet sedan han nått samhällets höjder varit en kyrkans rättrogne son,

som bevistat högmässan i sin församlings kyrka nästan hvarje söndag och gått till nattvarden två gånger om året. Men hans obenägenhet att nu taga nattvarden härledde sig från helt andra skäl — från samma inre motvilja att erkänna sig stå vid den afgörande vändpunkten, som gör att människor ofta i det längsta uppskjuta att skrifva sina testamenten.

Men grefven var så van att gifva vika för sin hustrus milda, men oböjliga energi, att han snart gick in på hennes önskan. Prästen skickades efter, ett improviseradt altare framsattes bredvid sängen, grefvinnan klädde sig på öfligt sätt i svart siden, och hela den talrika tjänarskaran kallades in.

Under alla dessa förberedelser syntes grefven oroligare än någonsin. Ett nervöst, plågadt drag låg öfver hans ansikte. Han hade en ohygglig känsla af att han åsåg tillrustningarna till sin egen begrafning.

Prästen kom nu in med kalken och brödet; grefvinnan trädde fram till sängen och knäföll där med en högljudd snyftning. Tjänarne, som stodo i en halfcirkel kring sängen, blefvo smittade af denna häftiga rörelse och började äfven gråta och snyfta. Endast Hedvig tycktes oberörd af den upprörda sinnesstämningen omkring henne; hennes ögon voro fästa med ett ångestfullt forskande uttryck på den sjukes ansikte. Hon såg hur hans blick irrade oroligt kring rummet, och de blodlösa händerna, som grefvinnan hade lagt tillsammans till bön, arbetade nervöst.

Prästen hade öppnat sin handbok och skulle just börja läsa en bön, då grefven vinkade sin dotter till sig. "Jag vill ha ett löfte — ett löfte!" hviskade han. "Om jag ej hinner fullborda min självbiografi, så måste du fortsätta där jag slutar. Du ensam känner och förstår mig — jag vill ej blifva dömd af främmande, som endast skola missförstå och vanställa mina bevekelsegrunder. Vill du gifva mig detta löfte?"

Ett drag af häftig smärta flög öfver Hedvigs ansikte.

''Älskade pappa,'' hviskade hon. ''Du skall ej tänka på sådant just nu. Ser du, pastorn är färdig att börja den heliga akten.''

''Men jag är icke färdig,'' hviskade han tillbaka. ''Jag har ingen ro, förr än jag har ditt löfte.'' Han lyfte svagt sin vänstra hand med ett försök att fatta hennes.

Hedvig vände sig bort för att ej nödgas se dessa feberaktiga, ängsligt bedjande ögon.

''Jag *kan* inte!'' nästan skrek hon fram med skärande röst, drog häftigt undan sin hand, hviskade till modern: ''Vänta inte på mig!'' och lämnade hastigt rummet.

Den sjukes hand föll åter ned mot täcket. Eftervärldens dom, som han så mycket fruktat, hade redan nått honom; i detta ögonblick visste han, att hans dotter hade affallit från honom.

I detsamma ljödo syndabekännelsens gripande ord: ''Jag fattig, syndig människa — — —''

*

Aftonens skuggor började lägra sig tunga och djupa öfver sjukrummet. Den sjuke hade begärt att blifva lämnad ensam, och då han mot vanligheten ej ville hafva något ljus tändt, hade man dragit gardinerna så mycket som möjligt tillbaka från fönstren för att låta den sista dröjande ljusstrålen tränga in.

Hedvig hade tillbragt hela aftonen på sitt rum.

Utvakad som hon var och öfveransträngd af dagens häftiga sinnesrörelser hade hon slutligen slumrat in på soffan. Hon vaknade nu plötsligt upp, fann att aftonen redan var långt framskriden och greps af en häftig, onämnbar ångest; hon hade ej hört något af fadern på flere timmar! tänk om — om —!

Hon visste ej hur länge hon sofvit. Hvad kunde ej hafva händt under tiden!

Hon ilade utför trapporna och inträdde i sjukrummet med återhållen andedräkt. Tystnaden och mörkret därinne förskräckte henne. Hon böjde sig ned öfver sängen; den sjuke låg med tillslutna ögon. I ett ögonblick strömmade hela hennes gamla kärlek och hängifvenhet tillbaka till hennes hjärta; hon kände att hon gärna skulle offrat sina återstående lefnadsår, om hon därmed kunnat köpa sin far ännu några år att lefva — ett ädlare, värdigare lif. Hon tryckte sakta en kyss på den bleka, vissnade handen, som hängde ned öfver sängkanten. Den sjuke slog upp sina ögon, men det var en nästan slocknad, hopplös blick, som mötte hennes.

''Hur känner pappa sig nu?'' hviskade hon.

De bleka läpparna rörde sig matt:

''Ingenting att minnas! — och ingenting att hoppas!''

Det var icke längre en hviskning; det var ett ljud så svagt som när ett litet blad faller till marken för aftonvinden.

Därefter blef det dödstyst i det stora rummet. Skuggorna insvepte det allt djupare; blott vid det bortersta fönstret dröjde ännu en svag ljusstråle.

*

Svenska akademien firade åter sin högtidsdag. Denna gång hade den att beklaga förlusten af en af sina utmärktaste medlemmar, och trängseln bland åhörarne var större än vanligt, då alla ville höra minnestalet öfver den store mannen. Ty oaktadt nära ett år hade gått sedan hans död var han dock ännu stor. Släktingar som voro måna om familjens heder hade åtagit sig att reda ut hans affärer; ingenting kom i dagen som kunde rubba hans anseende.

Visserligen råkade änkan i mycket knappa omständigheter, men detta är ju ej så ovanligt med fideikommissariers änkor. Och grefvinnan bar dessutom sin förändrade ställning med ett så rörande behag. Hon ägnade sig nu såsom förut åt att göra godt; hon hade nu ej mycket att gifva, men var

en verksam medlem i alla välgörenhetsinrättningar. Mild som en barmhärtighetssyster kom hon i sin enkla svarta dräkt och betraktades hvar hon visade sig med ändå större vördnad än under sin lyckas dagar.

Hon satt nu i högtidssalen bland de inbjudna hedersgästerna, afstickande genom sin fullkomligt flärdlösa sorgklänning mot de eleganta toaletterna omkring henne; hon såg ännu lika ung och bra ut som förut, kinden var lika slät och ögonen lika milda, ehuru skymda af tårar. Bland alla den aflidnes släktingar, som talrikt infunnit sig, sökte man förgäfves ett mörkt, markeradt ansikte, som framför andra borde funnits där. ”Hvar är dottern?” frågade man hviskande hvarandra. ”Hon syns aldrig numera,” svarade några bättre underrättade. ”Hon har blifvit lite besynnerlig och grubblande sedan faderns död och riktigt folkskygg.”

Äreminnet öfver den aflidne var fullt af det varmaste erkännande af alla hans förtjänster. Väl kunde det icke i vältalighet jämföras med dem, som den aflidne själf vid olika tillfällen hade författat, men efterträdaren var en ärlig och uppriktig beundrare af sin store föregångare, och därför klingade hans ord vackert och sympatetiskt. Han hade tagit till motto det bekanta yttrandet att ”stora snillen äro mänsklighetens välgörare” och han tillämpade denna tanke på ett mycket träffande sätt på den aflidnes hela lif.

Huru många ädla och fruktbärande tankar hade han icke utstrött bland sina samtida i tal och skrifter! Huru mycket hade han ej som statsman gagnat sitt fädernesland! Och hvilket exempel för eftervärlden var ej en sådan mans lif! en man som icke endast varit utrustad med stora och sällsynta gåfvor, men som också alltid under en oaflåtlig och rastlös verksamhet ställt dessa sina gåfvor till fosterlandets tjänst.

Föredraget var slut och åter klingade det genom salen: ”Sådana män som han äro människosläktets välgörare!”

* * *

GUSTEN FÅR PASTORATET.

''Gusten får pastoratet,'' sade gamla fru Muurmeister — *Muur* med två *u*, ty familjen var adlig. ''Ni må säga hvad ni vill, men jag känner på mig, att han får det.''

''Det har mamma sagt så många gånger förr, när han sökt och inte fått,'' sade fröknarna Muurmeister, verkliga fröknar redan långt innan Aftonbladsfröknarna blefvo uppfunna.

''Ja, det kan väl hända, men nu har jag en alldeles säker aning. Ja, ja, ni få väl se, ni få väl se.''

Hon nickade med det gamla darrande hufvudet och smålog.

''Å kära mamma, det lyckas aldrig något för en af oss. Vi höra inte till de människor, som ha tur här i världen, inte. Ånej — man skall förstå att skuffa sig fram, om man skall komma någonstans — men det kan inte Gusten.''

''Kära Amalia, jag vill inte höra sådant syndigt tal. Tur och otur — det är ett mycket dumt uttryck, som kan passa för hedningar, men inte för kristna människor. Vi veta ju, att det är en kärleksrik Gud, som styr våra öden.''

''Ja, det tror jag det — när man kan vara som mamma! Men mamma är som ett barn, som ingenting vet om hur det går till i världen.''

''Alla böra vi vara som barn inför vår Herre,'' sade gamla fru Muurmeister.

Det låg en viss mild frid öfver hennes väsende. Den hade först kommit med den höga ålderdomen — länge nog hade hon varit som Amalia missnöjd, bitter, alltid klagande öfver världens orättvisa och öfver sitt och sina barns tunga, glädjelösa lif. Hon hade ej varit en af de naturer, som lätt underkasta sig — en orolig, verksam själ, full af otillfredsställda men aldrig slocknande förhoppningar — men nu var

hon öfver 80 år och lifvet började visa sig för henne som ett landskap i skymningsstunden, då de små tillfälliga linjerna underordna sig och synas oväsentliga och endast de stora dragen framträda. Hon hade fått denna ålderdomens lyckliga slöhet som gjorde att bekymren numera gledo henne lätt förbi. Bara Gusten fick pastoratet — det var egentligen det enda, hvilket nu låg henne riktigt om hjärtat, där hon satt mild och fredlig i en länstol med sin stickstrumpa.

Midt emot henne vid fönstret hade Amalia sin plats. Därifrån var den lifligaste utsikten nedåt torget och därför skulle Amalia sitta där, ty det roade henne så mycket att se på de förbigående. Där gamla fru Muurmeister satt såg man endast uppåt gränden och hon hade valt den platsen, när de flyttade dit.

Amalia tog emot arbeten från Handarbetets vänner. Hon sydde mycket väl och hade äfven en liten talang att rita mönster.

Vid det andra fönstret, som vette helt och hållet åt gränden, satt den äldsta af ''flickorna'', Hilda, som redan fyllt sina 60 år, men dock var den skickligaste arbeterskan af dem alla tre. Hilda var litet låghalt och hade aldrig, som de andra, haft några förhoppningar på lifvet. Därför hade hon också redan i ungdomen, då de andra fladdrade oroligt omkring och hoppades på sagans förtrollade prins, lugnt intagit sin plats i lifvet bland de obemärkta arbetsmyrorna. ''Hilda hade aldrig haft någon fantasi,'' sade Amalia. Hon försörjde sig med att brodera på lakan och näsdukar. Det betalade sig ganska bra, och som hon var ytterst flitig var det förnämligast på hennes inkomster, som hela familjen lefde.

''Men hur man kan sitta på det sättet och brodera år ut och år in bara på hvitt, det begriper inte jag,'' sade Amalia. ''Färgerna är det som ger lif åt arbetet. Att brodera i färger,

det är nästan som att måla — jag kallar det inte för handarbete, jag kallar det för skön konst."

Också kunde Amalia ibland tillbringa en hel förmiddag med att grubbla öfver sammansättningen af fyra färger i ett mönster. Om det blå borde vara ytterst i kanten eller det röda, om det gröna borde tagas i den ljusare nyansen eller i den mörkare! Men dessa förmiddagars färgstudier betalade sig icke.

Jetta, lilla Jetta, som ännu var ung och barnslig med trippande gång, rosiga kinder och de nättaste små fötter — Jetta, hon skulle naturligtvis gifta sig — men i afvaktan härpå hade hon nu i 20 år sysselsatt sig med att måla — icke med garner, som Amalia, utan med verkliga färger. Hos henne hade familjens konstnärliga anlag riktigt utvecklat sig. Då hon var 17, 18 år — d. v. s. för omkring 20 år sedan — hade hon tagit lektioner i akvarellmålning för en ung konstnär, som gick vid Målarakademien, men var hemma hos sin mor i Uppsala under ferierna. Ja, hade Jetta velat då, så kunde hon nu varit fru till en stor konstnär, som fick sälja sina taflor i Paris — det var åtminstone Amalias öfvertygelse. Men Jetta hade alltid något så förnämt tillbakadraget i sitt sätt emot herrarne — enligt Amalias uppfattning. Men herrarne sade, att hon var sipp och att ingenting är odrägligare än sippa fruntimmer.

Emellertid hade Jetta användt sin lilla talang på många olika sätt. Nu satt hon vid ett stort hvitt slagbord midt på golfvet och målade små blomrankor, fåglar och fjärilar på gratulationskort, som hon fick sälja i boklådorna. Hon målade vanligtvis helt och hållet på fri hand och hade en förunderligt fin blick för naturens sanna former och färger. Men långsamt gick det, ty Jetta var ytterst ordentlig. Amalia beundrade henne mycket, men kunde ej underlåta att oombedd gifva henne goda råd och små tillrättavisningar.

"Nej, söta Jetta, ser du inte, att den där stjälken är

för tjock, — och vänta, det där bladet får inte sticka ut så där. Tag hit, min unge lilla, låt mig visa dig.''

Jetta otålig: ''Om du ville sköta ditt och låta mig få vara i fred. Jag blir så nervös af detta eviga petande och kältande, att jag ingenting kan göra till slut.''

Och emellanåt moderns röst, förmanande som till två barn: ''Flickor, flickor, inte ska ni gräla nu.''

Hilda, lutad öfver sitt broderi, sade aldrig ett ord. Den Hilda var så besynnerligt inbunden.

Nu ringde det på tamburdörren. Amalia och Jetta foro upp.

''Så du har skräpat ner här!'' utbrast Jetta. ''Det är alltid så, att man skall behöfva skämmas, när det kommer folk.''

Amalia fort att plocka undan alla tillbehör och kasta dem huller om buller in i kammaren innanför.

''Arbete är väl ingen skam, barn,'' sade modern, som satt lugn kvar vid sin stickstrumpa.

Jetta ordnade i hast framför spegeln sitt svarta, glänsande hår, som för öfrigt ej behöfde ordnas, då det alltid låg fint och blankt, glättadt med kvittenslem. Hela hennes dräkt var också alltid nätt och putsad med en ansats till elegans, som man skulle haft svårt att förklara, då hennes enda klänning var vänd och upprustad många gånger. Hon trippade nu med lätta små steg till dörren för att öppna, medan Amalia, som däremot aldrig var riktigt färdigklädd, då hon satt hemma och sydde, försvann bakom en skärm, hvilken afdelade det tämligen stora rummet så att hon kunde ha sin sofplats undangömd.

Nu hörde man i tamburen Jettas utrop: ''Ah-nej, se lilla Matilda. Så innerligt snällt att inte glömma bort oss!''

Amalia bakom skärmen och modern från länstolen vid fönstret instämde genast:

''Å, är det Matilda! Nej se lilla öfverstinnan! Så allt för snällt! Ja, Matilda är då alltid så rar!''

Aldrig blef man så hjärtligt välkomnad någonstädes som hos Muurmeisters. Det var verkligen lönande att streta upp för de branta trapporna för att se dessa glada och förnöjda ansikten. En liten visit var här en stor vänskapstjänst — en epok i deras enformiga, glömda tillvaro.

Öfverstinnan var systerdotter till fru Muurmeister, men hennes lednadsvillkor voro mycket olika. Hon lefde med i stora världen och betraktades med mycken vördnad af kusinerna.

''Nå, kära moster, hur går det med pastoratet?'' frågade hon nu, i det hon satte sig.

''Jo, denna gång så lyckas han allt, gudskelof. Det hörs på allting, att de äro mycket angelägna om att få honom därnere.''

Öfverstinnan blef något öfverraskad. Hon hade hört motsatsen och hade just kommit dit för att förbereda dem på att Gusten icke skulle få pastoratet. Hennes man hade släktingar där i församlingen och hon visste, att hans profpredikan gjort ingenting mindre än lycka. Han hade just icke ordet i sin makt, den beskedlige Gusten, och med utförsgåfvorna var det också som det kunde — och dessutom hade han enskildt pratat så mycket dumheter, som han alltid gjorde — sagt att han skulle utrota läsarpacket och dylikt. Öfverstinnan, som själf var en varm anhängare af den nyevangeliska rörelsen, fann detta mycket upprörande, och hon kunde ej afhålla sig från en liten anmärkning.

''Moster bör kanske inte göra sig allt för säker,'' sade hon. ''Det finns mycket andligt lif där i församlingen. Och jag tror inte, att Gusten förstår dessa rörelser.''

''Hvarför skulle han inte förstå dem?'' frågade den gamla frun, genast flammande upp. ''Tror du kanske inte, att Gusten är en lika gudfruktig människa som någon läsare?''

''Så — lilla mamma, tag inte så illa vid sig,'' afbröt Jetta mäklande, rädd att modern skulle såra deras högt värderade gäst. ''Matilda menar visst inte att säga något ondt om Gusten.''

''Man kan vara gudfruktig på många sätt,'' sade öfverstinnan. ''Men det rätta, andliga lifvet är dock något annat, och det tror jag inte ännu har vaknat hos Gusten.''

''Det är bara för att Gusten inte förstår sig på att sucka och himla sig som läsarna,'' hördes nu en röst bakom skärmen, och Amalias hufvud med ena sidan af håret uppsatt på en stor valk och det öfriga hängande i glesa testar visade sig som hastigast.

''Jag kan verkligen inte resonera med dig om sådana ämnen så länge du står där bakom skärmen,'' inföll öfverstinnan i något retlig ton. ''Vill du komma in och sätta dig ned, så skall jag svara dig.''

''Det är ingenting att resonera om,'' sade fru Muurmeister. ''Jag vet inte hvad ni mena med ert tal om andligt lif och allt det där. Men det vet jag att det rätta sättet att frukta Gud det är att lyda hans bud. Och säger icke bibeln själf, att den som hedrar far och mor honom skall väl gå. Och det har Gusten gjort och om han inte förstår sig på de moderna talesätten och sådant, så är han i alla fall den bästa son och den bästa människa som kan finnas.''

Den gamla hade blifvit helt darrande på rösten och var färdig att brista i gråt.

''Seså, söta mamma, lugna sig,'' sade Jetta orolig. ''Få vi inte bjuda lilla Matilda något? Åjo, litet saft! Din rara dotter Maria var just här i förra veckan och presentade oss med den allra delikataste saft, som hon själf kokat.''

Fru Muurmeisters naturliga gästfrihet tog vid denna lyckliga vändning i samtalet öfverhand öfver hennes sårade moderskänslor. Hennes största fröjd var att bjuda, och hon

tog genast sin nyckelknippa och gick ut i köket för att ordna tillbehören till den lilla trakteringen.

''Men inte skall moster själf ha besvär,'' invände öfverstinnan, som var litet ångerfull öfver att ha gjort henne ledsen.

''Jo, kära du, mamma vill alltid göra allting själf,'' inföll Amalia, som fortfarande var osynlig till större delen af sin personlighet. ''Hon tror aldrig oss om det minsta.''

''Å, söta Amalia, så du talar,'' sade Jetta, som ej fann sin systers öppenhjärtighet riktigt comme-il-faut. ''Lilla mamma är road af att syssla med sådant där.''

''Men kommer då aldrig Amalia in?'' inföll nu öfverstinnan. ''Och kan inte Jetta vara snäll och sitta ned ett ögonblick — ni äro så oroliga af er, så att man kan ju inte få talas vid riktigt.''

Jetta hade nämligen hela tiden gått och sysslat med de få möblerna, slätat öfverdraget på en stol, tagit upp en knappnål från golfvet, blåst bort några dammkorn från byrån, rättat på gardinen och haft allehanda små bestyr — det hade hon alltid, när där var främmande, liksom Amalia alltid uppehöll sig bakom skärmen tills den främmande var färdig att gå, då hon kom ut uppfiffad så godt hon kunde, men nätt och jämnt färdig.

Hon visade sig nu med ett gulnadt och litet skrynkligt spetskrås kring halsen. I hennes ungdom gick man alltid med urringad klänning, och hon hade aldrig riktigt kunnat vänja sig vid de höga klänningslifven, som hon fann missklädande, hvarför hon gärna vek undan klänningen framtill och lät den långa, magra, mörka halsen synas i en trekant, hvilket tog sig något underligt ut tillsammans med en gammal grå klädeskofta och en tunnsliten svart sidenkjol full med stoppar och garneringar. Hon var mycket lång och mager med smala höfter, hvarför kläderna hängde och slängde på henne som kransarna på en majstång, — som en student en

gång ohöfligt hade uttryckt sig vid en förstamajfest. Men då hon var ung, hade man liknat hennes figur vid en liljestängel, och hon hade en gång fått en serenad, och det var något af medvetandet häraf som ännu röjde sig i hennes högt burna hufvud.

Flickorna slogo sig nu ändtligen ned på hvar sin stol på ömse sidor om öfverstinnan, som blifvit vänligen nedskuffad i den rangliga soffan med nedsuttna resårer och lappadt öfverdrag.

"Nå, kära Matilda, berätta nu! Hvad nytt från stora världen?"

"Jag är så sällan med ute nu för tiden. Nu sedan Maria är gift får Anna följa med henne."

"Nå, söta du, hörs det inte af något parti för Anna ännu?" frågade Jetta.

'Jag tror aldrig Anna blir gift," invände Amalia. "Hon är inte på det viset — hon är för stursk mot karlarna — alldeles som Jetta."

"Å, söta du," sade Jetta och rodnade. "Skulle hon inte bli gift — en så vacker flicka!"

"Än sen!" utbrast Amalia och gaf Jetta en beundrande blick. "Det vore minsann inte den första skönhet, som ginge ogift."

"Kära flickor, inte är det alltid någon lycka att bli gift," sade modern, som kommit in och sysslade med glasen.

"Nej, det förstås, det säger mamma alltid," inföll Amalia. "I alla fall så — jag vet hvad jag vet jag."

"Hvad då?" frågade öfverstinnan med ett litet leende i ögonvrårna. Hon visste mycket väl, hvad som skulle följa.

"Å, flickor bli inte gifta som ha sådana mödrar som mamma."

"Du menar att moster ingenting gjort för att gifta bort er?"

"Åja — jag säger ingenting. Men ingen skall inbilla

mig, att fattiga flickor bli gifta om man inte gör det ringaste för att ställa om ett parti.''

Detta var flickornas stående förebråelse mot modern — Amalias högljudd och när hvem som helst hörde på, Jettas mera förtäckt och aldrig i främmandes närvaro. Men aldrig hörde de en förlofning omtalas utan att den dök upp.

''Ja — alla mödrar äro då lyckligtvis inte som mamma — annars skulle det väl aldrig bli några giftermål af.''

Fru Muurmeister visste med sig själf, att hon varit så långt ifrån att vilja hindra döttrarna från att gifta sig, att hon tvärtom skulle varit hjärtligt glad, om någon friare anmält sig. Men flickorna hade nu en gång sin fixa idé, och modern brydde sig numera aldrig om att svara på deras förebråelser.

''Jag hoppas att Anna skall skaffa sig en verksamhet, som gör henne oberoende,'' sade öfverstinnan. ''Hon har ingen förmögenhet att vänta. Jag funderar på att låta henne lära sig dubbla bokhålleriet för att kunna komma in på något kontor.''

För första gången under samtalet lyfte nu Hilda på hufvudet med ett uttryck af intresse.

''Hvad du gör rätt i det,'' sade hon.

''Hur kan Hilda säga det,'' inföll Amalia. ''En fin flicka af familj som Anna!''

''Och så okvinnligt sedan,'' sade Jetta. ''Att sitta så där på ett offentligt kontor och arbeta bland främmande karlar.''

''Och förtjäna lika mycket som karlarna och blifva fri och självständig som de,'' sade Hilda energiskt. ''Och så mycket mer utvecklande just detta att komma i beröring med män och dela deras arbete.''

''Ja, jag säger då det, att jag begriper inte, hvar Hilda får sina idéer ifrån,'' utbrast Amalia. ''Jag har aldrig förr hört att du var så svag för karlarna, kära Hilda.''

''Och jag har aldrig förr hört, att du var så nöjd med

vårt lif, att du inte skulle önskat det annorlunda,'' inföll Hilda.

''Tvista inte, kära flickor!'' sade modern. ''Jag håller med Amalia, en kvinna bör framför allt vara kvinnlig, och jag tycker inte om de moderna påfunden att draga henne ut ur hemmet, där hon i alla fall alltid skall komma att ha sin rätta plats.''

''Hade man gifvit flickor en annan uppfostran i vår ungdom,'' sade Hilda, ''så hade allt lilla mammas ålderdom kunnat vara ljusare och sorgfriare. Och hade det berott på mig att välja min lott, inte hade jag blifvit 'kvinnlig', det är säkert. Hvarför skulle man frivilligt krypa in i en snäcka, om man hade frihet att gå omkring.''

''Stackars Hilda, det är hennes sjuka fot, som gör henne missnöjd,'' sade Amalia halfhögt till kusinen. ''Det kommer öfver henne ibland, fast hon för det mesta är så lugn och nöjd.''

''Visst är jag lugn och nöjd,'' sade Hilda, som uppfångat de sista orden. ''Och medan jag sitter och drar nålen ut och in genom tyget, så gläder jag mig åt att de flickor, som växa upp nu för tiden, blifva riktiga, hela människor, och inte som vi — bara — jag vet inte, hvad jag skall kalla det — bara kvinnor.''

''Jag skall alltid vara stolt öfver att vara en sann kvinna,'' sade Jetta och rodnade åt sin egen kvinnlighet.

''Ha ni inte haft det grufligt hett här i staden i sommar?'' frågade öfverstinnan, som ansåg ett meningsutbyte i rent objektiva ämnen alldeles gagnlöst i denna krets.

''Å, det är inte så farligt,'' sade Jetta. ''Vi ha ju det stora, luftiga torget utanför'' — det var salutorget med bondvagnar och luktande matvaror — ''och så sitta vi ofta i parken med en virkning.''

''I Karolinaparken?'' frågade öfverstinnan.

''Nej, hu, i Karolinaparken är nog vackert, men där är

så ensligt och trist. Vi gå hellre nedåt ån — där är det så mycket lif och så hör man den vackra musiken från Flustret.''

Öfverstinnan tänkte medlidsamt, att det var en bra sorglig ersättning för landet, denna lilla dammiga fläck med sitt oroliga lif.

''Ni få lof att komma och hälsa på oss en dag på landet,'' sade hon. ''Skola vi strax sätta ut en dag? Nästa torsdag t. ex.?''

''Tack, lilla goda Matilda. Du är då alltid så innerligt rar. Men båda kunna vi inte lämna mamma. Men om Amalia får komma kanske?''

Om Hilda kunde det aldrig bli tal — hon gick med så stor svårighet, att hon nästan aldrig lämnade sitt arbetsbord vid fönstret.

''Hvarför just jag?'' inföll Amalia genast. ''Jetta kan väl behöfva komma ut lite. Hon längtar så mycket ut, stackars unge. Och hon har ofta så svår hufvudvärk.''

''Ja, men du som hostar så styggt. Sjöluften skulle bestämdt göra dig godt.''

Det var som om det gällt en riktig brunnskur. En enda dag på landet betydde för dem lika mycket som för andra en hel sommarvistelse.

''Nå, ni kan ju komma den ena först och den andra sedan,'' sade öfverstinnan.

Nej det kunde då ej gå för sig — men de ville icke säga hvarför. Öfverstinnan gissade dock skälet. Järnvägsbiljetten fram och tillbaka kostade två kronor och det hade de ej råd att bestå sig två gånger i sommar. Öfverstinnan funderade nu på, hur hon på ett grannlaga sätt skulle kunna komma fram med att hon naturligtvis ville bjuda på resan — men de goda flickorna hade sin lilla stolthet och kämpade så tappert emot hvarje yttre sken af fattigdom.

Efter en länge fortsatt tvist mellan systrarna, då samma

skäl och motskäl oupphörligen upprepades, blef det slutligen bestämdt att Jetta skulle fara om torsdag.

''Men hur dags kommer hon hem då?'' frågade modern.

''Sista tåget går kl. 9. Hon kan då vara hemma till 10.''

''10!'' utbrast fru Muurmeister. ''Gud bevars, skulle Jetta gå ensam på gatorna så dags! Nej, goda Matilda, det får hon då visst inte.''

''Kära moster, inte gör det någonting. Nu för tiden kunna till och med unga flickor gå ensamma så dags en sommarkväll. Och vid min och Jettas ålder — —''

Det for en liten skugga öfver Jettas ansikte, men hon sade ingenting. Hon var fem år yngre än sin kusin. Men den goda Matilda hade på senare tiden tagit sig en vana att tala om dem såsom jämnåriga. Det var litet löjligt af Matilda, ty hvilken som såg dem bredvid hvarandra skulle strax finna hur mycket yngre Jetta var. Hon visste bestämdt, att hon ej såg ut att vara mer än högst tretti år, och nog var det då litet förargligt att blifva ansedd som jämnårig med en stor korpulent fru, som hade två barnbarn. Men det var nu Matildas lilla svaghet.

''Jag har aldrig tillåtit mina flickor att vara ute sent,'' sade fru Muurmeister, som ej kunnat lära sig att betrakta sina döttrar som fullvuxna. ''Det ser så slarfvigt ut, tycker jag, och jag skulle dessutom vara i en dödlig ångest.''

''Ja, så blir jag hemma då och vi tala inte vidare om den saken,'' sade Jetta. ''Så är det alltid när jag skall ut, det är inte annan råd än att sitta hemma jämt.''

''Å, hvarför skall du säga så,'' sade modern bedröfvad. ''Nog vet du, att jag så gärna unnar dig att komma ut litet.''

Det blef nu ändtligen bestämdt, att Jetta skulle fara om torsdag, hvarefter öfverstinnan tog afsked, besluten att skicka henne en femma i ett bref. Det var lättare än att komma och sticka den i handen på henne.

Jetta hade emellertid funderat ut att hon möjligen kunde

ha lite pengar att lyfta i akademiska boklådan, där man tog emot af hennes kort till försäljning. Hon ville gå med detsamma och höra efter, det var så trefligt att gå i sällskap med öfverstinnan, så att värdinnan, en simpel vaktmästaränka, som gärna tog sig en förtrolig ton mot dem därför att de bodde på vinden, kunde få se att de voro verkliga ståndspersoner.

''Om lilla Matilda tillåter, så ville jag gärna göra sällskap ut,'' sade hon.

Öfverstinnan visste, att det skulle bli ett stort tålamodsprof att vänta på henne, men hon satte sig dock resigneradt ned i soffan igen.

Det var icke någon liten affär för Jetta att kläda sig för att gå ut och promenera. Blott hattens påsättning tog närmare en halftimme — och hvart enda litet hårstrå skulle jämnas och glättas, hvarje dammkorn på kappan borstas af, hvarje veck på klänningen ordnas. Ett par gånger tittade hon i dörren och ropade — ena gången på Amalia, som hade haft hennes nya underkjol till låns då hon var ute häromdagen, och hvilken hon nu ej kunde återfinna på sin rätta plats, och andra gången på modern för att få låna nyckeln till deras gemensamma byrå, hvilken den gamla alltid bar i fickan. Slutligen, efter en hel timmes förlopp, kom hon ut färdig, vårdad och nätt som hade hennes dräkt kommit direkt från sömmerskan.

''Du skall väl inte gå ut alldeles utan pengar,'' sade modern och tog fram två 25-öringar ur sin byrålåda och lämnade dem åt Jetta, som med tacksamhet stoppade dem i sin tomma portmonnä. Ingen af flickorna ägde någonsin själfva ett öre, ty det lilla de förtjänade lämnade de alltid genast åt modern, af hvilken de sedan mottogo som gåfva allt hvad de behöfde.

Den gamla och Amalia följde nu med ut i förstugan och modern lutade sig öfver barriären för att se de bort-

gående i det längsta — det gjorde hon alltid, då någon gick ifrån henne, och det var alltid ett så långt och hjärtligt afsked som om det vore för lifvet.

Amalia ropade i trappan efter kusinen: ''Hälsa så mycket till din man, herr öfversten — och hälsa din dotter, den lilla kammarherrinnan — och din son, löjtnanten, också!''

Flickorna hade sin särskilda lilla beräkning med dessa högljudda afskedshälsningar och detta upprepande af titlar, som de alltid läto återskalla i trapporna, då någon besökande lämnade dem. Midt emot på vinden bodde en arbetarfamilj, och de ville gärna att ''det där folket'' skulle höra, att de ej precis voro deras gelikar — ''sånt där folk'' vill eljest lätt blifva närgånget.

De hade en mycket stor missaktning för ''sånt där folk'' och höllo strängt på klasskillnaden som en gudomlig institution som ej utan stora vådor för samhället kunde rubbas.

Då Jetta kom hem igen efter att ha varit ute ett par timmar, var hon mycket glad. Hon hade fått fem kronor i boklådan och lämnade genast modern de tre — de återstående två gömde hon i sin portmonnä till den stora resan, som nu upptog alla hennes tankar. Nu skulle hon också få samla några fina gräs, som hon länge behöft för sina teckningar.

''Hvad Matilda är innerligt god och snäll,'' sade hon.

''Ja, och det är då så roligt med henne att man alltid lugnt kan vända henne ryggen till,'' sade Amalia, som, vare sig på grund af ledsamma erfarenheter eller af naturlig ömtålighet, ständigt hade en hemlig ångest för att blifva förlöjligad. ''Det vet man då, att hvad hon säger på ens rygg, inte är det annat än godt.''

''Nej, det är då säkert,'' instämde modern och Jetta.

Vid middagsbordet i sitt hem på landet satt öfverstinnan emellertid och beskref hela sitt besök hos de smålustiga kusinerna. Och hela familjen skrattade hjärtligt.

''Det var roligt att få lilla tant Jetta hit ut,'' sade sonen,

löjtnanten. ''Då skall jag kurtisera henne litet, så blir hon så glad — fast hon naturligtvis kommer att se mycket värdig ut.''

Medan gamla fru Muurmeister själf var sysselsatt att duka fram middagen på det stora slagbordet, ringde det åter på tamburdörren. Denna gång gick hon själf och öppnade — hon visste nog hvem det var, som brukade komma vid denna tid på dagen.

Det var hennes son, som med stor ömhet och hjärtlighet kysste sin gamla mor. Han var komminister i en landsförsamling nära Uppsala och brukade komma åkande in med en bondvagn torgdagarna för att hälsa på henne.

''Hur mår lilla mamma i dag?''

''Å, bröstet känns allt lite tungt, men vid min ålder får man inte räkna på småkrämpor.''

Han klappade henne på axeln och sade stolt, vänd till en obefintlig publik: ''Kan någon ana att hon är åttiofyra år fyllda? Det vill jag fråga.''

''Nå, käre Gusten, har du ännu inte hört något om hur det går?''

''Nej, jag har inte hört något ännu — men jag kan vänta utnämningen hvad dag som helst.''

Den gamla hade börjat oroas af tvifvel efter samtalet med öfverstinnan.

''De tyckte ju om din predikan?'' frågade hon. ''Det har du ju fått höra från flera håll?''

''Ja, det är vid min salighet säkert,'' sade komministern och spottade mot kakelugnen. Det var meningen att det skulle komma i spottlådan, men han kunde ej sikta väl.

Jetta for genast upp. ''Det är för otrefligt, Gusten, att du inte kan lägga bort det där ständiga spottandet. Man kan ju aldrig få ha snyggt. Och det där oupphörliga harskandet och skrapandet med halsen är så fasligt störande.''

''Nå nå, Jetta lilla, du vet ju, att han inte rår för det.''

''Nej, jag har ju en kronisk katarr, vet jag.''

''Katarr! Jo, det är visst troligt. Man har väl inte en katarr i åratal heller.''

''Jag säger dig ju, att den är kronisk,'' skrek Gusten, som alltid blef häftig, då systrarna började göra anmärkningar mot honom. ''Om den inte räckte länge, så vore den ju inte kronisk. Men du kan inte latin, och man kan därför inte begära, att du skall förstå det.''

Han satte sig ned i soffan så att resårerna knakade.

''Men du sade väl bara ingenting oförsiktigt om läsarna,'' sade modern, återkommande till det viktiga ämnet om pastoratet.

''Oförsiktigt — nej, sanningen sade jag dem helt enkelt och simpelt. Jag sade dem, att det skulle bli slut med det fördömda kolportörväsendet och att Guds ord skulle rent och klart predikas — och att folket skulle lära sig att gå i kyrkan igen, i stället för att springa i bönehusen. 'Guds hus hafven I gjort till en röfvarkula,' sade jag.''

''Men det passar ju inte alls på de förhållandena,'' anmärkte Hilda torrt.

''Passar det inte?'' Han snurrade rundt i soffan med en sådan fart, att ännu en fjäder sprang. ''Du är snäll och välmenande, kära syster, men det där skall du inte lägga dig i, för det förstår du min själ inte. Men tror du inte, att jag vet, hvad jag säger? Och tror du kanske inte, att jag är hemma i Guds ord?''

''Men till hvem sade du det där, Gusten lille?''

''Ja, se det var nu en löjlig historia,'' sade komministern och började skratta. ''Det var till patron på Åkersberga. Men sedan fick jag veta, att han var just den värsta läsare af dem allihop och att det var han, som skrifvit till fosterlandsstiftelsen efter kolportörer!''

''Gud hjälpe oss, Gusten, det har du inte talat om förut.''

''Ja, det var en förbaskad historia,'' sade Gusten och

skrattade igen på sitt bullersamma sätt med händerna i byxfickorna och kroppen framåtböjd. ''Men det gjorde ingen skada,'' fortfor han och blef allvarsam. ''Tvärtom, jag öfvertygade honom — jag har all möjlig anledning tro att jag öfvertygade honom.''

''Hur kan du tro det?''

''Jo, det märktes på honom. Han blef så tyst och försjunken i sig själf — och sedan lät han mig under hela middagen få tala ut allt hvad jag tänkte utan att göra det ringaste inpass. — Å, det är en mycket förnuftig man — han böjer sig för argumenter — det gör han. — Hvad är det?'' röt han med detsamma, då Jetta sysslade med något bakom hufvudet på honom.

''Jag skulle bara ta bort den där antimakassarn,'' sade Jetta. ''Du förstör den alldeles med din hårpomada.''

''Hvad skall det tjäna till att ha sådant där skräp, som man inte får begagna,'' invände han otåligt.

''Jag skall säga mamma — en sak var det isynnerhet, som gjorde ett djupt intryck på min kära läsarpatron,'' fortsatte han. ''Han intresserade sig mycket för fångarne, hans hustru var med i en fruntimmersförening och brukade gå omkring i länsfängelset och tala med fångarne och ge dem skrifter och sådant. Och då passade jag på och stack mig in i en mellanmening och berättade om den där fången, som jag talade med härom året, och om hur jag lade ut lagen och profeterna för honom och skakade upp hans samvete, så att karlen hängde sig på natten.''

''Men Gusten!'' ropade Jetta.

''Hvad nu då?'' frågade han och hejdade sig just som han ämnade putsa sin näsa.

Jetta pekade på näsduken, som han hade i handen. Den bestod nästan bara af ett hål, som han nu trädde fingrarna igenom, i begrepp att föra dem till näsan.

''Ja, hvarför laga inte mina systrar mina kläder?''

Hilda reste sig på sitt litet mödosamma sätt och tog utan ett ord näsduken ur hans hand samt satte sig ned att stoppa den.

''Du bryr dig i alla fall aldrig om att vara snygg,'' sade Jetta. ''Så länge du går med den där gamla slängkappan, ser du ut så att man måste skämmas för dig, om man möter dig på gatan.''

Den gamla slängkappan hade sin egen lilla historia. Det var väl åtminstone i tjugu år som den varit både omodern och sliten, och hvart år hade det varit tal om att köpa en ny och pengar hade varit aflagda enkom för detta ändamål — men dessa pengar funno dock alltid till slut vägen till moderns knappa kassa. Ehuru detta kunde vara simpelt nog att räkna ut, hade dock Jetta aldrig förstått sammanhanget mellan den gamla kappan och de pengar, modern fick.

''Gusten är så märkvärdigt envis med den där kappan,'' brukade hon säga.

Men denna gång tröstade brodern henne med att han nu verkligen hade beställt sig en ny ytterrock, som han skulle inviga i höst, då han reste till det nya pastoratet. Och därmed voro de åter inne på sitt favoritämne. De satte sig till bords och under middagen, som den gamla frun själf lagat — flickorna förstodo knappt så mycket som att koka potatis — gjorde de upp planer för framtiden. De skulle allesammans flytta till den nya prästgården — flickorna skulle få hvar sitt lilla rum på vinden och modern ett stort fyrkantigt hörnrum bredvid sonens och med utsikt åt kyrkan.

''Och kyrkogården,'' tillade den gamla. ''När du sedan låter bära mig ut dit, så har du mig ändå så nära — jag har alltid så innerligt önskat att få dö på landet.''

''Nej, inte dö, men lefva skall min lilla mamma — lefva för oss alla, som behöfva henne.''

Den gamla smålog. ''Kanske ännu några år, om Gud så vill. Men om jag också inte får lefva med er därnere,

så skall jag ändå dö lycklig, då jag vet att mina stackars flickor inte stå ensamma och hjälplösa och vet att ni hålla ihop allesamman. — Men det värsta är,'' inföll hon strax därefter, ''om du en gång skulle vilja gifta dig, Gusten. Hur skall det då gå?''

Hon kom aldrig ihåg, att hennes gosse var 65 år gammal.

''Så gifter jag mig i alla fall inte med någon, som inte gärna har mamma och flickorna i huset.''

Strax efter middagen måste komministern gå, och han och modern togo ett mycket ömt afsked af hvarandra som vanligt. De följde honom alla utom Hilda ut i förstugan, men då Amalia tog honom i hand nere i trappan ropade modern honom tillbaka — hon ville ha hans sista handslag. Sedan sprungo de till fönstret och nickade åt honom; därnere på torget var det flere som skrattade åt den gamle mannen med den underliga kappan, som oupphörligt vände sig om och viftade med hatten samt till och med kastade slängkyssar upp till det lilla fönstret med de tre ansiktena mot rutan. Nu svängde han just om hörnet och till Jettas förtviflan tog han upp ännu en trasig näsduk ur fickan och lät den fladdra för vinden.

Sedan han helt och hållet försvunnit ur sikte återtog fru Muurmeister sin stickstrumpa. Men hon var ovanligt trött i dag, lät snart arbetet falla i knät och somnade. Flickorna rörde sig så ljudlöst som möjligt för att icke störa henne. Hon vaknade snart igen af en lindrig hostattack och begärde litet bröstsaft. Hon hade hostat litet hela sista året, men så obetydligt, att hon aldrig velat rådfråga någon läkare. ''Det är bara litet maghosta,'' sade hon, ''och det hör till ålderdomen.''

Bröstsaften lindrade retningen och hon somnade igen. Efter några ögonblick vaknade hon och frågade hvad klockan var.

''Ni skall få se att utnämningen står i Post- och- Inrikes

i kväll,'' sade hon. ''Jag såg det så klart och tydligt i drömmen nyss — då ha vi nog Gusten här igen i morgon.''

''Skall inte lilla mamma lägga sig nu?''

''Jo, jag tror det är bäst.'' Hon reste sig och begynte själf att bädda sin säng. Men då hon böjde sig ned angreps hon af en svindel och föll framstupa.

Flickorna sprungo förskräckta fram och lyfte upp henne samt förde henne till en stol. Medan Amalia och Jetta öfverhopade henne med förebråelser för att hon aldrig ville tillåta dem att göra något för henne, gick Hilda tyst och ordnade bädden samt hjälpte henne att kläda af sig. Modern och Amalia hade sina sofplatser i det yttre rummet, Jetta och Hilda i det inre. Men nu ville Jetta också ligga därute för att vara till hands, om modern behöfde något, och Amalia erbjöd henne sin bädd, emedan hon själf ville sitta uppe och vaka. Men då Jetta hörde detta ville hon också vaka, och systrarna råkade i en af sina vanliga tvister. Amalia blef vid sådana tillfällen alltid så högljudd och Jettas lilla fina diskant var så genomträngande, att det var plågsamt för den sjuka att höra dem.

''Gräla inte, flickor små,'' bad hon med trött stämma. ''Jag förstår nog er välvilja, men det är inte alls någon fara med mig, jag vill bara ha lite ro och ingen behöfver ligga hos mig. Men sätt er nu bara här hos mig och låt mig säga några ord, som ligga mig på hjärtat.''

''Jetta,'' började hon och tog sin yngsta dotters hand. ''Du får inte misstycka, men jag måste be dig om något. Jag kanske inte lefver så länge som tills Gusten får tillträda pastoratet. Vid min ålder kan det ju vara slut när som helst och ni få kanhända flytta dit utan mig. Men då skall du komma ihåg att inte kälta så mycket på Gusten om alla småsaker — om att han spottar och det där. Ser du, männen tycka aldrig om sådant — det sade min salig mor mig, då jag gifte mig, och jag var sedan ständigt så noga med att

aldrig göra några anmärkningar öfver min mans små ovanor. Sådant skall man blunda för, det tillhör kvinnan och är nödvändigt, om hon skall kunna göra sig behaglig för mannen. — Och jag ville så ogärna, när nu Gusten tar er i huset, att han någonsin skall känna det som ett band — ni böra alltid tänka på att göra honom så mycken trefnad som möjligt."

*

Då komministern kom hem på aftonen gick han upp till prostgården för att få titta på Posttidningen. Där stod utnämningen — af en af hans medsökande.

"Det är ditt eget fel, då du aldrig kan låta bli att prata smörja," sade prosten i all vänskaplighet. "Hvarför kunde du inte tiga med dina meningar tills saken var klar. Sen kunde du ju alltid tids nog fått skräfla och ta mun full. Du är i alla fall så hjärtans beskedlig, när det gäller handling, så du biter minsann inga får."

"Vill bror säga att jag borde sticka under stolen med min mening?" röt komministern med en dundrande predikostämma, bakom hvilken sinnesrörelsen skalf. "Nej, bror, en ärlig man har jag varit hittills och det hoppas jag kunna förbli till döddagar."

Härmed gick han. Det var redan skumt, så att han stapplade sig snafvande fram genom prostgårdens trädgård. Ännu sedan han kommit ut på vägen hörde prosten hur han harskade sig, snöt sig och spottade långt ut i luften.

Inkommen i sitt eget lilla tarfliga ungkarlshem sjönk han ned på en stol strax innanför dörren och blef sittande i mörkret med hatt och kappa på utan att röra sig. Han satt där alldeles som hopfallen med händerna slappt liggande på knäna och hufvudet långt ned mellan axlarna. Han hade icke längre ens tillräcklig energi att harska sig, utan slemmet stockade sig i halsen så att han andades stönande.

Det var ett helt lifshopp, som hade släckts för honom i dag. Han hade nu i mer än tretti år hållit på och sökt nästan hvarje pastorat, som blifvit ledigt. För hvarje gång hade han varit lika barnsligt förhoppningsfull, för hvarje gång hade han gjort sig skyldig till en eller annan taktlöshet, som gjort honom omöjlig, och för hvarje gång hade missräkningen blifvit allt bittrare, och det hade blifvit honom allt tyngre att komma till modern och systrarna med det svikna hoppet.

Men denna gång var det bittrare än någonsin, ty nu var slutligen hans hopp och mod fullständigt brutet. Han var gammal nu, det kände han för första gången, allt för gammal för att börja bygga upp något nytt, allt för gammal för att längre springa omkring på uppvaktningar hos vederbörande och blifva skrattad åt i smyg, som han nog visste, att han mången gång blifvit.

Men detta var ändå icke det värsta. Det värsta var, att hans mor var för gammal att vänta längre. Hon var för gammal att vänta på den bekymmerfria ålderdom, som hon så väl behöft få åtnjuta efter ett sträfsamt och glädjefattigt lif. Skulle hon nu gå i grafven utan den minsta lilla ljusglimt, med bitterheten af ett helt lifs svikna förhoppningar? Han kände sig nästan som en otacksam, ovärdig son! Skulle han göra henne bara sorg i hennes höga ålderdom, han som velat vara hennes tröst och stöd?

Då han följande dag kom till staden gick han först in till skräddaren och gaf återbud om den nya öfverrocken och beställde i stället en varm vinterkappa till modern af det tyg, han redan köpt.

Långsamt med tunga steg närmade han sig moderns bostad. I förstugan möttes han af värdinnan, som i en tämligen skarp ton underrättade honom om, att hon hade att fordra hyran af herrskapet däruppe för sista kvartalet. Fröknarna hade sagt, att komministern snart skulle få pastorat,

och då skulle han betala för dem. Hon ville nu veta om det skulle bli något af, ty hon hade annars andra spekulanter.

De hade ej nämnt ett ord för honom om sin förlägenhet, liksom de öfver hufvud taget aldrig bådo honom om penningar. De visste att han gaf, så länge han hade något — och det var icke mycket, icke ens så mycket, att han än i dag kunnat göra sig fri från de skulder, han ådragit sig under sin studietid.

Hvar skulle han nu taga pengar från till hyran? Stackars Hilda hade varit klen sista tiden, det borde han tänkt på. Hon hade naturligtvis ej kunnat få ihop den summan nu.

"Och så skall jag be pastorn vara god torka sig om fötterna och inte dra opp all den där leran i min snygga förstuga," sade värdinnan i retlig ton.

Komministern såg litet häpen på sina fötter. Han hade kommit till fots från landet i dag — det var icke torgdag och han hade ej kunnat få åka. Han skrapade sina stöflar mycket samvetsgrant, men spottade i detsamma inåt förstugan. Nu bröt värdinnans länge samlade galla riktigt fram.

"Var så god och låt bli det där!" ropade hon. "Här skall då alltid se ut som i ett svinhus, när pastorn har varit här."

Men då tröt slutligen den beskedlige komministerns tålamod; han höjde varnande sin hand med en åtbörd, som han företrädesvis brukade använda vid sina predikningar på bot- och bönedagar, och utbrast: "Kvinna, bevara din tunga. Den är en liten lem och dock kommer den stora ting åstad!"

Och därefter skyndade han uppför trapporna det fortaste han orkade.

Denna lilla förargelse hade emellertid verkat ganska välgörande; den hade förströtт hans sinne från den tryckande sorgen, och då han kom i vindstrappan hade han glömt både pastoratet och hyran för värdinnans gälla stämma, som ännu

ljöd i hans öron, och han hade beslutit att skaffa modern en annan bostad och mer hyfsadt värdfolk.

Han såg nu båda de yngre systrarna komma ut på vinden, följande en af familjens gamla vänner, som varit på besök. Han märkte ej att de voro klädda i någon slags besynnerlig, hopplockad sorgdräkt.

"Ah, allra ödmjukaste tjänare, fru professorska, hur står det till, — hur står det till?"

"Jag tackar," svarade hon med bortvändt ansikte och skyndade sig hastigt undan.

Komministern undrade öfver systrarnas tystnad; han var så van att höra deras afskedsrop i trapporna och trodde i sitt hjärtas enfald, att detta blott var en skyldig och bruklig höflighet, hvarför han nu fullgjorde systrarnas försummelse och ropade med sin ljudeliga stämma:

"Min ödmjuka hälsning till herr professorn — och till min gudson, den unge herr kandidaten, också!"

Jetta lade nu sin hand på hans axel och då såg han först, att hon var förgråten och knappt kunde tala af sinnesrörelse. Hela den bedröfliga verkligheten kom nu med ens för hans minne. De hade redan hört nyheten, det var tydligt. Professorskan hade naturligtvis talat om den. Och därför var det som båda flickorna gräto. Och modern?

Han stannade och drog efter andan.

"Mamma?" frågade han blott.

De svarade ej utan drogo honom in och stängde dörren. I tamburen kastade de sig båda gråtande om hans hals. "Mamma?" upprepade han ännu en gång. Han hade nu blifvit så skroflig i halsen att han knappt kunde tala hörbart.

"Hon är död," snyftade systrarna fram.

Han slet sig lös från dem och störtade, snafvande öfver tröskeln och tumlande med kroppen, som om han vore drucken, fram öfver golfvet och föll tungt ned på sina knän

vid moderns bädd. Här dolde han hufvudet i händerna och det började arbeta våldsamt i bröstet på honom.

Borta på sin vanliga stol vid fönstret åt gränden satt Hilda tyst med händerna för ansiktet. Amalia och Jetta omfamnade hvarandra och gräto som hjälplösa barn, som ej visste hur de skulle kunna finna sig till rätta i den stora, obekanta världen utan modern.

''Hur gick det till?'' kunde slutligen komministern få fram.

''Det var i natt,'' började Jetta.

''I natt!'' — han lyfte på hufvudet. ''Var det i natt? Dog hon i natt?''

''Ja, i natt, klockan 2.''

''I natt,'' upprepade han ännu en gång. ''Var någon främmande hos er i går afton då?''

Systrarna förstodo ej frågan. Hilda var den enda, som kunde behärska sina snyftningar tillräckligt för att omtala förloppet.

''Nej, mamma gick och lade sig strax sedan du hade gått. Hon hade lite hosta och var mycket matt, men vi trodde inte det var något farligt. På kvällen talade hon mycket om dig och hur det skulle bli för oss, när du fick pastoratet. På natten begynte hon fantisera litet och trodde att du redan hade fått det. Och så sade hon: 'du skall inte vara ledsen, Gusten lilla, för att du måste bära mig dit ut. Kyrkogården ligger ju så nära — du har mig ju strax utanför fönstret,' — och en stund senare lyfte hon hufvudet, som om hon lyssnade, och sade: 'är det min son, kyrkoherden, som kommer?'''

Härvid brusto systrarna ut i högljudd gråt, men Hilda lade med en för henne ovanlig mildhet sin hand på broderns axel och sade: ''Var det inte godt, Gusten, att hon fick dö i den tron? Hur det nu må gå med pastoratet — *hon* blef i alla fall inte sviken i sitt hopp.''

Det började arbeta häftigare i komministerns bröst; han harskade sig våldsamt, fick slutligen stämman klar och utbrast: ”Gudskelof! Gudskelof! Så är det ju som om jag fått pastoratet i alla fall!”

ERNST AHLGREN

(VICTORIA MARIA BENEDICTSSON)

1850—1888

Ur SAMLADE BERÄTTELSER.

MOR MALENAS HÖNA.

Fast mor Malena bodde på fattighuset, höll hon sig ändå med höna, och det var en faslig lyx, det var att tillskansa sig lifvets goda på andras bekostnad, det var att förhäfva sig öfver sämre lottade. Mor Malena var ''öfverklass'' på fattighuset.

Den hönan var ett ständigt trätofrö. När Pernillas ungar slogo itu något, så genast skyllades det på hönan, fast Gud skall veta, att den hönan var så klok och förståndig, att Pernillas ungar kunde tackat på sina bara knän, om de varit hälften så förnuftiga som hon. Och fanns det något på bordet, som inte borde vara där, så strax var det hönan! Fast Malena visste på heder och tro, att den hönan var det renligaste djur, som kunde trampa på marken; och var det fråga om det, så kunde man hellre taga i hönan med sina bara näfvar än i Pernillas ungar med en tång. Vid sådana utlåtelser himlade sig Pernilla likt ett helgon och sade, att det visste hon visst, att det är sen död att bli uppäten af ''hönsa-loppor'', men det skulle väl bli hennes lott ändå. Hvarpå mor Malena hade att replikera, med ett ondskefullt

grin, att det nog ginge ändå långsammare att låta ''trö'' sig ihjäl af gäss, men hon ämnade inte den vägen vandra, så det var inte värdt de försökte — gässen nämligen — hvilket med andra ord ville säga Pernilla med hennes afkomma samt Stina och Stinas halfvuxna tös.

Och som mor Malena var stor och stark, med näfvar som stodo i den innerligaste harmoni med hennes munreda, så blef följden den, att hönan satt där hon satt, det vill säga i ena hörnet af matmoderns säng, vid fotändan, där hon hade sin rede i sänghalmen. Där kunde hon sitta de dagar hon skulle värpa, nedborrad så att hon knappt syntes, blinkande med sina uppspärrade ögon, då och då fixerande något föremål på dynan, sänkande näbben och plockande upp hvad hon kunde hitta; allt med det djupsinnigaste allvar, som en höna ägnar och anstår. Dessemellan svassade hon omkring på stugugolfvet, nickade med hufvudet för hvart steg, kacklade sotto voce, icke utan sentimentalitet, troligen i känslan att vara ensam och oförstådd, och grep sig så an helt plötsligt och började sprätta med sina starka gråfjälliga ben åt båda sidor och med en bredbent öfverlägsen yrkesskicklighet, som visade att hon var af god extraktion.

Men Pernilla hade en pojke, en hvithårig, okammad unge med smal hals och iklädd en frånvuxen gammal tröja, som icke nådde dit den skulle, samt ett par slubbiga mollskinnsbyxor, hvilka blifvit afklippta på längden för hans bruk, men hvilkas ofvandel passat åt en vuxen karl. Denne lofvande ungdom stack sällan sin näsa ut om stugans knut, emedan han osvikligt väckte folkets jubel genom sin byxofvandel, och han tyckte icke om offentligheten. Han var för finkänslig för den. Vare därmed icke sagdt, att han saknade talang, han besatt tvärtom en alldeles eminent begåfning i sin genre — det var också det enda han ägde —: han kunde härma hönan. Han ställde sig i position midt på golfvet, och hvad helst hönan tog sig till, det gjorde han

efter. Särskildt hade han tillägnat sig en färdighet i att sprätta.

Han hade ett par långa skor, torra af brist på smörja och med breda, uppfläkta nosar, där tårna borde tittat fram, om de nått så långt. Och med de skorna sprätte han. Det var ett himmelens under att de blefvo på, men på blefvo de. När han så stoppade händerna i sina oformliga byxfickor, svängde med kroppen och skrapade golfvet med sina långa labbar, då kom det i själfva hans uppsyn och halsens sträckning någonting som på ett utmanande oförskämdt sätt liknade hönan. Ja, vid de tider, då hon fällde fjäder och ingen uppstående stjärt hade, var det icke så utan, att själfva hans figur hade en likhet med hennes. Hur det nu var, så kunde han få de andra ungarna att ligga dubbla af skratt, kanske icke allenast åt hans prestationer, utan ännu mer åt den harm de antogos väcka hos hönans ägarinna. Denna gaf honom endast sitt tysta förakt, men innerst inne med hat i sitt hjärta. Det är dock möjligt, att hvad mor Malena tog som hån icke var annat än hans ungdoms inneboende lifsglädje eller ett oskyldigt tidsfördrif.

Han drog emellertid nytta af alla hönans små svagheter och förlöjligade dem. Ibland kacklade hon till, högst omotiveradt, och började springa omkring i rummet på ett narraktigt sätt, som verkligen icke anstod en ärbar gammal hönsmatrona. Pojkbytingen kunde göra detta efter med utbildadt mästerskap, springande omkring som en galning på sin halfva af rummet och uppgifvande höga skrän.

Men det finns ingen fullkomlighet utan sin vank, och trots sina goda sidor ägde hönan ett verkligt karaktärslyte, för hvilket icke ens mor Malena kunde blunda. Det var en högst lättsinnig sällskapssjuka. När hon på soliga dagar släpptes ut — och det var nödvändigt, på det hon skulle få rulla sig i sand samt plocka mask; hennes hälsa fordrade det, och eljes klagade köparna öfver att hennes ägg voro för

ljusa, — då behöfdes det bara att hon inne på Nils Mattssons gård hörde hönsflockens kackel och tuppens galande, så glömde hon både plikt, tacksamhet och uppfostran, kröp genom första bästa hål på planket och var försvunnen tills man hämtade henne.

Det var icke något trefligt göra att gå in på Nils Mattssons gård och återfordra sin egendom. Nils Mattsson var en barnlös gammal änkeman, arg som en bandhund och snål som en varg. Och hvar gång mor Malena kom för att hämta sin skatt, tröstade han henne, högt skrikande, med att nästa gång skulle han ”slå både armar och ben” af det förb—de kreaturet. Detta var hans stereotyperade hotelse mot Pernillas ungar, som ibland andra stulo äpplen ifrån honom, och han kunde icke göra någon ändring i ordalydelsen för en hönas skull. Han sade alltid kreatur, därmed viljande antyda bemälda hönas glupska och råa natur. Det var ett vidunder, som han skulle dräpa.

En dag på efterhösten, när han just stod och strödde ut korn till sina egna höns, såg han mor Malenas höna komma springande in på gården, glad och sällskaplig, blandande sig i flocken, som om hon hörde dit. Vreden steg i hans sinne med sådan våldsamhet, att det kändes som ville han kväfvas. Han tog upp en sten och kastade den ilsket efter hönan. Flocken skingrade sig skrikande, men i stället för att taga vägen hemåt sprang mor Malenas höna åt foderladan till. Det var en fräckhet utan like. Nils Mattsson slungade ännu en sten — större än den första — efter den flyende.

Och den tog.

Nu var det en egenhet med Nils Mattsson, att han kunde vara hur elak som helst emot människor, men emot djur var han till ytterlighet blödig. Om det så inte var mer än en tordyfvel, som fallit på rygg och låg och spelade i luften med sina makliga ben, så måste han böja sig ned och med ett långt, stönande ”a-ah” hjälpa honom på fötter igen

med sitt styfva pekfinger. När han nu slog efter hönan hade han mor Malena i sina tankar, men när han träffat, fanns det ingenting annat än det misshandlade djuret. Allt hade varit ett ögonblicks verk, och innan han hunnit företaga sig något hade hönan, flaxande med vingarna och med det afslagna benet dinglande vid sidan, flyktat till en stor rishög, som låg i ett hörn af gården, och hvari hon stum och utan en klagan hasade sig in. Därifrån kunde hon, om hon orkade och ville, krypa ut under planket och komma hem till sitt igen. Så långt var allt godt och väl, men Nils Mattsson mådde ordentligt illa, och med ångerns tagg i sitt hjärta gick han in i stugan.

När mor Malena senare på eftermiddagen, bort emot kvällen, kom för att fråga efter sin höna, var han emellertid morsk nog, stod på gården och rökade pipa.

Först tittade mor Malena endast in om porten, och han låtsade icke se henne, utan stod stilla på den af en kvarnsten bildade förstugutrappan, betänkande sig på hvad han skulle säga.

Mor Malena var lång och stor, men genom en ödets ironi råkade hon alltid få kjolar, som sytts till små frun-timmer, hvilket gjorde att de oftast släppte en half aln upp på benet. Och hvilka ben! Det fanns hvarken vador eller smalben; de voro som timrade af godt virke, rakt upp och ned, utan onödiga grannlåter, bastanta att gå på, fast inte prydliga att se till. På afstånd såg det ut som om hon kom gående på styltor, i synnerhet som hennes träskor hade en för dem egendomlig form, uppslitna på klackarna ända ned till marken och ännu som nya vid tårna, som däraf kommo att stå högre, så att fotbladet fick utseendet af att helt enkelt vara ett stycke af benet, tillplattadt i hast och vikt efter behof, ingenting vidare, intet onödigt fjäsk med vrist eller så.

Nu kom hon in på gården.

"Jag undrar om inte min höna har kommit hit in?"

sade hon genom näsan med ett snärpande ljud, likt en ankas röst. När hon kände sig brydd, snärpte hon alltid värre än eljes.

Nu först bevärdigades hon med en blick.

"Jo, det har hon. Och jag har slagit benen af'na. Hon ligger där inne i risbunken, där kan I själf leta."

Mor Malena såg förstummad på honom ett ögonblick, det var nästan omöjligt att tro honom.

Han stod likgiltigt kvar och rökte som förut, endast en skadeglad blick smög sig under hans halfsänkta ögonlock fram emot henne.

Nu förstod hon.

"Nej, har I ta't lifvet, så kan I ta skrået mä," svarade hon därefter med smärtans oåtkomliga majestät och lämnade gården.

*

Nu var tvistefröet borta, nu borde det vara fred i fattighuset, och fred var det, men det var en tungsinthetens ödsliga stiltje. Mor Malena talade till ingen; med bittert sinne bar hon ensam sin sorg. Pojken i de slubbiga byxorna gick rådlös omkring och visste inte hvad han skulle taga sig till; han hade mist sitt käraste sällskap. Det var som en af medlemmarna i en för liflig familj plötsligt nedstigit i grafven. Man kan tycka att denne medlem endast är källan till onödigt bråk, och dock skall han kanske en dag lämna ett tomrum efter sig, som af ingenting kan fyllas. Så var det med hönan. Ingen hade tänkt på hvad hon varit för dem alla, förr än hon var borta. Hon hade varit den enda omväxlingen i deras dagliga lif. De ovädersutbrott hon föranledt hade rensat luften; nu stod den tung och död omkring dem. Och hur det var, så hade hon nog också framkallat solskensstunder. Man erinrade sig det först efteråt. Hur många gånger hade icke mor Malena gått bort med ett halft tjog ägg att sälja, och så hade

hon kommit hem med kaffe och socker, och i godt humör. Hon hade tinat upp själf, och hon hade bjudit. Och så hade man suttit där vid sin varma tår, druckit den skållhet ur tefatet och talat om allt som händt ute i världen, att Jöns Jöns' Kristina hade rest till Amerika, eller att Per och Karna tagit ut lysning, eller om allt sådant, som hände och som icke *borde* ske, hvilket naturligtvis var det allra intressantaste. Och så hade man glömt år och krämpor och världens onda lefverne och haft det så hjärtinnerligt godt för en stund. Men nu var det förbi. Malena gick jämt och såg sur ut, hon teg, och kaffe kom aldrig i fråga.

I början trodde man, att hon i förargelsen gått och sålt sin höna, men så småningom kröp sanningen fram. Då var det inga vackra orlofssedlar Nils Mattsson fick inne i fattighuset.

''Di rika kunna göra allt hvad de vilja,'' hette det med jäsande missnöje. Det mullrade i samhällets lägsta lager.

Men ödet har underliga vägar; den gången blef det ingen revolution.

En dag när Nils Mattsson stod och matade sina höns, kröp det en skepelse fram ur rishögen, — ruggig, mager, med ett bröstben som ryggen på en brödknif — det sannskyldiga spöket af en höna.

Hvad Nils Mattsson kände i det ögonblicket kan icke beskrifvas: medömkan, ånger, ett innerligt begär att försona. Han var alldeles öfvervåldigad, han hade tårar i ögonen, och han sade för sig själf med en moderlig ton:

''Jösses det kräket, det stackars kräket!''

Och en hel handfull korn regnade bort till rishögen. Liggande på sidan och kraflande sig fram med det ena benet som med en åra började hönan att plocka. Det fröjdade Nils Mattssons gamla hjärta, men han nämnde för ingen hvad han hade gömdt i rishögen.

Inom kort var emellertid hönan så bra, att hon kom

linkande fram till de andra hönsen, skef i benet, som fått en egendomlig svängning, men glad och meddelsam, glad att ha lidandet öfverståndet och att få taga sin skada igen.

Detta kunde dock icke fortgå. Nils Mattssons rättskänsla uppreste sig mot att behålla hönan; dessutom for hon ju visst inte illa i fattighuset, och om hon någon gång skulle komma in på hans gård, så var det väl inte hela världen med det. Han blef väl inte utfattig på hvad den hönan åt!

Bortåt kvällen, när hönsen satt sig till ro och den halta hönan gjort sig en rede i ett hörn af hönshuset — ty hon var ännu för svag att sitta på pinne — beordrades därför Nils Mattssons pigstänta att bära hem hönan, men hon skulle hålla ''nätt'' på henne, annars —. Och här följde några för tillfället lämpliga ord.

Det var nästan mörkt i fattighusstugan när tösen kom in.

''Jag skall hälsa från Nils Massen att här är jer höna, och så är här en påse korn te'na, så kanske I har lättare te å hålla'na hemma.''

Mor Malena blef slagen mållös af förvåning.

''Tack,'' fick hon slutligen fram, ''hälsa och säg tack.''

Så gick tösen.

Mor Malena var så upprörd, att hon måste tända tre stickor innan hon kunde få ljus. Det var många par ögon, som då fästes på hönan, ty ungarna hade vaknat ur sin skymningssömn och Pernilla satt vid fönstret och stickade i skumrasket på en strumpa för att spara på ljuset.

Hönan haltade ju, men var fet och välbehållen.

''Ha vi inte haft kaffe förr, så jaggu ska vi icke ha't nu!'' ropade mor Malena, som kvicknade till.

Huj, så det sken öfver allas ansikten vid de orden!

''Och vi ska ha kagor te. Spring ner och köp för sextan styfver skorpor, nej, det förslår inte, här har du ti' öre, och så får du en te på handelen, det vet jag.''

Man hade inte på åratal sett Malena vid ett sådant

humör. Det blef lif i stugan. Det lades torf i spiseln, det flammade och värmde, man kände sig upptöad och pratlysten, barnen hade kommit på benen.

Och kaffet dracks, både med dopp och på bit, belåtenheten var allmän; man skulle kunnat tro att det var julafton därinne. Ja, mor Malenas försonlighet steg till en sådan höjd, att hon med sin mildaste och minst snärpiga röst sade åt pojken med de slubbiga byxorna: ''Mårten, hur gör hönan?''

Och Mårten steg ut på golfvet, sträckte fram ena foten så att benet fick en viss liksom redlös sväng i den kjortelliknande byxan, linkade så bort till kakelugnen, satte sig ned på golfvet och bredde ut sig som om han rufvade något, ty hönan satt redan borta i motsatta hörnet och sof.

* * *

KAMRATER.

''Ska du ligga i ladan i natt med?'' sade ryktarns käring, då mannen — sedan han omsorgsfullt aftorkat sin hornsked och lagt den på bordet — långsamt reste sig upp och tog sin slokhatt, som hängde öfver järnspiseln.

Han tittade åt sidan med ögonblicklig häpenhet.

''Jaha . . . Hahum!''

Han harsklade sig karlavulet och låtsade som om ingen invändning kunde göras.

''Är det någon ko, som skall kalfva då?'' kom det skarpt.

''Ja, jag väntar den stora hjälmiga.''

''Den hjälmiga, ja!'' vrängde käringen efter honom. — ''Det var fan te kor att kalfva raskt, när en ska behöfva ligga i kostallet fjorton dagar i sträck!''

Hon gjorde en paus, på det att mannen skulle få tid att svara, om han kunde ha lust. Men det hade han icke.

Hans kupiga torskögon stirrade bara trohjärtadt framför sig, medan han omständligt stoppade sin portion tobak i munnen. Det var tydligt, att han endast för att undvika att visa sig fientlig stannade dessa få minuter i stugan, och att han längtade ut.

Hustruns små svarta ögon bespejade honom med tillbakaträngd harmsenhet.

Hon hade ett själstorrt, slugt gammalt ansikte, som såg ut att aldrig ha blifvit uppmjukadt af ett barns smekningar, och hennes snabbtalande, grälande stämma tydde på en flink arbetstakt och ett stridt humör.

I mannens sätt att röra sig fanns det en aktningsfull försiktighet. Sara hade sina sidor, förstås — men när det är duktiga kvinnfolk, får en hålla tillgodo med munredan, tyckte Truls Jonasson.

''Nej, det lär inte vara några kor,'' fortsatte hon, när hon intet svar fick, ''utan det är allt andra konster. Du tycker jag håller ordning på dig och din hundracka, och därför skall det vara bättre att ligga som ett kräk bland de andra kräken. För ordning har du skytt som pesten i alla dina dar, och hade inte det varit, så behöfde du väl inte gått som en stolle till ryktare i all din tid, när du hade friska både armar och ben, och ingenting hindrade dig att bli rättare eller ladufogde. Men det är som jag säger: den som nöjer sig med att sitta på sophögen, han får sitta där också. Och hade en kunnat tänka, att en skulle sluta sina dar som ryktarekäring, så hade en väl bättre visst hvad en gjorde! Men att en skulle bli gift med ett skabillike, som inte ens kunde bo ibland *folk, det* kunde en väl ändå inte gissa sig till! Jag kan slå vad, att du fått det i hufvudet bara för det jag sparkar ut hundrackan. Du tycker väl, att jag inte bättre kan taga mig till, än sopa ut allt hvad han hinner sätta med sina fyra ben eller hålla jakt efter de loppor han lämnar efter sig . . . Den hjälmiga koen, heter det — bevars väl! Men jag skall säga åt pa-

tronen, att han får skaffa sig en stallpojke, som kan ligga i foderladan. Det ha de på andra gårdar, och här behöfver en väl inte vara sämre. Själf har du väl inte mål i munnen, så att du kan säga ifrån?''

''Jag vill inte *ha* någon stallpojke!'' protesterade den gamle beslutsamt. ''En fick bara förargelse af'en och för resten behöfver jag själf se till i alla fulla fall.''

''I alla fulla fall! En kan bli sjuk af att höra sånt hams. — Själf se till? — Pytt!''

''Jaha. — Skärhusa-Petter har strukit omkring här de sista nätterna, och inte har han något godt i sinnet, sen patronen lät vräka honom från torpet i våras, det kan en väl begripa.''

''Rör det *dig*?''

''En får väl se till att det inte sker någon olycka med värmen åtminstone.''

''Jösses — för ett manfolk du är!'' utropade hustrun med oändligt förakt.

Utan brådska satte gubben hatten på och stoppade tobaksdosan i fickan. Nu tyckte han sig ha hört på så länge artigheten kunde fordra. Han tog sin käpp och gick. Naturligtvis utan att säga god natt; sådant skulle endast ansetts som onödigt fjäsk och tillgjordhet.

Det var icke så utan, att Truls Jonassons hederliga idiotansikte fick ett lättare och nöjdare uttryck, så snart dörren var stängd.

Att han hade en djäkels käring så duktig, det visste han, det var han också redo att bekänna. Och dynor och don det kunde hon göra ihop, och aldrig tröt det på bröd eller dricka, och aldrig behöfde han titta snålt efter doppa till potatisen; det fanns alltid fullt upp. Och aldrig hade han att klaga på; han fick sin passning till alla delar. Men se, främmande, det kände han sig alltid i stugan. Det var liksom att sitta där på nåder och ha det bättre än en förtjänte. Och

en hugnelse var det alltid att komma tillbaka till ladan igen. Det var en trygghet att slå igen båda halfdörrarna efter sig, så att det skrällde i byggnaden, och veta att man hade rättighet att göra det. Och så var där så ljumt och lugnt där inne, alldeles som i den tätaste stuga, och så luktade det så godt af nytorkadt hö och immande gödsel. Jaha — det var inte så galet att vara ryktare, tyckte han — för sin del trifdes han bättre med det än han skulle gjort med att vara ladufogde och ha till syssla att gå omkring och gräla på folk, men se, Sara hon skulle ha någonting att skälla för — förstås.

Någonting prasslade i halmen inne i foderladan. Det var Fältman — vallhunden — som rörde på sig. Och nu hördes ett ondsint men halfkväfdt morrande. Hvad var det åt honom — Fältman, som alltid brukade hålla sig tyst!

''Hvad är det på *dig*?'' sade den gamle och klampade in i foderladan. ''Hvad ser du för något?''

Han talade som till ett mänskligt sällskap.

Hunden såg icke åt honom, hans uppmärksamhet tycktes riktad på marken borta vid väggen, eller kanske på något som rörde sig utanför, och hans ragg reste sig längs ryggen. Och så morrade han igen elakt och bakslugt; det lät som om han hållit nosen i en tunna. Då hans herre klappade honom på hufvudet, antog hans varguppsyn ett varmt och tillgifvet uttryck, i det han fällde sina öron bakåt och viftade med svansen. Men så ruggade han upp sig igen, stödde sin ena tass emot väggen, som om han velat se ut genom det lilla fönstret, till hvilket han emellertid icke kunde nå.

Ryktaren tog sin knölpåk, som han ställt ifrån sig, gick genom ladan och öppnade den öfre halfdörren, sträckte sig ut och såg åt båda sidor, men upptäckte intet.

Fältman stod vid hans ben och småmorrade.

''Nå så puss dem då!'' sade hans herre och slog upp äfven den nedre halfdörren, men det brydde Fältman sig icke om. Det hörde icke till hans tjänst att tussas efter

annat än korna, och de stodo lugnt i sina bås. Husbond kunde ju själf gå, om han hade lust.

''Är där någon?'' ropade gubben med sin hostiga röst. Men om det fanns en tjuf eller ogärningsman i närheten, så svarade han åtminstone icke.

Den gamle höll ett ögonblick på att gå ut och se efter, men så tänkte han, att det var väl bara en af pigornas fästmän, som strök omkring knutarna. Och det rörde ju ingen.

Han gick in och stängde båda dörrarna, hvisslade ett tag åt hunden, som ännu stod och nosade vid dörrspringan, och så gingo de båda in i foderladan för att lägga sig.

*

Från två olika hörn af den stora byggnadskomplexen bredde sig elden. Flammorna sträckte sig och växte, sjönko ned som om de hämtat andan, höjde sig åter, skickade snabba, hoppande små lågor längs de torra spåntaken, flöto samman till stora, fladdrande knippen, och slogo så tillhopa från båda sidor, som i en länge efterlängtad förening.

I nattens stillhet intet ljud annat än detta dämpade brus, som när stormen drager genom en skog, därtill ett sakta knaprande, som af stora råttor, och så emellanåt en liten smäll som af ett salongsgevär. Men så kom det en hunds långdragna tjut, en gång, två gånger, och så det förtviflade skriet ''eld, eld!'' först af en röst, sen af flera. Klirrandet af inslagna fönsterrutor skar genom eldens dån, och vettskrämda, halfklädda gestalter kommo springande ut i det fria.

Nere från byn hördes brandlurens sträfva låt, men ännu lyftes icke en hand till kamp emot förödelsen; hvar och en tänkte blott på sitt. Här kom en dräng med en famnfull kläder, där en stortjutande piga med husbondfolkets minsta barn i sina armar, husbonden själf släpade med tillhjälp af ett par karlar ut kassakistan med gårdens papper.

Likt ett jättebål lyste elden upp i den stjärnlösa natten, röken vältade i tunga massor ned åt läsidan, rullade långsamt bort, förtunnades till ljusgrå flagor och försvann till sist i högslättens mörker. Emellanåt kastade den under sig ett hvitt sken, som om marken varit täckt med ett lager af snö, och från hvarje föremål drog det sig långa, fantastiska skuggor, som aldrig stodo stilla.

En grupp gråtande barn hade samlat sig kring en tunn kvinnoskepnad, insvept i en filt; från vägen närmade sig bullret af ursinnigt hästtramp och skramlandet af vattentunnor.

Framme vid gården, nästan som inne från lågorna, ljöd det ur förvirringen en vallhunds entoniga, fortsatta skall. Några kor kommo ut i galopp, skilde sig, sprungo omkring hvar åt sitt håll och störtade så — liksom på gemensam ingifvelse — tillbaka in i byggnaden.

Så sprängde den första sprutan upp till platsen, och sprutföraren hoppade af.

"Mordbrand," sade han blott, såg sig omkring ett ögonblick och tillade: "Magasinet kan räddas."

Det strömmade folk och vagnar till från de angränsande byarna, alla händer voro redo och arbetet koncentrerades kring boningshuset och den stora upplagsbyggnaden.

Men borta från ladugården ljöd vallhundens skall genom eldens dån, skrikiga kommandoord och braket af bräckta plankor och brandhakarnas tag. Det var Fältman, som jämte sin herre arbetade för att rädda den åt dem anförtrodda egendomen. Och det var hårdt arbete.

Vanvettiga af skrämsel rusade korna in i byggnaden igen så fort de kunde se sig ett tillfälle. Några karlar hade kommit till för att hjälpa, men ute på nakna slättmarken var det omöjligt att sammanhålla dessa förvildade djur, hvilka galopperade om hvarandra kors och tvärs och endast med all makt sökte komma in i elden.

"Det går inte på det viset! Skaffa hit läkter och bräder i stället, och hägna omkring dem med! Fältman och jag ska reda oss så länge," skrek ryktaren, som hojtade åt korna eller uppmuntrade hunden och sprang omkring, klädd i kort fårskinnspäls på blotta linnet, filthatt och ett par stora träskor. Nedanför pälsen fladdrade skjortan som en lössläppt segelflik, utan att ge skydd åt ägarens vadlösa ben. Men ingen tänkte på att finna något besynnerligt i denna utstyrsel, allraminst Truls Jonasson själf.

Fältman och han hade delat arbetet emellan sig. Ryktaren dref ut djuren; ett och ett förenade de sig efter hand med den slutna trupp, hvilken Fältman höll tillhopa genom att springa rundt under ideligt gläfs, för mera eftertrycks skull gifvande ett nafs i svans eller skankor, hvar han bäst kunde komma åt. Korna — som erkände hans lagliga öfverherrskap — satte sig icke till motvärn; de tryckte sig endast tillsammans, med hufvudena inåt och svansarna mot sitt plågoris.

Med ett förakt för faran, som redan skulle varit prisvärdt, om det gällt människolif, lopp ryktaren alltjämt åter in i ladan för att drifva ut fler och fler af de motsträfviga kreaturen; truppen blef allt större, och Fältman måste göra sin ring allt vidare.

"Håll på — Fältman! Stick dem! Hugg dem!" ropade den gamles förskrikna röst, och "hau, hau, hau," svarades det i enformigt, plikttroget skall.

Ute på fältet, i närheten af hjorden, hade samlat sig några kvinnor, dels af statarnes hustrur, dels af nyfikna, som kommit från byn; och medelpunkten i denna ömsom klagande, ömsom pratande grupp var egendomsherrens hustru, med de förskrämda, halfklädda barnen omkring sig.

Det hade lyckats ryktaren att, som han tyckte, få hjorden fulltalig, och han stod nu barbent i blåsten, hållande på sin filthatt med ena handen och med den andra markerande stycktalen för sig i luften, medan han räknade.

Det hade blifvit oro i kvinnogruppen, men han märkte det icke; han var så upptagen af sitt.

"Emil!" ropade en förtviflad röst. "Jag är af med Emil!... Hade jag honom inte ut med mig? Jag tyckte han var här... Emil! — Jag blir tokig, hjälp mig... Om han inte kommit ut?"

Det blef ett mångröstadt ifrande för och emot. Somliga hade sett honom, andra inte.

Den tunna gestalten i röda sängfilten sprang fram till ryktaren; en hand lades på hans axel och skakade honom.

"Emil är borta. Sök honom!... Hjälp mig, Truls Jonasson!... I barnkammaren... Sök honom, säger jag! Jag tyckte han var med... jag har glömt honom... han sofver..."

Meningen slöt i en skrikande gråt, som kunnat skära genom märg och ben. Men ryktaren såg blott åt sidan, frånvarande, som om han icke förstått, eller likgiltigt, som om det gällt en råttas pip, och med sitt utsträckta pekfinger fortsatte han att räkna: "trettioen, trettiotvå, trettiotre..."

Plötsligt afbröt han sig, fäktande i luften som en galning.

"Tjuren! Tjuren!" ropade han. "Ja, jag visste ju, att det var något som fattades! Herre Jösses — tjuren brinner inne!"

"Det är stört omöjligt att få ut honom nu," sade en af karlarna, som kom släpande med ett fång läkten.

"Håll dem tillhopa," var den gamles svar, och så gaf han sig åstad, springande och ropande åt Fältman att följa.

"Men Truls! Men Truls, hvad tänker du på?" ropade en gäll och uppöfvad röst ur kvinnohopen. "Du är väl inte galen! Låt bli!"

Men Truls bara sprang — sprang så att de tunga träskorna dånade i marken och så att det var ett under att benen icke knäcktes.

Hans maka var emellertid icke sinnad att låta honom

riskera lifvet för tjuren. Hon lade i väg, också hon, så fort hon kunde orka och så att hufvudduken guppade ned på skuldrorna och hårtestarna reste sig mot vinden.

"Men är du rakt ifrån dig?" ropade hon andfådd, då hon högg tag i honom.

"Låt bli mig — käring," snäste den gamle. Det var inte tid att taga hänsyn nu.

"Truls — gör dig inte olycklig!"

Den rösten kunde ändå tigga i ångest, så skrikig och sträf den var.

"Håll käften — släpp mig!"

"Du blir där!"

"I helvete blir jag!"

Med denna förtröstansfullt oartiga försäkran åt sin äkta hälft ryckte han sig lös så att det krasade i pälsen och försvann därefter med Fältman in i ladan.

Snytande sig på kjortelfållen och bittert gråtande återvände hustrun till de andra kvinnorna, men där var en så stor glädje öfver Emil, att ingen hade tid att bry sig om henne.

Den förhoppningsfulle unge mannen hade återfunnits, sittande i en frånspänd vagn, där han lekte sprutförare och af yttersta makt piskade på ett par inbillade hästar.

Ryktarens hustru satte sig på marken i det hon drog kjorteln öfver hufvudet för blåsten och oafvändt betraktade den brinnande ladan, medan hon vaggade fram och åter, hårdt sammanknäppande sina händer och oupphörligt mumlande syndabekännelsen för sig själf, utan att veta hvad hon gjorde, endast med en känsla af att det var hon som hade skuld i allt detta, och att hon måste skynda sig att blidka vår Herre, så att han måtte hjälpa — skynda sig att hjälpa . . . hjälpa innan det var för sent!

Och så — medan hon mumlade orden om och om igen och kramade sina egna händer — så fick hon se tjuren och

Fältman komma utstörtande, och efter dem gamle Truls, utan hatt och gnidande sig kring hufvudet och på pälsen, för att släcka alla gnistor. Och vid den synen brast hon i nya tårar, strida som ett stort regn, och hon mumlade syndabekännelsen ifrigare än någonsin, ty nu hade vår Herre varit så god, och nu ville hon göra något som han tyckte om. Därför satt hon kvar med sina sammanknäppta händer och sitt — ''på mångfaldigt sätt emot dig brutit hafver'' — medan Truls återvände till kohjorden med tjuren och Fältman.

Det knastrade och sprakade borta i fähusbyggnaden, sparrverket störtade tillsamman, och en hög eldkvast sköt upp emot himlen. Ryktaren brydde sig icke om att se dit en gång. Han visste att han hade alla de sina i säkerhet och började hjälpa till med att slå ihop inhägnaden.

Han såg hustrun gå bort öfver fältet.

''Sara, du! — Går du efter ett par byxor åt mig?''

''Ja, det är just det jag gör!'' ropades det tillbaka med vanlig snäfhet.

I detsamma kom husbonden fram till den gamle, åtföljd af några främmande herrar. Hans blick gled öfver boskapshjorden och tycktes göra en ungefärlig beräkning.

''Äro de räddade alla?'' sade han med en viss tvekan, som om det varit allt för svårt att tro.

''Jaa — alla utom kalfvarna. Jag kunde inte komma in i kätten.''

''Och det var ändå just i det hörnet, nere vid ladan, som elden tog först fart!''

''Ja, hade jag inte haft Fältman till hjälp, så hade allt en hel del fått bli där,'' sade fader Truls med en röst, som skälfde en smula af nattkylan.

''Det här har Truls Jonasson gjort som en riktig krona, och jag skall nog komma ihåg honom för det.''

''Det var min själ inte jag. För det var hunden. Jag

har aldrig sett en sådan hund. Han har jaggu folkaförstånd, det svär jag på.''

''Ja — han är gammal och säker.''

''Säker? Hm!... Jag tyckte di talade om att han skulle skjutas i våras, — för han skulle vara för gammal, sa di.''

Det låg icke så litet agg i tonen, och det var icke svårt att gissa hvem som talat om Fältman.

''Jag skall skaffa ny vallhund bara för det Fältman skall få hvila sig, och han skall få lefva tills han dör af ålder.''

''Ja, hur ny han är, så blir han min lif aldrig hvad Fältman har varit,'' kom det med inbiten gammalmansenvishet, och ett par af herrarna stötte hvarandra på armbågen, förstulet leende åt den lilla striden mellan herre och tjänare.

Fältman halflåg på marken och hostade i det han grinade illa och gjorde de underligaste krumbukter med tungan, som om han förgäfves ansträngt sig att harskla och spotta som en människa. Det märktes hur torr han kände sig i halsen, nu, efteråt.

Pigan, som bar omkring brännvin till släckningsmanskapet, kom nu fram till den gamle, för att också gifva honom af styrketåren.

Han torkade sig med pälsärmen och tog glaset.

''Skitt me' mig,'' sade han, ''det är värre med den stackals hunden!''

Och han tömde supen med tydlig saknad öfver att icke kunna dela vederkvickelsen med sin arbetskamrat.

''Du har väl inte en spann att låna mig?'' sade han till pigan.

''Nej, allt sådant ha de att langa vatten med.''

''Jaja gu så blir det väl alltid nån råd. — Tack för syppen.''

Och pigan gick.

Truls Jonasson klef betänksamt öfver stängslet in till kreaturen, tog af sig sin ena träsko och mjölkade några tag däri, därpå nappade han upp en handfull gräs och skurade skon väl ren, och när detta var gjordt, mjölkade han den så full att fradgan lekte på brädden, så klef han varligt öfver stängslet igen och satte drycken framför sin raggige vän, som genast reste sig och började lapa, klatschande med sin långa tunga så att mjölken stänkte honom kring nosen.

"Det gjorde godt i skrofvet. Hvad?" sade den gamle belåtet, i det han stod och njöt af hur godt det lät.

*

Det var julotta och kyrkfolket kom i större och mindre klungor uppför backen, medan en del skockade sig inom grindarna eller på muren, för att får sig ett godt litet prat i den tidiga morgonstunden. På marken låg ett tunt lager af snö, och från de höga fönstren lyste det ut med en underligt genomskinlig klarhet.

Och så luktade det af nybrutet granris ända ned på backen, längs gången och ut på vägen.

I sakristian stod klockaren och vaktade dörren, ännu viktigare än eljes, noga öfvervakande att ingen obehörig skulle smyga sig in denna väg, som endast var tillgänglig för några få, de allra förnämligaste af sockenborna, hvilka skulle ha sin plats uppe i koret; och för hvarje gång denna dörr öppnades, flöt det en ljusflod ut i den gråa morgonskymningen.

Och där, tätt invid dörren, dragande sig tillbaka för ljusstrimman hvarje gång den höll på att nå honom, men kastande en lång blick in i rummet efter hvar och en som gick in, stod en ensam gammal man med en hund bredvid sig.

Detta långa ansikte med sin stora näsa och sina torskögon såg ännu hederligare ut än annars, — rentvättadt, helg-

dagsrakadt och därtill prägladt af en inre oro, som gaf det mera uttryck än det plägade ha.

Och han stod och tänkte — gamle hederlige Truls Jonasson -- att den här gången skulle han ha sin vilja fram. Han ville sätta sitt lif på att få den fram, och därför hade han listigt nog ställt det så, att hustrun skulle gå in genom stora hufvudingången med menigheten, medan han själf tog vägen genom sakristian. Han hade icke behöft mer än antyda att man underrättat honom om att detta var det *brukliga* vid sådana tillfällen; ty hur enfaldig gamle Truls kunde vara, så visste han dock att för det argumentet står ingen kvinna, vore hon också stridigare än själfva Sara.

På detta sätt hade det kommit sig att han och Fältman fått stå här fredligt och obemärkta, medan kyrkan fylldes.

Nu led det dock mot tiden att gudstjänsten skulle begynna, och prästen kunde komma hvilket ögonblick som helst.

Han måste gripa sig an.

Till och med Fältman tycktes ha känning af sin herres oro, ty han hade låtit svansen sjunka och lade öronen fromt tillbaka.

Den gamle harsklade sig, rättade på sina löskragar, satte stora psalmboken under vänstra armen, harsklade sig åter, försökte taga en duktig min på sig och knackade därefter på dörren. Icke med ett krökt finger, som en vanlig människa, utan med sina fingertoppar, så att det fick ljudet liksom af en tass.

Klockaren tittade ut, något förvånad.

Truls Jonasson hade dragit sig tillbaka och gjorde många mystiska vinkar och tecken från skuggan där han stod. Klockaren såg ännu mer förvånad ut, men steg ändå ned på trappan, i det han förde dörren till efter sig.

"Ah — är det Truls Jonasson!" utbrast han, när han kände igen den gamle. "Ja visst skall Truls Jonasson in den

här vägen! Han, som skall fram och hedras inför hela församlingen!''

''Jaha ja — hm.''

Den helgdagsrakade gamle höll sig med högra handen om hakan, sköt fram läpparna, betraktade sin ena stöfvelnos, som han höjde i vädret. Han såg begrundande ut.

''Det var bara min hund. Den här hunden — Fältman — hm.''

''Ja, *honom* ska vi nog få hem,'' sade klockaren resolut, som om därmed alla bekymmer voro undanröjda; och för att visa sin redebogenhet, böjde han sig hastigt ned som för att taga upp en sten.

''Ja, ska det vara på *det* viset, så kan vi gå bägge två,'' sade Truls Jonasson upprörd, i det hakan skälfde mellan löskragarna.

''Hvad menar Truls Jonasson?''

''Jag — hm — jag menar ingenting,'' sade den gamle, skamsen öfver att ha förgått sig.

''Jo — visst var det något?''

Det gällde ju: nu eller aldrig. Därför kom det:

''Jag menar om jag kan få taga hunden med?''

''Hunden! I kyrkan? Nej, *det* går aldrig an.''

Det blef en betryckt paus.

Fältman såg skamflat ut, han tryckte sig tätt upp till sin herres ben och såg ut som ett lamm, fast han hade päls som en ulf. En sådan här situation låg icke inom hans erfarenhet. Han förstod icke hvarför han skulle vänta framför detta stora hus, och hvarför det inte luktade kor, och hvarför man såg på honom som om han gjort något ondt.

''Han är lika förståndig som en människa,'' sade den gamle med öfvertygelse.

Och så blef det tyst igen.

''Det var han, som frälste alla patrons kor vid den stora eldebranden,'' tillade han.

Det var ett kinkigt fall. Klockaren ref sig i nacken. Den gamle tycktes hålla så styft på detta. Men hvem hade väl någonsin hört talas om en hund som går i kyrkan.

"Och jag ansvarar för, att han håller käften."

Truls Jonasson menade icke alls något illa med sitt fula uttryck. Han menade bara att det i det fallet var honom så mycket lättare att ansvara för sin hund än för sin hustru.

Fältman såg ut som en bekräftelse af sin herres ord; klockaren kastade en pröfvande blick på honom.

"Vi få höra hvad kyrkoherden säger; där kommer han."

Fältman och hans herre drogo sig vördnadsfullt tillbaka, men klockaren blef stående på trappan.

"Här är Truls Jonasson, han, som skall ha medalj i dag; och han vill taga hunden med sig in, men det kan naturligtvis inte gå an?" sade han då han hälsat.

"En hund? Nej, käre Truls Jonasson, det kan man inte," sade kyrkoherden och log öfverseende.

"Han gör inte en mask för när."

"Men man *brukar* inte ha hundar i kyrkan."

Det var precis samma argument, som Truls Jonasson själf användt, men han tyckte förmodligen att det icke borde gälla män och män emellan, ty han vidblef med en slättbos hela envishet:

"Han säger inte ett muck."

Och Fältman såg så menlös ut, att man rent af måste anse honom för ett vidunder af förställningskonst, om han ändå kunde ha ondt i sinnet.

"Ja, men på själfva juldagen! Nej, kära Truls Jonasson, det går inte."

"Ja, men inte står jag och tar tack och beröm för allting, när det var *han* som gjorde't! Så då kan det vara detsamma med medaljen."

"Inte kan det vara Truls Jonassons mening att gå ifrån alltihop?"

Truls Jonasson stannade och vände sig om.

''Kan di *ta* mig?'' sade han.

Han menade kronobetjäningen.

''Nej, naturligtvis inte!'' svarade prästen, förvånad öfver en sådan fråga.

''Ja, då kan nån annan ta medaljen, för jag vill inte ha'n.''

Den gamle gaf sig i väg, och Fältman följde med, utan att han behöfde hvissla på honom ens: han hade ingen smak för prästerskap och kyrka.

''Spring efter honom och säg att han får ta hunden med, om han kan gömma honom bakom bänkarna och ansvara för att han håller sig tyst.''

Klockaren lydde tillsägelsen, och de två vände tillbaka.

Truls Jonasson klef med försiktiga steg genom sakristian, följd af sin fyrbenta kamrat, som gick honom så nära, att han oupphörligen trampade honom på hälarna med sina tassar.

Den gamle skulle ha plats i koret, för att vara nära altaret då det högtidliga ögonblicket skulle komma. Han satte sig på yttersta ändan af den bakersta bänken, där man — i betraktande af att han var så att säga hedersgäst — lämnade honom så stor plats att den kunnat förslå åt en domprost. Fältman satte sig också, på platta stengolfvet, tryckt uppåt väggen och tätt intill sin herre. Det var inte möjligt att uppföra sig mera passande än Fältman; själfva hans sätt att vända sig om och draga svansen åt sig, när någon gick förbi, tycktes säga: ursäkta mig.

Både kyrkoherden och klockaren blefvo alldeles trygga i det afseendet, och gudstjänsten fortgick ostördt.

Endast då man reste sig för att läsa evangeliet hände det att gubben satte sin fot på vännens tår.

''Aj!'' skrek Fältman med en mycket gäll, men mycket belefvad hundröst, och hans herre träffades af en före-

brående blick från klockarstolen. Fältman fick dock sitta kvar, synbart gripen i sitt samvete öfver att så ha kompromitterat sig.

Efter gudstjänsten höll prästen ett tal till tjänare och husbönder, trädde därefter för altaret och kallade fram "ryktaren Truls Jonasson, åt hvilken sällskapet Pro patria skänkte sin stora silfvermedalj för långvarig och trogen tjänst". Och gamle Truls lydde kallelsen, på en gång skamfull och stolt, allt folket stimmade, skockade sig och sträckte hals för att få se honom, och där stod han framför skranket.

Af de granna orden och af Pro patria och allt det andra förstod han ingenting, men han förstod att det var en hedersdag, och att Fältman var med, och att Sara nu ändtligen fick se, att man ändå kunde bli ansedd för något, fast man var bara ryktare, och han var glad att inte behöfva stå där ensam på kyrkogolfvet inför hela menigheten: han kände någon, som tryckte sig in emot hans knäveck, varm och mjuk. Och så hade han en oklar tanke på gräl och stränghet, och ett värmande minne af den tysta foderladan och en kall nos, som bökade bakom hans öra i den tryggaste, tillgifnaste vänskap, och det stod tårar i de stela torskögonen, när prästen fäste den hvita medaljen på den mörkblå vadmalströjan, och ingen kunde säga att Fältman uppförde sig annat än anständigt.

Hans förman såg icke åt honom ens, klappade icke detta raggiga hufvud, som grånat i tjänsten liksom hans eget, men han kände det tryckt in mot sitt högra ben — så förtroendefullt och välbekant. Och ingen människa hade något att anmärka; Truls Jonasson och hans hund, de hörde ju tillhopa, tyckte man. Ja, en gammal fröken, som ägde tre moppar, men inga barn, snyftade i sin näsduk vid denna syn. Ty det var något som hon förstod.

Och när Truls Jonasson trädde tillbaka, lyckönskades han af honoratiores, blef tagen i hand och måste bocka, och

när orgeln spelade upp, strömmade folket ur kyrkan, och de två försvunno genom sakristian.

Hvad som därefter följde mellan Truls och hans hustru, har historien icke upptecknat, men förmodligen sade han henne, att när en ryktare får medalj, *brukas* det att han har sin hund med i kyrkan.

* * *

CEDERGREN GÖR SEXA I KVÄLL.

Cedergren var medikofilare. Han hade blifvit det helt ung, vid knappt fyllda tjuguett år, men så hade han ju också tid att pusta ut efter det en smula, det tyckte far och mor med. Och nu hade han varit medikofilare i tio år.

Han hade fasligt brådt på morgonkvisten — klockan var inemot tio. Uppasserskan — det kräket — hade bara bäddat upp sängen och så sprungit ifrån alltihop; och hur såg där väl ut! Tjockt med damm på möbler och böcker. Och bokdamm är då det värsta som finns, ty bara man rör vid det, så sticker det en i näsan som peppar. Cedergren rörde också aldrig i det, det var princip, men den här gången var det rent ett undantag, ty han väntade sin mor. Gumman kunde träda in hvilket ögonblick som helst, tåget var ju redan kommet.

"Ack den käringen, den käringen!" — uppasserskan, förstås — hon kunde väl haft vett att torka af möblerna innan hon rände efter porter till Axelgren, han låg väl inte för döden heller! Men hvad var att göra? Cedergren torkade af i en handvändning, nattskjortan låg ju till hands. Fy tusan, det bokdammet! Ackurat som peppar, fy tusan! Han nös till och med. Och alla tombuteljerna, inte kunde de stå där och skylta, inte.

Han såg sig villrådig omkring.

Under sängen ja.

Han plockade flaskorna till sig i en hast, det gick som en dans. Om han fått riktigt hushållsdille, kunde han icke ha gjort sig mera brådt. Ansiktet sken, icke i glädje — icke ännu — nej, bara af ansträngningen, ty Cedergren var stor och tjock, och det frestar på att krypa på knä och armbågar för att packa in flaskor under en säng.

"Har man sett på f-n," mumlade han i sitt stora skägg, ty sängen var för låg till att flaskorna skulle kunna stå därunder, och när han lade dem, trillade de fram igen. Nå, så fick han fast i ett par gamla stöflar, som han lade framför buteljerna; det hjälpte.

Cedergren reste sig pustande och torkade sitt röda ansikte. Så såg han sig omkring igen. Nåja, nu var det ju rätt bra. Han slängde nattskjortan under sängtäcket. Men det var tusan hvad rummet såg naket och otrefligt ut ändå så här vid dagsljus.

Det var så mycket förargligare som han just skrifvit hem och begärt tillökning i sitt apanage, under förevändning, att han nu, när han var så nära kandidat, måste bo lite bättre. Så många fina kamrater kommo upp till honom och man kunde ju inte bo som en slusk heller, inte. Och hvad skulle gumman säga åt gubben, om hon finge se det här rummet? Ty nog hade hon kommit för att rekognoscera, alltid.

Gripen af en ny idé sprang han tvärs öfver korridoren in till grannen midt emot. Denne, en ljuslockig ungdom på ett och tjugu, satt redan vid sitt arbete.

"Hör du, lille klassik, låna mig ditt rum ifrån nu och till klockan sju i kväll; det vill säga: byt med mig," sade han brådskande i det han lade sin hand på böckerna, som huller om buller lågo på bordet framför den yngre kamraten.

Denne svarade ingenting och bara såg på honom.

"Du förstår att mitt ser så rasande tarfligt ut, och du bor ju som en prins, tack vare dina systrar," han såg sig

omkring på alla kuddar, dukar och öfverkast, som prydde rummet. ''Men ska det vara, så ska det vara strax,'' tillade han, ''jag väntar främmande.''

Den andre såg på honom med ett par tviflande, uppsluppna ögon.

''Nå, kör i vind då!'' ropade han gladt och sprang upp, ''men då får du hjälpa mig med allt det här bagaget.'' Han pekade på böckerna.

I ett nu hade medikofilaren rafsat ihop dem, och så bar det af in i hans eget rum, där allt aflastades på bordet.

''Kom nu i håg, att du inte kommer af dig och tror, att du har hemma där inne förr än klockan sju i kväll,'' varnade den äldre.

''Å, var lugn du, Falstaff,'' svarade kamraten skrattande. Han satt redan vid bordet och ordnade böckerna.

''Det var hög tid,'' tänkte Falstaff-Cedergren, ty han hörde långsamma, tunga steg i trappan.

Han slog upp dörren till kamratens inbjudande lilla rum och gick så framåt korridoren för att taga emot modern.

Hon drog ett djupt andetag, då hon väl kommit upp för trappan, och han gick gladt emot henne.

''Välkommen, mamma lilla,'' sade han och befriade henne från en del af hennes reseffekter, ''mamma får ursäkta att jag inte kom ned till tåget, jag hade verkligen icke tid.''

''Det gläder mig mycket mer att du sköter ditt,'' svarade hon pustande i det hon följde efter honom framåt gången. Vid dörren stannade han och gjorde en inbjudande rörelse med en pirat, som han höll i handen. Hon steg på.

''O, hvad du har trefligt!'' utropade hon och såg sig omkring med glad öfverraskning; i glädjen glömde hon att lägga ifrån sig muffen.

Han kastade hennes resväska och schal ifrån sig på en stol och stängde dörren. Därefter tog han hennes muff

och började så knäppa upp hennes gamla, trådslitna vinterkappa.

''Ack, för all del, för all del,'' sade gumman, helt förlägen öfver så mycken artighet.

Det var en liten och korpulent matrona med ett barnafromt gammalt ansikte, en af de välmenta varelser, som alltid se lifvet från dess bästa sida, hur mycket de än påstå motsatsen. Sonen höll verkligen af henne — på *sitt* vis.

Han hjälpte henne att draga kappan af, och det gick med mycket besvär, ty den var trång i ärmarna.

''Mamma behöfde sig en ny,'' sade han.

''Ja, kan du tänka dig! Pappa vill, att jag skall köpa mig en af de allra präktigaste,'' sade hon i det hon befriade sig från en ylleväst och en virkad schal, ''jag har fått femtio kronor af honom.''

Hon vände sig om och såg honom in i ansiktet för att riktigt njuta af hans förvåning.

''Det var ju liberalt af gubben,'' svarade han leende och drog fram bordet, så att hon kunde komma in i soffan.

''Har mamma frusit på vägen?'' frågade han, då hon satt sig.

''Å ja, nog var det kallt,'' svarade hon, ''men det gick an ändå. När jag reser hem har jag ju min nya, varma kappa.'' Hon gladde sig som ett barn vid tanken därpå.

''Men, kära du, hvar har du fått den här ifrån?'' utropade hon och såg på den virkade bordduken.

''Den vann jag på ett lotteri härförleden,'' svarade han, och det märktes på hans otvungna ton att han hade öfning i att ''dikta''.

''Och den här fina soffkudden?''

''Den har jag fått af en flickbekant.''

Hon såg hastigt upp på honom.

''Det var minsann en präktig present; den har varit rätt dyr, och det är ett drygt arbete.''

Han svarade icke, utan stod tyst borta vid bordet och putsade sina naglar med en pennknif.

''Men mamma kan behöfva en kopp kaffe att värma sig på,'' utbrast han plötsligt, ''jag skall springa ned till värdens och be dem ställa om det.''

''Ack, tack,'' sade hon och såg helt erkännsam ut.

När han stängt dörren efter sig kunde hon icke motstå sin lilla kvinnliga nyfikenhet; hon reste sig och gick fram till bordet för att se på hans skrifdon och allt det där. Hon tyckte, att där fanns så många nätta småsaker af det slag man aldrig hittar på att köpa själf, och så fanns där — instucken under några tidningar — en liten portfölj med ett vackert broderi. Detta gaf henne att tänka på. Hon bläddrade vidare. På insidan af ena pärmen stod i prydlig rundskrift:

''Du lilla gud, som hjälpt så många,
hjälp äfven mig att Hilma fånga.''

Aha! Nu förstod hon.

Steg hördes i korridoren, och hastigt kastade hon tidningarna öfver portföljen igen, antagande en så oskyldig min som möjligt.

Så kom sonen in. De satte sig i soffan igen och började tala om hemorten.

Hon satt alltjämt och väntade på hans förtroende, men det kom icke, och hon kände sig en smula besviken.

Men kaffet kom, inburet af en pigstänta, hvilken sonen affärdade redan i dörren, genom att själf taga emot brickan. Han satte den på bordet och började servera, han kunde vara en präktig värd när han ville, artig och uppmärksam. Hon betraktade honom med moderlig stolthet och förtjusning. Han såg verkligen präktig ut, och man kunde gärna ha tagit honom för en välbeställd doktor eller professor.

Han var ytterst omsorgsfullt klädd, och han hade en ståtlig figur: lång, axelbred och en smula korpulent. Skägget

var stort, krusigt och väl kammadt, håret mörkt och glänsande, men i nacken syntes redan en uppgående måne. Ansiktet var nästan vackert, men ögonen små och en smula — hur skall man säga? — en smula för fria i sitt språk, och ändå icke ärliga; stickande bruna och kalla. Det var dessa ögon som kommo människor på den tron, att han *kunde* göra storverk, om han bara *ville*. Det fanns någonting hos honom som genast imponerade, men tviflare funnos, hvilka försäkrade, att detta endast berodde på hans hänsynslösa egoism.

Fadern var färgare ute på landet. Han hade genom sitt eget och sin hustrus arbete förvärfvat en liten förmögenhet, hvilken emellertid betydligt smält tillhopa i följd af sonens kostsamma studier. Och nu började de bli gamla. Men han var ju deras stolthet, deras enda stora förhoppning. Alla människor sade, att han hade ett godt hufvud, och när det offrades så mycket på honom, måste där ju också bli något af med tiden. Visst dröjde det med hans examen, men "Albert läser *grundligt* hvad han läser," brukade de gamle säga, när detta ämne kom på tal, "och han nöjer sig minsann inte med en *vanlig* examen."

Rätt som de nu sutto där så förtroligt och smuttade på sitt kaffe, kunde modern icke längre styra sin otålighet, utan vågade ett litet försök.

"Den flickan, som du fått kudden af, heter hon Hilma?" frågade hon.

Han såg förvånad ut.

"Hur kan mamma tro det?" frågade han tvärt, det såg ut som skulle han icke tyckt om hennes fråga.

"Jag bara kom att tänka det," svarade hon förläget.

"Men hur kunde mamma komma på något sådant? På hvad grund?"

"Ack, på ingen grund alls," svarade hon förskräckt, ty hon visste, att han aldrig tålde att någon blandade sig i

hans angelägenheter. Hans förbehållsamhet sårade henne, men hon vågade för ingen del göra honom flera frågor. Det föreföll henne dessutom, som om hon gjort honom någon orätt genom att söka utforska hans hemlighet, och hon greps af ett plågsamt begär att godtgöra.

Sedan de pratat om likgiltiga ting en stund, frågade hon, om han icke ville gå med henne ut i staden, hon hade några småärenden att uträtta, och så skulle hon ju köpa den där kappan.

Jo, det kunde han ju göra.

Han gick för att hämta sin ytterrock, och under tiden tog gumman på sig.

När sonen kom för att hämta henne, klädd i den präktiga ytterrocken och svängande en elegant liten käpp i handen, kunde hon ej låta bli att kasta en beundrande blick upp till honom. Hvad det såg fint ut allt, ända från den blanka svarta hatten till de mjuka tvättskinnshandskarna. Han såg ändå ståtlig ut, hennes gosse!

"Herre Gud, inte kan mamma gå ut i staden med den kappan?" sade han plötsligt och betraktade gumman närmare.

"Jag skall ju köpa mig en ny," erinrade hon ängsligt och rodnade.

"Ja, det var då högst på tiden," svarade han. Han riktigt vändades vid tanken på att han kunde möta någon af sina kamrater — i sällskap med den kappan.

De gingo emellertid ut och vandrade framåt gatan, hon före på trottoaren och han efter, båda tämligen fåordiga.

"Jag hade annars nästan tänkt att — — —," sade hon tveksamt och vände sig emot sonen, som kom närmare för att kunna höra hvad hon ville säga.

"Hvad?" sade han, utan att kunna gissa sig till hennes tankegång. "Här ha vi ju ett kappmagasin."

Hon stannade, såg på honom och sade:

"Jag tänkte, att om inte kappan vore värre än att jag

kunde ha den ännu litet, så kunde du få penningarna; du sade ju att — — —''

''Jo visst skall mamma ha en ny kappa, när mamma fått pengarna till det,'' sade han lamt.

''Ja, men om nu — — — Se på den, kan jag verkligen inte ha den?''

Hon såg så trohjärtadt och varmt upp till honom, alldeles som det vore henne en stor tjänst, om han medgåfve, att hon kunde ha den.

''Nog ser den gammal ut,'' sade han dröjande, ''men för resten är det där ju en smakfråga.''

''Ja, men tycker *du*?''

''Mamma skall göra precis som mamma själf tycker,'' svarade han; men han kände sig eländigt skamsen.

''Då ger jag dig pengarna,'' sade hon med ett raskt beslut, och hela det gamla ansiktet lyste upp af innerlig glädje.

Hon gick förbi kappmagasinet, och han följde efter henne som en våt hund.

''Det är alldeles för mycket,'' mumlade han, ''och hvad skall pappa säga?''

Men hon bara skrattade, friskt och hjärtegodt. Hon kände sig så lycklig öfver att ha något att ge sin käre gosse. Kunde något vara för mycket åt *honom!*

''Bry dig inte om det, min påg,'' sade hon gladt, ''jag skall nog tala för pappa; lita på mig.'' Hennes gång hade plötsligt kommit i en raskare takt.

Han gick efter henne utan att tala, och när hon gjorde sina små uppköp, gick han utanför och väntade. Sedan gingo de ett slag kring universitetshuset; hon kunde ju omöjligen resa hem utan att ha sett det. Då detta var gjordt, vände de tillbaka, och när de åter voro uppe på det lilla lånta rummet, drog han i smyg en lättnadens suck. Den kappan, den kappan!

''Jag tror att vi låta hämta middag åt oss,'' sade han, ''så går jag inte ut och äter i dag.''

''Ack så snällt af dig!'' sade hon tacksamt, ''det blir mycket hemtrefligare, och så få vi vara alldeles ensamma.''

Han lånade servis nere hos värdens, och så hjälptes de åt att duka.

''Alldeles på ungkarlsmaner,'' sade han muntert, ty han hade smittats af hennes solskenshumör och var i sitt älskvärdaste lynne. Och det var en herre som kunde vara älskvärd när han ville.

Efter middagen låg han på soffan och rökte en cigarr, sedan pratade de vid en kopp kaffe, och innan de visste ordet af var det tid att gå till stationen.

När gumman reste sig för att säga farväl, måste hon riktigt kämpa emot sin rörelse. ''Hvem vet när vi ses härnäst!'' tänkte hon vid sig själf, och det föll henne in, att det kanske vore sista gången. Det kommer så ofta för den, som är gammal.

Hon skakade hårdt hans hand, men sade ingenting. Kyssa honom vågade hon icke; det skulle han icke tycka om.

''Gud beskydde dig och allt ditt förehafvande,'' sade hon och vände sig hastigt om för att taga ytterplaggen på.

Den gamla kappan var mycket svår att få på, isynnerhet utanpå västen och schalen, men sonen hjälpte henne.

''Mamma har blifvit fet,'' anmärkte han.

''Jag tror det,'' svarade hon, vände sig därefter om och stoppade femtikronesedeln i hans bröstficka, med en vänlig liten nick.

''Tack, mamma, tack,'' sade han, och någonting af verklig tillgifvenhet glänste till i hans ögon.

Det började redan skymma starkt medan de gingo till stationen.

''Jag skall in och ha några cigarrer,'' sade han hastigt

då de vände om ett hörn, ''köp biljett och sådant, jag kommer efter.''

Han sprang in i en cigarrbutik, och i detsamma ströko tre herrar förbi henne på trottoaren, pratande och skrattande helt högt. De ämnade sig synbarligen också till stationen.

När gumman blifvit instufvad i sin tredje klass kupé, bland korgar och knyten, kom sonen springande för att söka rätt på henne. Det lyckades, ty hon satt vid dörren och höll utkik efter honom. De tryckte hvarandras händer, konduktören kom och märkte biljetterna, och så slogs dörren igen. Hon kunde ännu se sin gosse, han stod just under en lykta med händerna i ytterrocksfickorna och den lilla spatserkäppen stickande rakt upp åt armen. Han skakade på sig ett tag; det var kallt, och han önskade att tåget skulle gå.

Och så rullade det af.

Det rasslade och skakade, ljusen flämtade i den halfskumma kupén. Gumman knäppte händerna samman i muffen och tänkte på sin käre gosse. Nu hade han en hjärtehemlighet, nu tänkte han på eget hem, och nu skulle han säkert taga sin examen. Och så bad hon till Gud för hans lycka och för den han valt, denna okända ''Hilma'' — den nybakade studentens lilla sextonåriga flamma.

Men senare på kvällen stodo två studenter i järnvägshotellets korridor och drogo på sina öfverrockar, i begrepp att gå hem. Från ett angränsande rum hördes klingande af glas och ljudliga skrattsalfvor. En af de unge männen lyssnade. Han kände igen en af rösterna där inne; den tillhörde en inom studentkretsarna mycket känd ''urliggare'' och roligheter minister.

''Hvad står på där inne?'' sade han till kamraten, ''jag hör att Pelle Ström är i sitt ässe.''

''Det är Cedergren som gör sexa i kväll,'' svarade den andre och tände sin cigarr.

* * *

FÖRBRYTARBLOD.

Sommarkvällen stod stilla och lugn, svepte ett hvitaktigt flor kring alarne i kärret, tätnade till en skymning mellan ekarnes stammar och blef nästan till mörker inibland snåren af hassel och hagtorn, men öfver skogens ödslighet sträckte sig löfhvalfvet i ljusare grönt, utan att röras af en vindfläkt.

I skogsbrynet satt en man på ett kullstjälpt kalktråg; han satt som om han väntade, och hans blick vek icke från den lilla gångstig, som från gården lopp utmed gärdesgården och ett stycke från stället, där han satt, vek in i skogen.

Det var en jordarbetares tunga hållning och breda axlar, det var slättbons drag af liknöjdhet kring den stora munnen, men det låg skogsbons instängda lidelsefullhet i dessa ögon, som hopknipna under de tjocka, rörliga ögonbrynen stirrade framåt mot den tomma gångstigen. Den yttre lojheten dolde här något af brottets, af passionens rasmärke, och de öppna men fint formade näsvingarne voro känsliga som en fullblodshästs näsborrar.

Det fanns en röd, svettig rand på den låga pannan, dit solbrännan ej sträckte sig, och han hade strukit mössan tillbaka på nacken, så att det fuktiga håret stack fram under skärmen likt en pudels sammantofvade ragg. Då och då strök han med ärmen öfver haka och mun, som om svetten trängt fram alltjämt. När han blef trött af att stödja sig mot ena knät, bytte han blott om ställning, så att det blef den andra armbågen och det andra knät, som fick bära tyngden af hans öfverkropp. Det syntes ingen otålighet, ingen sinnesrörelse i hans ansikte, endast detta uttryck af tillbakaträngd smärta, som kom munnen att synas ännu bredare än eljes och gaf än mer skärpa åt den krökta näsan samt den alltför starkt utvecklade hakan.

Skymningen blef djupare och luften fick en kyla som

af dagg, men han — som satt där — kände det icke; han strök lika ofta öfver sitt ansikte, och svetten pressade fram lika oafbrutet.

En dräng kom gående ut från gården, men vek af nedåt ängen och följde icke gångstigen. Den ensamme böjde sig åt sidan, så att han doldes af den buske vid hvilken han satt, men det var öfverflödigt: drängen hade icke sett åt det hållet.

Natten blef kallare, och bakom den väntande hade månen börjat stiga upp, dold af skogen. Det var sent, och hvarje ljud hördes långt borta ifrån med en underlig tydlighet, — en hunds långdragna tjut inne från byn, eller skällan från någon ko i skogen. Eljes sof allt, — allt som var vaket om dagen eller som icke gick på förbjuden väg.

Den ensamme steg tungt upp och gick fram emot byggnaden. Han gled utmed väggen och stannade under ett fönster. Han betänkte sig ett ögonblick. Det harmade honom så, hvad han nu gjorde. Hvarför kunde han inte gå till dansbanan i stället, — dricka och sjunga och hålla nojs med flickorna? Hvarför kunde han inte bry sig om dem hellre än om henne? Det fanns många nog, som han blott behöfde räcka ut sin hand efter.

Med en känsla af skam sträckte han sig upp och knackade på rutan.

Hans hjärta gaf sig till att bulta. Det var som om han tagit emot stryk och som om alla människor sett honom göra det utan att slå igen; men han knackade ännu en gång, starkare än den första. Skulle han göra sig till hvar mans narr, så var det väl inte värdt att blinka vid det!

Han höll just på att knacka för tredje gången, då han märkte en rörelse där inne. Han såg upp; någonting skymtade innanför rutan. Han kände genast, att det icke var hon, och han ordentligt krympte sig af förödmjukelse, men hade

han sagt A, måste han säga B och taga emot hvad som skulle komma.

''Är det du, Per?'' sade en kvinnoröst, och fönstret öppnades på glänt.

''Ja, det är jag,'' svarade han tvärt och motvilligt, utan att tillägga något.

''Anna är inte hemma, och jag tror knappt, att hon kommer hem förr än dager,'' svarade rösten i blid ton och fönstret stängdes. Han hörde ett återhållet fnissande där inifrån.

Det var som om blodet runnit ut i huden och stuckit honom med hundrade nålar, det flög upp i ansiktet med en flammande hetta, och det slog som hammare i alla ådror.

Hvarför hade han frågat? Borde han icke vetat svaret förut! Borde han icke? Och hvarför slog han icke Malena i det skadeglada ansiktet? — slog henne med knytnäfven så, att blodet frustade ur näsa och mun! Det skulle varit en tröst. Hvarför hade han icke slagit?

Han såg åt fönstret; det var stängdt och jalusien för. Det var för sent. Så gjorde han alltid. Men han skulle väl nå dem alla, — alla!

Andedräkten pressade sig fram i sugande drag genom dessa rörliga näsborrar; det var som om han uthärdat en smärta, hvilken han måste bita tänderna samman om för att icke skrika.

Så började han gå framåt gångstigen; benen hittade vägen af sig själfva, som hästar utan körare. Han var icke med, han visste icke om han gick eller stod, hans tankar voro hos henne, som skulle komma hem när det blef dager, som skulle skratta — också hon — när hon fick veta, att han varit där. Och hon var icke ensam. Han tyckte, att han hörde dem hviska och skratta, skratta hvar gång de nämnde hans namn. Och de kunde icke tala om annat än honom, det föll honom aldrig in att de kunde tala om annat. I

morgon skulle de endast göra sig dess mer lustiga, sedan de fått veta, att han gått ända fram till gården och sökt henne förgäfves. Och han skulle få stryka ensam omkring i skog och marker, ensam som en utestängd hund.

Men han skulle märka dem! . . . ge dem ett märke för lifstiden.

Märka? Ja. Och komma på fästning för det, och sitta där inspärrad, medan . . .

Nej, var han inte bunden till händer och fötter och dömd att bli hvar mans narr! Det kom en maktlöshetskänsla öfver honom; han skulle velat gråta som ett barn, — gråta och kvida.

Han ville sälja sin själs salighet för detta enda: att ha henne för sig ensam, äga henne för alltid, taga henne bort ifrån alla andra . . . Men inte det skrattet! . . . Det, som hon aldrig kunde låta bli, detta tysta skratt, liksom en fågels kvitter, och som gjorde, att han aldrig kunde tro henne.

Han hade alltid väntat, att det skulle gå som nu. Just *det* var det, som gjort, att han fått henne så kär. Ty när hon gick ifrån honom, var det som om han aldrig skulle få se henne mer, och när de träffades igen, var det som om han sett någon uppstå från de döda; det var som ett himmelens under, det var att bli glad åt så att han icke visste till sig.

Och han tänkte på, hur mången kväll han gått nere vid spången i det daggiga gräset, väntat och lyssnat — förgäfves ibland — timme efter timme; hur han nästa morgon gått tung och trött till sitt arbete i den tanken, att nu var allting förbi, och hur han så kunnat möta henne på vägen, rent af en händelse, sett henne komma där så fin och lätt i sin snygga bomullsklänning och med en ljus duk på hufvudet, och hur hon skrattat bort alla hans klagomål och lofvat komma en annan gång i stället. Och så samma historia om och om igen. Och denna tungsinthet, som växt och växt tills den var ett omättligt lass att draga på! Han tyckte, att hela

världen var bara ett träsk, där han sjönk djupare ned för hvarje steg, medan hon på lätta fötter sprang honom förbi öfver tufvorna.

Aldrig hade han hållit så af någon människa, icke af sin mor en gång, och ändå tyckte han, att han skulle låta henne gå, om hon blott ville säga honom, att hon var glad för den tiden de haft tillhopa, och att hon icke hållit honom för narr.

Men tiga och gå! Låta honom vänta och fråga och våndas och plåga sig med tomma, onyttiga tankar . . .

Han hörde någon komma och gled därför hastigt bakom ett träd; det kunde vara *de*. Och gömd i skuggan såg han dem gå förbi med armarne kring hvarandras axlar. Det var hon som talade —, hviskande, lågt. Den ensamme mannen böjde sig framåt likt ett lurande djur, men han kunde icke uppfatta ett ord af hvad som sades. När de kommit längre bort, nåddes hans öra af detta låga, herrskapslika skratt, med hvilket hon kunde tvinga honom ned i ett råtthål. Det var således om honom de talade! Detta skratt kunde icke gälla någon annan. Det var han säker på.

Ja, ja, ja; nu var det förbi. Han kunde gråta och be; och hon kunde skratta. Han kunde säga, att han ville ta lifvet af sig, och hon skulle skratta ändå.

Men om han gjorde det! Då skulle hon få känna ånger och ångest . . . Han var väl inte den förste som tagit lifvet af sig för kärastesorg!

Han fortsatte sin väg och tänkte på, hur det skulle gå till. En tömsträng med en snara som lopp lätt, det var allt som behöfdes.

Och sedan han var borta? . . . Då skulle hon känna sig dess mera fri.

Han stannade tvärt. Det rörde sig i hans blod, han visste icke hvad. Han kände det som om han varit i hafsens nöd och velat ge sin själ i Guds händer, men nu höll rodret i

hand igen och styrde upp emot vind. Lika godt om allt skulle gå i kras! Hon skulle icke berömma sig af att ha lekt käresta med honom och ha slagit honom fel utan vidare. Han skulle ge bot för leken, han!

Stegen blefvo raska, och när han kom fram till gården, ville han icke gå in i den kvafva drängstugan. Han klättrade upp på höskullen, han kunde sofva där, och där var han ensam.

Han redde sig en bädd i höet och öppnade lämmen ut mot skogen för att få mera luft. Och så lade han sig med kläderna på. Men sofva kunde han icke, han bara låg och tänkte. Allting var så underligt skarpt och klart.

Han tänkte på sin far, — den gamle med det vaxgula fängelseluftansiktet och de skygga ögonen, som tycktes kunna se genom märg och ben.

Skulle han själf gå samma väg? Var det på det sättet man råkade i olycka, kom på fästning och blef ohederlig för lifstid?

För far hade det nog varit annorledes; han hade gjort sitt i öfverilning, kanske i fyllan. Men man kunde i alla fall inte komma ifrån det, om man hade det i blodet; han såg det nu.

"Det är *utsedt*," sade han tyst. Det fanns två viljor inom honom, och den som var starkast var inte hans.

Han låg länge och tänkte, — icke på om han skulle göra det eller ej; han bara tänkte för det han inte kunde låta bli och för det han icke heller kunde sofva. När han tyckte att natten måste vara tilländalupen, såg han på klockan, om det var tid att stiga upp till arbetet. Hon var bara ett.

Så reste han sig och gick fram till den stora glugg, genom hvilken man stack in höet vid skördetid. Han stödde sig mot brädfodret vid takranden och såg ut i natten; man blef så varm af att ligga, och det bultade så stickande hett i alla ådror; det var bättre att stå där och få svalka.

Himlen var molnfri, men det var som om stjärnorna icke haft makt att lysa. Allt var tungt, dödt, stilla.

Han hade förr haft tankar att göra af med sig; han hade haft dem första gången när han var en femton års pojke och nämndemannens gråa häst brutit benet af sig för hans vårdslöshets skull. Ja, han tog det tungt — allting. Han kunde aldrig tala med någon människa om hvad som tryckte honom, och hvad andra kunde slå bort i gyckel, det gnagde i honom som en frätande orm. Han var inte stursk i mun, som de fleste af medtjänarne, han var heller inte foglig och lättböjd, som några af dem. När man gjort honom orätt, tänkte han alltid på hämnd. Men ännu hade han intet ondt gjort. En gång hade han tänkt att sätta eld på gården, och en annan gång hade han ämnat lägga sig i försåt för husbonden och slå honom ihjäl, men det hade stannat vid tomma tankar, och han hade känt det som om han så kunde göra eller låta bli; det berodde af honom själf. Men så var det icke nu. Om han skulle lida helvetets pina för det, så måste det ändå bli som det var utsedt: — antingen han själf eller hon.

Han blef led vid att stå, och kastade sig i höet. Den som blott kunnat sofva!

En sådan natt så lång! Han hade hunnit att tänka igenom hela sitt lif på nytt, och allt hvad han nu skulle göra, och allt som skulle komma, och när han såg på klockan, hade det icke gått mer än fem minuter, och han började på nytt med detsamma igen. Till sist var det som om han legat i en myrstack, och han ville stöna af vånda, men han kunde icke bli kvitt sina tankar, och de ville taga andan ifrån honom. Nej, det tjänade ingenting till att ligga. Han ställde sig åter vid gluggen.

Det hände ofta, att han icke kunde sofva. Mången natt hade han — liksom nu — ställt sig att se ut i rymden, ensam med sina onda tankar. Då hade himlen stått vid och

hög öfver hans hufvud, öfver hans tinningar hade det strukit sval vind, och att inandas nattkylan var som att väckas ur en elak dröm.

Icke så nu.

Han såg undrande upp emot himlen, den stod trång och grå som en tilltäppt låda. Det han andades in var icke luft: det var någonting ljumt, kvalmigt, som gaf äckel och som kväljde.

En underlig natt! Det fanns ingenting som lefde. Icke ett moln, som drog öfver himlen, icke en fågels pip, icke fläkten af en vind.

Och inom honom själf fanns det något, som han icke kunde komma ifrån, något som vuxit sig pösande stort lik en oformlig svamp, något som kunde förstöras i dag och skjuta upp större i morgon.

Han hade en förnimmelse af, att något borde kunnat hjälpa honom, men han visste också att det icke skulle komma. Det var för sent nu.

Fanns det då ingen hjälp?

Nej . . . de skulle skratta alla, eller hålla honom för narr. Ingen skulle ha rätta ordet för att lösa det, som band hela världen i denna natt. Alla skulle de låta honom gå, — utan att säga detta ord, som han själf icke kände.

Hans svalg var svidande torrt, och han led all dödens ångest hundra och hundra gånger om, men han stod där så slö och loj, som om intet vore på färde. Ty allt var förgäfves.

En underlig natt! — Han strök öfver håret, som var tofvigt och vått. Skulle det vara grått i morgon? Skulle han bära märke för hela lifvet af denna natt? Skulle människorna se, att han lefvat tjugu, trettio år på dessa skridande timmar?

Men morgonen kom som om ingenting händt, och där nattvaket slöt, tog arbetet vid. Hans hår var icke grått och hans ansikte icke gult — likt den gamles där hemma, — hans kraft hade icke vissnat bort, och han var den samme som i går.

Men alla tankar voro döda, allt lif var dödt, det fanns endast ett: *gärningen*. Det som skulle göras. Han själf eller hon. Det kvittade lika mycket hvilketdera, nu.

Han ville tala vid henne först. Kanske fanns det räddning ännu, men han trodde det icke.

När kvällen kom, satt han åter på tråget i brynet af skogen. Han väntade tålmodigt, tills han såg henne komma, och först då hon var nära invid honom, reste han sig.

"Jösses! . . . Jag blef så rädd," skrek hon till.

"Du blef inte rädd för *mig*, du blef rädd för det du går till. Du skäms!"

"Hvad skulle jag skäms för?"

"Jag har någonting att säga dig," sade han utan att bry sig om hennes fråga, — "sätt dig här och låt oss tala." — Han visade på kalktråget, där han suttit.

Hon svarade ej.

"Du har varit tillsammans med mig så många kvällar, att det är väl ingenting att betänka sig på," sade han sträft.

Hon blef haj. Det fanns något i detta ansikte, som skrämde henne och tvingade till lydnad.

"Jag sätter mig här," svarade hon och satte sig på en sten.

Han tog åter plats på kalktråget.

"Du har inte så ondt om en fästman nu för tiden," började han efter en paus.

"Jag tänker det kan göra detsamma hvad jag har eller inte har," genmälte hon med tvungen sturskhet.

"Såå? Men mig gör det inte detsamma."

Det kom intet svar.

Månen stod bakom skogen, och det kunde icke bli mörkare än det var.

Han satt och såg på henne. Hon såg ut som ett köpstadsbarn, så fin och blek. Och allt medan han såg drog sig hans ansikte samman i ett slags hotfull smärta. Hon vred sig under denna blick, som stirrade så underligt.

''Jag har väl inte tagit någon städsel på lifstid hos dig,'' sade hon med ett försök att göra sig fri från skrämseln, ''jag har väl lof te göra som jag vill.''

''Ja, du har,'' sade han.

''Men du hade allt kunnat komma till Höghultet i lördags ändå, som jag bad dig,'' återtog han efter en paus.

''Nej! För det skall vara slut nu,'' sade hon och såg honom i ansiktet.

Han lyfte upp sin hand och strök med afvigsidan öfver haka och mun. Det dröjde en stund innan han kom med svaret:

''Men du visste att det var allvar,'' sade han då.

''Det nyttar väl inte alltid, hvad en vet!''

''Nej, det nyttar inte, det.'' — Han slog med sin knutna näfve på kalkträget.

''Och nu vill jag gå,'' sade hon och sökte resa sig.

''Nej, du stannar!'' ropade han och stötte till henne så att hon satte sig.

''Jag vet inte hvad det går åt dig i kväll,'' sade hon osäkert.

''Det är *det*, att nu skall det bli antingen till ett eller till ett annat mellan oss.''

''Det kan inte bli mer än ett. Jag går inte med dig mer.''

''Men du kan gå med honom,'' han pekade uppåt hufvudbyggnaden, ''du kan gå med Per Ols' Henrik, och du kan gå med andra.''

''Du ljuger!''

''Gör jag?''

Hon reste sig åter, men han kastade henne tillbaka, så att hon måste taga för sig med händerna för att icke falla.

''Jesus, hvad du bär dig åt!'' ropade hon halfkväfdt. Hon var nu så rädd, att hon skälfde.

Det kom en manlig skugga från hufvudbyggnaden och gled in i småskogen på andra sidan trädgården.

De hade sett den båda.

''Hvad tror du, att en herre, sådan som han, vill en tös sådan som du? Men jag vill gifta mig med dig, jag!''

''Tack! — Jag tror vi dröja.''

''Och om du råkat i förtret, så skall jag gifta mig med dig ändå,'' fortfor han i en häftig hviskning. Den andre kunde vara så nära att han måste höra orden, om de talades för högt.

''Och få en svärfar som suttit på slottet! Det är för fin släkt.''

Om han ville slå henne nu, behöfde hon blott ropa på hjälp. Men han gjorde icke min af det. Han ryckte blott till, som om han själf blifvit slagen.

''Far gjorde det i fyllan och villan, det vet du,'' svarade han nästan ödmjukt. ''Blodet kokar lätt öfver för oss, Bolsätringar, när någon gör oss för när. Det — med far — har varit drygt nog för mig, utan att *du* behöfver minna om det.''

''Men slikt tvättar en väl inte af sig ändå?''

''Det är mycket, det, som en inte tvättar af sig, sen en väl kommit in i'et.''

''Böndagstexter få vi fyra gånger om året, och det är mer än så det räcker.''

Nu reste hon sig igen, och han lät henne stå. Men han grep ett hårdt tag om hennes handled.

''Du hade inte behöft börja, om du inte kunde li' mig! Nu skall du låta det bli vid det gamla.''

Hon vred förgäfves på sin handled för att få den loss.

"Och om du inte kan," fortfor han enträget, "så var bara i kväll emot mig som du varit förr. Jag blir så underlig i humöret, när jag tänker på hur vi två haft det tillhopa . . . Hur många gånger jag suttit där vid spången och väntat . . . Om du velat tigga hjärtat ur bröstet på mig, så skulle jag ha sagt: tag det."

"Jag är nöjd med mindre."

"Du skulle inte tala ur den tonen! Du vet inte hvad som bor inom mig."

"Det vore nock inte för rart att veta!"

Han hade rest sig. Han bara såg och såg på henne, men hennes blick vred sig undan för hans.

Han tyckte, att hon borde känna, hur han hellre ville gå bort och dö än göra henne något ondt; om hon blott ville mjuka upp honom med ett ord. Han tyckte att hon *måste* förstå det. Därför stod han och såg. Men det var omöjligt att säga något, hvilket hon icke skulle besvara med hån.

"Du är den enda människa jag hållit af," sade han blott, "och vi se hvarandra kanske aldrig mer."

"Vill du inbilla mig att du går och hänger dig?" kom det spefullt, och hon log bekymmerslöst. Hon visste ju att det bara var skrämskott.

"Det, — eller kanske något annat." Hans röst hade blifvit tjock och otydlig.

"Då vill jag ge dig ett godt råd," sade hon skrattande och spejade ut mellan buskarne efter undsättning, "tag ett rep som kan bära en stut, och laga så, att det inte finns några knutar. — Det är så ledt när en har hängt sig och blir i lifve."

"Du är inte en människa, — satan!"

Det lät som ett dof slag, när han stötte till, och han hörde ett skri liksom genom bruset af ett stort vatten. Han stötte och stötte, han fruktade att få höra det skrattet igen, — öfver dem, som bli vid lif.

Men det blef tyst, så underligt tyst. Det fanns ingen som skrattade mer.

Någon kom springande så att grenar knastrade, och han såg någonting ligga på marken.

Där stodo två och stirrade på honom. Det var informatorn och en af gårdens drängar, nu kände han dem. Och han blef klar i hufvudet med ens.

"Tag mig till länsmannen," sade han och slängde knifven med ett uttryck af äckel, "men det skall aldrig ångras."

* * *

LIFSLEDA.

Den lilla skogssjön låg mörk och djup i sin infattning af gammal bokskog; blank och orörlig låg den och speglade trädens kronor, medan stora, ljusgröna näckrosblad sögo sig fast på dess yta längs stränderna, där vassen stod och gick i frö.

Solen sken på löfhvalfvet och gjorde det genomskinligt grönt, men icke en stråle trängde igenom, knappt ett grässtrå växte på marken, som tycktes gunga under foten — svampig under sitt lag af torra löf och kvistar, oberörd af sommarens torka.

Luften var sval och full af trädens andedräkt; när en fågel slog till en drill, genljöd det mellan höga, ranka stammar, långt, långt bort. Ett rådjur tittade fram ur en dunge af ungbok och hassel, men försvann ljudlöst. Och så låg allt lika stilla som förut.

Men långt borta på skogsstigen rörde sig något, närmade sig långsamt, växte liksom fram ur trädens skuggor och blef till en kvinnogestalt, hvilken stelt kom skridande framåt, nästan utan en rörelse, glidande längs stigen.

Stelt som hennes gång var också ansiktet, dess uttryck slutet, kring en sorg till döds. Det var fordom vackra drag, nu blott markerade; hyn var gråblek, och under ögonen lågo brunaktiga skuggor efter sömnlösa nätter. Figuren var smärt, afmagrad, men ännu med runda axlar.

Hon hade icke hatt på, och håret låg uppfäst på hjässan, slätkammadt, i en grekisk knut, med sin glänsande färg tecknande nackens linjer. Endast vid tinningarna skymtade några silfvergråa strån bland de mörka som enstaka trådar.

Hon gick med nedböjdt hufvud, i tunga tankar, med afmätt gång, liksom rädd för att brådska. Så stannade hon plötsligt och såg upp, — lät blicken glida öfver nejden, öfver den mörka skogssjön, in mellan stammarna, långt bort, där alla konturer flöto samman i en grönblå dager. Det var mörka ögon, i hvilka lidelserna kolnat till en svart ödslighet, det var en lugn, dyster blick, hvilken granskande såg på allt liksom för att mäta dess värdelöshet; en kall, hård blick, i hvilken solens ljus ej tände glimt af värme. Det låg en död förtviflan kring de slutna läpparne, och händerna knäppte sig samman i öfvermäktig ångest: det kom i blicken ett sökande uttryck, ett ljudlöst skri efter räddning; så blef den lugn igen, och den strök öfver allt, som stod här och växte, strök öfver det som öfver någonting för alltid främmande och försjönk så åter i sig själf med den lifdömdes tungt tillkämpade ro.

Kvinnan gick vidare, långsamt och grubblande som förut. Vid kanten af vattnet, där marken började slutta, stannade hon och stödde sig emot ett träd, som lutade ut öfver brädden. Hon var så försjunken i sig själf, att hon icke märkte traskandet af små barnafötter. Som en röjd förbrytare spratt hon till, då en späd liten röst sade:

"Tant."

Hon vände sig långsamt, för att genom sitt skenbara lugn dölja skrämseln.

''Hvad vill du?'' De mörka ögonen fäste sig på den lille så känslolöst som om han varit ett kryp, hvilket hon med en knäppning af sitt finger kunde skicka bort.

''Ingenting,'' svarade barnet.

Tanten betraktade den besvärlige lille så ogillande, att han synbarligen kände sig brydd. Han uthärdade hennes blick utan att kunna möta den, satte sig ned i det yfviga gräs, som växte på sjösluttningen, och såg ned i vattnet med lill-gammalt allvar.

''Hvem har skickat dig hit?''

''Mamma.''

I det bleka kvinnoansiktet ryckte det som af harm kring den slutna munnen, och den ryckningen var släkt med elakhetens bittra leende. Den bevakade såg på sin vaktare med det slags halsstarrighet, som kan vänta. Till sist blef närvaron af detta främmande väsen henne allt för outhärdlig; hon vände sig och började gå inåt skogen. Den lille reste sig, sprang ett par steg för att hinna med och gick sedan bredvid henne utan att falla besvärlig med ett ord eller ens med att se på henne.

Hon gick som om han icke fanns, utan att bevärdiga honom med en blick och utan att taga hänsyn till hans snubblande små barnafötter.

Till slut såg hon på honom.

''Blir du inte trött?''

''Nej, jag kan gärna gå med.'' Han sade det, som om den stora tjänst, han visste sig göra henne, tillfredsställde honom i så hög grad, att han icke kunde känna någon trötthet.

Det stod en halfmurken träbänk vid gångstigen, hon satte sig på den, och han lade sig på marken.

''Du kan gärna springa bort och leka, om du har lust.''

''Tack, jag kan godt stanna här.''

Det var inte möjligt att säga honom, att han var till besvär, orden ville icke komma fram. Detta barns närvaro

tvingade henne till mera hänsyn än om det varit en stor människa.

Hon måste underkasta sig. Det blef en lång tystnad. När den lille också fortfor att vara tyst, blef hon nyfiken, hon fick en känsla af, att han smugit sig bort, och att hon var ensam. Gripen af den glada aningen vände hon sig om för att se, men den lille fanns där, han halflåg på marken och syntes helt upptagen af något han sysslade med. Hon böjde sig framåt. Af hylsan till ett bokollon hade han gjort sig ett litet fordon, som han drog framåt med yttersta fingerspetsarne, begagnande stjälken som tistelstång och små jordklumpar till last. Han färdades mellan några rödsvarta skogsmyror och roade sig med att ibland köra öfver någon af dem, så att den rullade rundt om, eller också jagade han dem så, att deras ben gingo som trumpinnar, eller han kappades med dem och körde förbi. Han såg ut att kunna hålla på med detta hur länge som helst och gaf icke akt på henne.

Hon reste sig sakta, utan ett frasande af klänningen, och med sin stela, tysta gång började hon aflägsna sig inåt skogen. Hon vågade icke ens se sig tillbaka, af fruktan att själfva hennes blick kunde draga hans uppmärksamhet till sig. Först när hon gått ett långt stycke och svängde in bakom några buskar, måste hon vända sig om för att försäkra sig om att han icke följt henne. Hon såg honom ett stycke bort, på den väg hon själf gått, han gick med nedböjdt hufvud och täljde på en träpinne; han hade icke förlorat henne ur sikte.

Det föreföll henne med ens som om denna lilla varelse vore så öfvermäktigt mycket starkare än hon; hon kände sig trött och uppgifven och kastade sig på marken, stödjande ryggen mot foten af ett träd.

Den lille fortfor att gå i sakta mak, alltjämt täljande på sin pinne. Hon låg och såg på hans små smala ben, som rörde sig framåt, klädda i mörkblå trikå. Med ett slags slö

iakttagelseförmåga uppfattade hon mekaniskt, att han satte högra foten inåt, med en liten slarfvig sväng på benet för hvarje steg. Hon betraktade den lilla gängliga, framåtlutade gestalten i den blårandiga sjömanströjan, och så höjde sig hennes blick till barnansiktet under den mjuka, uppvikta filthatten.

Gossen var helt upptagen af hvad han förehade, och öfver hans fina, blekhyllta drag låg där ett uttryck af fullständig ro. Ett ögonblick fattades hon af en vidskeplig skrämsel: han var icke något vanligt barn, han tycktes henne vara utsänd från en värld som hon icke kände. Så fattade hon sig och insåg, att skrämseln endast kommit af hennes sjukliga sinnesstämning. Det var ju endast den barnsliga bekymmerslöshetens sinnesro hon såg.

När den lille kom nära intill henne, lade han sig på knä i gräset och fortfor att tälja utan att se upp.

"Ejnar."

Han vände två klara, frågande ögon emot henne och upphörde med sitt arbete.

"Hvarför följer du efter mig?"

"Mamma har sagt det."

Det bleka ansiktet förvred sig i förbittring och förödmjukelse. — Vaktad, som en simpel sinnessjuk! — Hon lade handen på sin puls. — Dårar som icke förmådde fatta att detta var ett lugnt, kallt beslut! Kryp! Murmeldjur! som kunde släpa vidare på lifvets stora tomhet — släpa och släpa, utan att kasta det ifrån sig! Och så gripa in i andras frihet! Det drog sig ett uttryck af äckel och leda öfver hennes drag.

"Hur sade mamma?"

Han lät åter träpinne och knif sjunka för att kunna se på henne.

"Mamma sade, att tant är sjuk och att jag inte skulle gå ifrån tant, därför att det kunde vara någonting tant ville."

Han talade långsamt och med tydligt bemödande att

ordagrant minnas allt, och han fortfor att se på henne, som för att utforska, om hon riktigt förstått, och om hon visste, att han talade sanning.

"Jag vill ingenting," kom det ovänligt.

"Det gör inte något, jag kan gärna bli här ändå," svarade barnet, med stilla tillfredsställelse öfver att vara till nytta.

"Vill du inte springa dit bort till bänken, där du hade din lilla vagn?"

"Nej, nu skall jag hitta på något annat."

Hon låg en stund i plågsam stillhet, liksom fjättrad, medan den lille verksamt sysslade bland löf och pinnar. Hon tyckte att hon hatade honom. Men hon kunde icke låta bli att betrakta dessa fina små lemmar och de späda dragen, öfver hvilka det under själfva leken låg detta lillgamla uttryck af eftertänksamhet.

Hon reste sig.

"Du blir visst trött af att gå så mycket, du kan ligga kvar här och leka."

"Tack; jag kan godt gå; jag kan gå så långt tant vill."

Han var redan på fötter, beredd att traska med.

Hon förstod, att hon icke skulle bli kvitt sin välmenande plågoande förr än till kvällen, och att det icke fanns annan råd än att göra tiden så dräglig som möjligt. När hon kommit till klarhet öfver, att hon måste vänta, var det som om något af hennes ovilja mot den lille gifvit vika. Han sprang bredvid henne med ojämna steg, och för att hjälpa honom att gå stadigare sträckte hon ut sin hand emot honom. Han stack genast in sin däri, och så gingo de bredvid hvarandra under tystnad.

Det var som om en känsla af trygghet strömmat genom hennes varelse från denna lilla hand, och den förtroendefullhet, som icke ens förmådde fatta möjligheten af, att man kunde vara till besvär, rörde henne. Hvad var det för en

hemlig driffjäder, som gjorde, att detta barn kunde hålla ut hos henne med sådant tålamod?

Hon tänkte på hur trötta dessa små fötter måste vara, satte sig därför på en bänk och lyfte stillatigande den lille upp bredvid sig. Han blef sittande där med hängande ben och såg ut som en stor människa, hvilken till sitt bryderi känner, att det här borde föras en konversation.

"Tycker du synd om mig, att jag är sjuk — som mamma säger?" frågade tanten.

"Ja," kom det blygt.

"Har du själf varit sjuk?"

"Ja, jag har varit sjuk en gång. Det var när doktorn brukade gå till mig." Nu var han odeladt glad öfver att ha fått ett samtalsämne.

"Tyckte du om doktorn?"

"Ja; men jag var så rädd för honom."

"Hvarför var du rädd? Var doktorn obeskedlig mot dig?"

"Nej, men jag var så rädd för det där järnet."

"Hvilket järn?"

"Han stack in ett långt järn här." Den lille visade på ena sidan af sin tröja.

"Ett järn!"

"Ja. Jag" — han gjorde ett uppehåll för att kunna draga sig till minnes och uttala orden korrekt — *"jag hade vatten i lungsäcken."*

Han såg frågande upp för att se om hon förstått detta konstiga.

Hon tyckte sig se honom ligga på sjukbädden, iklädd sin långa, hvita nattskjorta; hennes egen lifsbäfvan mätte detta lilla hjärtas hjälplösa ångest, hon såg dessa stora undrande barnaögon med deras förskrämda resignation och protestlösa undergifvenhet . . .

Hennes sinne sved, som varma muskler svida för isande

knifblad, och de lifströtta ögonen drogo sig tillhopa för att slippa se mer.

Det blef tyst mellan de två, och de sutto stilla på bänken.

"Leker du aldrig med dina syskon?" vidtog tanten på nytt.

"Nej."

"Tycker du inte om dem?"

Han tvekade först.

"Nej."

"Hvarför det?"

Han tänkte efter ett ögonblick för att kunna svara riktigt sanningsenligt.

"De ta så hårdt," sade han och såg upp i hennes ansikte, liksom för att få det afgjordt om den förklaringen kunde gälla.

Hans följeslagerska svarade ej; det lade sig ett par veck mellan hennes ögonbryn som i smärta. Hon förstod plötsligt hur ensam han var, denne lille, huru hänvisad till sig själf, han — som måste frukta sina syskons lekar.

"Tant."

Hon såg på honom, han satt hopsjunken på bänken, kutryggig som en liten apa.

"Hvad vill du?"

"Tror tant inte, det är middag snart?"

Han sade det mycket lågt, skamsen öfver att hungern tvingade honom till påminnelsen.

"Jo, det är visst middag nu."

De reste sig båda och började gå upp emot hufvudbyggnaden.

När det omaka paret kom in i matsalen, stod soppan redan på bordet.

"Det var väl att ni kom; jag hade skickat betjänten ut att söka efter er," sade frun; "alla dessa hungriga magar kunde inte vänta längre." Hon stod vid ena bordsändan

och såg omkring sig på den stojande barnskaran, som knuffades under brådskan att komma till sina stolar.

''Mamma, skall pappa inte komma hem till middag?'' ropade en gnällig flickröst.

''Nej. Inte förr än i morgon.''

''Då kan jag få sitta på hans plats!'' kom det trestämmigt, den ena rösten skrikande öfver den andra.

''Hvar och en blir där han är van — var så god! — och intet väsen.''

Moderns bestämda ton kom det att bli tyst med ens.

''Förlåt mina skrikhalsar, kära Ottilia,'' vände hon sig till den främmande, ''får jag be dig taga plats?''

Den tilltalade satte sig stelt. Det låg någonting fientligt i hennes blick, och hon undvek att se på sin svägerska.

Denna var synbarligen ett godt stycke in i trettiotalet, men hennes fylliga rödhyllta ansikte med den käcka minen hade någonting ungdomligt och lefnadsduktigt i hela sitt uttryck.

''Ni ha visst varit på långtur?'' sade hon och såg bort på sin gäst, i det hon också själf intog sin plats. Hon hade ett par kloka, erfarna ögon med en botten af välvilja.

''Ja, vi ha gått mycket,'' var det tvära svaret.

''Nå, och har Ejnar kunnat vara tant till någon nytta?'' fortsatte frun med det slags muntra oförskräckthet som liksom vill *tvinga* bort en annans misstämning.

Frågan ställdes skenbart till Ejnar, som icke svarade, utan endast såg ned i sin tallrik med en min så anspråkslös, att den tydde på en mycket stark inre tillfredsställelse.

Tant teg äfven, och kring de tunna läpparna kom det ett drag af hat. Hon såg upp med en snabb blick och satt därpå lika kall och stel igen. Men det jäste af harm och trots inom henne.

Trodde hon — denna robusta, rödkindade kvinna därborta, som aldrig känt hvad kval och ångest och tomhet

och leda vill säga — trodde hon sig med sin klumpiga slughet kunna hindra hvad som *måste* ske? Triumferade hon redan, därför att barnets närvaro fördröjt utförandet? . . . Å, denna dumhetens hjärtlöshet, att icke ens unna en människa att få dö! . . . Och denna kvinna trodde sig klok och god, alla människor ansågo henne så. — Dum, endast dum!

"Du har väl inte varit till besvär för tant, Ejnar?" sade modern och såg på den lille med en blick, som hon nästan gjorde förebrående. Det var hennes föresats att tvinga den inbitna halsstarrigheten därborta till ett svar.

Ett par af syskonen fnittrade och stötte på hvarandra, Ejnar blef röd, och stoltheten gled öfver i förödmjukelse. Han hade synbarligen varit så säker på ett erkännande, och nu kom i stället syskonens spe och moderns förebråelse!

"Ejnar och jag trifvas godt samman. Eller hur?" — Det lade sig en mager, något skälfvande arm kring Ejnars skuldror, och han såg upp i ett blekt ansikte, som böjde sig emot honom, medan ett par underliga ögon sågo in i hans — ett par hjärtängslande mörka ögon med någonting skarpt, som med ens blef mildt.

Den lille kunde icke svara. Han såg på en gång skyggt och förtroendefullt upp i det bleka ansiktet, och så gaf han syskonen ett ögonkast. Där kunde de se, att tant tyckte om att ha honom med!

"Jag vill gärna ha Ejnar med mig," tillade hon och drog bort sin arm. I hennes sjuka sinne jublade hånglädjen. *Hon* därborta skulle icke tro att hon gjorde något förfång med sina tvångsåtgärder.

Så kom det sig att Ejnar och tant sällskapade med hvarandra hela den dagen och i bästa sämja.

Ändtligen blef det kväll.

Tanten stod ensam i sitt rum vid fönstret, grubblande sig igenom samma labyrint, som hennes tanke gått sig sjuk och trött i hundra och åter hundra gånger förut.

Då knackade det på dörren.

''Stig in!''

Hon måste använda all sin självbehärskning för att icke harmen öfver att bli störd skulle höras i stämman. Det var naturligtvis endast bud till aftonvarden. Hon såg sig liknöjd tillbaka.

Men det var den lille. Han stod och höll i dörrlåset och måste sträcka sin hand uppåt medan han gjorde det; så liten var han.

''Mamma frågar om inte Nilla kan få flytta min säng in hos tant?'' sade han.

Barnaögonen voro så troskyldigt fästa på henne; han var så säker om, att förslaget skulle glädja henne, och det uppfyllde honom så helt och hållet. Hon ville pressa fram ett nej, men det tvangs tillbaka som af en hemlighetsfull makt och blef till ett ''jo''.

Med ett barns hela glädje öfver att få sofva i ett nytt rum sprang han framåt korridoren och ropade:

''Jo, jag får, jag får! Nilla, jag får ligga därinne!''

Men hon, som stod och hörde honom, hon pressade samman sina läppar, och harmen jäste ännu värre i det bittra sinnet.

. . . På trots, på trots skulle hon visa dem . . . Ah! är det då inte den första af alla mänskliga rättigheter: rättigheten att få dö!

Så kom kvällsvardsbudet, och hon gick till bords. Det var endast hon och svägerskan; barnen hade ätit förut. Måltiden var tyst och man åt mest för syns skull. Svägerskan var så underligt blid, det hade lagt sig som en sordin öfver hennes eljes så hurtiga sätt. Då man reste sig för att säga god natt, gick hon fram till sin gäst.

''Ottilia,'' sade hon lågt, ''du är ond på mig. Jag vill inte tvinga dig. Om du inte *kan* hålla ut, så skall du vara fri. Du står inte under bevakning.''

Hon — som kallats Ottilia — stod redan med handen på dörrlåset, hon hejdade sig och såg in i den talandes ansikte med förvåning och misstro. Det yttrades ingenting mer, de endast betraktade hvarandra, öga i öga; och dessa fasta två blickar, som möttes, hade mer att säga än frågor och svar och långa förklaringar.

"Jag ville inte det skulle vara *tvång* med Ejnar. Jag menade väl." — Det var åter den blonda, som talade. — "När man har sju, kan man ju alltid ha råd att afstå *en*." Hon tillade det sista med ett fint litet leende, som gaf orden ett slags dubbelmening, stack af mot de hvardagliga dragen och gaf dem ett sken inifrån af godhet och intelligens.

"Jag har gjort dig orätt," kom det inbundet och motvilligt från den mörka.

"Jag vet det."

I Ottilias ansikte kom det först en forskande fråga, så gled den öfver i ett öfverlägsenhetens tysta förakt. Hvad hon velat säga lönade ju icke ens mödan.

"God natt," sade hon blott och sträckte fram sin hand.

Svägerskan höll den fast och såg på henne stadigt.

"Jag tror att lifvet kan kännas tungt nog för att man kan vilja dö, utan att vara sinnessjuk," sade hon.

Det lyste till i de djupt liggande ögonen, fientligheten i uttrycket slappades, och det inbundna löste sig till tacksamhet. Nu fanns den ju inte längre där: skammen att betraktas som dåre!

Den kalla handen fick sista tryckningen af en annan, som kändes lifsvarm och stark.

"Gör som du vill; — jag skall alltid förstå dig. Men kyss min gosse, och skräm honom inte."

Två människors förtroendefulla blick i blick, ljudet af dörren som stängdes, och hon — som ville dö — stod ensam i korridoren.

— Kyss min gosse och skräm honom inte, — ljöd det

genom hennes sinne. Hur moderligt rösten hade vibrerat! Med hela en moders ömhet; ja, men med något mera . . .

Den arbetande tanke, som hade för vana att grubbla öfver allting, hakade sig fast vid detta tonfall . . . Det hade legat mera än ömhet däri; det var mod. Något af det äfventyrliga mod, som spelar högt spel, tror på sin lycka och vinner; något som var släkt med hennes eget lynne, bara att *hon* satt allt på ett kort och tappat.

Och medan hon tänkte på detta, kom hon in i sitt sofrum, där gossen låg. Hon gick tyst genom rummet för att icke väcka honom, och så ställde hon sig midt för fönstret ett stycke in i rummet och såg ut. Månskenet kastade gardinernas skira mönster i lätta skuggor på mattan, medan de tunga, mörka draperierna vid båda sidor gjorde den bleka dagern ännu mera kall och drömlik; det låg någonting af spöklikhet öfver det hela, som gaf en dämpad rysning, hvilken kröp i ryggen och lyfte håret som med osynliga händer.

Skulle det var rädsla? . . . Ja visst. Men hon visste att hon skulle bli herre däröfver. Och hon stod där länge, på det att alla måtte gå till ro.

Hon svepte sig i sin persiska nattrock så vårdslöst som en tiggerska sveper sig i sina trasor, hon kastade af sig sin fotbeklädnad för att sticka fötterna i ett par pälsfodrade morgonskor, hvilkas steg icke skulle höras, därefter gick hon långsamt mot dörren. Nu kunde det vara tid: allt i huset var tyst.

"Tant," hviskade det från barnets säng, då hon gled den förbi.

Hon hejdade sig och dröjde, hon visste knappt om hon hört rätt. Nej, det var blott hennes uppjagade inbillning. Han sof ju — den lille.

Hon fortsatte att gå.

''Tant... hvart går tant?'' kom det skälfvande och skyggt.

''Är du rädd?''

''Ja. Jag är rädd för att vara ensam.''

''Jag kommer igen, ligg bara stilla och tyst.''

''Tant kommer väl snart?''

''Ja.''

Han drog täcket öfver hufvudet, och hon försvann ljudlöst ur rummet.

Man hade sagt, att hon fick göra som hon ville. Naturligtvis endast ett sätt att lugna henne! I sista stund var hon nog bevakad ändå. Men kanske kunde hon smyga sig undan.

I gångarne var det mörkt, så mörkt, att det behöfdes hela hennes kännedom om den gamla byggnaden för att icke törna emot, men hon trefvade sig tyst framåt, slutande ögonen ibland, liksom hade hon då lättare för att leta sin väg.

I trappan blef det ljusare, från det höga fönstret, men så kom den mörka midtgången där nere igen. Icke en människa att höra i hela huset; allt var stendödt, som vandrade hon genom de tomma gemaken från en hänsofven tid. Så stod hon vid porten, kände sig för och fann låset. Hon var säker om att finna det tillåst, men hon vred om och det gaf efter, den tunga dörren vände sig tyst på sina gångjärn, och hon var fri.

Invid själfva tröskeln stannade hon, i det hon höll porten tillbaka med ena handen, så att den icke skulle slå igen bakom henne.

De vid mörkret vanda ögonen vidgade sig för den hvitaktiga dager, som slog emot dem, och så höjde de sig instinktlikt mot den stilla natthimlen, där månen stod i fullvuxen rundning och lyste ned öfver jorden med sitt lånade sken, gifvande hvarje föremål ett mystiskt, okroppsligt utseende och en oformlig skugga.

En högtidlig ro låg öfver allting, och himlen med sina

matta stjärnor gaf intrycket af en enda evig oändlighet. Det förekom henne som skulle hon ha legat djupt under jorden i många, många år — under den mörka, tunga jorden, tills hon glömt att det ofvan densamma kunde finnas en sådan natt af ljus och skönhet.

Hennes lungor drucko luften, som stod daggkyld och lugn, utan en kåre af vind, ljum efter dagens hetta, mättad af blommornas doft och af höets ångor. Hennes ögon badade sig i dämpadt ljus, hennes näsborrar vidgades, och hon lyssnade — med den skarpa hörsel natten tycks förläna — efter alla de ljud hon kunde urskilja: syrsornas hvassa gnisslande i gräset, kornknarrens enformiga skärrande från ängen och långt bort i ett kärr klockgrodornas melankoliska klunkningar. Men intet af människoröst eller människofjät, intet som påminde om jordens omättliga, förstörande, sönderslitna behärskare. Lif fanns det i buskar och strå, lif öfverallt — det omedvetna, groende, grubbelfria lifvet utan tankar. Lifsbegär, lifsnjutning, lifskamp. Men lifsleda? Ingenstädes. Bland nattens röster fanns det icke *en* som skorrade mot de andra, de ropade alla: Lefva! Lefva! Lefva!

Det fanns icke ord, icke tanke som mätte allt detta; det fanns blott en känsla så vid och stor, att den famnade allt som lefde; det fanns blott växtlifvets välsignade ro, som lade sig likt kylande balsam öfver ett söndervärkt sinne.

Det skälfde kring bleka läppar, när stelnade muskler skulle mjukna, och en mager, tunn hand strök öfver en panna, som kändes sval af nattluften.

Och så ljöd det i minnet: ”Tant, jag är rädd för att vara ensam.”

Där låg han däruppe och lyssnade efter steg, ängslig för spöken och mörker och buse. Han skulle lyssna förgäfves, ängsla sig i sömn och i morgon fråga och forska efter något, som de stora med skamkänsla och afsky skulle förtiga.

Mekaniskt och obeslutsamt vände hon sig om.

Utan buller slöt hon porten och gick genom mörka gångar och halfljusa trappor upp i hörnkammaren igen för att se om han sof.

Hon böjde sig på knä vid bädden.

"Ejnar," hviskade hon så mjukt och sakta, att det omöjligt kunde väcka honom.

Svar kom det icke, men ett par svaga små armar smögo sig upp kring hennes nacke och ett finhårigt hufvud tryckte sig in mot hennes hals. De återhållna snyftningarna bröto fram med ens, och hon kände hela den lilla kroppen skälfva i konvulsivisk gråt, så hjälplöst och förtvifladt, att det skar i själen som ett samvetsagg.

Var hans ångest mindre äkta, mindre gripande än de vuxnes? Gällde den icke — liksom hennes — ensamhetens ödsliga, liflösa tomhet, den allting famnande, hålögda tomhet, som stirrade mot henne ur hela tillvaron, ur hvarje hennes framtidstanke? Voro de icke två utskottsvarelser, hon och han? Den sjuke lille, som icke kunde stå för syskonens knuffar, och hon, som knäckts af den enda stöt lifvet gifvit henne.

Han tryckte sig fortfarande intill henne, medan hon hviskade tröstande, osammanhängande ord i hans öra och strök med sin hand öfver hans nacke; hon kände hans andedräkt genom klänningens mjuka ylle, och hans tårar blötte genom tyget, så att hon jämt måste torka med sin näsduk.

Hon blef trött i armen, men ännu då hon af hufvudets tyngd kunde märka att han sof, blef hon liggande kvar, knäböjande vid hans säng. Luften omkring henne var fylld af hans andedräkt, sömnen gaf värme åt hans lemmar, och från hans hår kände hon en egendomligt sund doft, som från en af sin moder renslickad liten hundvalp. Hon pressade sina läppar mot detta lena hår utan att han vaknade.

Ett barn! — Framtiden . . .

En stor mans lifsgärning kanhända . . . andras lycka och ve . . . ? Är det detta mödrarna känna? Hon hade aldrig förstått det förr. Aldrig förr än hon höll denna lugna, trygga sömn i sina armar. Alla ismurar brusto, det brände i bröst och i hufvud, och så störtade den fram — strömmen af salta, töande, heta tårar; smärtan fick luft, och själens stelkramp var bruten.

Hon snyftade som om hjärtat ville brista, och den lille sof med jämna andetag. Det var som om hon ägt blott honom i världen. *Blott* honom? Någon att älska och någon att hoppas för — när allt var förbi för henne själf.

Hon reste sig, och så mindes hon orden:

"När man har sju, kan man ju alltid ha råd att afstå *en*."

Var det så att förstå?

Hvilken gåfva! — Hvilken furstlig, kejserlig gåfva!

ALFHILD AGRELL

1849

Ur PÅ LANDSBYGDEN.

STORA PENGAR.

Det låg en tung, tryckande stämning öfver det stora, ordentliga köket. Drängarna sutto raka som störar kring det rödmålade, fyrkantiga fällbordet, väntande på kvällsgröten, som ungmor just i detsamma hällde upp i fyra fat, hvilka ställdes vid de olika hörnen, medan doppet däremot försiggick ur ett gemensamt mjölktråg på bordets midt. Öfverst vid bordsändan satt husbond' eller ''gammelfar'', som han i hvardagslag kallades, en lång, mager gubbe med tjockt, krusigt hår, starkt framskjutande underläpp och buskiga ögonbryn öfver de små, icke goda ögonen. Bredvid honom hade sonen, en omkring trettioårs karl, med trött, liknöjd uppsyn och i förtid böjd rygg, sin plats. Ingen yttrade ett ord. Pigorna spunno sömnigt och ihärdigt; själfva katten såg slö och ointresserad ut. Det enda friska och ljusa i rummet var ungmor vid spisen, hvars käcka, rödblommiga ansikte bildade ett riktigt behagligt afbrott i den allmänna kulenheten. Gammelfar eller Olof Karlson var en driftig och dugande karl, men han hörde till dem, som trampa sin väg öfver andra. Ingen hänsyn återhöll honom, när han ville fram. Hustru, barn, tjänstfolk och grannar — alla voro bara medel, af hvilka han begagnade

sig till det yttersta. Hustrun dog trött och missmodig vid några och fyratio år. Barn hade hon född hvart år, men ''de trifdes inte''. Små svarta kistor buros nästan med bestämda mellanrum ut från Olof Karlsons gård. Ändtligen fick hon en liten, som tycktes hågad att hålla i. Men när flickan var sex år, ''orkade hon inte längre''. Det tog modern så, att hon snart följde henne efter, och så satt änklingen ensam på gården med den förstfödde, sonen Erik Albert, den enda af barnen, som ''gått till''. Från en slö och förtryckt gosse växte han upp till en slö och förtryckt man. Till sist glömde han nästan af att tala, men så kom ungmor i huset och med henne bättre dagar. Erik Albert hade sett henne på en dans, och för första gången i sitt lif visade han en viljestyrka, som nästan gick upp mot faderns egen. *Henne* skulle han ha och ingen annan. Fadern var klok nog inse, att om en ung häst tredskades, var det bättre att släppa efter tygeln för en gång. Man fick honom bara så mycket säkrare i hand sedan. Han visste också, på skvallerväg, att Hanna var den duktigaste människa han kunde få i huset, om också hemgiften bara låg i händerna. Frispråkig och modig var hon visst, men det skulle han snart ta ur henne. Det gick likväl inte så lätt som han hade trott. Hon gjorde hvad hon tyckte vara rätt och billigt, arbetade för tre, men lät ingen, om det så var gammelfar själf, drifva sig öfver förmågan. Erik Albert rent som lefde upp under denna tid, fast det nog var svårt att se på honom ''utvärtes''. Han hade nu en gång blifvit så fullkomligt inpressad under en annans vilja, att han aldrig kunde göra sig fri. Någon ''rifvande karl'' skulle han aldrig bli, det visste ungmor mer än väl; men hon tyckte bara så mycket mera om honom för det — ''stackarn''. Ett år efter bröllopet fick hon en gosse. På tredje dagen befallde gammelfar att modern skulle stiga upp — så hade hans hustru fått göra, men Hanna förklarade helt lugnt, att hon inte orkade. Hon låg sina åtta dagar ut, men kom så ned i köket frisk och blomstrande och

tog med en sådan fart ihop med sysslorna, att hon snart återvann den förlorade tiden. Från den betan betraktade gammelfar sonhustrun med en viss aktning, och folket rent förundrade sig öfver hur undfallande han kunde vara ibland, när hon satte sig upp både emot skick och vanor och handlade så, ''som samvetet bjöd''. Men den tunga, förlamande stämning, som svärfadern förde med sig hvart han gick, den orkade hon inte med. I början hade hon rent nött ut sig, för att ''sätta lif i spelet'', men numera teg hon lika väl som alla de andra, så länge han var inne i rummet. Så ock i kväll. Skedarnas skrapande och dalkarlsurets tunga pickande var nu, som afton efter afton, vecka efter vecka, de enda ljud, som afbröto måltidens tystnad, så vida det inte föll husbond' in att säga något, men det hände så sällan.

En kall vindpust drog in i rummet, det blef en skugga i den breda ljusflod, som föll från elden öfver golfvet. Dörren hade öppnats, och en blek, utarbetad kvinna, med ett svart hufvudkläde långt framdraget öfver de rödgråtna ögonen, steg in. Ingen låtsade se henne, inte ens mor, fast hon gaf henne en snabb och medlidsam blick. Den nykomna läste igen dörren bakom sig så försiktigt, som om hon varit i kyrkan, och kröp skyggt in i skuggan, som föll från skåpet, där husets tenn- och linneförråd förvarades. Ändtligen var kvällsvarden öfver. Gammelfar lade ned skeden, sonen slickade af sin och följde exemplet, likaså fördrängen, och så de andra, efter den rang och ställning de innehade i huset. Mor läste bordsbönen högt, i förväntan på att ''lill-Kalle'' snart skulle bli tillräckligt stor för att kunna aflösa henne — han var nu tre år. Drängarna troppade af, utan att hvarken tacka eller säga godnatt; pigornas rockar surrade ånyo. Fortfarande låtsade ingen se kvinnan vid dörren, som nervöst noppade på förklädet utan att våga se upp.

''Stig fram, Jon Karls mor,'' sade Hanna slutligen och ställde en stol vid elden. ''Att I ä ute så sent?''

''Ja' ha int' kunna' komma från barnkräka förr,'' svarade kvinnan med osäker, sluddrande röst, som om orden varit stelnade på tungan. ''Lillen ha rent vuri som toki' att skrika i dag. Dä ä väl sorgen, som slagi' sej på mjölken, kan ja' tro.'' — — Här snyftade hon till, men behärskade sig, fast bröstet gick i tunga ryckningar. Man såg, att hon var utvakad, nervös, nästan utom sig.

Gammelfar tände kvällspipan och började läsa i tidningen, han fått låna af prästen, utan att hvarken tyckas höra eller se. Mannen såg litet forskande på hustrun, men började så att arbeta på en väfsked; pigorna lyssnade i smyg: det låg väntan i luften.

''I hadde bätter gå hem,'' sade mor medlidsamt. ''Ja' hadde just tänkt kvista öfver ett tag i måron för att hjälpa te me' svepninga. Han ska väl i jola på söndan, kan ja' tro?''

''Ja, så ha vi tänkt . . .'' Åter ville snyftningarna fram, men åter höll hon dem tillbaka. — ''Ja' tänkte — fråga — — ja' har ingen frid. Herre Jesses, hva ska dä bli åf mej å barnkräka, om vi kom' ifrån torpe'!'' skrek hon till, som om det brutit sig fram med våld. ''Dä ä ju bara tvåhundra som rester. — Ja' kan nog arbeta — trehundra ha han ju sträfva' åf — — han råka' ju för så svårt i bröste' — eljes hadde dä ju int' händt— dä gick så fort — å nu ligg' han där kall å stel utan att höra våran jämmer — han som va så ömsint å mån om. Herre Jesses hva ja' ä olyckli'!''

Hon slog förklädet öfver hufvudet och började gråta så våldsamt, att mor måste stödja henne, för att hon skulle kunna hålla sig från golfvet.

''Hör på, Jon Karls mor,'' sade nu gammelfar och lade ifrån sig tidningen. ''Rätt ä rätt. Kan I betale hva som brister, så ä torpet erat; kan I inte, så ä dä mitt. Dä såldes på såna villkor. Karlen eran va en dugande karl, å han ha knoga' sej fram bätter än ja' nånsin kunde tro. Femtio kronor om åre under tio års ti'. Så va kontraktet. Ve kon-

traktsbrott eller dödsfall hela summan som restera, på en gång — eller också gick torpe' tebakars te mej utan afdrag.''

''Han va ju stark å frisk — aldri' kunde han tro, att han skulle råka ut för en tocken bråd-dö'. — Han tänkte, att kunne han bara kralle sej igenom me' betalningen, så hadde vi ju tak öfver hufvu' te dö'dar. I kan väl aldri' vara så hårdsint att köre ut mej å barna nu i svarta hösten — han ha ju betalt ordentligt — — dä gick så fort . . .'' Resten hördes inte för tändernas pinsamma klapprande.

''Affärd ä affärd,'' svarade gammelfar. ''I får stanne till slute åf vecka', men på måndan behöf' ja' stuga' själf.''

''Å barnkräka?''

''Dä borde I ha tänkt på i förväg.''

''Herre Jesses, herre Jesses,'' skrek hon till, ''finns dä ingen hjälp, ingen hjälp!''

''Skaffe pengar!'' Det låg hån i tonen. Hustrun såg upp. ''Hvem tror I ä villi' att skänka ätter en tocken summa som tvåhundra kronor?'' sade hon skarpt och häftigt. Men så kastade hon om och började att be.

''Kan I då inte vara barmherti' för herren Jesus skull! Dä skulle bli min dö' att måsta komma på socken å se barna slitas än hit än dit —.'' Hon kastade sig som i en yrsel på knä och försökte att fatta hans hand för att kyssa den. Far vek undan. Det rent låg som skadeglädje i blicken, tyckte mor.

''Som sagdt,'' sade han, ''karlen eran va en dugande karl, men så va han å stram öfver'et. Hadde han vuri lite' mjukare i ryggen, så hadde I nu kanske sluppi' att krypa på knäna.''

''Stig I upp, Jon Karls mor,'' sade Hanna, som var alldeles blek, något som hon alltid blef, när sinnet kom i uppror. ''Man ska inte knäa för nån ann än vår Herre. Vill *han* hjälpa, så blir I nog hulpen. Gå nu hem till erat.

Se hänne lite' som ja' plocka' hop åt barna!'' Hon gaf henne ett knyte.

''Dä ä onödigt,'' sa gammelfar barskt. ''I ha int' nå att ge nå åf!''

''Ja' tänk,'' svarade Hanna rappt, ''att sonhustrun på en tocken gård som denna ha rätt att ge bort en kaka brö', å mera te, om hon vill. I borde tacke, att dä finns nån i huse', som vet hva hjärta å vett bjud'.''

Mannen såg förskräckt upp, pigornas spinnrockar stannade. ''Nu skulle dä väl ändå gå på tok för mor!''

Gammelfar blef ''gråhvit under ögonen'', något som drängarna fruktade värre än döden, för då var han svår, och höjde handen som för att slå till, men så hejdade han sig. Det låg någonting i de klara grå ögonen, hvilka så modigt mötte hans, som kom armen att sjunka. Han kände instinktmässigt, att det inte var *så* han skulle kunna träffa *henne*. Utan att låtsa ha hört de sista orden vände han sig till Jon Karls mor och sade brutalt:

''Mitt sista ol ha I hört, å nu i väg me' I! Ja' tyck' int' om att ha tiggare i köke'.''

Nu såg han, att han hade träffat! En timme senare låg hela gården i kvällshvila. Endast ifrån köket, som på samma gång var makarnes sängkammare, lyste ett svagt sken.

Mannen satt med hufvudet lutadt i handen vid fällbordet, hustrun på en pall vid spisen, där ännu några kol glödde. Det var som om tystnaden glömt sig kvar härinne. Ingen af dem sade ett ord.

''Dä ä stora pengar,'' sade slutligen mannen, som om han ändtligen grubblat sig igenom en svårlöst fråga.

''Ja, dä ä dä,'' instämde Hanna tungt. Så blefvo de tysta igen.

''Bäst vi gå och lägg' oss,'' sade mannen och reste sig upp. ''Ja' ska upp i otta.''

''Tänk dej, Erik Albert,'' sade Hanna utan att röra

sig och med en så märkvärdigt saktmodig röst att den rakt ''gick'n te hjärta'', — ''om du låg kall å dö däruppe å ja' å fyra små te lill-Karl blef kasta' ut på döra utan att vete hvar ja' skulle finne brö' eller tak . . .''

''Ja, nog vore dä svårt.'' Svaret kom som motvilligt. — — ''Men dä ä stora pängar.''

Ingen visste bättre än Hanna hur stora de voro. Etthundra kronor hade hon trampat ihop medan hon tjänade, och etthundra tjugufem hade de gemensamt sparat, sedan de blefvo gifta — med hvilka försakelser visste de bäst själfva. Huru genomglada hade de inte varit för hvar slant de fått ''in i boken''! Om någonting skulle hända, om sjukdom skulle komma, om gammelfar skulle bli för svår mot gossen — då skulle han bort, därom voro båda öfverens — så hade de en styfver, som var deras egen. Eller också, om lillen skulle få håg till prästen — han var ju så märkvärdigt klok och talförd . . .

Hon steg upp. Det vanligtvis så klara och beslutsamma ansiktet såg trött och osäkert ut.

''Hon ä ju ändå bara en oskyld,'' sade mannen och klarnade till, alldeles som om han funnit lösningen till en gåta.

Hanna hällde vatten på glöden. Ja, dä va nog sant dä där som mannen sa . . . men ändå . . .

''Bäst vi gå å lägg' oss,'' sade hon slutligen långsamt. ''Dä ä tid på.''

En stund senare sof Erik Albert tungt. Hanna däremot kastade sig länge fram och tillbaka. Men slutligen kom det hvila äfven för henne. Knappt hade det likväl börjat att dagas förr än hon väckte mannen.

''Erik Albert,'' sade hon. Mannen mumlade. ''Erik Albert,'' upprepade hon och skakade honom vid armen.

Mannen tittade yrvaken upp, men när han såg hustruns käcka, friska ansikte lutadt öfver sitt, slöt han ögonen ånyo. När hon såg ut på *det* viset, då visste han, att hon gjorde

hvad hon ansåg vara rätt, om hon så skulle stupa för besväret.

''Ja' får ingen lefvande ro i min själ,'' sade hon, ''å dä skulle int' I få heller, om vi lät en tocken orätt ske, när vi kunde hindra'n. Vår Herre hjälper nog för oss, när tider blir. Ja' spring' öfver te handelsman ett tag. Han låna' oss nog på boken te dess vi få ut, å så tänk' ja' be honom som skänka eller låna'na pengarna som från sej, förstår I. Hon kom nog te å betala, dä tror ja' för visst, å gör'na inte, så kan dä int' hjälpes ändå!''

Mannen suckade och vände sig mot väggen.

När pigorna kommo ut i köket, stod ungmor som vanligt sysslande vid spisen, litet svettig och varm kanske, trots morgonkylan, men eljes sig lik. Allt gick sin gilla gång. Hanna kastade då och då en blick i smyg genom fönstret, men ingen syntes till. Till sist blef hon rädd att någonting oförutsedt hade inträffat. Det blef middag, men ännu inte något bud. När karlarna kommo in till middagsmaten, var gammelfar vid ett ypperligt lynne. Han hade varit framme vid Stensbro, som torpet kallades, och sett sig om. Det var riktigt grant upparbetadt. Aldrig hade han trott att den där bergbacken skulle kunna bli något dugande af, när han sålde ut den och skogsbiten på årsafgift, men nu hade det mynnat ut till en riktigt god affär. Han talade under hela måltiden, men bara om ett: om torpet, om hur han skulle styra och ställa, om de förbättringar och förändringar han skulle ta ihop med. Han kände att hvarje ord träffade Hanna som en syl, och han ville ge henne betaldt för i går.

''På måndagsmåron,'' sade han slutligen till fördrängen, ''så blir dä så godt I börja dagsverket ve Stensbro me' att rifva ner gärdsgården rundt kring rågtegen. Men var nogsam me' gärdslet, för dä ä nästan nytt. Om int' Jon Karls mor ä i väg, så ä dä int' värdt att bråka me'na. Vi börja bara att rifva take' åf stuga'. Hon ä utrutten å dug' ingan

te. Ja' tänk' plöja upp markbiten å lägg'an te potatisåkern bakom."

Ungmor blef eldröd i ansiktet. Läpparna öppnade sig, som om hon ämnat säga något peppradt, men hon hejdade sig och teg. Potatisfatet kom i stället med en sådan fart på bordet, att rågan rullade långt fram på golfvet.

"Ha I fått skakan (frossan)?" frågade gammelfar försmädligt.

"Ja, kallt nog ä dä till'et," svarade Hanna raskt och ställde sig vid fönstret. Mannen gaf henne en blick i smyg, men hon låtsade inte om honom. Tänk om handelsman narrat henne! — — Take' åf stuga'! Kunde man tänka sej . . . Och gammelfar talade alltjämt om socken . . . om påhäng . . . en massa barnungar . . . fick väl gå och tigga — om sturskhet å förfall. Kom hon då aldri'! Jo, tyst, hocken ä dä som kom springande uppför backen? Jo, dä va hon! — Men hon hadde nån me' sej . . .

"Tänk' I läsa från borde' eller tänk' I inte," bröt gammelfars röst barskt in i hennes funderingar. Hon läste, men nog skulle ett uppmärksamt öra ha hört att rösten var mindre lugn än vanligt.

I detsamma rycktes dörren upp, och Jon Karls mor åtföljd af fjärdingsman kom rusande in i rummet. Det magra ansiktet var blodrödt, ådrorna på halsen stodo som spända strängar, andedräkten tröt — det var tydligt att hon sprungit en lång och tröttsam väg.

"Nej se fjärdingsman," sade gammelfar utan att låtsa se sällskapet. "Dä va rart främmande å midt på hvardan till. Var så go' å stig fram å sitt."

Fjärdingsman, en liten röd, tjock karl, som tycktes uppammad med brännvin i stället för mjölk, så genompyrd tycktes han af den ädla vätskan, torkade svetten ur pannan.

"Hon ha rent hållit på att springa lifvet ur mig," sade han som ursäktande.

''Hocken?'' frågade gammelfar.

''Jon Karls mor, vet jag. Var inte hemma, när hon kom, det står inte något 'ta' på mej ska jag säga.'' Han skrattade hest och självbelåtet. ''Handelsman ville, att jag skulle följa med och som hjälpa henne till rätta,'' tillade han. ''Kvinnfolk ä kvinnfolk, när det gäller affärer . . .''

Under tiden hade Jon Karls mor med skälfvande händer rullat upp en näsduk hon hållit i handen och tagit fram ett hopvikt papper och en gammal flottig plånbok.

''Se hänne, se hänne, tag,'' sade hon brådskande, ''ja' ha pengar — dä ä pengar — ja' ha pengar — pengar . . .'' Orden stubblade om hvarandra, som om de slagits för att komma fram. Hon försökte säga något mer, men fick inte fram ett ljud: läpparna voro som hoptorkade.

''Handelsman har lånat henne,'' sade fjärdingsman som förklarande. ''Han tyckte synd på torp. . . och nu har hon nästen mist vettet i glädjen, kräket.''

Far blef ursinnig, det var inte svårt att se, och gaf mor en snabb blick, som om han misstänkt henne för ''djäkelstyget'', men mor hällde lugnt upp en kopp kaffe och bjöd Jon Karls mor.

''Drick en tår varmt,'' sade hon, ''dä ska göre er godt.''

Jon Karls mor bjöd till, men darrade så att koppen flög längs efter golfvet.

''Herre Jesses — barnkräka — ja','' mumlade hon — ''vi få stanne — pengar — karlen min — handelsman —'' Hon började gråta och skratta på en gång, halsen drogs ihop af kramp. Tyst förde mor henne in i lillkammaren och gaf henne den vård hon så väl behöfde . . .

Far var skarp, men fjärdingsman var skarpare ''den här tiden på dagen''. Torpet blef Jon Karls mors för ''evärdeliga tider''.

Åter var det kväll, och åter låg huset i mörker. Ungfolket satt nu som i går för sig själf i köket, och åter tycktes

tystnaden ha glömt sig kvar därinne. Men nu var det Erik Albert, som satt vid spisen och ''tänkte'', Hanna sysslade vid byrån med lill-Karls kläder, fast nog var det tydligt att händerna arbetade utan att sinnet följde med.

Det kändes så ''konstigt'' för Erik Albert. För första gången i sitt lif hade han fått ett så starkt intryck, att det verkat på hans reflexionsförmåga. ''Dä va ändå märkligt, att den ena människan kunde göra den andra så ända gla'.'' Det var hvad som trögt och oupphörligt vände sig i hans hufvud.

''Ja' tänk' dom sof godt i natt,'' sade han slutligen, mer som en fortsättning på sina egna funderingar än för att säga något.

Hanna teg. Erik Albert började fundera igen. Sex människor som hadde fått bärgning — mat och drick å allt — för evärdelig tid. Hadde dom själfva behålli' pengarna, så hadde bara dom själfva vari glada, å nu va alla sex glada för tvåhundra. Pengar blef mer att ge — nej — han mente — — pengar blef mer att ge — om man gaf — hadde man mer... Här gick det alldeles sönder för honom. Ja, konstigt va dä, dä va visst å sant!

I detsamma lade Hanna armarna på byrån och började gråta, som om hjärtat velat brista.

Erik Albert reste sig förvirrad. Sådan hade han aldrig sett hustrun förr.

''Dä va så stora pengar,'' snyftade Hanna. ''Ja' kan int' hjälpa't. Dä rent känns, som om ja' mist' båd' fäste å ära i huse'. Tänk om I blir sjuk — om lill-Kalle — — Hon va ju ändå bara en oskyld.'' Resten hördes inte för gråt...

Erik Albert skulle så gärna ha velat säga henne hvad han nyss funderat på och känt, men han kunde inte. Det var bara som en röra alltsammans. Men så kom han på hvad han skulle ta tag i. Det hade Hanna sagt själf, och då var det sant.

''Vår Herre hjälper nog,'' sade han tryggt.

Hanna såg upp. Tårarna torkade, och ansiktet fick sitt vanliga klara, förtröstansfulla uttryck.

''Ja, dä gör han nog,'' sade hon trohjärtadt. ''Dä va bara ja', som va dum å snålsam, men dä tänk' ja' att han inte räknar mej till ondo.''

''Nää, dä gör han nog inte,'' sade Erik Albert långdraget. ''Jaa —,'' tillade han efter en stund, ''dä va stora pängar.'' *Hur* stora kunde han aldrig räkna ut, ''men konstigt va dä, dä va visst å sant.''

* * *

NÄR JOHANNES I TORPE' SKULLE 'STA Å SKAFFE SEJ EN HUSTRU.

Torpe' va riktigt grant uppbrukadt. Både han å fåra redde sig regalt. Vedlider, fähus å svinstia hadde'n, så nu tyckte han sej just vara karl att kunna skaffa sej en hustru — liksom för att öka välmåga, kan tänka. Ensam som han va, kunde dä int' bli nå åslapp (afskräde) att fö' en gris me', så dä hadde int' löne sej stort att skaffe sig nån; men kom dä kvinnfolk i huse', så föll dä allti' nån bit då å nån bit då — å fick'n så barn te, som väl kunne hända, så födde'n ju rent åf grisen som inpå.

Ja si dä va nog så, förstås, att han inte hadde nån ko i fängse heller, men gick dä som han tänkte, så skulle dä nog inte dröja länge, förr än dä falleret va afhjälpt. Petronella i skogsbacken hadde en, hon, som mjölka tre kannor i måle', å . . . Ja, han skulle nog ha frägt'na för längesen, om inte. . . Ja, köttet ä svagt, å fager va'na inte. Yga gick i kors, håret va illanste rödt, å två framtänder hadde'na tappa för så längesedan, att ingen kunde räkna ut, när dä hadde skett. Värst va ändå, att hon liksom sakna mag-

ställning. Lifve' satt i'na som en kil i en bräda, men dä fick väl gå för sej ändå — me' guds hjälp, tänkte Johannes — som va liksom lite' kristligt sinnad. Å så satte'n på sej helgdagsrocken en vacker da', ba en liten bön å tog sej en stor sup, för att bli som humörad, la förstunyckeln unner brostege' å begaf sej i väg för att fria. Hett va dä, så svetten drefs ut, men ändå drog dä som kallt öfver ryggen på'n, när han sto' utanför döra å skulle öppne. Men i däsamme böla kon te ute på gärde, å då liksom moda han till sej. Petronella sto' ve spisen å laga kaffe, när han klef på. Han tyckte just dä va som en lättnad att få se'na från dän sian först, för där fanns dä då *någe'* att se på.

''Guds fred,'' hälsa han.

''Dä samme tebakars,'' sa hon.

''Ja' skulle liksom titta in å hälsa på,'' sa han.

''Ser dä,'' sa hon. Så for hon me' förklä' öfver en stol å ba'n sitta. — Men nu visste'n inte ett lefvanes grand hva han skulle säje.

''Så pynta' I ä,'' sa hon.

''Dä ä int' fritt dä,'' sa han. ''I ä bra ensam hänne,'' la han te' å hoste i däsamme så hon skulle begripe, att han mente' någe apart me'et.

''Int' just,'' svarte hon. ''Ja' ha 'Docka' i fängse, på vinna ha ja' två sängar fjäderklä'r, i kista dänne ha ja' två äkta sölfverskedar, å på sparbanka' ha ja' tjugufem riksdaler kontant —''

Johannes börja' tycka att dä liksom ''lätta lite''. — — Nu drack'n fem koppar kaffe. — — Ja, hur dä bar te, så vardt dom sams, å så skulle dom gå te prästen å ta ut lysninga me' däsamma, för Petronella tyckte, att dä int' då va någe att dröje me' — å dä va int' fritt att Johannes tyckte däsamme. Surt dricka ligg' int' te sej, dä visste han då ''utan''. Nu gick dom på gärde å hälsa på Docka. Så nöp han i sängklära, som nog aldri' sett nån fjäder — å syna märke på sölfre', som va

tunt som ett löf. Men Docka, hon va nu då riktig som hon skulle, som väl va. När dom så kom in igen tebakars, så ba Petronella, att han skulle hålle igen yga, mens hon ömse kjol, för att gå till prästen, å dä gjorde'n å så regalt, att hon mått' nypa'n i armen, för att få'n att titte upp igen. — Men den lede har då så många sätt att fördärfve folk. Ätter en stunn, när dom skulle öfver en stätta, kunde'n inte hålle sej, utan skulle 'sta å titte bara en endaste smul på bena hennes, men sen gick han, som om dä gällt att gå i grafva. Dä hvarken halp att läsa Fader vår eller välsignelsen invärtes. Till sist tog han i hop me' bordsbönerna, men int' vart'n nå gladare för dä. "Ja, anden ä' villi' men kötte' ä' svagt," sa han högt som för att styrke sig. "Amen," sa Petronella å neg. Hon trodde, att han hatt en betraktelsestund, å dä hadde'n å hatt, fast just inte en åf de vackra. När dom kom halfvägs, så mötte dom Sven Erik Svensson i Skärhult, som körde i åktyg å hadde en blomkvast i knapphåle'.

"Hvart gäll' kosan så tidt?" frägte han.

"Te prästen för att ta ut lysning," svarte Petronella.

"Kan dä int' göres om?" frägte Sven Erik.

"Jesses!" sa Petronella å blef blo'rö' i syna. Å beträffanes Johannes så vart han så ända gla', att han tänkte skrika ja me' däsamme, men så kom han att tänke på kon, på grisen å på dä andre — för små smulor ä å brö' . . .

"Ja' kom först," sa'n drygt.

"Strunt i dä," sa Sven Erik. "Ja' ha tänkt, att om Petronella å ja' lägg' i hop våra två ingärden, så blir dä rikti' grannlåt åf!"

Petronella visste rakt inte te sig. En tocken ätterfrågan va'na inte van me', å om Sven Erik å bare va en lillbonne, så va'n ändå en bonne — å en *stor*bonne kunde hon nog aldri' få — — för till dä hadde'na för lite'. Hon hadde längta å trängta att bli bondmor nu i snart tjugo år. Johannes hade

bara vuri som ett nöd'bud. Men hvem hadde å kunna' tro att . . .

''Vill I ta fem kronor för besväre'?'' frägte'na fästman sin så kallanes.

''Neej,'' sa Johannes.

''Nå än sex då?''

''Kom' aldri' på fräga,'' sa Johannes. ''Dä finns vittnen på att I å ja' skulle följes te prästen.''

''Strunt i'et,'' sa Sven Erik.

Ja, hur dom gorma å käfta, så vart dom sams att följes åt te prästen å låte honom döme.

Karla' satt sej upp i kärrsitsen, Petronella hala sej upp i knäna på dom, å så bar dä i väg i all sköns trefvenhet, för int' va dä värdt att bli osams för tocken strunt.

Prästen han sa, att ett sagdt ol va ett sagdt ol, å dä va synd att ändre sinne för gods å gull.

Petronella slog te å gråte dä värsta hon orke. Johannes tumma mössa' å såg fridsam ut, men ge vika ville'n inte. Förr fick dä bli tingssak åf'et, sa han. Han hadde vittnen.

Petronella ba så innerligt vackert hon nånsin kunde, att vördi' pastorn ville vara så gemen å låta lyse för henne å Sven Erik me däsamme. Erik ville'na inte miste för brinnande lifve', å blef dä bara tingssak åf, så dömde dom nog åf'na både Erik å Johannes å tog allt hon hadde för besväre'.

Men prästen sa, att nån lysning kunde han inte färda ut, som dä nu sto' till.

Sven Erik bare sög på piskskafte'. Han hade smort, å nu fick hjule' rulle bäst dä ville.

Prästen talte om försoning å uppgörelse i godo. Petronella grät så näsa vart lika rö' som håre' å öka bud ätter bud. Till sist va'na uppe i fem å tjugo.

Nu förstod Johannes att vår Herre va me'n å att dä gällde vise hva han, Johannes, dög te.

''Tror I,'' sa han, ''att dä ä pengarna – (dom trodde

han förreksten inte mycke' på) — att dä ä pengarna ja' åtrår,'' sa han, ''kommer aldri' på fråga,'' sa han. ''Dä ä er själf ja' trår ätter,'' sa han, ''å dä ha ja' länge gjort,'' sa han, ''fast jag ingan velat säja förr än ja' fått fängse unner tak,'' sa han. ''Men frid ä bätter än strid,'' sa han. ''Vill I ge mej 'Dockan' i mellangift, så ska' ja' tåle mej,'' sa han, ''för dä ä ändå så godt som I själf,'' sa han. ''Å nu ha I hört fredsbude','' sa han, ''eljes gå vi till tinge','' sa han.

Petronella slog te å böla, så prästen måste stänga te fönstren, för att inte skrämme folk, som gick förbi. ''Miste Docka! Nej, förr fick dom flå'na lefvandes.''

''Ge'n kon,'' sa Sven Erik å tog piskskafte' ur munna. Dä va dä enda ol han sa, men dä va tockna som tog. Petronella vardt så ända perplex, att han ville ha'na utan ko, att hon inte kom sej för att säje ett knytt; själfva prästen blef baxen (häpen), å anbelangar Johannes så ba han te vår Herre så rappt han nånsin kunne, att han skulle vara så nådi' å inte ge Sven Erik vette' tebakars förr än dä va ti' på.

Ja, en stunn ätteråt hadde prästen skrifvi' ut lysningssedel för bonnen Sven Erik Svensson i Skärhult å jungfru Petronella Johanna Rönbärg i Backa. Men på kvälla, när Johannes kom hemledandes me' Docka, som va så hulli' att man int' fick in fingre' i kötte' på'na, skramla bena på'n som ett par koskällor, så ända rädd hadd'n vuri till dä sista, att Sven Erik skulle få förstånde' tebakars i otid — men dä fick'n inte, som väl va. När han väl hadde Docka i fängse å sett'na ta för sej åf klöfverfodre', som hon fick te välkomst, så tog'n upp salmen 'Lofva Herren Gud min själ' å sjöng alla fjorton verserna igenom. Dä va dä minsta han kunne göra, tyckte'n, när han blifvi' så grant hjälpt igenom. Ofvanpå läste'n bön för dom, som vurti hulpna ur lifsfara, å dä gjorde'n riktigt godt . . .

Men grisen den slog han ur hågen. En tocken obegripli'

tur, som han hatt i dänna da', kunne nog en människa bara ha en gång i sitt lif.

Å så skaken va han å, att han rakt inte orke me' att tänke på nå kjoltyg.

På tredje lysningsdagen sto' Petronella å Sven Erik brudfolk. En tocken brådska va dä. Folke' sa', att brua nog va ängsli' att bli mera mögli' än hon va. Strax ätteråt så fick man höre, att Petronella fått ärfve tie tusen ätter en moster, som ingen trott stå för en smul. Sven Erik hadde vuri me å vittna testamente'.

Den kvälla sjöng inte Johannes 'Lofva Herren Gud' alla fjorton verserna igenom. Ja, Gud vet, om han inte glömde att läsa aftonbön å.

GEORG NORDENSVAN

1855

Ur FIGGE.

FIGGE I.

I.

"Inte? Ska vi inte äta mat? Visst fan ska vi äta mat." Figge höll Sten under armen.

"Inte äta mat! Du har ingen moral, min lille bror. Hvad i herrans namn skall det bli af dig, när du blir stor?"

"Ja, säg det!" sa kamraten och kastade sin cigarrett ut på isen.

De kommo från Novilla — det var fram på aftonen — och nu gick man öfver flottbron till Skeppsholmen. Isstyckena skrapade mot brons kanter och vattnet skvalpade inunder. På yttre sidan var öppen sjö så långt man kunde se, svarta fartyg lågo förtöjda med masterna upp mot den gråa himlen.

Det var öde och folktomt på bron. Lyktorna lekte skuggspel med de båda vandrarne. Deras skuggor sträckte ut sig till långa, magra spöken, och så, bäst det var, så fetmade de till och frodades och blefvo som små mulliga skånska töser.

Det var Figges liknelse — Figge var skåning.

Så svepte skuggan kvickt omkring dem, gömde sig bakom deras rygg och gaf sig till att växa på det hållet. Så gick det för hvar lykta, de passerade.

Figge var i sitt ässe. Han hade fått sig en toddy på Novilla, och det var stämning här ute med mörkret och tystnaden rundt omkring och Östermalms gasrader långt borta, speglande sig i vattnet på isen.

Skeppsholmen låg mörk framför dem med en röd sömnig lykta vid brons slut, ett par fönster upplysta i ''långa raden'' och träd som tecknade sitt mörka grenverk mot himlen, svagt rödlätt af gasskenet från staden.

''Det är stiligt,'' sa Figge. ''Men det duger inte att måla. Hvad sa du, skriftställare? — Vi ska in på Grand och ha en smörgås och litet mat, hva? Man måste ha roligt, mens man är ung.''

Och han började sjunga. Han sjöng i allmänhet taget jämt.

''Du skränar som du vore knöl,'' sa hans kamrat.

''Knöl? I så fall är jag åtminstone en utmärkt sådan,'' menade Figge.

De språkade om ingenting, hit och dit, vitsar och snärtar, ett fåneri om allt och intet. De gingo i halkan på Skeppsholmen, där det också var mörkt och tyst. Figge balanserade på kajens yttersta rand.

''Jag drar inte upp dig,'' sade Sten.

''Det blef alltid en målare mindre,'' menade Figge. ''Das Leben ist ein Traum.''

När de kommo fram till Grand hotell, var det absolut nödvändigt att vika in i Gropen för att få Figges hunger stillad. ''Alltid matfrisk, det är det roligaste jag har att vara hungrig. Jag är född hungrig.''

Figge tyckte det var stiligare än någonsin, när de kommo ut igen. Skeppsbron med sina fartyg, Kungsträd-

gårdens frostiga träd, den bumlande strömmen, de tindrande lyktorna.

Ingen brådska att gå hem. Hvad skulle de hemma att göra? Sofva har man tid till, när man blir gammal, och när man är död och flyttar ut till landet, det vill säga till kyrkogården. Men till dess skall man vara lifvad.

Hvarpå Figge gaf sig till att hjula midt för Karl den tolfte, som stod där uppe och pekade. Det var Figges specialitet att hjula i torget. Så tog han af sig hatten och bad en kvinnsperson, som slank förbi, om ursäkt.

''Ser du, här satt jag första natten, jag var i Stockholm. Kom hit sent på kvällen, förstår du . . . från Skanör. Jag var omöjlig i Skanör. Jag har visst alltid varit omöjlig. De ville inte släppa in mig på något hotell. Jag gick och såg på stan, och så satt jag och dividerade just på den där bänken — bredvid en annan buse. Det var en snobbig soluppgång — fram på hösten. Hör du, om vi skulle gå och hemsöka Apemann?''

''Klockan är ett.''

''Det är ju så godt som ingenting. Tror du han blir arg? Ska vi slå vad, om han blir arg eller inte?''

Han drog Sten med sig uppåt Hamngatsbacken. ''Tror du han blir förvånad? Jag ska be honom om en tändsticka, det måtte väl vara ärende nog.''

''Skall vi slå vad att du får af Jönköpings?'' föreslog Sten.

''Topp, jag säger vi får af Södertäljes.''

Porten stod öppen, en ruskig inkörsport. Där hängde en lykta med inskriften ''M. G.'' och dansmusik hördes lång väg upp ifrån en våning, där fönsterna voro upplysta.

Då de kommit upp för tre trånga trappor, började Figge hamra på en dörr med sin käpp. Det var hans vanliga signal.

Han, som kom och öppnade, blef ej mycket förvånad öfver att få besök så dags.

Och Figge var stolt öfver sin goda idé, då han en stund senare satt i Svante Ulfs soffa med ett likörglas framför sig. Värden var i frack och hvit halsduk, nyss hemkommen.

Figge mådde bra i soffhörnet. Han var smal och gänglig, hade pigga målareögon, små lättsinniga mustascher, den ena pekade uppåt och den andra nedåt. Händer, litet illa farna af såpan som man tvättar penslarna i.

"Gamle Apemann," sade han med cigarretten i munnen, "du har trefligt du. Det bör man inte ha. Man blir bara dåsig och slapp, säg? Det är som när man är inackorderad i en bra matfamilj — det skall man inte vara — och äter mycke mat. Då blir man dum och får inga idéer. Nej, man ska vara utan pengar och vigga sin middagskrischa. Det är lifvet, då känner man att man är konstnär. — Hör du Apemann, vill du jag skall måla nymfer och småttingar här uppåt väggarna åt dig?"

"Ja vars, bara du gör dem färdiga."

"Färdiga! När blir en målning färdig? Färdiga taflor, det är för resten ingenting roligt. Nej, man skall vara målarfrisk, så här!" Han målade i luften, kvicka, böljande drag. "Göra färdigt! Man är väl ingen dräng heller!"

Han fortsatte sin tankegång:

"Och du sköter dig, du. Blir professor med tiden, — skål."

Svante blef ond och frågade, om Figge inte unnade honom att bli konstnär. "Akta dig du, du kan bli professor själf."

"Ja, när Sten blir president i Svenska akademien."

Sten dängde sitt glas i golfvet.

"Sånt där tål jag inte. Det är att håna mig," sade han. Och så tog han på sig rock och hatt.

De andra hade något skämt till hands att slå bort det

sagda med. ''När man är målare, har man rätt att vara galen,'' resonerade Figge, fortfarande i soffhörnet. ''Alla målare ä' vridna. Det är terpentinen, som slår åt hufvudet. Ja, då gick vi då. 'Gomårn','' — han härmade Boklund.

''Adjö med er, pojkar. Tack för visiten,'' ropade Svante efter dem.

I de kolmörka trapporna trasslade man in sig bland högröstade ungherrar och fnissande flickor, som strömmade ut genom en dörr. Cigarrerna lyste, knuffar bestodos öfver lag och kvickheter likaledes. Figge var genast inne i situationen, och när han, klämd och svettig och med hatten tillbucklad, kom efter Sten nere på gatan, såg han ut som själfva lefnadsglädjen.

''Ja, hvad ska man göra? Lifvet är en strid. Och blir man inte målare, så har man åtminstone haft lifvadt.''

De skildes i ett hörn. ''Nu glömde jag att fråga om tändstickorna. God natt på dig, skriftställare!''

II.

Figge hette alls inte Figge utan Lars Erik Molin, men det föll ingen in att kalla honom annat än Figge, och det var han van vid.

Svante Ulf fick inte kallas Apemann af andra än af Figge, som uppfunnit det namnet utan känd anledning. Han var en fattig bondpojke, som gått vall med getter borta i Småland, men hade tidigt fått gynnare och uppfostran och blifvit skickad till Målareakademien för att bli en stor konstnär.

Figge hade kommit dit utan all påstötning. Hans mor måste låta honom resa, därför att han aldrig gjorde annat än ritade gubbar och slaskade med vattenfärger. En släkting skaffade honom plats på centraltryckeriet, och man väntade att pojken skulle arta sig och göra sin mor heder.

Men nog dröjde det, innan Figge kom så långt.

Första morgonen han var i Stockholm — det var då, som han sett på staden under natten — kom han upp till Boklund, som var direktör för Målareakademien.

Han satt vid skrifbordet i sitt lilla arbetsrum med taflor, studier och gamla vapen på väggarne.

''Hvad heter herrn?'' frågade han med skånsk brytning utan att se upp från sina papper.

''Å, jag heter bara Molin,'' svarade Figge blygsamt.

''Hvad är herrns far?'' — En hastig blick på Figge, som stod ganska nära dörren.

''Han var doktor, men han är död. Han dog en gång i Göteborg — som hastigast.''

''Hä?'' — Professorn tittade öfver glasögonen på Figge.

''Jo, han var på resa — händelsevis,'' fann denne sig skyldig att förklara.

''Och nu vill herrn in på akademien? Jo, det är något det! Har herrn något med sig? Historiemålningar, hvafalls?''

Figge drog fram några ritningar.

Professorn snusade, tog sig om glasögonen, i mustascherna, i pipskägget, i halsduken, i klockkedjan.

Till slut höll han fram en af Figges skisser på rak arm och sade:

''Det lutar . . .''

Figge hade hört, att professorn inte tålde motsägelser . . . Därför instämde han genast:

''Ja, det förstås.''

''Hvad sa herrn?'' undrade professorn.

''Jo, nog lutar det litet,'' — sa Figge och tillade: ''men det är ju så litet.''

''Litet? Jo i hel —, det lutar mycket åt figurmålning.''

Så kom ett par interiörer från Börringe fram.

''Präktigt . . .'' sa professorn med handen om pip-

skägget och höll fram målningen med andra handen, som darrade litet.

Figge sträckte på sig och växte ett par tum. Då slängde professorn undan hans försök och fullbordade sin mening:

"Präktigt rum, men förbannadt illa tecknadt. Det finns något som heter perspektiv, ser herrn . . . jo jo . . . perspektiv, ja!"

Så såg han igen på Figge. "Herrn kan inte teckna, — inte alls . . . Men herrn har färg upp i snaggen."

Figge rodnade. Han trodde, att han hade färg i ansiktet. Professorn fick fatt i en skrifpenna och lutade sig ned öfver sina pappershögar.

"Kom igen den femtonde."

Figge bugade sig och började att skrapa ihop sina medförda konstverk.

"Hvad ska han göra med dem?" röt professorn.

"Jag trodde . . ."

"Trodde, ja! — Det skall visas — visas ja . . . förstår herrn, hvasa? Det är ju en akademi, det här, vet jag. Adjö!" —

Då Figge gått, skrattade professorn och talade om för sin dotter, som stack in hufvudet genom dörren, hvem som varit inne. "Det var en skåning. Kolorist ja! Röda mustascher. Jag sa att han hade färg upp i snaggen, sa jag, och där stod den dj—n och gapade, — han får gapa till domedag — —"

Den femtonde kom Figge in på akademien. Direktören sade honom några vänliga ord och bad honom gå till professor Scholander för att skrifvas in i matrikeln.

Figge gick snedt öfver gården, kom in i ett rum, där en liten fyrkantig gammal herre med en svart sammetsbarett på hufvudet satt vid ett bord.

"Namnet?" sade den bredaxlade gubben utan att vända sig om och slog upp matrikeln.

''Molin,'' sa Figge.
''Född?''
''Ja då! 1855 — tredje december — i Skanör.''
''Fadern?''
''Läkare.''
''Gått i skola?''
''Hu ja!''
''I Skanör?''
''Ja då. Och i Malmö och i Lund.''
''Fullärd?''
''Nej — trögkörd.''
''Marsch!''
''Hvad befalls?'' frågade Figge.
''Helt om!'' kommenderade gubben.

Figge lydde, han gjorde ett dundrande militäriskt helt om, så att porslinerna uppe på ekskåpen hoppade högt i vädret, och marscherade ut.

Han började teckna på akademien, men på centraltryckeriet slutade han snart. Hålla på med etiketter till cigarrlådor och vinbuteljer eller kopiera bataljscener med Karl den tolfte och ryssar åt folkskoleungdomen blef man inte glad åt. Han blef borta en dag, och så kom han ej mera dit. ''Trodde jag inte, att karlen var galen!'' sade föreståndaren, då han hörde, att Molin börjat på Konstakademien. Därmed var Figges litografiska bana slut.

Men ett nytt lif började för honom.

Figge gick på gatorna, klädd i svart sammetsmössa. Figge ritade antik om förmiddagarne i rök och damm, grälade med städerskorna och diskuterade konstfilosofi med kamraterna. Med långa pipor i munnen satt man i ring kring den svarta kakelugnen, sedan morgonprofessorn hade gått.

Figge studerade på museet, läste anatomi och gick på lektioner ibland — men han skämdes att springa där allt för ofta. Figge ritade perspektiv till husbehof, och på examen

besvarade han frågan, hvilka punkter på en cirkelperiferi voro viktigast, med den upplysningen att ''centrum är en ovanligt viktig punkt.'' Figge var med om alla pojkupptåg, trängdes för lifvet i ''gåsburen'', sjöng Faust under kvarterna, målade taflor hemma hos sig, var konstnär och visste af inga svårigheter.

När man talade om ''Figges tafla'', menade man ett vårmotiv från Hagaparken. Dit hade han ställt Johannes klockstapel såsom staffage. Konstverket fann ändå ingen köpare. Då målade han om det till höst och kallade det ''landskap i Småland'', och då inte heller detta lyckades, gjorde han det till vinter med snö på marken och aflöfvade träd kring den gamla stapeln, som var sig lik i alla årstider.

Till slut skrapade han ut alltihop.

Han kom upp i modellskolan, växte till i visdom, lärde sig inse, att han ingenting kunde, var ej fullt så djärf som förr och målade inga flera landskap ifrån Småland.

Ett par vintrar gingo och ett par somrar. Så friskt och härligt, då man for bort från Stockholm, från ateljén med mörker och kolos, for ut på landet. Där var landskapsskolan samlad. Figge låg framstupa så lång han var, målade små studier i skrinlocket, gnolade skånska folkvisor och slog takten med fötterna. Han målade simmande ankor men blef ond, när de ej ville hålla sig stilla. Han målade ner sig både fram och bak och fick heta ''såskopp'', hvilket kunde öfversättas med kolorist. Han hade dagar, då han alls inte målade utan bara slog dank, underhöll kamraterna, som sutto flitiga vid sina stafflier, låg på ryggen i gräset med händerna under hufvudet och tittade genom löfverket upp i den blå himmelen eller stod och hängde vid kvarndammen, tittade i timtal på de saftiga färgerna nere i vattnet och på gräset och växterna rundt omkring.

Till dess han med ens fick ett anfall af arbetslust och

smällde upp en skiss som blef orädd, liflig och stark i färgen.

Det var en rolig tid.

Morgnarna i herrarnas rum, där man inte kunde vända sig utan att bli påstruken med färg eller slå omkull någon butelj, som tjänade till ljusstake, aftnarnas båtfärder eller promenader, turkiska musiken, dans och lekar, improviserade karnevaler, Bacchuståget med oxar, fauner och nymfer. Sommarsol och ungdomslynne, dagar, som man genomlefver endast en gång.

Figge var ett stort barn, flyktig, ombytlig, oberäknelig, ej allt för flitig. ”Man är väl ingen dräng heller!” Han tyckte om skämt och galenskaper. Och ibland blef han förälskad men aldrig för längre tid än åtta dagar. Sedan nekade han till alltsamman och förklarade, att han aldrig i lifvet skulle göra så mera.

IV.

”Ticketicketack, mitt hjärta slår,
när flickan fyller sina femton år . . .”

gnolade Figge. Det var medan han klädde på sig på morgonen efter maskeraden.

Han hade fått sig ett rum i samma hus, där Ulfs ateljé var. Där hade Figge en omgifning, som passade honom, och bullret och stimmet, som andra klagade öfver, tyckte han var stiligt.

Där fanns nämligen litet af hvarje i huset, där var föreningar, verkstäder, tvättinrättning, bönesalar, nykterhetsvärdshus, allting.

I de trånga korridorerna och de branta trapporna var dagen om ett oupphörligt springande; där syntes svettiga, kolossala strykerskor och skinande feta köksor, kladdiga

målargesäller med öfverfulla pytsar, handfasta arbetare och magra, svartklädda spöken med dyster uppsyn. Dit gingo långa rader af folk, mest kvinnor, för att åhöra positivistiska föredrag i salen A och missionsbön i salen B, medan salen C inrymde ett swedenborgianskt sällskap och om kvällarne tjänade till ballokal för föreningen Muntergökarne, som gjorde skäl för sitt namn, och där man dansade om nätterna, så att hela huset skakade.

Figge bodde i öfversta våningen i ett litet rum, där allting var snedt, väggar och tak och golf, där alla möblerna sågo ut, som ville de taga i ring och roa sig på egen hand och där det inte var ordning på någonting.

Halffärdiga kolteckningar hängde på väggarna, man stupade omkull öfver studieramar och dukar, bord och stolar voro fullsatta med oljeflaskor, cigarrlådor med färgtuber uti, tomma tändsticksaskar och kringströdda tändstickor. Ur en klädkorg tittade stärkskjortor, kragar, penslar och färgtrasor fram jämte en sommarhatt och en sidenrock med guldbroderier. Det ena fönstret doldes af en gammal pläd, som uppbars af en dödskalle med pincené — framför det andra stod pristaflan på ett nedsmordt staffli.

Figge höll nämligen på att måla prisämnet för året. Det gjorde Svante också.

Inne hos honom var fint och smakfullt. Han hade inte sina saker huller om buller i en klädkorg. Han hade blommor, byster, en gammal gobeläng och en imiterad dito, som föreställde ett backanttåg, måladt af Figge. Där funnos gamla stolar med rödt sammet, en modern divan och en gitarr, som alltid låg framme och alltid var i vägen, då någon skulle sätta sig.

Figge och Svante voro fortfarande goda vänner, fast de voro så olika, som två människor kunna vara.

Svante var smålänning alltigenom. Han hade arbetat sig fram, var den mest exemplariska akademielev som funnits

på långa tider, outtröttlig och flitig och alltid färdig med sina arbeten på föreskrifven tid.

De första åren hade hans kamrater inte varit så artiga just, när det gällde att bedöma hans studier. Men han lät sig icke bekomma. Och hur han knogade år efter år, så blef han en af de mera bemärkta eleverna, fick en hundralapp i dricks pengar på högtidsdagen och fick sälja akvareller på Föreningen för nordisk konst.

Sade någon numera att det han målade inte var bra, så blef han på fullaste allvar stött och kunde då vara vresig och tjurig i veckotal, tråkig för sig själf och andra och svår att blidka.

Han talade gärna om hvad den eller den sagt om hans arbeten. ''Boklund var litet stram, men det gaf sig, när han fick se mina studier . . .''

I allmänhet var han ändå ganska omtyckt. Han sjöng första bas i kvartetten, han kunde vara rolig och glad, när han ville, och han kunde ha en tia till öfverlopps, när någon af kamraterna behöfde den.

Själf stod han sig godt. Han hade fått bekantskaper och förstod att odla dem. Han var en högst ovanligt belefvad ung man, när han uppträdde i förnäma hus — hvarken påflugen eller krypande men frispråkig och ungdomsdjärf inom behöriga gränser.

I lag med kamraterna hade han mycket radikala åsikter. Det var en tid, då han gärna höll tal om ungdomens rätt och snillets gent emot en dum filistervärld. Det var tal, som alltid slogo an — men själf ledsnade han snart på dem.

Det var noga taget Stens inflytande, som dikterat dessa tal. Sten var ofta tredje man uppe på Ulfs ateljé.

Han var stockholmare, hade skrifvit en bok och höll på med den andra. En inbunden natur, svår att komma underfund med. Satt mest och teg eller talade om saker som ingen kunde tro att han intresserade sig för.

Men ibland stack ungdomssinnet fram och då blef han färdig till hvilka galna tilltag som helst. Han och Figge passade rätt bra ihop. När Sten var vid sitt uppsluppna lynne, voro de lika lefnadsfriska båda två, och då strövade de långa vägar utåt landet, pratade och gjorde dumheter och njöto af sin frihet. Dessemellan förde Figge ordet ensam.

Sten hade haft framgång. Han var retlig, ärelysten och misstänksam. I att hoppas mycket af framtiden täflade han med Ulf. Och bland kamrater, som kände honom och som han ej behöfde genera sig för, trifdes han godt.

Ulf syntes mycket ute på kaféer och teatrar i sällskap med löjtnanter och grosshandlare. Han hade tre elever, som tecknade gips och målade akvarell på ateljén, och i tidningarna fick han ett par gånger läsa att han var en lofvande ung konstnär, af hvilken fosterlandet kunde vänta mycket.

Af Figge kunde fosterlandet visst inte vänta just någonting. ”Jag kan ingenting, duger till ingenting, men det gör ingenting —”

Figge hade många minnen gemensamma med vännen Svante. Det var denne som en gång kommit upp med förslaget att akademien borde ha en fana. Han hade hållit tal om kamratanda och sammanhållning, och till slut hade han frågat Boklund om hvad han tänkte.

”Ja, det är ju vackert,” sade denne. ”Det är det visst det, men jag förstår inte, när ni ska använda den där fanan.”

Det visste inte Ulf heller. Men den gången räddades han af Figge, som var till hands och med en liten bugning svarade: ”Jo, vid festliga tillfällen . . . till exempel när vi följer professorerna till grafven . . .”

Svante liksom Sten senterade Figges infall och hade roligt åt honom. Figge gick omkring, gnolade på sina skånska visor, var vid bästa lynne, när han var utan pengar, och blef förargad, hvar gång han fick sitt ”rek”, ty då skulle

alla små skulder betalas, och när det var undangjordt, hvad i all världen skulle han göra med resten?

Han låg filosoferande i Apemanns soffa, rökte hans cigarrer, språkade och småsjöng och fann sig hemmastadd i hans trefliga ateljé. Svante stod och målade, flitig som alltid, ordentligt och fint. Figge såg på och gaf ibland ett råd, som den andre hade mycket att invända emot, men som han i all tysthet följde till slut. Och då Figge legat sig trött, så fick han ögonen på en dukbit eller ett akvarellblock, och han for upp och satte sig att leka ihop en liten färgrik och lefnadslustig, humoristisk och bisarr skiss.

Han målade aftonstämningar som han påstod vara som om Jules Breton hade gjort dem; han målade à la Millet och à la Fortuny. Och för ombytes skull målade han ibland "som en gammal mästare", såg genom handen eller stående på hufvudet på sina experiment och sade: "Hör du, Apemann."

"Hvad vill du?"

Figge ville bara ge luft åt sina känslor. Han sade: "Hvad man är för ett snille, du!" Och en stund efteråt blef han förargad och svor heligt att måla natur och ingenting annat än natur och att aldrig apa efter någon.

"Håll ord med det," sade Ulf.

Nu trodde många, att han i år skulle få kungliga medaljen, i synnerhet sedan en af professorerna, som varit uppe och sett på pristaflan, gått ifrån honom med orden: "Jag gratulerar!"

Figge var vresig sedan professorn gått.

"Gratulerar! Är karlen dum? Det är ju bara skräp, det här, ser han inte det?"

Han kom in till Apemann, gick rundt omkring med händerna i kavajfickorna, sparkade på allt, som var i vägen, slog ut en oljeflaska, så att det blef en strålande och glänsande våt sol midt på golfvet, och stack i luften med en värja. Så

råkade han att rispa upp en studie med den. ”Det är också ett dumt ämne, de ha gifvit oss,” ropade han då och kastade bort värjan.

”Hvad tycker du? Gustaf Adolf var på det hela taget en tarflig kung, var han inte? Inte alls pittoresk, bara kyller och grått — och tjock och fet och religiös! Nej, tacka vet jag Erik den fjortonde, det var en snobbig kung — siden och mårdpälsar, båtfärder i månsken, rödt skägg som jag — pin vräkigt! Jag skall måla honom . . .”

Så följde stora penseldrag i luften. Figge målade allra bäst i luften. Och det dåliga lynnet var genast borta.

Han trallade på sin visa: ”För flickor vill jag varna, ty falsk är hvarje mö”, och han frågade Ulf om de inte skulle gå ut och äta mat. Alltid hågad för att äta ”möen mad og god mad — man är inte skåning för ro skull”.

Svante Ulf hade äfven tid till annat än arbete. Han syntes ute i damsällskap, var ”du” med de kvinnliga eleverna, kände matnyttiga familjer i staden, var bortbjuden, var älskvärd och omtyckt och var föremål för skvaller och små historier.

Det var redan tre år, sedan ryktet först kom ut, att han var förälskad i fröken Dina, maskeradens gudinna. De hade varit tillsammans på landet, där hon målade för honom — naturligtvis inte för att lära sig måla, sade hennes väninnor.

De trifdes godt i hvarandras sällskap. Han glömde sig i timtal kvar vid hennes staffli, talade med sin elev om annat än om hennes konst, och — *det* var det allra mest kompromet terande — han bar hennes målarskrin, då de följdes åt. Och fast man ibland långa tider ej hörde af skvallret, så dog det likväl aldrig helt och hållet. Sedan Dina blifvit elev vid akademien, syntes hon ofta i Ulfs sällskap och språkade med honom förtroligt och obesväradt som med en gammal vän.

Han log öfverlägset åt det halfva dussin smågossar som sprang efter Dina, akademiens sol, och som ständigt voro i vägen för hvarandra. Han visste att han hade intet att frukta,

och att de båda voro oegennyttiga vänner och ingenting annat. Men på maskeraden, då han såg henne vid Figges arm, kände han på en gång en slags harm mot denne — och då hade han likväl särskilda skäl att vara nöjd, ty hon hade gifvit honom ett halft löfte att sitta modell som Ebba Brahe, och hon skulle komma upp på hans ateljé redan följande dag för att se på taflan.

Den dagen var Figge uppe oförsvarligt tidigt, han som eljest aldrig vaknade förr, än han ätit mat och rökt en cigarr. Han var regelbundet vid dåligt lynne hvar morgon, och den, som vågade väcka honom i otid, kunde vara säker på att få ett glas vatten efter sig, så snart han vände ryggen till. Det fanns många roliga historier om Figges morgonlynne.

Men i dag var han tidigt uppe, gned sig blank i ansiktet för att få bort den sista återstoden af den fördömda svärtan från maskeraden, hvisslade, vred upp båda mustascherna, så att de pekade gladt emot skyn, borstade ursinnigt sitt hår, som ej ville ligga, emedan det varit brändt kvällen förut, klädde sig i ''familjerock'' och hängde på sig klockkedjan, som bar en nyckel i stället för klocka.

Hvad skulle han med klocka? Den visade alltid mycket för mycket. Och ''man är väl ingen dräng heller!''

''I dag skall jag inte göra ett djäkla dugg,'' lofvade han sig själf, där han gick omkring i sitt vingliga och sneda rum.

Tiden blef lång. Han kunde ha låtit bli att stiga upp. Hon låg nog och sof ännu, han skulle ha gjort detsamma, om han varit förståndig, men det var just, hvad han sällan var.

Han fick fatt i en gratoir och skrapade bort Gustaf Adolfs hufvud från sin pristafla för att ha något att göra. Torkade af den sega färgen med sin näsduk, tittade sedan ut genom fönstret och fann att Adolf Fredriks kyrktorn inte stod riktigt sant i färgen. ''Det står ju alldeles för hårdt emot luften.''

Så drog han sig till minnes, att det förgått en lång tid,

sedan han sist lät gumman mor nere i Skanör höra af sin hederspojke till son. Och han satte sig att skrifva bref.

Han började med "Snälla mora!" satt sedan och bet i pennskaftet, ritade ornament i papperets hörn — en glad gris, som kom skumpande med ett bref i munnen, kunde omöjligt hitta på något att berätta och inskränkte sig slutligen till att pränta dit orden:

Mera nästa gång!

Din vän

Figge."

Så vek han ihop brefvet, och så ref han förstås sönder det.

Hvarpå brefskrifningen var undangjord för den dagen.

Slutligen hamnade han hos Svante Ulf, som just stigit upp. Han hjälpte Apemann med hans frukost. "Sillsalat är godt. Tag för dig, gamla Apemann! Du kan väl säga flitig, när sill sa' lat."

Den vitsen var så stark, att Svante för att skölja ner den måste på hufvudet ner i vinskåpet för att fånga upp en butelj. "Det ena korkade ofvanpå det andra. Skål, Figge, blif alltid dig lik!"

"Var lugn för det," sa Figge.

Men Figge hade ändå ingen ro. Han måste gå in till sig själf. "Adjö med dig. Jag tittar in litet längre fram på dagen."

Men i stället för att gå in till sig spatserade han upp på öfre vinden. Där klängde han upp för en stege och stack ut hufvudet genom en lucka i plåttaket. Nu såg han torget långt nedanför med smått folk som krälade där nere. Men den han sökte såg han ej en skymt af.

Fick han inte titta efter hvem han ville, hvad? Han höjde sig på armarna, han fick upp benen också genom luckan, och nu satt han på taket blickande öfver hundra

andra tak, öfver legioner af skorstenar med utsväfvande pipor af alla fasoner. Han nickade åt en sotarpojke, som sjöng af full hals och viftade med mössan till den högt uppsatte Figge.

Där kom hon! Han reste sig upp, så att han kom att stå rak lång och smal som en skorstenspipa. Då förlorade han fotfästet, gled utför det hala taket, hade tid att tänka: ''så där ja, blir alltid en målare mindre,'' åkte lyckligen ut på en vindskupa, som var ställd på rätt plats, hakade sig fast där och tittade sig försiktigt om. Nej, det var ju inte hon; han hade sett galet.

Han kröp vackert ned genom luckan igen, gick in till sig och borstade sin familjerock.

Om hon glömt att komma! Om hon var trött och låg hemma och sof!

Med dessa tankar gick Figge ut för att möta henne. Han gick många hvarf fram och åter på torget, han såg upp till taket, där han nyss suttit uppkrupen, och undrade om han stått mycket mörk mot den klara luften.

Tänk, om han ramlat ned och brutit nacken af sig och kolat af på fläcken! Buh, då hade han haft det drygt nu.

En evighet förgick. Han såg in genom alla bodfönster, betraktade sin egen bild i glaset, mumlade: ''fin karl, pin snobbig,'' skrufvade upp mustascherna, fann att hans halsduks färg stod okänsligt mot rocken. Han borde köpa en ny. Han räknade sin kassa, där fanns tre ''middagskrischor''. Då såg han henne komma borta i hörnet.

Figge in i boden, snafvade öfver tröskeln och flög hufvudstupa rätt på disken.

''En röd halsduk!'' skrek han till gossen, som stod där bakom, och med ett enda ryck drog han af sig sin gamla och slängde den bort i ett hörn.

Röda halsdukar lades fram.

''Duger inte! Den skall vara kallare i färgen.''

Gossen plirade på Figge och förstod inte hvad han menade. ''Jag skall säga till åt min principal.''

''Gör det,'' sade Figge. ''Gå efter öfverkyparen.''

Öfverkyparen! Pojken stirrade med stora ögon. Figge märkte, att han pratat i vädret, och rättade sig.

''Jag menar — jag menar den, som är styfvast!''

Den, ''som var styfvast'', kom, Figge fick sin halsduk och rusade ut.

''Den där var visst inte riktigt frisk,'' hörde han bakom sig.

Nu hade Dina hunnit passera förbi. ''Är jag inte ett nötkreatur?'' frågade Figge sig själf. ''Hvad hade jag inne i den där boden att göra?'' Nu hade han förspillt tillfället. Han trafvade hem något slokörad, hoppade öfver en tvättså, som kom, buren på en stång, och som bärerskorna förskräckta släppte ned på gatan, borrade sig sedan genom en hop nykyrkliga män och kvinnor och förföljdes upp för trappan af två yrvakna ''muntergökar'', som ville ha sillfrukost. Så lugnade han sig inne hos sig en stund — nu hade han ingen brådska längre. Och trädde därefter allvarsam och med värdighet in i Ulfs ateljé.

Där stod Dina, iklädd Ebba Brahes dräkt, som Ulf låtit göra för sin tafla.

''Tack för i går. Var det inte roligt?''

Figge stod bakom Svante och såg på den guldlockiga flickan, som stigit upp på modellbordet och hade en stor spetskrage om halsen. Han visste inte riktigt, hvad han skulle taga sig till, han pratade om färger och dräkter med Dina och hennes kamrat, som tjänstgjorde såsom förkläde, han knäppte på gitarren, berättade att dalkullorna bära sina ungar på ryggen och att flickor kallades för ''däkor'' i Skåne. Han bläddrade i ett verk om historiska dräkter och fann det underligt, att sjuttonde århundradet kunde vara detsamma som adertonde seklet. Han talade om att fara ut till Sko-

kloster för att ''ta litet färg'' till interiören på sin pristafla. Och då Dina yttrade, att slottsherrn kanhända ej ville ha några objudna gäster i sina rum, sa Figge: ''Åh, jag skall torka mig om fötterna,'' och så skrapade han på golfvet med sina sulor.

Fickorna skrattade. Figge blef lifvad och oberäknelig, sade omöjliga kvickheter, sjöng skånska visor och bellmanssånger till gitarren.

Ulf började teckna in figuren på sin tafla. Bjöd sedan på vin och lät gästerna se på hvad han hade i ateljén, konstsaker, teckningar, planschverk och gamla studier. Där kom fram ett landskap i mulen stämning, på himlen hade Figge målat en lucka, och genom den såg man en ljus vårhimmel. Där fanns också en aftonstämning med långa raka moln. På dem hade Figge satt ett järnvägståg, vagnarne blefvo allt mindre och mindre och öfvergingo småningom till råttor som höllo hvarann i svansarna.

Damerna skrattade åt allt och hade hjärtans roligt. Ulf skrattade med. Så upplagd hade han aldrig sett Figge.

Då herrarna blifvit ensamma, talade Figge om Dina och Ulf om sin tafla.

* * *

ETT ANNAT INTERMEZZO.

När Figge reste hem.

Jag anade ingenting, när jag äntrade upp för hans trappor. Figge hade alltid ett öfverflöd på trappor. Han bodde inte kvar längre i sin gamla, stora ateljé i Quartier Latin utan hade stannat på landet ända till julen och sedan hade han ett litet rum bortom Luxembourg. Han målade inte för tillfället. ''Det är så bra att hålla upp för en tid,

det friskar upp färgsinnet.'' Han hade i stället slagit sig på etsning, ''hvilket är lika styft som att göra pengtyr''.

Det var året efter Figges framgång på salongen. Denna gång hade han ej kommit sig för att ställa ut något.

Jag spatserade emellertid upp för hans många trappor. Jag ville, rent ut sagdt, låna litet pengar af Figge — det vill säga låna litet af det han var skyldig mig.

Dörren till hans rum stod vidöppen. Det luktade långa vägar af syrorna, som nyttjades till etsningen. Jag stiger in.

Men hvad får jag se midt på golfvet, om inte Figge som stod så godt som på hufvudet i en stor koffert.

''Qu'est-ce que c'est?'' frågade jag.

Då dök Figges öfverdel upp ur kofferten.

''Gomårn!'' sa han, eldröd och svettig. ''Vet du hvad, jag tror jag lämnar hela bråten. Eller kanske du vill vara så god och stiga in och stampa litet.''

''Hvarthän?'' frågade jag.

''Jag skall resa min väg. Men jag har brådt, skall du tro.''

I kofferten lågo studier hoprullade i en stor bunt bredvid skjortor och annat, som tydligt påvisade, att de hörde en målare och en ''såskopp'' till.

Fullt för öfrigt i det lilla rummet, där allt var framdraget och slängdt huller om buller. I spiseln brann en koleld, och hvart man vände sig, stötte man till etsningsfat med låga kanter och blått innehåll.

''Kanske du vill stampa, så skall jag göra min radering färdig. Har ett ganska ordentligt dagsverke i dag — är en riktig dräng nu för tiden.''

Han tog sin kopparplåt och slog svafvelsyra i ett af faten.

''Först skall jag ha den här färdig och luffa med den till imprimeuren och se hur den blir. Medan de trycker 'en, rusar jag till Gobelins efter min studie, så hem och

retuscherar etsningen på två röda minuter, så bort och viggar pengar af fotografen, så vida inte du . . . och så packa och äta mat, som är det allra viktigaste. Har du ätit? Det var bra du kom, häll vatten här i fatet. Titta ska du se. När jag tvättar den med terpentin, så får han ett helt annat utseende, hva? Pass på nu, nu ska han ner i syran.''

Han lade varsamt ned plåten i svafvelbadet och stod själf lutad däröfver och speglade sitt svettiga ansikte i den blåa vätskan.

''Titta, ser du, små bubblor som sätta sig på plåten. Tag förstoringsglaset — det här är intressant, förstår du. Nej, undan med dig . . . den ligger för länge, det blir för djupa linjer.''

Han skuffade undan mig, ref upp plåten — ''det var inte så farligt'' — och blef lugn igen.

''Jo, jag skall fara hem och måla sommarnätter, det är stiligt — när töser och bondjannar gå till dansen. Jag skall till Norrland, tror jag. Vill du ha en konjak, hva?''

Han tog en af sina väldiga flaskor, som lyste giftiga af blå färg.

''Ser du, jag har konixen här bland de andra syrorna, för när jag hade den i vanliga buteljer, så drack garçonen upp en liter på två dar, medan han städade. Han städade mest hela dagen den tiden. Och det allra oförskämdaste var att den fan såg nästan lika nykter ut ändå — tills han var utanför dörren, för utför trappan bar det ovanligt fort. Isynnerhet sista gången, när jag var efter. Men sen jag slog konjaken i den här flaskan och satte etikett på — ser du: *accidi nitrique*, tiogradigt, står det — så har han inte hjälpt mig längre. Inte en enda gång. Pas du tout! Skål! Tror du jag blir färdig? Faten rår fotografen om, dem skall jag bära hem till honom. Men nu ska vi

städa här inne. Vi ska slå bort svafvelsyran till att börja med.''

Figge slog, men fatet var bredt och det rann öfver de låga kanterna.

''Aj som fan!'' Figge hade slagit svafvlsyran öfver sina tofflor. ''Låna mig din näsduk!'' Han fick fatt i handduken och torkade tofflorna. ''Nu fräter det hål på mina nya japanska tofflor. Vatten ohoj!'' Han torkade och slog ut vatten i floder — sparkade af sig tofflorna. ''Tag dem, håll dem öfver elden, skynda, eljest blir syran kvar och fräter. — Seså, nu trampade jag i det, då går strumporna samma väg. Hur står det till med mina tofflor, hva? Dem tänkte jag promenera med hemma i Sverige. — Golfvet, sa du? Golfvet angår mig inte, jag flyttar i dag. Men vi kan ju alltid skölja öfver det'' — han slog ut det återstående af tvättkannans innehåll — ''här skall du få se på golfströmmen!''

Det såg ut som hade det regnat svafvel öfver rummet, så fullt var golfvet af små nålfina hål.

''Egentligen kommer det inte att synas förr än i morgon,'' tröstade mig Figge, och så torkade han med handduken.

''Nu hänger jag upp handduken. Rör inte vid den, min lille bror, för då går han sönder. Men får han hänga, blir han så styf och skör, så han håller ihop tills man tar i den. Men det kan ingen doktor hjälpa numera. Puh, jag blef riktigt trött, det kostar på en lathund att rädda andras golf. De ha klått *mig* så ståndaktigt, så jag kan ha råd att extravagera en smula. Och så ska de få drickspengar. Men vet du hvad? Inte vill de ha en aquafortist till hyresgäst nån mer gång. Och så får de det där oljepapperet för fönstret, som jag har ritat kineser på. Värdt två hundra francs, när jag har gått till de sällare jaktmarkerna. Och när jag råkar hotellvärden på den yttersta dagen, så får jag väl alltid reda mig med karlen på något sätt. — Nu ska vi

ha in hela bråten i kofferten. Himmel elände, klockan är tolf.''

I kofferten kastades allt hvad vi fingo tag uti. Figge var där inne och stampade, och locket gick verkligen igen till slut. ''Hur kunde en intelligent ung man dra med sig ett sådant litet hus? Stora barkassen.'' Figge var arg och sparkade kofferten i bredsidan. ''Men vi var förstås två om den, när vi kom.''

''Då antar jag att den andra tagit hand om nyckeln?'' förmodade jag, som kände vännen Figge.

Och jag hade rätt, Figge hade aldrig hört talas om någon nyckel. ''Men det gör detsamma, då slipper man vrida den i baklås och bli arg, när man ska visiteras. — Nu skall jag med etsningen till imprimeuren. Eller ska vi äta frukost först, säg? Hvilket är trefligast? Jag röstar för frukosten. Vi gå ned på rostbiff-Syrach.''

Och från rostbiff-Syrach hade vi ingen brådska. Klockan blef ett, Figge beställde champagne, hon blef tu och han lade upp fötterna på en stol och mådde bra, där han satt med cigarretten pekande på tolf och talade om hur stiligt det var hemma.

Han skulle fara och söka efter Skanör, ''tror du den står kvar eller tror du den har gått framåt?'' Och så hade han åtskilliga erfarenheter att fastslå, om hur man alltid hinner i tid, fast man har brådtom, och att hur tidigt eller sent man än börjar göra sig i ordning, så skulle man alltid behöfva en halftimme till. ''Det fattas alltid en halftimme. Men det är trefligt att äta långa frukostar. Och när man har så brådt, att man inte vet, hvart man skall vända sig, då är det skönt att slå sig till ro och fundera öfver hvad man skall spara till sist — och vara riktigt lat under tiden — det är malle det! Parfaitement. Nu ska vi ha kaffe!'' —

Han kom inte för sent och påstod att han hunnit med det mesta, han hade att göra.

Nere vid gare du Nord var Figge chic, i nya handskar och med en ros i knapphålet. Och lugn som det en världsman anstår. När man var oförskämd nog att begära 15 francs i öfvervikt för den stora barkassen, drog han fram 15 centimer, som väl borde räcka, och när tjänstemännen, gröna i synen, skreko och bråkade, bad Figge dem förbindligt vara snälla och hålla sig lugna, medan han lånade 15 francs af mig. ''De ä' obilliga här på stationen,'' sa Figge, medan de mumlade att monsieur var ''fou''.

Och så for han och hurrade från vagnsfönstret: ''Vive la France!'' Och folket på perrongen svängde sina hattar och viftade farväl åt Figge.

Han hade inte varit så glad under sista kvarten. Hans känslor voro växlande, och det var kanske slutligen och sist inte så roligt att lämna la belle France.

*

En vecka efter Figges hemresa var jag i Köln och kom, ruskig och ovaken efter en natt i kupén, insläpande med mina effekter i matsalen på stationen. Där sutto andra lika omorgnade som jag, familjer, barrikaderade bakom berg af hattsäckar och kappsäckar, dufna herrar, som hängde näsan öfver en kaffekopp, ensamma damer, som inte vågade vända ögonen ifrån sitt gepäck.

Men midt ibland alla dessa morgonfigurer, som hvarje dag af året äro att se på Kölns järnvägsrestaurang, sitter en glad och toujour rödlätt herre med spetsiga uppåtpekande mustascher, en ny blank storm på sned, blå väst och gulrandiga byxor af nyaste mod — och han log med hela munnen vid det oväntade återseendet.

''Figge, hvad i hela världen har du här att göra?'' ropade jag, då han hållit på att krama ihjäl mig midt i salen. ''Har du inte kommit längre än hit?''

''Jag kommer hemifrån,'' säger Figge. ''Kan hälsa så mycket. — Ska du ha frukost?''

Så skrek han åt kyparen på franska och sedan sa han åt mig på svenska: ''Det är en egendomlighet, när man kommer från Paris. I Tyskland talar man franska af gammal vana och i Danmark tyska, och när man så kommer till Sverige, så snakker man s'gu dansk, och väl ankommen till Stockholm kommer man i bästa fall ut med skånska, hva? Har du inte lagt märke till det?''

''Men Figge, hvarför i all världen är du här, om du har varit hemma?''

''Jag hade ingenting där att göra,'' sa han. ''Jag har sett allting — utom Skanör. Tyckte inte det var lönt att fara dit. For till Stockholm direkte och gick upp till Mancke. Han låg och sof. Målar tablåer så här stora — doggar för 50 kronor. Han blef flat, när jag kom in till'en. Han satte mig in i förhållandena, mens jag satt och sydde ihop min skjorta, som var uppsluppen i nacken. Så gick jag upp till Svante Ulf — han har det bra, med en massa folk i ett väntrum. Tjock och fet och förlofvad. Ämbetsman och allting. Bjöd på frukost och skällde på akademien. Sa att alla professorer va brackor. Inte hvar och en för sig, men så där en corps. Han är besk i munnen, Svante. Jag tycker inte om det där sättet — inte stil. Så var jag hos gubben X. — gubbe till själen — och han menade att alla parisarna va brackor — hvar och en för sig, inte en corps, ty han erkände den franska konstens förtjänster, gud bevars — så jag höll på att be'n både det ena och det andra. Och jag ba'n verkligen resa dit, så skulle han få se på fan, men då skratta' han, tyckte jag var en skämtsam herre och ville äta middag med mig — en ann dag. Han får vänta. Jag var uppe på museet, o gudar, hvad där fanns mycket . . . tablåer, hm. Splitter nya saker från Düsseldorf. Per Tufvesson har en ''Modersglädje'' där, som han inte borde ha någon faders-

glädje af. Och de elfva tusen damerna satt kvar där och kopierade som alltid samma söta små museitaflor. Platsen för freskomålning fanns kvar. — Jaha, och middag på Hasselbacken — det är ändå lifvadt att komma hem! Kommer du ihåg'et, hvad? Petterkvist lefver än. Han tacka' mig för i går, när han fick sin 10-öre för öfverrocken. Jag var i konstföreningarna också — *och det var styft!* Och gamla Andalusen, ja herre gud, ja!

Då tyckte jag jag hade sett allting. Jo, för tusan, på afton var jag i klubben. Där var professorer och agréer och hedersledamöter. De kom och va vänliga mot mig, och sa att stämningen var så lifvad den aftonen. Jag tyckte det var tungusiskt. Gamla Y., som skrifver i bladet, var också där. Jag bad honom i all förtrolighet låta bli att skrifva om konst, och han skålade också med mig, den vänliga själen, och sa att jag var den mest humoristiska människa, han sett på bra länge. Och han gick och talade om för de andra hvad jag hade sagt, det var så lustigt förstås. Men Svante och jag och några andra hade roligt för oss, och Svante var giftig. Han har gått framåt på de här åren. Mycket distingerad med en liten måne så här! Roligt att komma hem i alla fall! Men inte har man nån målarglädje där. Det var så ordentligt och putsadt i stan och alla hade de snygga gångkläder.

Och sen jag hade sett på dem, så for jag igen. Var uppe hos Mancke på morgon — han sof igen — och tog mina strumpor, som jag hade deponerat hos'en. Han blef flat, att jag skulle resa, han tycks inte bli annat än flat. Jag ba'en ta reda på min koffert, för den hade inte kommit med på samma tåg som jag. Undrar hvart den rest. Jag hade etsningar i den, som jag tänkte göra geschäft med. Och där fanns visst ingen nyckel. Hör du! Vi ska ha litet rhenvin, det är stiligt, rhenvin . . . här i det heliga Köln. Man vill flyga. Skål på dig!"

"Nå hvart flyger du nu, Figge?"

''Jag skall fara till Nürnberg. Såg stiliga teckningar från Nürnberg uppe hos Svante. Albrekt Dürers stad, där bör man väl kunna göra något styft, hva? Jag gick på galet tåg och kom till Osnabrück i stället, men det gör ingenting, jag har hela lifvet för mig. Vet du, i Malmö var jag och sökte Ljung, du minns. Han var inte där, men en annan, som jag inte kände förut. Det blef fest och jag var lindrigt onykter, när jag lämnade fosterlandet... Puh, hvad jag åt under det dygnet jag var hemma! Drack litet också. Det var det mesta jag gjorde och det var stil i allt ihop. Så mycket har jag inte festat, sen jag var hemma förra gången. Men lifvadt var det — jag höll visst tal. Och när vi for på tåget var det vackert — björkdungar och insjöar i natten. Jag tyckte det var mitt allt ihop, de röda stugorna och fåren, som tittade efter tåget, och sumpen nere i sjön, där man lade ut ref. *Så* tycker man aldrig här ute. Men på dagen var det skarpt och oförmedladt och inte fint i tonen.''

Nu ringde mitt tåg. Jag hann nätt och jämnt rafsa ihop mina saker. ''Adjö, hederlige Figge, du dyker väl upp igen.''

''Var lugn för det,'' skrattade han, ''mig är du aldrig säker för. Hör du, hvart tar du vägen? Det var sant, jag är visst skyldig dig litet schaber.''

Jag fick inte tid att undra hvar han fått pengar ifrån. Där stod han på perrongen bland folket, bland högljudda tyska damer, strama militärer och kommenderande järnvägsherrar i uniform, stod i sin blåa väst och sina randiga moderna byxor och såg ut som en konstberidare.

Och när tåget gled ut och förde mig bort, svängde han sin pariserstorm, och hans morgonfriska ansikte lyste af välmåga, där han stod, toujour och lifvad, midt ibland de myndige tyskarne. I det ögonblicket var han en personifikation af den starka, obändiga lifsglädjen, som aldrig kan vika.

* * *

FIGGE II.

XII.

Två korta ringningar på portklockan — det var vännernas öfverenskomna signal. Och den som kom, det var Svante Ulf.

Hela familjen fann han ute i trädgården och i fullt arbete. Figge satt med sin pariserbarett från gamla dagar på nacken och målade vårluft. På ena sidan om honom satt Adam och Eva på den andra, och båda slaskade med vattenfärg. Pelle satt i det öppna fönstret bakom dem och höll på med gardinerna, som skulle sättas upp på verandan.

"Nej, titta på gamle Apemann!" ropade Figge och var ögonblickligen uppe. "Välkommen i det gröna!"

Han omfamnade den gamle kamraten och dunkade honom i ryggen.

"Här har ni sannerligen tagit våren på allvar," sade den nykomne.

"Var lugn för det!" sade Figge och kastade paletten. "Härut, Pelle, och hälsa Apemann välkommen! Och ser du, här ska du få se" — han drog Svante fram till barnen. — "De målar, min lif, och de målar efter naturen — *hva?*"

Lilla Eva kände sig hågad att sjunka genom jorden af blygsel. Akvarellen gömde hon bakom sig, men hon höll den försiktigt, så att den våta målningen ej skulle suddas. Men lilla Adam — en tvärsäker ung man, som det ej gick någon nöd på — klef fram till farbror utan tvekan, räckte fram sitt försök och såg honom orädd i ögonen.

"De börjar i tid," sade Figge, "och de börjar med den rätta naiviteten. *Han* blir målare."

"Det här är snällt, min gosse lilla," berömde farbror.

''Äh, hönshuset står för kallt i tonen,'' invände Adam, tog taflan och satte sig igen.

Svante kunde inte annat än skratta. Den lille tjocke pojken var så otäckt lik Figge, där han satt med sin viktiga min och plirade på naturen för att få valörerna klara för sig.

''Nu skall du se på vårt lokus,'' sade Figge.

Man spatserade omkring öfverallt — till dufvorna och hönsen — ''vill du ha ägg ska vi säga till att de värpa'' — ut i kökträdgården — ''här gör man affärer, förstår du, jag har själf satt potatisen,'' berättade Figge, där han, klädd i skinntröja, gick omkring på sin egen mark.

Där längst borta i hörnet skulle man ha ett lusthus, när man blef rik. ''Och titta sådana motiv här finns!'' Pittoreska kåkar nere i bergsskrefvorna, de gudomligaste små trädgårdsmotiv med gamla kajutor, som seglat hit upp efter utstånden sjötjänst, gamla utsiktstorn, fruktträd och väderbitna dufslag och ren, hög luft -- och staden långt borta och långt nere, simmande på Mälaren, som återigen låg friskt vårblå.

''Vi ä' ute hela dagen,'' sade Pelle, som följt med herrarne.

''Adam har målat ett snömotiv ute,'' tillade Figge.

Det syntes minsann på dem att de lefde friluftslif. Solbrända och duktiga voro de allesamman, unga frun var alls inte samma människa som förr. Hon behöfde inte tala om hur hon trifdes här uppe i sin egen lilla värld, det syntes på henne.

Så gick man in i ateljén. Där hade Figge längesedan utfört sina dekorativa planer. Bysantinska änglar i afgjordt Figgiansk stil sväfvade i taket, kronan, sammansatt af ett par horn och ett par kyrkänglar, som Figge skurit i trä, var obeskriflig, kakelugnen var målad i en slags fantastisk egyptisk stil med nilvass och storkar, på dörrspeglarna voro Figge, Pelle, Adam och Eva afkonterfejade och på hörn-

hyllan stod Venus från Melos bredvid en dödskalle med fez på hufvudet.

Studier öfverallt på väggarna, en hel solig sommarvärld.

"Tack, gamle broder, för att du kom!" sade Figge, då herrarna fått sig ett glas och ljus blifvit tändt i ett par kinesiska lyktor. "Här ser du hur jag har det. Och skulle man inte vara belåten, när en sådan liten älskvärd kvinna går och gör det trefligt omkring en!"

Svante gaf honom en hastig blick. Han hade blifvit misstänksam — skulle det där vara ett stickord? Men Figge såg så alltigenom hederlig ut, så där blef inte skymten af en misstanke kvar hos kamraten. Han stötte sitt glas mot Figges och gjorde ingen invändning.

"Och du kan tro det är roligt att arbeta och att det går undan och går framåt! Jag har sannerligen sålt två taflor i vinter, kan du tänka dig! Det mesta blir osåldt förstås, men det gör ingenting. Det är i alla fall andra tider nu mot när jag först ställde ut mina impressioner på 'konstförnedringen' och ansågs för galen. Smaken börjar ändra sig, hva? Man får se naturen djärft med egna ögon utan att få ovett för det — och det är minsann vackert så.

Jag har börjat etsa igen — och att teckna, ja du har sett gubbarna i Illustrerad tidning. Det är för att förtjäna schaber, eftersom man inte kan lefva utan schaber. Men det är det samma, alltid har man resurser, bara man är lifvad.

Apropå det, så titta på den där skärmen. Jag började måla den — med en massa pojkar som leker och slåss — bara skoj och skämt för att roa mig. Ser du att det sitter en lapp på den? Jo, kan du tänka, hit kommer en prisse från polisen och påstår att jag inte betalt mina kommunalskatter, — som jag inte heller *hade* betalt, kan jag tro. Jag bjöd prissen på en konjak och han frågade — hygglig och treflig karl, när man väl kom under fund me'n — om

jag ville betala. Det sa jag att jag var mindre hågad för, men om de nödvändigt behöfver de där slantarna, ska de väl få dem, sa jag. Då stramade han upp sig, sen han druckit ur konjaken. Och så satte han en lapp på skåpet och en på den här skärmen, och dem ämnade de lägga klorna på, i fall de inte fick pengar, sa han.

Ja, jag fick brådt att måla pojkarna färdiga. — Men så i dag så får jag ett bref från polisen — här skall du se det — jaså, nej jag har användt det, jag har torkat penslarna på det — och där står, att i morgon kommer de och tar effekterna, om jag inte har summan klar.

Kan du tänka dig så hyggligt! Att skrifva på förhand och varsko mig! Jag blef rörd, ta mig sablarne! Och jag fick brådt att göra mina gubbar till midsommartidningen färdiga."

"Då hindrar jag dig," sade Ulf.

"Inte, gosse! De bli klara till i morgon bitti. Tänk hvad byglarna ska bli flata, när de få schaber! Och när jag kommer med teckningarna sen. Redaktören tror förstås att jag vill drifva med honom — ser du, han är van att få vänta litet. Ja, det är roligt att lefva i alla fall!"

Där blef samspråk om de gemensamma minnena, om Paris och kamraterna — samspråk med aktsamt undvikande af brännande frågor och brännande ämnen.

Svante rycktes med så småningom. Han ref ned akademien, statens inköpsnämnd, konstföreningen — konstvärlden var ett ämbetsverk och de, som ej voro byråkratiskt anlagda, hade intet annat att göra än att emigrera, sade han.

Och han, tänkte Figge, han tillhör inte oppositionen!

"Du skall resa ut — du är ju gammal och känd i Paris!" sade han. Han *måste* säga något vänligt åt kamraten.

"Jag tänker nog på det," medgaf Ulf. "Kanske i sommar, när jag blir ledig."

Han förde samtalet öfver på andra områden. Så slogos dörrarna upp och supén dukades i ateljén.

En treflig supé utan ursäkter för dess enkelhet.

Figge höll festtalet, som var kort och kärnfullt, och sedan höll han ett tacksamhetstal till värdinnan och bedyrade att ''han var så grufligt belåten med Pelle''.

''Det vore ledsamt eljest,'' sade Svante artigt och skrattade.

Här kände han sig hemmastadd. Här funnos inga dumma anspråk, ingen humbug, här var kärna och hjärtlighet, här visste man hvarför man lefde och här hade man glädje af lifvet. Här var det ju helt naturligt att man skulle hålla sig arbetsduktig och lefnadsfrisk.

''Tack -- det var roligt att få träffa er båda!'' sade Svante, när han tog afsked. ''Hälsa de små. Och — god fortsättning!''

Pelle stod i dörren och lyste med en lampa ut öfver trädgården.

''God natt, god natt, kom snart igen!''

Figge följde med ett stycke. Ulf tog honom under armen, då de gingo den tysta, tomma gatan framåt, där ett par sömniga lyktor dåsade. Och därifrån kommo de in på moderna breda stockholmsgator med prydliga hyreskaserner på ömse sidor.

Bäst de gingo arm i arm, sade Figge:

''Hör du, bror, du *ska* verkligen resa ut.''

''Jag har så svårt att komma lös,'' sade Ulf i undvikande ton.

''Du skall stanna där ute.''

Svante skakade på hufvudet.

''Det kan jag inte.''

''Åhå, packa du bara in dina målargrejor och sätt dig på tåget. Det är den minsta konsten. Ge fan kommittéer och protokoll och allt det där jobbet, som utgör det så kallade konstnärslifvet här hemma! Ge dig i väg bara!''

''Jag har uppriktigt sagdt inte råd,'' invände Ulf. ''Det är dyrt att ha hushåll i Stockholm.''

''Tag hustru och barn och hela rasken med dig.''

''Hvad skulle jag då ut att göra?'' svarade Ulf.

Figge låtsades inte förstå.

''Du skall knoga och måla, det är ju det vi lefver för — hva? Hvad skulle man eljest taga sig till? Man skall sätta upp sin största pensel som flöjel på sitt hus — och dit den pekar, dit skall man titta. Men man skall inte titta dit någon annan pekar.''

Svante gick tyst en stund. Sedan sade han med sin vanliga lugna, torra ton:

''Nej, jag kommer inte ut mera — inte på allvar. Rent ut sagdt: jag vågar inte utsätta mig för att misslyckas. Jag är för inne i stockholmsvanorna, jag är för gammal, jag måste förtjäna mycket pengar. Jag har endast ett att göra, sköta min tjänst och dessemellan stänga in mig och måla småtaflor till Amerika. När skulle jag få tid att studera?

Det är för resten jag själf som velat ha det så. Men hvad som grämer mig och gör mig galen, det är att alltsamman tjänar ingenting till, att jag vunnit ingenting och har ingenting att vinna.''

Han stannade ett ögonblick. Nedanför tvärgatorna utåt bergen glittrade stadens gasprickar som en stjärnhimmel, nedfallen på jorden.

''Jag gick hit för att ha någonstans att ta vägen. Det är främmande hemma och jag fann mig öfverflödig . . .

Men svårast är det, när målarlusten blossar upp, när jag känner att jag i alla fall duger till något, kan uträtta något, inte bara *har* kunnat.

Nu skall du inte följa mig längre.''

De hade kommit fram till Mariahissens gångbro. Svante köpte sin biljett.

''Du ser,'' fortfor han, ''att jag passar bättre till ämbets-

man än till konstnär. Har jag inte rätt? God natt! Hälsa din snälla hustru och det unga målarsläktet!"

Figge höll kvar hans hand. Han hade svårt att finna det rätta uttrycket för sin tanke.

"Du skall sätta upp hakan," sade han och rätade ut sig själf. "Och skaffa dig armbågsrum. Man är väl ingen dräng heller!"

"Jo, det är just hvad man är!" försökte Svante att skämta. Men Figge hörde inte på honom:

"Man ska väl lefva, mens man är ung — när skall man eljest göra det? — och inte bara samla pengar — i synnerhet om man inte har någon glädje af dem. Man skall tänka: *quand même*, det vore väl själfvaste fan!..."

Och efter denna kraftyttring vinkade han god natt. Svante steg in i hissen, som genast gled ned. Figge vände, köpte en cigarrett och gick långsamt tillbaka ut öfver gränserna för det civiliserade Stockholm, gick den tysta gatan fram. Där lyste hans fönster uppe i "kåken", där väntade Pelle nöjd och glad, och där drömde "de ofördärfvade" om hur roligt de skulle ha i morgon.

Cigarretten hade han tappat. Han hvisslade: "Das ist die Liebe" — och så figurerade han med lefnadsglada fransäshopp framåt mot fyrbåken, som lyste i vårkvällen.

Ur SVENSK KONST OCH SVENSKA KONSTNÄRER.

5.

Från Tyskland eller från Paris går färden öfver alperna, mot solens och skönhetens land, till detta Rom, som af Winckelmann blifvit kalladt ”hela världens högskola” och af Sergei ”konstens enda och verkliga tillhåll”, den plats ”där en konstnär bör både födas, lefva och dö”, till den eviga staden, där man väntar ”det sanna konstnärsdopet”, där det är poesi i luften och där marken man trampar är en helig mark.

Redan färden dit är en fest. Öfver det mörkblå Medelhafvet eller i diligens öfver alperna och så från den snöiga vintern däruppe ned till lummig sommar.

Långa resor i postvagnen dag efter dag genom en natur, på en gång leende och storslagen.

Nya intryck för hvarje steg, en helt ny värld. Nattläger i måleriska härbärgen, måltider i sällskap med svartmuskiga infödingar i röfvarhatt, med bössan laddad på ryggen och dolken färdig i bältet. Vidare fram på dammiga vägar, förbi herdar och munkar, förbi brokigt klädda bönder, som rida på åsnor, och kvinnor på väg till brunnen med kopparkärlet på hufvudet.

Här väntar konsten på en ung och hängifven tillbedjare, och lifvet i sol och sång väntar, lifvet som varit så trångt och

fattigt däruppe i den karga norden. Allt resenären nu ser omkring sig af natur, af lif och konst flyter samman till en stor känsla af frihet, af lycka, ungdom, konstnärsglädje. Och det är med pilgrimens otåliga längtan han ser framför sig mot sin resas mål.

Redan är han inne i tiberdalen. Måleriska små städer hänga som kråkbon på höjderna, växa ut ur bergens spetsar, gråa som klippan själf. Tibern bubblar sig gulgrumlig i krokar fram genom fältet, cypresserna i villornas trädgårdar stå svarta mot den dallrande, genomskinliga luften, och Apenninerna följa med hela tiden i stora, rena linjer utefter vänstra horisonten.

Till dess postiljonen klatschar med piskan och ropar sitt: ''Ecco I Signori, cupola di San Pietro!''

Därborta höjer den sig verkligen mellan bergen, Peterskyrkans blå kupol, luftigt genomskinlig i solen.

Trötthetеn efter den långa resan är glömd. Hästarna trafva på i lustig fart. Timmarna äro långa. Ändtligen skramlar man utför backen till ponte Molle — och där vänta landsmännen.

''En solstråle från Rom'' har Lundgren satt som öfverskrift öfver ett på gamla dagar nedskrifvet minne af en utfärd för att hälsa nya kamrater välkomna.

''Ack, glada tid'' — skrifver han — ''när vi brukade gå ut till ponte Molle för att där möta och ledsaga andra skönhetens pilgrimer till den evigt unga staden. I den gamla osterian vid vägen hvilade vi på de nötta träbänkarna omkring bordet, på hvilken det fanns mången långhalsad foglietta med velletrivin eller guldgult Nostrale, den spruckna gitarren lyftes ned från väggen, och glada visorna nästan öfverröstade trumningen på dörrarna, skrattet och de många öppenhjärtiga förtroendena. Ingen ansträngde sig att förstå hvad som sjöngs — det var nog att det var poesi — det var nog att meningen var god. Tyskarna skrålade deras vackra kör:

'Noch ist die Flasche nicht leer', under det Bianchini drillade någonting om

Una rosa
Preziosa
La più bella nel giardin . . .

Men så fick man se i backen den väntade vetturan, förspänd med fyra uttröttade, löddriga hästar och packad med full last. Långsamt hade det gått, det syntes. Minst ett århundrade tycktes hon hafva varit på vägen; allt rokoko, de resande alla pudrade, till och med ögonbrynen . . .''

För den nykomna är allting nytt utom kamraternas glada ansikten, deras röster, deras muntra skratt. Hur vinet smakar i osterians halmtäckta berså, där orangeblommorna dofta i den starka vårluften!

Och nere i dalen ligger Rom. Tibern blänker fram mellan träden. Solen gassar från den mjölkhvita himlen, målar skimrande silfverdagrar på de hundra kupolerna och glödgar bergskedjorna, där småstäderna blänka och lysa som hvita diamanter på de brunröda sluttningarna.

Arm i arm framåt, in genom den gamla klumpiga porten, öfver tiberbron med dess vittrade Johannes döparen och dess af väder och vind illa medfarna kristusbild och vägen fram förbi landthus och trädgårdar, förbi smedjor och verkstäder, fattigmanshus med högar af små barn, med hundar, kattor, åsnor, tuppar och hönor, förbi villa Borghese och in genom porta del Popolo.

''Det ligger som ett solsken öfver många erinringar från sådana inträden i Rom; det var där man kände sig kommen till det gemensamma fäderneslandet, blifva omfamnad af sin närmaste släkt och bjuden liksom på storkalas i en lustgård, som icke har sin like. Icke underligt om sådant kunde lifva inbillningskraften till och med hos de sömnigaste nordbor.''

Vid hôtel Cesari mellan doganan och Corso återser man

diligensen, som rullat före vandrarne in till staden. Man blir visiterad ''och skinnad'' i tullkammaren. Man är framme vid sin resas mål, i ''världens och de sköna konsternas hufvudstad, det eviga Roma'', som man skrifver i almanackan, där man ritat ett kors för den märkliga dagen. Och det händer, att man i dagboken tillägger ett ord om att resans andra mål — det att blifva en stor konstnär — ej synes så visst numera, som då man satt hemma och byggde luftslott vid skymningsbrasan, medan snön hvirflade utanför.

Nykomlingen etablerar sig i en liten studio i närheten af piazza Barberini, där den lustige tritonen dag och natt rider på sin mussla och sprutar sin vattenstråle mot skyn. Han gör besök i Thorvaldsens stora ateljé och hos professor Fogelberg, som här nere är ett slags ombud för svenska Konstakademien, går resepensionärerna tillhanda med råd och dåd och sänder hem rapporter om deras verksamhet. Han skyndar till Forum och till Capitolinska museet, till Vatikanen och San Pietro. En afton i tyskarnes Ponte-Molle-orden tillhör ock de första dagarnas åligganden. Skandinaverna äro alltid välkomna i den tyska kolonien och räknas af italienarne höra till ''I tedeschi''.

Man träffar landsmännen. När Stäck anländer på hösten 1843, finner han före sig akademikamraterna Palm, ''en utmärkt bra karl, omtyckt af alla'' — Lundgren, ''en ung, utmärkt skicklig målare'' — Wahlbom, ''treflig, skicklig'' — Plagemann, som nästan är att anse som italienare. Qvarnström är också där. Mandelgren går på apostlahästarna från stad till stad, från Rom till Napoli och sedan norr ut till Firenze och kanske ännu längre. Snart tillkomma äfven Scholander, Viktor Enblom, arkitekten Albert Törnqvist, de båda Södermark och Troili.

Man gör bekantskap med de danska bröderna — ty här utgöra skandinaverna *ett* folk. Hvilken medlem af den stora

konstnärsfamiljen man än besöker, så blir man mottagen som en bror. Här är ingen skillnad mellan de stora och de små. Ej ens hos Thorvaldsen finns ett spår af öfverlägsen höghet, och fast Fogelberg är professor, så uppför han sig mycket kamratlikt och hör gärna att de utsläppta akademipojkarne sjunga ut sina åsikter om ställningar och förhållanden.

Det är lätt att bli hemmastadd i det stora konstnärshem, som kallas Rom, att trifvas där och växa fast.

Man börjar arbeta. Dagordningen är nästan alltid densamma: arbete från kl. 8 till 2. Därefter middag, som, gyllene vin inberäknadt, kostar ej fullt en franc. Klockan 6 en kopp kaffe ''för två skilling svenskt'' på café Greco eller café Belle Arte. Efter kvällsvarden tecknar man efter naken modell på någon af de privata akademierna, och så slutas dagen med ett glas vin och skämtsamt samspråk på någon osteria — ett sådant gammalt näste, som finnes endast i Italien — tapetseradt med spindelväf, madonnan på väggen, romerska oljelampor, värden i skjortärmarna vid spiseln, mörka romare i spetsiga hattar, brokigt klädda kvinnor med eller utan småbarn . . .

Vid artisternas långa bord sitta rekryter och veteraner sida vid sida. Där är ingen gemen, där äro bara korpraler. Vid bordsändan sitter patriarken Thorvaldsen — ''konstens furste'', som ungdomen kallar honom i bref hem — med sitt hvita hår, sina blå barnögon och sitt melankoliska leende. Fogelberg är där, tidigt grånad men liflig och glad, och Qvarnström, som räknar sig till Thorvaldsens närmaste vänner. En vinter är Adolf Tidemand med — eljest är det ondt om norrmän här. Af danskar träffas Jerichau, tankfull och stillsam, Marstrand, Roed, Constantin Hansen, Rhode, Meyer och den lefnadslustige Küchler, som sedan kommer att ikläda sig kapucinerkåpan. Af de våra träffas den treflige Stäck här, och den lille Palm, som är något döf, håller

handen formad som en lur bakom örat. Ekman är här någon gång och kanske också italienaren Plagemann. Egron Lundgrens fina drag synas i närheten af den trygge Wahlboms tjufpojksansikte och Troilis lejonman.

Det händer också att öfverstelöjtnant Södermark infinner sig med en stor soppskål under armen och i skålen sillsalat, som han rört ihop efter eget recept.

Innan man beger sig hem, gör man en promenad till det *gamla* Rom, helst — om månen är uppe — till Colosseo, där om kvällarna näktergalen sjunger, gömd i de gamla hvalfvens rika löfskrud.

ALBERT ULRIK BÅÅTH

1853—1912

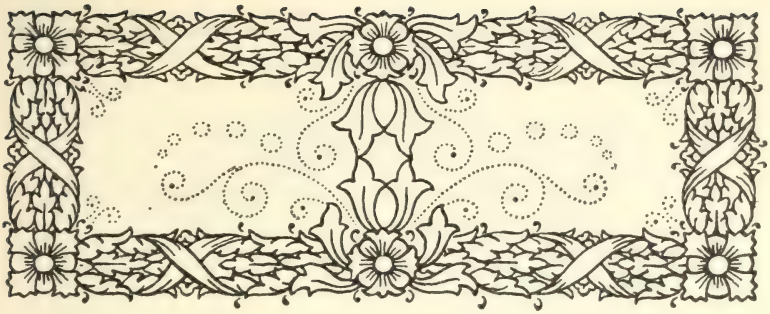

Ur DIKTER I URVAL.

DET ÄR SEGER NOG.

Till Sveriges folkhögskolemän.

Att dagens stråle dit ha ledt,
där morgondimma låg,
att se det blänka i den blick,
som nyss du dufven såg,
att se i Sveriges byahem,
hur renad tanke och tro
de växa i kapp med vaggande korn
kring blomrik hage och bo,
det är seger nog.

Att väcka ur dvale den tanken upp,
att skog ikring älfvastrand
ej blott ger en dråplig timmerlast
men pryder ett fosterland,
att mark, som med sorgfritt sinne sås,
som rågar rätter på bord,
ej blott är en frodig hemmanslott
men flik af en fosterjord,
det är seger nog.

Man nekat landstro hos danneman,
som lefde i sagan den blott.
Den lefver — i mången en signad stund
I hafven det skönja fått.
Att tro, det i dagens söfvande ro
den lycker blott ögat till
för att i stormtid slå det upp
och rista en saga till,
det är seger nog.

I ären en liten, liten flock,
kring Sveriges bygder spridd,
med länkar små en ring I slån,
en järnfast hopasmidd.
Och manen I folket att göra så med,
att stå som damm för sitt land,
så våg, som vältrar med våld sig fram,
må stupande studsa från strand —
det är seger nog.

1877.

* * *

VINTERSTÄMNING.

Så tyst kan det vara i julens tid,
då snön ligger mjuk öfver frusen mark
och skiner på alla taken i byn,
på kyrkotorn och på prästgårdspark.

Men när det lackar hän emot kväll
och rutan en stund i strålar stått
och helgsmålsringningen stannat af
och ringaren ned ifrån tornet gått,

då spörjes det lif. Kring kyrkotorn
det flaxar och kraxar ett snacksällt lag:
nog har man lof att ha glad sin kväll,
då rätt man haft sig en arbetsdag.

Från arla i morse, då snön låg röd,
man sträfvat för kallaste husmanskost.
Man snattat kring hus och gräft i snö
kring mark och by i bitande frost.

Från parken det svarar med samma fröjd.
Där har man sitt samvete lugnt också.
Det kraxar belåtet i kronorna rundt,
det knäcker i grenarne då och då.

Så blir det igen så juletyst.
Det väntas i kyrkglugg och prästgårdspark
på vikande vinter, på vår med mask
längs rykande fåror i solig mark.

1878.

* * *

SYDSKÅNSK SOMMARKVÄLL.

Vidt öfver nejden tystnad och frid.
Dofter, dem äng och åker andas,
samman i dröjande skymning blandas.
Luften är lätt och lugn och blid.

Slaka de hänga pilarnes blad.
Vångarnes ax i lättaste dimma
matt de som drifvet silfver glimma,
ånga så fint i daggigt bad.

Östersjöbrus i aftonens ro
sakta till sömns all nejden lullar.
Rasslande vagn i fjärran rullar.
Råmar i rykande äng en ko.

Hunden i gård bak skymmande vall
gläfsar med ljud så gälla och korta,
svagare svarar det längre borta.
Åter ljuder det här ett skall.

Kornknarrn skorrar inne i vång.
Skramlar i klöfvern ett ringlande tjuder.
Borta i byn harmonikan ljuder.
Ren är på korsväg dansen i gång.

Sjungande drager mot sjön ett tåg
ungmör i arm med reslige drängar.
Visan dör hän på strandens ängar,
domnar för brusande Östersjövåg.

1879.

* * *

STUDENTUPPASSERSKAN.

Skarp i blick, i synen led,
muskelstark och stor och bred,
rapp i svar och rapp i ben,
alltid vaken, aldrig sen,
böjd i ryggen, rak i sinnet,
står hon, käringen, för minnet. —

Skymning föll novembergrå,
tag tog blåsten då och då,
tog i huset med besked,
dängde tegelpannor ned.

Bredt i gatans sten det skrällde.
Dörr i gården stod och smällde.

Svåra nöjd med idog dag,
satt i mörknad kammar jag,
sög min pipa, såg på glöd,
som ur hufvut glodde röd.
Upp gick dörrn med kända taget.
Mot mig flög från svalen draget.

In hon kom. Ett fång af ved
slog i rostad plåt hon ned,
tände tvärt och utan krus
talgig stakes sneda ljus,
höll en tidning för min näsa:
"Här skall han va' god att läsa."

Valkig hand mig bladet gaf,
nöp så långe veken af.
Bred hon stod där, satte båldt
hand i sida, minen stolt.
"Herre, läs — assessor blef han.
Högt ändå till sist ju klef han.

Ser han, saken var ju den
— dag och timme minns jag än —
mamma kom med gossen sin
sjuttonårig, smärt och fin,
flugen nyss ur dufvoslaget,
ansikt lent och grant och tvaget.

Rummet just det här hon tog,
själf i vägg hvar spik hon slog,

ställde allt i lag, till slut
bredde granna mattor ut,
rädd om gossen, rädd för draget.
Nyss han släppts ur dufvoslaget.

Strök med hand hans linne slätt
— prydligt linne, prydlig tvätt —
talde allt med vacker min,
bad mig se om pilten sin;
vacker gosse, vacker gumma —
skulle visst ej pilt försumma.

Pilten artade sig väl,
men det räckte kort, min själ;
snart så blef det galet fatt,
sömn om dag och ras om natt.
Gosse, förr så rank och rosig,
låg där trind och stor och mosig.

Spring i trappor kan herrn tro,
satans väsen, ingen ro.
Gunstig herrn lagt boken fram,
men den låg där grå af damm.
Var det sent, och var det tida,
alltid damm på *samma* sida.

Tiden gick, och kassan slant.
Satte så han allt i pant.
Rara taflor refvos ned,
granna mattor följde med.
Slikt var svårt att längre lida.
Boken *skulle* vända sida.

Herrn förstår, han hade kvar
utaf benplagg blott *ett* par.
Efter duktigt sus och fläng
tog jag gunstig herrn på säng,
lät'en rent min mening höra;
gick, lät plaggen sällskap göra.

Lät'en ligga dagen lång,
hörde dundras gång på gång,
gick sen in — i aftonsoln,
sant för Gud, han satt på stoln,
vresig blick han väl mig sände,
men — han bokens sidor vände.

Först då bok han läst till slut,
fick han vackert plaggen ut.
Dörren sen jag skötte om,
respass fick en hvar som kom . . .
Så assessor, ser herrn, blef han.
Högt ändå till sist ju klef han."

Hand i sida än hon höll,
gick till ugn, på knäna föll,
böjd i ryggen, stor och bred,
blåste eld i surnad ved.
Mer än annars väl den ryker:
förklädssnibben ögat stryker.

1879.

* * *

VID SOMMARVÄRDSHUSET.

Bjärred.

Kring gamla gården nere vid sjön
för vinden pilarne vagga.
Bland skuggande alm på halmbrunt tak
fladdrar en liten flagga.

Frodigt gröna bak stengärdsgård
åkrarne samman flyta.
Mellan pilarne glänser sval
Sundets blankblå yta.

Stiger du in om trädgårdsled,
du stannar häpen på stunden.
Du har så svårt att känna igen
den forna, ärliga grunden.

Bland krusbärsbuskar och hylleträn
färgade bänkar pråla.
I spridda lag längs hasselhäck
glada kunder skråla.

Stolt på en bakugns mossiga tak
en påfågelhane sitter.
Lyser mot kalkad, bukig vägg
stjärtens präktiga glitter.

Under ett åldrigt äppleträ,
som tungt med grenarne hänger,
smackar en papegoja hest
bak burens brokiga stänger.

Gammal lavendel längs sandad gång
blågrå fram sig ringlar.
Mellan två gamla päronträd
en rödgul gunga dinglar.

Midt i grönskande sommarprakt
konstigt färgerna skifta.
På gångarne fram med brickor och glas
pyntade snärtor vifta.

På bänken vid lummigt mullbärsträ
en gammal gubbe somnat.
Hufvudet, böjdt mot stödjande arm,
i blytung dvale domnat.

Och bladens skuggor på rödbrun kind
leka, skiftande, svala.
De smeka silfrade ögonbryn
och darra på hjässan kala.

På marken ligger en nött fiol,
stråken hänger i handen.
Djup är sömnen. Då och då
foten rör sig i sanden.

Djupare sjunker hufvudet ned.
Gubben i marken faller —
springer med skärande ljud itu
strängarnes spröda galler.

Då tumlar ett skratt i luften upp
gällt från närmaste lagen:
nog blef den sista sup, han fick,
grundligt i botten tagen.

Så bäres han in. Och om en stund
från målad trädgårdstrappa
krögaren kommer, röd och varm,
med kinder tjocka och slappa:

"Skada, att sådan en god fiol
skulle i bitar ryka,
den enda, vi hade i socknen kvar;
och gubben kunde den stryka.

Och är det ej fan, att det var just här,
som tyget skulle springa,
där förr han fått det i rikare dar
så underligt grant att klinga!

Det var, när han satt i sin stormanstid
som myndig bonde på stället,
då ej han spelte i gilleshus
för en krona till hanegället.

Då han satt här å gård, han ville hvar kväll
se skinande ljus på borden,
så det lyste ända till vägen ut
öfver den präktiga jorden.

Han ville ha gladt där inom hus.
Ett tag han strök på fiolen,
så drängarne rörde på träskor å golf
och jäntorna spritte på stolen.

Så slog han på stort och sken så stursk
och skröt, så det sjöng i brickan,
men med fiolen en dag till sist
från gamla hemmanet gick han.

Och tidt har han sen i ruggig kväll
här strukit kring alla gärden
och stått och tittat in, där han satt
en gång som den gamle värden.

Och när han ej funnit sig hemma här
och ej sett en skymt af ljusen,
han satt sig i diket och strängarne rört,
så det spelat in i husen,

så jäntorna vändt sig i sängarne om
och vakna de trummat takten
och trott, att Näcken, den gamle, själf
kommit igen till trakten.

Och gårdsdräng, han som är gammal i gård,
då han sett dem i hugen trolska
om morgonen, ment: nu har han igen
kört med sin gamla polska.

Vi lagt honom ned i kakelugnsbänk.
Där ligger han död i solen —
och är det ej fan: det var just där
han strök så stursk fiolen.''

1880.

* * *

NYÅRSAFTON PÅ SKÅNSKA SLÄTTEN.

Skymmande dimma våt öfver slätten hvilar,
röda grenar streta från kala pilar,
åkrarnes fåror ligga i disig väta,
gårdarne töcknigt skymta bak vallar räta.

Tystnad vida. Man hör, hur det sakta lackar
droppe på droppe från närmaste tak och stackar.
Klämtande borta i fjärran klockor ringa.
Ensamt och matt de hän öfver nejden klinga;

mötas af klocksång ny från en annan kyrka.
Nu helt nära det tonar med större styrka.
Ringer i alla byar. I dimman draga
ut öfver bygden tonerna, starka, svaga.

Malmhårdt de dallra, milda de samman smälta.
Nu från närmaste torn de dofva välta,
dyka tunga ned uti ljudfull dimma,
vagga sig klara och lent öfver slätten simma.

Klockorna stanna. Tumlande ljuden domna,
tonande sakta hän de sista somna. —
Bräker ett får där ur stall, och säkra, raska,
hastande steg i vägens lera plaska.

Tystnad vida. Ett skott där vid gafveln brinner,
skenet längs med kalkade väggen rinner.
Skott på skott. Nu tändas högtidsljusen.
Helig afton. Det glimmar ur alla husen.

1880.

* * *

ETT SOCIALISTMÖTE.

Marken är vårgrön och luften lysande blå,
och hän öfver fältet tigande skaror gå.
De stanna och samlas och trängas i växande ring
om talarestolen med röda fanor ikring.

I enkla söndagsdräkter, med allvarsdrag
står arbetsfolk vid sluskar i trasiga lag.
Och djupaste tystnad rår, som när folk i Guds hus
förbidar orgelns första, darrande brus.

Kring sotiga härdar, vid snabba maskiners gång
man slitit sig trött intill själen veckan lång.
Till dunkla hemmen man skaffat maten på bord,
nu trängtar man efter ett sorgbetvingande ord.

Men ute, där fältet öppet i grönska står,
bland stojande pojkar jublande leken går,
och hurtiga barnaskratt och jollrande glam
sig tumla ur lekande, glada flockarne fram.

Så höres en röst. En man på tribunen står
med falnade anletsdrag och fladdrande hår.
I blicken glöder den eld, som ur sjunket bröst
slår ut i hatets ord och skälfver i röst.

De orden darra hän öfver sollyst slätt,
de tala till lyssnande mängd om folkets rätt.
De susa vida i vårluft skarpt och klart,
och snart de fånga hvart öra vid växande fart.

De glöda, de taga stormande sats på sats
mot lyckan, som lefver i borgarehus och palats,
mot källrar, dit vinfat rullats af armod och nöd
att smeka rikemans gom, då ej folket har bröd.

Dess tårar helt lätt bli till skummande, härlig dryck,
som rusar den rike och ger honom mod till förtryck.
Så bölja gnistrande orden an och af
och spegla allt armods kval från vagga till graf.

När bäfvande sorlet sig lagt, då äskas det ljud;
man spörjer, om någon kan tro på lefvande Gud,
man beder hvar kvinna, som bär ett barn under barm,
att gifva det styrka att höja till slag sin arm.

Men ute från vårgrön plan, där leken går,
de sorglösa piltarnes jubel hit än når.
Hörs framtidens röst däruti? Skall det växa en gång
att bli öfver sällare tider en segersång?

Eller — skall det af smärta och hat förvandlas uti
ett mullrande, stigande hot, ett rasande skri,
som ut sig ur gränderna skär och ropar till strid,
så borgarehus och palats de darra därvid?

Köpenhamn 1880.

* * *

MODERN.

På brinken, där åsen tager slut,
ur granskog tittar en stugoknut.

Där har sen länge med rostiga lod
hon varorna vägt i sin handelsbod.

Så snart i dörren en kund hon ser,
det gamla anletet vänligt ler;

men när hon väger sin vara, då
hon tar med lugn sina brillor på.

Hon ser, om riktigt rätt på ett hår
vågens darrande tunga står.

Och kan hon rädda ett korn af sitt snus,
då lyser det fram ur skrynklorna ljus.

Man vet, att aldrig ännu det skett,
hon öfver vikten en smula gett.

Och väl det känner i byn en hvar,
hon ej sin like i snålhet har.

När röken drager där rundt ikring
vid middagstid sin blåa ring,

ur hennes skorsten, där hvit den står,
ej minsta ringel af rök det slår.

Fastän, när hon trälat dagen ut,
sitt kryande kaffe hon får till slut,

man vet, att drycken af sump hon tar,
så länge en doft af smak finns kvar.

Man vet, att hon har en enda son,
som kommer hvar sommar långt ifrån.

Då ser man skymta ofta nog
hans hvita mössa i mark och skog.

Då ser man ock från gummans kök
hvar middag stiga blånande rök.

Hon prydt hans kammar med hvit gardin,
och ingen vet, hur den hålles fin.

Hon dammar lätt af hans böckers rad,
så rädd att röra ett pappersblad.

Och hvad han samlat från skog och mark,
som ligger torrt mellan gråa ark,

om hon skall rubba det blott ett grand,
hon gör det sakta med varsam hand.

Och hvad han samlat från lifvets mark,
som ligger klottradt på hvita ark,

de många visor, dem tidt hon hört,
som rundtom landet hans rykte fört,

hon ger dem en blick, en leende klar,
som om hennes barnabarn det var.

Och gärna säge i byn en hvar,
hon ej sin like i snålhet har;

ty kan han så lärd nu allt förstå,
hon äger sin lott däri också:

hvad hon har sparat på gryn och snus,
det hulpit honom till vett och ljus.

1881.

* * *

VID TÅNGAHALLAR.

Blå i sommarsolen
Skälderviken svallar,
kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar.

Fiskarns hus på backen
mellan aplar vänder
röda gafvelspetsen
vänt mot vik och stränder.

Bjärre härad breder
ut sig rikt och tvager
vångars korn och hvita
hus i solskensdager.

Liten byting plaskar,
slår sitt skratt och trallar
nu i morgonbadet
invid Tångahallar.

Fiskarns tös, som trafvar
jämt i sträfsam backe,
kännes väl igen på
liten lingul nacke.

Mjukt om tunna lemmar
lätta vågdrag flyta,
solbrynt hufvud lyckligt
ser från klarblå yta.

Upp kring lyftad, spenslig
midja pärlor spritta,
bruna händer plaska,
ögon muntert titta.

Hårda fötter stampa
bubblor upp ur sanden.
Gamla mormor håller
paltorna på stranden.

Gråa, fula paltor,
sommar-, vinterkläder:
lappas jämt och hålla
dock i alla väder,

varit med på fiske,
när som skummet rukit,
skylt för kropp, som darrat,
medan seglen strukit,

rifvits tu, när stretigt
skogsris hemåt bärgats,
och vid hallontiden
svårt bland snåren färgats.

Plagg nu glöms och annat;
härligt här att vara!
Skönt det friska vattnet
slår om skuldror klara.

Skönt i sommarsolen
Skälderviken svallar,
kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar.

1882.

* * *

IMPORT.

Och sommarens solsken glödde
i hamnen på mast vid mast;
en ångare såg jag komma
med lefvande, ståtlig last.

På fördäck, vid boskapskättar
det stod en leende rad
af unga, fattiga svenska
kvinnor från by och stad.

Jag såg, huru tillitsfulla
blickar de sände mot land;
för bättre lycka att vinna
de kommo till främmad strand.

Snart stodo bland staplade varor
de alla i tigande ring;
troskyldiga, blåa ögon
sig sågo lugna omkring.

Jag såg halfruskiga herrar
dem öfverblicka helt kort.
De ledde med vänliga miner
rödkindade skaran bort. —

Den svenska kvinnokraften,
en vara efterspord,
nu gick den att lador fylla
med skördar ur frändejord.

Det goda lynnet, som äger
till lifvet sin tillförsikt,
det friska, som icke mäter
allt efter mått och vikt,

det glada, som lätt bedrages
och aldrig kan räkna rätt,
som tar hvar mänska i famnen
och lifvet innerligt lätt:

det vänt trohjärtade svenska,
jag såg på en gång det allt
så lefvande uppenbaradt
i spänstig jungfrugestalt.

Nu skall det pinas i sönder,
dess fina kraft skall förgå;
i broderland skall det lära,
att icke det kan bestå.

Hvart hopp, som där hemma hägrat,
här brister vid tårar fort:
hon kommit till främmande landet;
ack, hade hon aldrig det gjort!

Det nidska, som fanns ej där hemma,
af lynnet dess skärhet drar:
så står där en dansk mans frilla
kall och skrattande kvar!

Hon blifvit så ärligt beröfvad
på lifvet sin trygga tro.
Men — ladorna fyllas i landet,
och dubbelt mjölkar hvar ko!

Köpenhamn 2 juli 1885.

* * *

FATTIGMANS BLOMMOR.

Jag älskar fattigmans blommor
bak torpets rutor i brokig rad:
löfkojornas prunkande kronor
och röd pelargonias frodiga blad.

Åt vägen de trefnad vinka,
där yppigt de trifvas i sinkade krus
och vittna med glada färger,
att allt ej är mörkt i fattigmans hus.

Hon är dess lysande rikdom,
den blomma, som ståtar i fönstret grann,
och mildt hennes fägring vårdas
af händer, som valkats af spade och spann.

Men ser jag i dyrbart prydda
salongen fattigmans örter stå,
där blek kamelia blommar
vid fikus — jag älskar dem högre ändå:

när glada färgerna smälta
tillsamman med dämpad och kylig prakt,
det är, som däröfver hade
ett hjärta sin varmaste stämning lagt;

mig synes, som blommorna sade,
att här ifrån rikdomens smyckade hall
till skogarnes torftiga stuga
ej vidden vore så stor och kall.

1889.

* * *

VID KATTEGATT.

Stilla vik vid Kattegatt
mellan berggrå stränder.
Tufvors ängsull vajar matt;
slött sig vågen vänder;
däfven tångdoft stiger stark;
kring förankrad, öde bark
simma dufna änder.

Men där ute seglen stå
spändt från jakt och skuta;
genom böljor, soligt blå,
fram sin bog de skjuta;
fram mot gränsfri rymd det bär,
högt kring Nidingarnas skär
hvita vågor spruta.

Ser jag ned mot stilla vik,
syns mig sommardagen
dåsande och hvardagslik,
all sin kraft betagen.
Ser jag ut mot Kattegatt,
glittra framtidssyner gladt
fram med böljeslagen.

1906.

* * *

AFTONSTÄMNING VID BJÄRRED.

Juniaftonens rödlätta sky
blidt öfver stålblå bukten hvilar.
Ren som i sömn ligger Lomma by
tyst bakom skymmande almar och pilar.
Gården jag minnes, där hästen fick rast
efter min ridt på gungande ängar,
skämtstund jag minnes med jäntor och drängar,
dragspel och glindrande ögonkast.

Svarta mot ljusblå himmelen stå
Arlöfs rykande skorstenspipor.
Hit med dallrande vinden nå
hvinande skrin från strandens vipor.

Mörk där på landtungan breder sig fram
stad med S:t Petri kyrktorn, det höga:
plötsligen skimra ljust för mitt öga
barndomens strider och lekande glam.

Ensam jag sitter vid solnedgång,
här, där jag dvalts i flyktade dagar,
lyssnar till minnenas veka sång,
tonande fram ur hem och ur hagar.
Mot mig vaggar den, rik och hel,
vacklande lifsmod huldt den förnyar,
smälter inunder rödlätta skyar
samman med vindens och vågornas spel.

Sakta där ute, högt öfver vik
svindlar sig upp en sjungande lärka.
Vill hon minnenas veka musik
lifsvarmt med aftondrillarne stärka?
Högt hon mig hälsar från blommande vång,
ängar och mossarnes sofvande vatten.
Stilla den välluktsångande natten
höljer min hembygd vid domnande sång.

1907.

ELLEN KEY

1849

STILLHET.

> Wir Alle erkennen mit Goethe in der Natur das grosse Mittel der Beschwichtigung für die moderne Seele, wir hören den Pendelschlag dieser grössten Uhr mit einer Sehnsucht nach Ruhe, nach Heimisch- und Stillewerden an, als ob wir dieses Gleichmaas in uns hineintrinken und dadurch erst zum Genuss unser selber kommen.
>
> (*Menschliches, Allzumenschliches.*)

Geijers ord om det nöje, med hvilket han mindes att vägen tog slut strax bortom hans barndomshem, dessa ord väcka hos oss, sekelslutets människor, en afundsam känsla mot förra sekelslutets lyckliga, dessa för hvilka paradiset ännu fanns till!

Ty för vår fantasi är paradiset icke längre en af allehanda träd — i synnerhet äppelträd — fylld lustgård, omsluten af en hvit mur med gyllene port. Vi dana vår bild af detsamma genom idel negationer: vägen bör icke gå längre än till paradisets grindar; telefonen får där icke ens anas, posten komma högst en gång i veckan och ingen ångbåt eller järnväg finnas på åtskilliga mils afstånd!

Ett sådant Eden har jag nått. Men jag röjer ej dess läge. Då kunde också andra kulturmänniskor finna vägen dit — och därmed vore paradiset förloradt! Ty att den första upplagan af detta icke blef en odelad framgång, det var sannolikt icke ormens fel — ehuru människorna länge tröstat sig med denna fördom!

I mitt Eden fattas icke blott allt som bör fattas, där finnes äfven allt som bör finnas. Blåa, snöstrimmade fjäll och lång-

sträckta, skogbevuxna höjder bilda en linjeskön mur omkring lustgården; en stark, grönsvart och hvitfraggande fors öppnar väg genom muren för ögat och fantasien, och vida sjöar gifva det mörka skogslandskapet ett par stora, klara ögon. Glittrande björkar och blommande rönnar dofta i den midsommarsol, som blott ett par timmar sjunker under synranden, som nästan dygnet om brådmognar skördarna, utpressar dofterna och målar blommorna färgstarka. I åsarnas gröna vidder spegla sig om dagen molnen som snabbt glidande blåa skuggor. Men kvällen gjuter öfver åsar och fjäll både röktopasens och ametistens violetta skiftningar, både opalens ljusa och hafvets djupa blåhet, både äppelblommens och vinets röda skimmer. Slutligen framträda fjällens mjuka, fint fördelade konturer entoniga — i mörkblå emalj — mot himlens guldgrund, och denna förblir hela natten lika glödande, tills den omärkligt smälter in i morgonljuset.

I denna ökenstillhet, fylld af ljus och färg, af stora linjer och af vida syner, gripes själen af ensamhetens rus. Det liknar icke lyckans eller skaparglädjens, men det har sin egen sötma och sin egen styrka. Och medan det är ödet, icke vår vilja, som närmar de båda andra bägarna till våra läppar, beror det på oss själfva att någon gång njuta ensamhetens sakrament, att hvila vårt hjärta och vidga vår tanke i en stor tystnad, helst njuten i en stor natur, med lugna, plastiska linjer.

Men nutidsmänniskans hjärta kan icke hvila. Det lefver i oro, suckar efter ro och — skyr den som en sjukdom, svårare än den nevros, för hvilken den skulle vara boten. Ja, nutidsmänniskan fruktar i själfva verket knappt något så mycket som att bli ensam med sig själf, ty detta gör henne ”melankolisk”. Det vill säga, att hon då verkligen nödgas djupt känna allvaret i sin egen tillvaro eller i tillvaron öfver hufvud — en känsla, af hvilken hennes själ skulle växa. Men hon kväfver tvärtom själens drift att växa genom att

låta splittring och utåtvändhet bli allt starkare lifsbehof. Huru utpräglade dessa behof nu äro, det visar sig bäst på det område, där äfven hvardagsmänniskan fordom i någon mån samlade sig, nämligen det religiösa. Typen för den troende i våra dagar är icke den, som, då han beder, ''går in i sin kammare och stänger dörren till'', utan den, som behöfver trumpeter och temöten för att känna sitt andliga lifs fullhet!

Vår tids rastlösa människa njuter ej ens ro när hon roar sig. Ju färre hennes möjligheter att hvila äro, dess mer förlorar hon nämligen förmågan att tillgodogöra sig hvilan. Ju oftare hon nödgas vibrera för de massor af intryck, som påtvinga sig henne, desto nödvändigare blir det äfven, att hennes pulsar skola arbeta i febertakt, för att hon alls skall känna sig lefva.

Djupare naturer lida emellertid medvetet af att förlora sig själfva i bruset af den egna själens allt rikare mångfald, i trängseln af det samtida kulturlifvets från alla håll hopade stoff, under trycket af det moderna samhällslifvets stora kraf, under det dagliga arbetets jäktande hejdlöshet. Sådana naturer erhålla plötsliga hallucinationer af en sval, grönskande klostergård eller en i djupa skogen gömd eremitboning, af fjällviddernas eller hafsbandets enslighet. Men deras ensamhetsbehof nöjer sig vanligen med dessa fantasibilder, och de försumma tillfället — när det någon gång bjuder sig — att skapa en oas af stillhet i bullrets öken.

Den, som verkligen törstar efter ensamheten, kan dock i de flesta lifslägen under någon form tilltvinga sig den. Från min barndom minnes jag berättelsen om en kvinna, som genom sitt giftermål blef flyttad från en stilla skogsbygd till en stor stads och ett stort hems oaflåtliga oro. Hon led djupt af denna, ända tills hon började sitta tyst en halftimme hvarje morgon med en grön schal öfver hufvudet! Sålunda drömde hon sig tillbaka till skogsstillheten, sålunda samlade

hon sin själ i tystnaden och kunde därefter med blid jämvikt möta dagens många mödor.

Om vi alla ägde *vår* gröna schal, skulle vi icke så lätt bli de hetsade och hetsande, de rastlösa och därför innehållslösa kulturträlar, som vi nu så ofta äro!

Af hvad slag det skyddande höljet blefve — detta bestämdes nog delvis af tillfälligheten, men ofta komme äfven personlighetens egenart att röja sig just i valet af dess stilla stund.

I de katolska landen kan hvar man finna denna under någon kyrkas hvalf; lutad mot pelaren i en götisk katedral, lyckas man midt i en världsstad att drömma sig långt bort i skogen — ehuru Nietzsche har rätt i att modernt tänkande människor helst skulle vilja äga en alldeles ny arkitektur som ram åt sina kontemplationer. Musiken skapar för mången en härlig ensamhet, helst om den njutes i ett hem och icke offentligt, där mångfalden af intryck oroa och där själen knappt hunnit glömma dagens disharmoniska sorl, innan applåderna återföra detsamma. Ty att visa sin hänförelse genom ljudlös tystnad, detta är förbehållet ett högre kulturstadium än det, på hvilket vi ännu befinna oss!

För andra uppstår kanske det stilla samtalet med den egna själen i ett museum eller under läsningen af en ypperlig bok, helst en gammal bok, om hvilken ingen diskussion nu mera pågår. Och i de stora städerna bereda de offentliga biblioteken åt bokvännen den fridlysta plats, som hemmet ofta icke kan skänka.

Den lättast tillgängliga stillheten är dock den ute i naturen. Men de flesta gå alls inte ut i naturen för att där tiga ensamma eller samman med en vän — detta vänskapens finaste prof! De söka tvärtom ett sällskap, med hvilket de kunna afhandla dagens frågor, och komma sålunda tillbaka, ej från en tystnad utan från ett larm. De hafva icke lugnat sin själ till en spegel för naturens intryck; den har tvärtom

förblifvit i den vågrörelse, som ej upptager några samlade eller klara bilder. Den, som verkligen söker ensamheten ute i naturen, måste uppfostra sig själf att vara helt närvarande i densamma, att tvinga bort från själen alla de oväsentliga intryck, som störa de väsentliga — en färdighet, om hvilken lefnadskonstnären Montaigne ger oss många visa råd. ''Vi tillföra vår själ för mycket stoff,'' säger han — redan för trehundra år sedan! ''Vi måste lära själen att endast ögna på vissa ting, att fästa sig vid andra, men att i sig upptaga blott dem, hvilka djupast angå den själf, de hvilka äga samma grundämne som vår själ. Ty denna bör egentligen endast lefva af sitt eget . . . Och vi äro alla rikare än vi tro, ehuru vi uppfostras till lån, till att bruka andras rikedom i stället för vår egen'' . . . Att vi så sällan upptäcka våra verkliga tillgångar, det beror just därpå, att vi så sällan gifva oss helt åt hvad vi företaga: ''När jag dansar,'' säger Montaigne, ''dansar jag; när jag sofver, sofver jag; när jag promenerar ensam i en vacker trädgård och ertappar mina tankar på annat håll, återför jag dem till trädgården, till ensamhetens behag och till mig själf.''

Denna medvetna sträfvan — att åt hvarje situation gifva sin personlighet i fullt mått och att sålunda ur hvarje situation pressa dess hela must — är i hög grad betydelsefull för all tillväxt, såväl i förmågan att tänka eller arbeta, som i förmågan att njuta eller hvila. Men det är kännetecknande för vår tid att kräfva en allt högre grad af nervspänning för att kunna helt ge sig hän i nuet. Därför har sporten blifvit den anledning, hvilken lockar människorna ut i naturen, men ej för att där hvila. Täflan har tvärtom gjort äfven friluftslifvet till en feber, till en ny form för jäkt och splittring. Idrotten kan helt visst vara ett medel att fullare och friare njuta naturen, att snabbare och närmare nalkas henne. Årorna, med hvilka man glider fram mellan vackra stränder, skidorna, med hvilka man tränger djupt in i skogarnas hvita vinter-

stillhet, velocipeden, som snabbt förflyttar sin ägare till nya bygder eller landtlig enslighet — dessa och andra än ädlare former af idrott, såsom seglingen, ridten och simmandet, medföra verkligen för många ett innerligare samlif med naturen.

Men den sportsmässige roddaren eller ryttaren, skidlöparen eller cyklisten, som jagar förbi alla naturintryck under sitt tränings- och täflingsraseri, han kommer genom sitt friluftslif ofta bort såväl ifrån naturen som sig själf. Det blir endast kroppen, icke själen, som detta slags sport utvecklar. Man håller på att glömma, att det finnes enklare sätt att njuta naturen, njuta den med både kropp och själ, och till utveckling för båda. Om man ställer flicktypen från detta sekelslut — det vill säga den unga dam, som aldrig närmar sig naturen annat än på velociped eller skidor, med lawntennisracket eller åra i handen — mot en flicktyp från förra sekelslutet, då utfaller jämförelsen ej till nutidens fördel. Jag tänker till exempel på Goethes väninna, den unga Bettina Brentano, hvilken lefde som ett rådjur ute i naturen; som klättrade upp på de högsta bergen för att där badas af det glödande solflödet; som vandrade ute i storm eller regn och njöt ett åskväder under en blommande lind, mellan hvars löfverk blixtarna blänkte hvita; som låg vid flodstranden omfluten af de glittrande vågorna, eller uppe i den väldiga kastanjens grenar, omfluten af grönt ljus och gröna skuggor, eller på trädgårdens gräsmatta, drickande doften af kryddor, taxus och röda nejlikor, själf med blommande kvistar i munnen för att locka till sig bien; som i månskenskvällarna vandrade i vinlöfsspaljén under de genomskinliga, gröna drufklasarna och stundom stannade ute hela sommarnatten, somnande vid vaktlars och näktergalars sång och vaknande vid morgonrodnadens ljus. Utom detta konstnärliga sätt att lefva sig in i naturen finnes det naturvetenskapliga sättet, hvilket nu äfven skjutes åsido för sporten, och ur den syn-

punkten äro gossar på velociped en mycket mindre glädjande syn än gossar med portörer! Af hvilketdera slaget än det tidiga och djupa försjunkandet i naturen är, så skapar detta försjunkande ett stort lifsförhållande till densamma, en innerlig hängifvenhet, sådan den aldrig kan uppstå mellan naturen och en henne endast förbiilande sportsmänniska. Det försonande i denna nutidstyp är att mången, som af inga andra motiv lockas ut i naturen, dock nu tack vare sporten får en aning om henne, och att nutidens idrott -- sedan öfverdriften kräft sina offer — skall medverka till utbildandet af en fysiskt sundare, ny generation, som sålunda skall äga flera möjligheter än samtidens människor att njuta naturen på ett förnämt sätt, hvilket bland annat kommer att yttra sig sålunda, att sporten ''brukas som brukades den icke''.

Den dagliga stillhet, hvilken de flesta med fast vilja kunna vinna, ersätter dock icke den djupare stillhet, som endast en tids fotvandring eller isolering i en undangömd vrå -- helst i utlandet eller i civilisationens utkanter -- kunna bereda. För de flesta familjefäder och familjemödrar är det emellertid icke lätt att skaffa sig en sådan ensamhet. Ja, redan den allena stående behöfver ofta mycket allvar i sitt ensamhetsbehof och mycket fast vilja att försaka en del andra, mindre nödvändiga ting för att lyckas rädda åt sig några veckors ro. Familjemedlemmens isolering försvåras dessutom af den fördomen, att ensamheten är en svår form af egoism. Ty de flesta, hvilka inse det omedelbara gagn, en tids ensamhet skänker dem själfva, fatta ännu icke det lika stora gagn, som därigenom medelbart beredes deras familj. En tids skilsmässa har nämligen en underbar makt att utveckla vårt förstående och därigenom vår rättvisa, att klara blicken för väsentligheterna och att reducera tillfälligheterna till deras rätta dimensioner. Det ensliga begrundandet reder stundom, med svala och smidiga händer, de mest tilltrasslade trådar, och ensamheten ger ofta åt våra glädje-

ämnen en ny friskhet och åt våra bekymmer en mindre ledsam uppsyn. Utför man i ensamheten ett arbete, är det nästan alltid starkare, än det annars skulle blifvit. De böcker, man läser och begrundar i skogsdjupen eller vid hafvet, inför den eviga snön eller i den blommande ängen, vid forsens eller furornas brus, de gifva de fullmognaste tankeskördarna, och de naturintryck, man under sådana stilla tider upplefver, äga större fasthet och fyllighet än några andra. Ty man ger sig aldrig så helt åt naturen, som när ensliga dagar bilda en pärlrad, där hvar dag blir den andra lik, men hvar dag för sig är ett skönt och rundadt helt.

De, hvilka frukta ensamheten, emedan de vänta att där känna sig mera ensamma — de hafva rätt och orätt. Ty det är midt ibland människor, som man — genom sitt individuella skaplynne eller öde — är vidast skild från dem; det är i den befolkade öknen, luften är mest fylld af tungsinne. Men inför naturen som inför döden — den största ensamheten och den mest orubbliga nödvändigheten — tvingas vi att taga afstånd ej blott från dagens oro, men från oron i vårt eget öde. Dess grundlinjer varda större, men dess enskildheter mindre, liksom förhållandet blir med ett från en höjd skådadt landskap. Det mer eller mindre af smärta eller salighet, med hvilket tillvaron fyller våra dagar, det mer eller mindre dugliga dagsarbete, med hvilket vi fylla tillvaron — till båda återvända vi, från den ensamma kontemplationen, med ett mildt, ironiskt leende. Vi kunna nu så lätt göra oss döfva för de stämmor, hvilka kalla oss in i dagens oro och söka öfvertyga oss om, att också vi där behöfvas. Vi sönderslitas nu mindre af de kvalfulla ljuden från vår egen eller från andras själ. Ty vi hafva insett, att det största kval dock endast är en liten droppe i ett stort haf, liksom den största lycka endast en snabb glimt i en liten droppe.

Den själ, som i tystnaden haft mod att blicka in i sig

själf och att där taga sitt eget mått, den vet, att endast ett är ett stort och väsentligt: att växa. Och växa kunna vi af våra sorger som af våra fröjder, af vår dårskap som af vår vishet, af våra nederlag som af våra segrar, af vår hvila som af vårt verk.

Den, som ämnar nalkas ensamheten, måste emellertid göra detta utan några bestämda kraf. Ty det kan hända, att den ger något helt annat än man väntat. Åt den, som sökt hvila, kan den skänka arbetseggelse; åt den, som hoppats tröst, kan den ge nya sår. I hvarje fall meddelar den dock äfven någon hittills oanad styrka. Men blott åt dem, som veta, hvad redan det utåtvända romarfolket visste: att ensamheten är en gudinna, hvars heliga lund man nalkas, icke med högröstade anspråk utan med blyga böner, och från hvilken man återvänder med goda gåfvor, endast om man inför hennes allvarliga ögon lärt andaktens hemlighet, den att ''stilla sitt hjärta''.

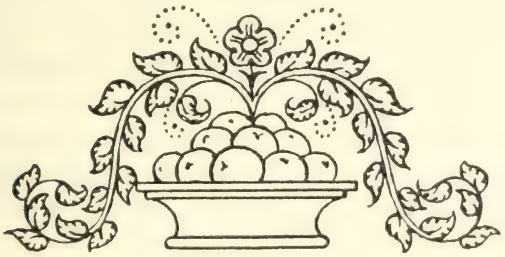

Ur SVERIGES MODERNASTE DIKTARE.

CARL JONAS LUDVIG ALMQUIST.

Om en främling vill veta, hvilka de skalder varit, som fullkomligast kristalliserat det svenska lynnet i diktens form, svarar hvarje svensk: Bellman och Tegnér. Man nämner äfven Runeberg, ehuru man samtidigt beklagar, att han ej helt kan kallas vår. Om främlingen önskade en karakteristik af våra mest nationella skalders förhållande till den tid, i hvilken de lefde, så blefve svaret troligen i korthet detta, att Bellman speglade sin tid omedelbart och omedvetet som vattenytan speglar, att han sjöng som fåglarne sjunga, oberörd som de af tidens frågor. Tegnér åter kunde kännetecknas som det rikaste, mest fulltonande uttrycket af sin tids kultur, sammansmält med vårt folks nationalkänsla.

Men om främlingen ville veta, i fall Sverige icke ägt någon diktare, som med bevingade steg gått före tiden, som upprört den med djupa frågor, som siat om framtiden med gränslöst hopp — då stode vi stumma, om vi ej kunde svara: Almquist.

Om främlingen vidare sporde: hvilka af edra nu lefvande diktare äro representativa för de andliga strömningarne

vid sekelslutet? skulle vi nämna än den ene än den andre bland våra yngre diktare såsom uttryck för en eller annan sida af tidens lif. Som dess mest mångsidige representant blefve otvifvelaktigt Strindberg framhållen. Den tillfrågade skulle troligen ej underlåta att påpeka de djupa likheter ej mindre än olikheter, som finnas mellan Strindberg och Almquist, hvarigenom en jämförande studie öfver dessa båda diktare borde bli utomordentligt intressant. Men om främlingen därefter fortsatte: ni menar då, att Strindberg är den af edra moderna författare, som gifver det rikaste uttrycket åt hela det nu i sekelslutet frambrytande nya tidsmedvetandet? — då skulle — i fall jag vore den tillfrågade — svaret lyda: nej, söker ni uttryck icke blott för det varande, utan äfven för det vardande — då är nog fortfarande den för hundra år sedan födde Almquist vår modernaste diktare.

Ett sådant påstående kräfver bevis, och det är dessa jag här i någon mån vill söka lämna. En psykologisk och litterär karakteristik, grundad på Almquists lifsförhållanden och vittra verk, är däremot icke afsikten.

I.

För dem, som möjligen äro obekanta med Almquists öden, äro kanske några ögonblicksbilder ur hans lif önskvärda.

Vi se då, i århundradets första tiotal, ett med bokhyllor och blommor fylldt arbetsrum, där en blid, silfverhårig gubbe med stolthet iakttager en djupögd gosse, som försjunkit i hans böcker och manuskript. Gubben är bibliotekarien Gjörwell, som drömmer, att dottersonen, den lille *"Ludvic"*, skall fortsätta det historiska samlarvärf, åt hvilket morfadern troget ägnat sitt lif.

På tjugutalet träda vi in i en bondstuga i Värmland. Vi finna där ett ungt nygift par. Hustrun spinner vid brasan,

mannen, nyss inkommen från jordbruksarbetet, sysslar med pennan eller boken. Han är *''dannemannen Love Carlsson''*, flydd från konventionalismen till naturen, för att sålunda ''utbilda lifvet i en enda stråt''.

Under trettitalet se vi samme man som ledare för Sveriges reformläroverk, Stockholms nya elementarskola, omgifven af en lärjungeskara, som under hans geniala, mänskliga uppfostringsmetod för första gången erfar, att man kan vara lycklig i en skola, att en lärare kan fylla dess salar med underbara syner och själen med stora tankar. Denne lärare var rektor *C. J. L. Almquist*, uppburen ej blott som den utmärkte skolmannen, utan äfven som den på höjden af produktionskraft varande snillrike diktaren, i hög grad åtnjutande sina samtidas beundran och förtroende.

Under fyrtitalet finna vi samme man, tvungen att taga afsked från sitt rektorat, arbetande med pennan i Aftonbladet, som dess främste man näst L. J. Hierta. Men icke blott som publicist, utan genom skönlitterär massproduktion, genom allt slags kraftödande arbete — kartritning, notskrifning, korrekturläsning, renskrifning — söker han uppehälle för sig, hustru, son och dotter. Svenska akademien synes icke äga kännedom om denna kamp för tillvaron. Men en biskop sade slutligen kung Oskar, att Sveriges största snille icke borde svälta ihjäl, hvarpå följde en — regementspastorsutnämning.

I århundradets midt — i juni 1851 — se vi en fiskarbåt i Öresund, under en storm, så stark, att det röda seglet ofta försvinner mellan de upprörda vågorna. I båten sitter en blek, skälfvande man, stadd på flykt från sitt land, en man, hvars namn då var på allas läppar, oftast med elak skadeglädje, som *''förfalskaren och giftmördaren Almquist''*.

I Amerikas storstäder som i dess skogar, vid Niagara som på Gettysburgs slagfält, under ett allfrestande emigrantlif irrar mr. *Gustavi* omkring. Men vid 1860-talets midt

kommer en gammal man till Bremen. Stilla och lättnöjd lefver han där, sysslande med sina böcker och papper, en hvithårig ensam gubbe, som, då han sjuknar, sändes till ett allmänt hospital, där han antecknas såsom *professor Westermann*, och hvarifrån han som död föres till fattigkyrkogården.

Underbara motsatser! Och dock finnes det, från den lille Ludvic, som redan grubblade på lifvets och dödens gåtor, till den grånade åldringen, en temperamentets enhet, så obruten, att det är denna enhet, hvilken — hur paradoxalt detta låter — gör Almquists lif till endast fraktioner.

II.

Ingen svensk diktare har mera mångsidigt belyst och förklarat sitt eget temperament, sitt sätt att dikta, sina tankar om konsten, än Almquist. Han har gjort det dels genom särskilda afhandlingar, dels genom de samtal, som föras på jaktslottet i Närke, där hofmarskalken Hugo Löwenstjerna kring sig samlar sin ungdomsskara och den underlige grannen från Råbäcken, Rikard Furumo, hvilken läser upp de dikter, som tillsammans bilda *Törnrosens bok*, dikter dem Rikard under samtal med sina åhörare äfven utlägger.

Almquists medvetna sträfvan inom konsten är att upphäfva alla bestämda former för de olika diktslagen, epos, lyrik eller drama, att finna nya, för hvar dikt alldeles egna uttryckssätt. Han har sålunda lyrik utan rim eller meter, stämningsdikter på prosa, dramer, där känslans, icke handlingens utveckling är det väsentliga. Han söker en stil, som ständigt skall växla, emedan den bör modulera sig efter hvarje nytt ämnes egen ton. Ju mer stil och ämne sålunda blifva ett, dess mer äkta är konstverket, och det bästa bevis på, att detta fått sin säregna, karakteristiska daning, är dess oöfversättlighet. Den som en fin doft utbredda stämningen,

detta är det betydelsefulla, icke om dikten äger lokal- eller tidsfärg, om den följer lagarne för lyrik eller dramatik. Den äkte konstnären erhåller den äkta skönheten som en gåfva: en gudomlig blixt träffar den utvalde, och han lyder. Så blir hans skapande sann konst; annars är det endast en onaturlig kopia af en möjligen i hvar enskildhet riktigt återgifven verklighet. Lifvet är ingifvelsens innehåll. Den, som ser djupt in i tillvaron, ser denna i så ädel gestalt, att den öfvergår allt konstmakeri. Intet i naturen är lågt, intet högt i och för sig, i fall det ses från den artistiska horisonten. Konsten ger den högsta uppenbarelsen af lifvet, ja den enda fullt uppriktiga. Men ser man ej det hemlighetsfulla, underbara i lifvet, då blir konsten lumpen, en falsk realism. Ser man icke naturen, då faller man in i konventionella beteckningar, konstlade symboler, en falsk idealism. Konstnären skall akta sig att bringa sin skaparedrift in under reflexionen, bör ej arbeta med något mål, endast själf vara ädel; då kommer hans konst att bäras af ädel ingifvelse. Konstnären är själfva motsägelsen: han är planlös — dock går allt väl ihop, och ju mer han lämnar sig åt ingifvelsen, dess mer helt skall han förnimma skapandets sällhet. I sin lilla, djupt personliga dikt *Skaldens natt* har Almquist uttalat, hvad han innerst känt som det konstnärliga idealet. Han skildrar, hur han i stor ångest och vanmakt under nattens mörker hörde en röst, som sade: "Välj! — Vill du vara stark, så välj den starkes lott, hvilken är kamp och ingen ro. Med allt skall du hafva att strida: ingenting utom dig på jorden skall du finna i lag, utan ständigt skall du vilja fäkta däremot. — — Men vill du vara ett lamm, så kom till mig. Då skall du hafva frid, oskuld och ro hos mig i mitt rum. Jag skall omsluta dig, och du skall icke dragas af söndringen, ej slitas af eländets verk. — — Herre! svarade min själ och sjönk tillsammans — kunde jag få vara ett lamm som du säger. — — Då öfvergaf jag i mitt sinne allt, och jag sade: Allt må vara

och göra huru det vill.'' Och samma röst sade honom vidare: ''Ihågkom blott att stå på intet och att stödja dig vid intet. Då skall intet röra dig, och du själf skall äga intet; men du skall få makt med allt. Du skall ej få makt till att äga det, ty du skall intet besitta och på intet stå. Men du skall få den bästa af all makt, som är att leka. Vid dessa svar sjönk mitt hufvud in i en ljusgul sky, och jag förlorade universum. Men när jag vaknade och steg upp, var jag glad. Konsten vaknade då ny inom mig, och i hvit fägring såg jag den täcka. Dött hade nu döden, och endast lifvet lefde för mig. Jag hörde åskan stiga på molnen, och det förskräckta himlahvalfvet bredde sina vingar darrande öfver jorden. Men jag log och sade: Ljungelden är vacker. Regnet forsade i störtskurar öfver landet, allt föll, smälte och fördränktes. Jag blef icke våt. Stormar ilade genom skog och äng, djuren flydde, och människorna fröso i märg och ben. Min hand var varm, och jag målade. Blommor såg jag knoppas, blommor såg jag vissna. Jag målade. Barn såg jag uppväxa till gossar och flickor. Flickorna såg jag blomstra upp till kvinnor, sköna som lifvets rosor: jag såg dem sedan åldras, jag såg dem vissna och förgå. Gossarne såg jag blifva män, jag hörde dem tala klokt och skarpt, jag såg dem sedan åldras, såg dem blekna och gråna. Men jag fortfor att vara den jag är och varit: intet. Jag målar blott.''

Almquist målade dock icke alltid oreflekteradt. Hans mest geniala skapelser äro visserligen födda omedelbart ur hans rikt uppfinnande på samma gång som djupt inträngande fantasi. Gestalter som *Ramido Marinesco*, som *Tintomara* och många andra, äro barn af intuition allenast, och reflexionen skulle här verkat endast störande. Ur väsendets djup väller äfven den rika egendomlighet i stilen, som hänrycker äfven i de svagare af hans arbeten. Men, för att blott taga ett par exempel, med en afsiktlig och medveten konst har han i *Drottningens juvelsmycke* blandat den ypper-

liga färgen från Gustaf III : s tid och brukat den som bakgrund till sin Tintomara. Omsorgsfullt studerad är den utsökt fina kvinnliga brefstilen i novellen *Araminta May* och i *Amalia Hillner*, lika väl som medveten konst gifvit skogsdjupens gröna dager och den från jägarhorn tonande sagoklangen åt *Arthurs jakt* och svept den svala svenska sommarluften kring folklifsbilderna. Men konsten hos Almquist ter sig som en lycklig slump, bland annat därför, att man mellan de stunder, då han var ”i rubinlynne” och ädelstenar droppade från hans penna, eller de stunder, då han med utsökt omsorg slipar och infattar dessa ädelstenar, nödgas följa honom långa stycken, där han endast öfversållat sina ark med skrifsand. Det var icke blott nödvändigheten att skrifva för brödet, som hindrade Almquist att nå den genombildade konstnärligheten. Samma temperamentets egendomlighet, hvilken gjorde, att Almquist aldrig blef en enhetlig karaktär, låg också i vägen för hans uppnående af ett helt konstnärskap, nämligen den obetingade tron på intuitionen. ”Så jag målar, ty så roar mig att måla” — detta var Almquists innersta princip, när han diktade, som när han handlade. Men intuitionen ensam har sällan skapat fullödiga värden, vare sig i konsten eller lifvet.

Hvar och en, som är förtrogen med sekelslutets nya romantik, inser genast de många beröringspunkterna mellan denna och Almquists här ofvan ur hans egna yttranden sammanställda åsikter om konsten. Almquist skulle ju tyckas i teorien vara en motståndare till den moderna symbolismens medvetna sträfvan och outtröttliga arbete för att fullkomna framställningens konst. Men när Almquist, medvetet eller omedvetet, söker nå en viss verkan, då är det den nutida symbolismens medel han brukar. För att endast nämna några exempel, söker han som Maeterlinck genom enformiga upprepanden och långa pauser väcka eller stegra en viss stämning. Han anbringar det lilla realistiska draget för att

verka som motsats till skildringens högstämda ton. Han söker de uttrycksfullaste, ovanligaste bilder, omsorgsfullt valda, säregna epitet. Almquist var så beroende af sensationernas och fantasiens samklang, att han helst skref vissa scener med svart, andra med rödt, andra med blått bläck, och beklagade att icke äga bläck i alla färger. Man möter hos honom otaliga uttryck, som man kan sammanställa med liknande hos nyromantiken, sådana som "sidensvarta blickar", ögon hvilka "glimma med en fin, mör ton, som när himlen ämnar sig till vårregn", eller skildringen af den franska elegansen sålunda: "icke rödt — icke svart — icke heller hvitt . . . det är någonting ljusgult. Icke som guld likväl. Men har du sett det smidiga råsilket" . . . Han ser ett "underbart grönt" hvila öfver vissa händelsers lynne, andra te sig "i grå eller rödbrun obehaglighet", medan åter andra skifta violetta eller kanelbruna eller omgifvas af blånad. När han finner färger öfvergå till toner, förnimmer toner som färger, och färg eller ton sedan bli dofter, och dofterna ge smakförnimmelser som af saftiga frukter, då uppenbarar han just den förmåga att njuta genom motsvarigheter, hvilken är ett af symbolismens kännetecken. Endast brist på utrymme, icke på stoff, hindrar mig att mångfaldiga bevisen för det utprägladt moderna i denna sida af Almquists diktarlynne. Före Wagner drömde han om en framtidens konstform, som skulle varda inbegreppet af all konst, vara poesi, musik och tafla på en gång. Själf obekant med alla kompositionens lagar, liksom med noterna, men af naturen djupt musikalisk, lät han sin stämning flyta ut i melodi, när orden icke räckte för att ge den uttryck. Han ville ej använda de utslitna poetiska bilderna och söker skapa nya i de förbrukades ställe, men beklagar, att så många ord ur naturvärlden sakna en hög ton och således bli ur stånd att väcka en musikalisk stämning.

Om vi, med få ord, söka sammanfatta målet för Alm-

quists artistiska sträfvan, så var detta att spränga de fastställda gränserna mellan de poetiska formerna, mellan konsternas olika områden, liksom mellan sinnesintryckens, men framför allt mellan lifvet och konsten. Sitt hopp om en ny tid för konsten, ”då nya rosor skulle blomma”, grundar han på hoppet om, att konsten skulle varda dyrkad som religion. Alla lifvets heliga yttringar, arbetet, skönheten, kärleken, äro blad i den mystiska världsrosen. Af denna ros skulle hans eget lifsverk, ”Törnrosens bok”, med dess från alla land, tider och lifsområden hämtade ämnen, vara en symbol. Ty diktaren talar helst genom symboler: sådana ”meningar under” sprida glädje och ett underbart ljus i hans själ. Man förstår tillvarons liknelser i den mån man är en ren natur, en som lefver det sanna artistlifvet. Skapa behöfver man icke för att vara artist. Man behöfver endast se på lifvet med oskuldsblickar, som barnet och konstnären se. Då lefver man i det hela, äger ett underbart samlif med världsalltet. Då blommar man i oförvillad väsensenhet, då firar man den sanna gudstjänsten, den då man ”offrar rosor åt Herran”.

Denna ur Almquists innersta personlighet vuxna syn på konsten var alldeles ett med hans lifsåskådning för öfrigt.

III.

En medveten reaktion mot upplysningstidehvarfvets osammansatta uppfattning af människonaturen, detta var det mest betydelsefulla hos romantiken, som sökte sig från ytan ned till de hemlighetsfulla djupen i människonaturen. Romantiken hade aningen om alla de underbara företeelser, dem fysiologien och psykologien i våra dagar utforska. Viljans och minnets sjukdomar, de hypnotiska fenomenen, det omedvetna själslifvets yttringar, brottslingens psykologi, sinnenas subjek-

tiva fysiologi och psykologi, djurens själslif, jämfördt med människans, allt detta och otaliga andra områden för vetenskaplig forskning bilda ju underlaget till många af nutidens litterära alster. De ämnen, som romantiken i århundradets början behandlade uteslutande fantastiskt, uppsöka nutidens dekadenter ofta med ett sjukligt intresse, därför att de känna sig själfva på samma sätt sjuka. Almquist ägde i hög grad vår tids djupa medvetande om samhörigheten mellan de kroppsliga och själsliga företeelserna, om alla de punkter, där det normala och onormala flyta öfver i hvarandra. Men det, som lockar Almquist i den själsliga patologien, är hoppet att, i det sjuka, djupast inne finna något nytt ''hälsans evangelium''. Han tillämpade yttrandet, att den, som gräfver ett stycke ned i jorden, finner endast ett svart hål; den, som gräfver djupare, finner himlen. Romantiken, såväl i seklets början som nu i dess slut, lockas af det underbara, framför allt emedan det för bort från verkligheten. Almquist går genom det underbara för att nå fram till ett djupare förstående af verkligheten.

Det, som förbinder Almquist med romantiken, är, utom det nyss antydda psykologiska djupet, den starka individualismen, på samma gång som den panteistiska riktningen af hans lifsåskådning. Nutiden söker medvetet, hvad man i århundradets början halfvaken försökte: att genombryta gränserna mellan kropp och själ, mellan lif och död, mellan sinne och ande, mellan sinnena inbördes, mellan mänskligt och djuriskt, mellan det normala och abnorma, mellan de hedniska och kristliga lifsåskådningarne. Mot en ny lifsåskådning, som man redan kallat monismens, trånar det af dualismen plågade tidsmedvetandet; från trånaden efter en enhetlig världsförklaring härleder sig tidsandans nyvaknade hat mot specialisering och analys, dess kärlek till syntesen, helhetsåskådningen. Det är den lidelsefulla styrkan, den obrutna följdriktigheten i Almquists sträfvan att nå fram till monismen, hvilka göra

honom till vår modernaste diktare. Denna sträfvan är hjärtat i ”Törnrosens bok”, i hvilken Almquist ville ”spegla hela världen”, och som därför enligt honom själf på en gång är ”ton, färg, doft, gråt, löje, poesi, religion, filosofi”. Och i den mån, som Almquist verkligen lyckats att flytta in lifvet helt i sin dikt, att finna enheten i mångfalden och mångfalden i enheten, har han nått upp till de verkligt store diktarnes höjd, för hvilka sträfvan att nå en helhetsåskådning, och därigenom utplånandet af alla skarpa gränsskillnader mellan de olika lifsområdena, alltid är det kännetecknande. Men Almquist ägde i sitt väsens djup den dualism han bekämpade, och denna hindrade honom att någonsin fullt lyckas i sin helhetssträfvan.

Almquist hade genomgått en till vansinne eller självmord gränsande strid med dualismen i sitt eget inre, hvilken han tillskref sin födelse i ett äktenskap, som var ett af dem, han senare kallar oäkta: ett där all sympati saknades mellan makarne. Modern, som han djupt älskat och — då hon dog i hans trettonde år — djupt saknade, skildrar han som en len, naturälskande sonderling, som drömde med Rousseau i alla tysta skogar. Fadern, krigskommissarien Almquist, var den praktiska nyttans, det skarpa förståndets man, och dessa ej genom kärlek sammansmälta motsatser gingo i arf till sonen. Han behärskades ömsom af hvad han kallar den fäderneärfda ”kamrerarsjälen”, ömsom af den möderneärfda skaldesjälen. Denna så personligt erfarna dualism skärpte hans känslighet för hela den honom omgifvande dualismen, i naturen, i samhället, i kristendomen, där han tidigt mötte ”den förfärande Kristus”, som med krafvet *allt eller intet* stod obevekligt stilla, spärrande hans väg till fri, full lifsnjutning, fri, full individuell utveckling. Slutligen blef Almquist färdig med omdaningen af sina begrepp om Gud och Kristus så, som han behöfde dem för sin religiösa känsla lika väl som sina personliga frihetskraf. Han lyckades slita en flik af hvad han kallar världs-

trasan att därmed förbinda sina sår. Denna flik är den omedelbara andakten. Genom den räddar han åt sig ''ett lif öfver frågornas lif''. Detta lif är ren kärlek. ''Den frågar icke, den är.''

Men striden, som för honom länge borttog solens glans och sommarens grönska, hade väckt hans fasa för mörka, okända djup i hans eget väsen, på samma gång som den gjort honom medveten om, att inspirationen och brottet i naturens dunkla urgrund sammanslingrat sina rötter; att i snillets spår går dess ''hemskt liknande spöke, den hvitklädde nattvandraren galenskapen''. Det är styrkan i detta medvetande, som ger den moderna prägeln och den vilda kraften åt den ungdomsbok, hvilken alltid förblef hans käraste verk, *Amorina*. Denna bok är på en gång hans Werther, i hvilken han likt Goethe diktar slut på ett genomgånget utvecklingsskede, och ett kaos, som innehåller mycket af det stoff han sedan dikteriskt utformar. Hvad han först och främst genom ''Amorina'' vill uttala, det är den iakttagelse, som nu är en allmän sanning, att brott ofta äro ärfda eller genom fysiska rubbningar ådragna själiska sjukdomar. ''Amorina'' är så föga det planlösa vanvett, som samtiden tog den för, att Almquist redan tidigare skrifvit en afhandling om, att fängelserna borde betraktas som sjukhus för själen, där man med idel milda medel borde sträfva att återställa de brottsliges andliga hälsa. I Amorina har Almquist skildrat en öfvermänniska, men med mordmani, som af fader och moder är skapad till en efter blod ''evigt törstande källa''. Almquist gör här ett medvetet angrepp på viljans frihet, ställer enligt sina egna ord ''en hvass värjudd på mänskligheten ömtåligaste nerv'' — samma nerv, som i honom själf ännu skalf af smärta. Så långt före sitt tidsmedvetande var Almquist, att ''Amorina'' (hvars första upplaga hans farbror biskopen låtit makulera) 1839 väckte ringa uppmärksamhet, medan man kastade sig öfver *Det går an*, som, jämförd med ''Amorina'', är en barnleksak.

I ''Amorina'' är det isynnerhet genom bokens hjältinna som Almquist uttrycker den andra sidan af den lifserfarenhet, genom hvilken han förlorat tron på viljans frihet. Den natur, som Almquist ärft af sin mor, var en inåtvänd, där djup kvietism var det härskande draget, en natur, som var endast ''gemüth''. I en sådan natur blir stämningen allhärskande, viljan yttrar sig endast som instinktiva impulser. Allt det omedelbara blir betraktadt som den heliga lifskraften, blir den ''inre värmes ljus'', som klarast upplyser förståndet. En sådan natur är med nödvändighet rik på mystik, den slags djupa mystik, hvilken träffande blifvit kännetecknad som barnasinne, riktadt mot världsalltet. För mystikern är hvars och ens intuition enda vägen till sanningen. Och denna vinner icke i styrka, genom att man bringar in under medvetandets uppklarning hvad intuitionen omedelbart gifvit. Nej, det högsta lifvet är enligt Almquist att vara omedveten som en lyra, hvars strängar Gud rör — en bild, hvilken nästan ordagrant finnes hos Shelley, som uttryck för dennes panteistiska känsla. Att vara innesluten, gömd i det hela, att låta tanken förgås, att vara osedd af sig själf, att sjunka ned i den onämneliga tysta grunden, detta är ''den högsta kraften till andens läkedom''. Almquist tröttnar aldrig att sålunda upprepa omedvetenhetens, omedelbarhetens sakramentala betydelse, och äfven i detta fall är han samtidig med vårt, till omedvetenheten och omedelbarheten trånande sekelslut. Hela mångfalden af samtidens egendomliga själsliga företeelser hvilar ytterst på människonaturens längtan från öfverreflexionen och sönderdelandet, från vetenskapens skarpa dagsljus tillbaka till lifsmysteriet, den dunkla mull, där anden måste hafva sin rot nedsänkt för att kunna blomma.

För den själ, som sålunda smälter hän i allnaturen, blir denna besjälad. Så ger Almquist narcisserna frihet och tankar, rubinerna föreställningar, ''genom hvilka de inom sig utföra det evigas purpurdikt'', skogens dofter förvånas öfver den luft,

som från trädgårdens örter kommer dem till mötes. Björken är utmarkens konstnär, hafsörnen är en dikt, sväfvande fram på dunkelgrå, skimrande vingar, en Guds dikt. Ty Gud kan icke själf förnimma sitt eget dunkla väsen, men vill upptäcka det. Därför ställer han sina känslor och tankar framför sig, och alla tillsammans utgöra de världen. Dess skiftande företeelser äro de taflor, målaren bakom molnen målar för att stå uppklarnad inför sig själf. Allt i naturen blir således för Almquist yttringar af det gudomliga. Men ju närmare människan står det gudomliga, dess mer ursprunglig är hon, dess mindre medveten. Därför blir det djuriska, det barnsliga, det folkliga, det kvinnliga, det artistiska för honom det omedelbarast gudomliga. Särskildt i denna tid af otaliga strider, som sins emellan söndra människorna, och efter den strid, som reflexionen bragt in i Almquists eget väsen, fann han det djuriska sättet att vara till gifva "en harmonisk intagande bild af en hög enighet med sig själf". Sin dröm om ett fullkomligt upphäfvande af all splittring ger Almquist gestalt i sin mest trolska fantasiskapelse, sin Tintomara. Han har upptagit mystikens tanke om ett *animal coeleste*, då han danar detta väsen, som ömsom verkar likt en yngling, ömsom likt en flicka, ömsom med människans, ömsom med djurets färdigheter, men som, just genom att stå öfver alla begränsningar, alltid och åt alla meddelar intrycket af en "underbar vår, en oefterhärmlig lätthet och kristalldager".

Ur denna dyrkan af instinktlifvet som gudsgemenskapen följer, att Almquist uppfattar som det största brott af alla att kränka sitt väsens djupaste håg, "att bryta sönder sin karaktärs första stråt". Syndafallet i världen, genom hvilket tillvaron är söndersliten, var att reflexionen dödade omedelbarheten, att konventionalismen störde instinkten. I den lilla dikt, *Skönhetens tårar*, som Almquist anser innesluta alla sina andra, låter han en fräck jätte genom världsrymden förfölja en flyende nymf; jättens hårda hand sårar nymfens

panna, en bloddroppe flyter samman med hennes ögas tår, och denna droppe, som icke helt och hållet kunde stiga, tyngd som den var af det dunkla blodet, men icke heller falla, lyft som den var af det klara vattnet, hänger ännu sväfvande i rymden, och

''Denna tår är världen, hvari du bor, min vän.''

Försoning för den sålunda i själfva lifvets grund rotade dualistiska splittringen, eller omvändelsen från jordiskt till himmelskt sinne, den sker genom att varda som barn igen. De vuxne skola lära glömma; alla de genom reflexionen splittrade topparne af deras detaljkunskaps innehåll böra smältas ned, så att deras bildning erhåller helhet, enhet, kraft, obruten åskådning. Spetsarne jämnas, men massan af deras innehåll blir kvar, som ''instinkt för andra gången''. Sådan är, enligt Almquist, en äkta mänsklig bildning. Vissheten att själf äga denna andra natur, att från splittringens och tankens oro hafva hunnit till den hela åskådningens frid — denna var hans innersta kraftkälla. Den hjälpte honom att ''bära slafbördor och skratta''; den var hans följeslagare i landsflykten, hans tröst i lidandet. Med obruten följdriktighet byggde han sin subjektiva rättsuppfattning på denna sin mystiska enhetskänsla med gudomligheten, den helhetsförnimmelse, som hos honom var ''icke blott ett tänkesätt, utan en eld''.

Det är den fulla följdriktigheten, den hänsynslösa tillämpningen af denna ena grundtanke, som mer än något annat gör honom till vår eller snarare nästa århundrades samtida. Liksom Tolstoy på många punkter står nära anarkismens samhällsuppfattning, finner man i Almquists religiösa afhandlingar *(Hälsans evangelium, Lifvets hjälp, Människans stöd)*, i hans tankar om brottslingars förbättring, i hans skildring af brottslingar (till exempel *Målaren* eller *Tre fruar i Småland)*, att han ger liknande svar på samhällsproblemet

som Tolstoy och anarkismen. Hans egna lidanden under ekonomiskt betryck, hans känsla af det demoraliserande i sådant betryck kom honom en tid att omfatta socialistiska utopier (se t. ex. de i litterärt afseende svaga *Purpurgrefven* och *Silkesharen)*. Men hans individualism väcker snart hans misstro till alla föreningar och sällskap, och endast ett personligt lif i godhet har enligt honom makt att göra andra goda.

Han ser till sist onda makter i såväl partier som program. Aristokrater och demokrater äro, trots dräkternas olikhet, båda människornas fiender. Fromma ledare behöfvas att bereda väg för Kristi andra tillkommelse, genom att bortarbeta ''alla hedniska begrepp om rex, lex, grex''. Kristi andra ankomst innebär mildhetens seger, ty ''människans yppersta kraft af Gud är mildhet, hvilken är kärlek och förstånd''. Mildheten skall göra allt ''friskt, ordentligt, gladt, fridfullt''. Kristus var försonaren endast i den mening, att han offrade sig för det helas hälsa, genom att fullt uppenbara kärlekslifvets väsen. Han blef således på detta område den frälsande ungdomskraften. I *Marjam* hade Almquist riktat sin satir mot den paulinska kristendomen, och när han i Bremen läste Renans ''Apostlarne'', skref han i dess marginaler uttryck af glädje öfver att finna sina egna tidigare tankar om Paulus hos Renan. När Almquist, riktande sig till Gud, utbrister: ''Jag älskar din stackars son och dina andra söner'', uttryckte han sin innersta känsla. Hans dotter berättade, att hon mer än en gång sett honom brista ut i tårar af medkänsla med Kristi stora ensamhet på jorden.

Almquist var emellertid allt för djupt medveten om tillvarons disharmoni, för att, som ytliga nydanare, tro den bero af yttre förhållanden allena, eller komma att upphöra genom någon viss sannings absoluta seger. Men han drömde om en slutlig försoning, där tvånget att försaka gjutit sig samman med förmågan att begära, så att dessa båda, nu fientliga makter, slutligen blifvit ett. Han uttalar ena gången sin

skepsis gent emot ”den världsomfarna sagan om det goda”, andra gången — som i *Ormuzd och Ariman* — erkänner han, ”att godheten i from, föraktad, narraktig gestalt” var den, som sådde korn på den kallnande jorden och högg plankan till hus, eller, med andra ord, att den möjliggör människolifvet under jordens villkor. Godheten, också i den lägsta dräkt, är den, ”hvilken ensam församlar, där allt förskingrar; hvilken ensam bygger där allt förstör” — men omedelbart därpå utbrister han:

Ack och ändå
hvarför är den goda dum —
hvarföre den kloka ond —
hvarföre är allt en trasa —

I hela hans diktning, i dess mest glänsande genialiska fantasier, sådana som *Ramido Marinesco*, i dess enklast folkliga, dess mest idylliska, sådana som *Kapellet*, — öfverallt är det brottets eller lidandets gåta, som rör sig på djupet i hans själ. Han går till rätta med tillvarons grund och frågar sig, om Gud är oförmögen att dana lifvet annorlunda, eller om han icke vill det, och i sina ögonblick af djupaste ångest utbrister han om det högsta väsendet: ”Jag ville nedfalla för *det* med alla mitt väsens krafter; jag ville älska, jag ville förintas af hängifvenhet för det, af lust därtill, af evig och oförbrännelig håg för det! Jag ville dö för dess lif, att det måtte lefva.” Men dess gåtor kan han icke genomtränga och allra minst den, i hvilken hans skapande fantasi, hans känsla, hans genomträngande reflexion från tidiga ungdomen med brinnande lidelse fördjupat sig: brottets mysterium. Liknande människolynnet vid en damastduk med dess matta och blanka figurer, utbrister han: ”Gud väfver. Men fråga icke, likväl, hur han gör med brottslingens fasoner för att få dem till blommor. Han svarar dig icke på sådana frågor.”

Från medvetandet att allt här är en trasa, ”att intet är

helt utom det hela", att det "storartade narri, som kallar sig filosofi," lika litet som religionen äger något svar på lifsgåtan, vänder Almquist sig mot evigheten. Hela vårt lif på jorden är blott ett lif på försök; här gå vi i mörkret och böra därför "älska och hjälpa hvarandra, ty lysa hvarandra kunna vi icke stort." Vår enda möjlighet att förstå allt i världen är att hafva en fast tro på ett lif efter detta. Döden blir då "det simplaste, kortaste, enklaste af allt i världen", en gränslinje blott mellan tvenne lifsformer, och äfven denna gränslinje har man rätt att af eget val öfverspringa.

Almquists världsförbättringsplaner utmynna i att alla skola vara sanna kristna, d. v. s. möta hvarandra med godhet och genom denna öfvervinna det onda. Alla skola arbeta under enkla, naturliga lefnadsförhållanden, genom allas flit och allas lycka skall äfven den onda människan tillfriskna och brottet upphöra af brist på näring.

Liksom för Tolstoy och anarkismen blir för Almquist det lagstadgade, styrelsen, det framför allt skadliga. Med ett etsande hån tecknar Almquist samhällsordningen och konventionalismen i "Ormuzd och Ariman". Den välmenande Ormuzd reglementerar på det nogaste för stat och familj, för konst och natur, för landtbruk och gatugång. Ja, han går ända därhän i landsfaderlig omsorg, att han — med vidfogad modell — tillkännager, hvilka slags rosor som böra växa, och i hvilka skogar näktergalar — vid vite af regnskurar och åska — böra idka musik. Men Ormuzds välmening misslyckas. Ty ehuru blommorna, djuren och människorna om dagen "vördnadsfullt emottaga de tusende utvägar till lycka, skönhet och välgång han erbjöd dem, om natten . . . Om natten far ett förvånande väsen i mångfaldigt skiftande gestalt omkring öfver jorden. Utan plan, utan afsikt, utan ordning kom det, gick det, förfor det, och lyckades."

Detta hemlighetsfulla väsen rubbade alla Ormuzds planer, både med kroppar och själar; det verkade så, att deras naturs

inre fägring slog ut i förut okända behag — där den hemlighetsfulle farit förbi hade ”sakernas verkliga inre vaknat”.

Ormuzd antecknade den obekante i sin stora bok som ”misstänkt person”. Men den välmenande Ormuzd blef själf öfver hela jorden en *misskänd person* . . . Och den stora allmänheten, som lydde Ormuzd, var icke glad. ”Människorna skulle varit gladare, om man trott dem om någon smula godt; om man låtit dem själfmant frambära i ljuset några frukter af förstånd, kraft och godhet” . . .

Hvad Almquist här i satirens form uttalar, har han utan omsvep utsagt, när han talar om *brottets mysterium* (”Tre fruar i Småland”):

— — ”Det är genom brott mänskligheten gått framåt, och hvarje ny bildningscykel har utgjort den förnämsta dödssynd, som den föregående bildningsformen högst af allt förbjudit och med hela sin makt, sin visdom, sin lagstiftning sökt hindra i allt, af det naturliga skäl, att hvarje kulturslag vill värna sitt eget lif och förebygga sin död. Att lasterna burit eller bära världen eller öfver hufvud gjort, att någonting af vikt blifvit utaf, är den sista sanning, som en människotunga skall uttala; emedan därefter icke mycket är att säga . . . Jag menar för ingen del *alla* laster, eller ens de flesta. Jag menar ock alldeles inga småfel, små laster, små synder; utan det, hvilket i hvarje tid betraktas som den största och fullkomligaste: själfva dödssynden i seklet. Det är vanligen den eller de, för hvilka tidehvarfvets hela bildning ryser och darrar, såsom för sin egen undergång. Det är den eller de, som utvisa porten, hvarigenom den nya cykeln kommer: hvarigenom mänskligheten stiger och vidgar sig . . . Därför korsfästes Kristus af judarne, enär det, som han predikade, vidgade judendomens gränser” . . . Och han fortsätter, vid invändningen att han bör skilja på brott mot några mänskliga åsikter och på brott mot Gud, att han så gör, men att olyckan är, att ”ännu ingen bildningscykel

funnits på jorden, som icke ansett brott emot sig vara brott emot Gud. Och sådana synder, sådana laster har alltid hvarje slag af bildning räknat för de största, de förfärligaste, de oförlåtligaste i tidehvarfvet".

Almquist har här angifvit sin säregna kallelse: att som Ariman väcka sakernas verkliga inre, att begå "det stora brottet" i tiden.

IX.

Om Almquist genom sina åsikter oroat ett och annat svärmiskt sinne, en och annan obefäst karaktär, så blef det hans tragiska öde att genom sin historia gifva korrektivet till hvad hans idéer ägde af idealistisk ensidighet, särskildt genom den obetingade tron på instinkten som ofelbar inspiration, på subjektiviteten som enda rättsnorm. Han skulle själf uppenbara, att i det verkliga lifvet kunna vi icke lefva "utan ramar kring våra taflor", för att bruka hans egna ord.

Den inre musik, som Almquist säger sig ha varit behärskad af ända från barndomen, som arbetat sig fram såväl i hans lefnadsomständigheter som i hans skrifter, var med ett ord helhetens melodi. För denna helhets mäktiga ton var det hans väsens sköra glas brast i stycken.

Han blef ett offer, icke blott på grund af sin tids försiktiga ifver att taga brödet ur den fritalandes mun. Ty huru ödesdigert detta än i andra hand blef, huru mycket det medverkade till hans slutliga moraliska undergång, så hafva många i detta fall lidit mycket större orätt än han, utan att därför göra orätt.

Hans offerbestämmelse är ett med hans väsens rot, är utsprungen ur det naturgrundens hemlighetsfulla djup, som han inom sig själf med fasa blickat ned i, innan han diktade "Amorina". Han blef, hvad Ibsen kallar sin Julianus, "Nödvendighedens slagtoffer", "en vildfarende menneskesjæl",

som ''*maatte* fare vild''. Också Almquist hörde till dem, som beredt det tredje rikets tillkommelse, det, på hvilket samtiden väntar, det, om hvilket Almquist siade, och för hvilket han blef ''et herligt, sönderbrudt redskab''.

All lifvets djupaste tragik ligger i begränsningen, i den psykologiska nödvändigheten att icke kunna kasta sig med måttlös andlig energi åt ett håll och hafva kraften kvar för ett annat område.

Almquist var genomträngd af framtidens lifsåskådning, monismen. Enhet och helhet var hans mål, framför allt mellan lifvet och dikten. Han ställde individen med dess egen inre auktoritet mot alla yttre auktoriteter; hans sträfvan var att spränga gränser öfverallt. Och all hans kraft gick till detta. Gränser kunde han ej sätta, ej ens för sig själf. Att individen behöfver växelverkan med släktets rättsbegrepp och sin ansvarskänsla utvecklad genom solidaritetskänslan med det hela, detta kunde således icke han bli en målsman för. För honom äro ''tingen ej goda, ej onda; de blott äro''. Handlingar blefvo för honom såsom tingen, och småningom upplöstes både ting och handlingar till overkligheter, och fantasien blef verkligheten. Hans son yttrade, att han mångfaldiga gånger fann fadern tro sig ha utfört, hvad han blott tänkt, och tro sig endast ha tänkt, hvad han verkligen utfört. Här ligger fantasiens ständiga fara för moralen och tillika det fullgoda skälet, hvarför samma sedliga dom icke blir rättvisa, när den mäter fantasimänniskan med den fantasilöses mått. Almquist definierar *karaktär* sålunda: en lifvets inre friskhet, poetisk rörlighet, ofängslad fantasi. Vi finna, att han sätter likhetstecken mellan ett artistiskt temperament och en karaktär, hvilka vanligen äro motsatser. En karaktär bevarar genom alla utvecklingsskeden en kontinuitet; den är identisk med sig själf genom minnet af sina föregående, och genom detta minne kan den ''läsa korrektur öfver själens poem'', för att bruka ett Almquists uttryck. För fantasi-

människan är lifvet däremot plastiskt, ett ler, hvilket hon i dag omdanar från den form, hon gaf det i går. Detta gör henne i stånd att ständigt idealisera sin egen ställning och sin egen stämning, att dikta om det förflutna, för att lämpas efter det närvarande. Ingen äger omdiktningens förmåga i så hög grad som den, hos hvilken fantasien och fåfängan, reflexionen och känsligheten, dialektiken och svagheten ingått de hemlighetsfulla föreningar, hvilka tillhöra Hamlet-naturens kännetecken. Almquist var i hög grad en sådan natur. Men denne Hamlet var ytterligare sammansatt, genom att i honom fanns ett stycke af en don Quixote, som stundom dref till handling. Sedan fick Hamlet brådt att utplåna spåren efter don Quixote. Den fäderneärfda advokatenergien, den lifliga inbillningskraften hjälpte Almquist att bli så grundligt karaktärslös, som han visade sig vid hvarje tillfälle, då det gällde att bära ansvar för sina handlingar. Sålunda bortresonerade han afsiktligheten i "Det går an"; sålunda försvarade han sitt myckna slarf som rektor med att framhålla sin förmåga att göra skilda saker på en gång! Sålunda intalade han sig, att han kunde prästvigas och emottaga prästerlig befordran, ehuru han var en utpräglad fritänkare, och han lugnade sitt samvete med samma jesuitiska skäl, som i våra dagar brukas, att kyrkan är Guds egendom och icke prelaturens, samt att man således, som Almquist, kan lofva att obrottsligt och utan reservation lära den ortodoxa läran, men i hjärtat bestrida den. Och slutligen blir detta Almquists omformande af verkligheten den enda möjliga förklaringen till den slutliga tragedien.

Oaktadt enkla och måttliga lefnadsvanor, saknade Almquist all hand med penningaffärer. Hans ekonomiska ställning blef, trots hans eget oerhörda arbete, trots hans vänners, särskildt L. J. Hiertas, och hans brors, sedermera generaldirektör Almquists, bemödanden att hjälpa honom, allt mera förtviflad, och den fasta, väl lönade plats, som kunnat rädda

honom — den fanns icke för ''samhällsomstörtaren'' i det samhälle, han tillhörde. Hans natur kände det ekonomiska trycket som en outsäglig pina, han kände också djupt dess demoraliserande inflytande. Redan några år innan slutet kom, yttrade han en gång till min ofvan anförde sagesman: ''Penningen är en helvetets makt. Jag har nyligen haft två tusen kronor i min hand, dem jag skulle utbetala till min bror på Antuna. Man kommer från Stockholm till Antuna på tre timmar. Men jag har behöft tre dagar för att resa den vägen och lämna ifrån mig penningarne, som just var den summa, med hvilken jag nu varit hjälpt.'' Mer än en gång har helt visst den olycklige känt liknande frestelser. Och med afseende å giftmordsanklagelsen har han, likt en annan Raskolnikow, länge tumlat om med tanken, om det skulle vara rätt eller orätt att göra slut på en gammal usel procentares lif, en procentare, som njöt af att pina sin omgifning och som genom några reverser (på hvilka Almquist en gång förfalskat sitt namn till *Almgren*, hvilket han dock sedan godtgjorde) höll Almquist i sin hand. På reverserna hade Almquist icke kunnat skaffa borgen. Frestelsen att döda von Schewen var dessutom sammanhängande med den fullmakt, Almquist erhållit af Schewens son, att taga hand om boet, i händelse faderns länge väntade död skulle tima. Under sådana förhållanden kunde ju Almquist lätt återtagit sina reverser. Mycket i dessa förhållanden talade således mot Almquist, då v. Schewen anklagade honom att ha lagt arsenik i hans soppa. Vid undersökningen fanns mycket riktigt arseniken i denna historiska hafresoppa, som i Sverige endast har en medtäflare i ryktbarhet, Erik den XIV:s ärtsoppa. Men många flera skäl tala för, att en svartsjuk tjänarinna, hvilken ville göra Almquist misstänkt hos v. Schewen, lagt dit arseniken. I den hänryckning, med hvilken man från många håll omfattade tron på den hatade revolutionärens brottslighet, fann man emellertid bevisen för denna lika sol-

klara, som de nu synas underhaltiga. Almquist kunde också i själfva verket endast dömas sitt ämbete förlustig, och det enda stora beviset mot honom är — han egen flykt.

Denna flykt synes dock ur de gifna förutsättningarne ej svår att förklara. Almquist visste bokstafligen icke, under den första svindlande förnimmelsen af att stå anklagad som giftmördare, om han verkligen handlat eller endast tänkt, och han flydde från alla de förvecklingar och förödmjukelser, som han i sitt dåvarande sinnestillstånd icke hade mod och makt att uthärda. När han sedan fick ro att tänka, insåg han, att han aldrig skulle lyckas att på samma gång ge ljus åt det förflutna och själf därunder förbli ljus. Och framför allt grep han möjligheten att bli fri från hemlifssorger, arbetssläp, affärsbekymmer, från alla de sins emellan hoptrasslade maskorna af det nät, i hvilket lifvet snärjt honom, innan det riktade nådestöten. Han greps af frihetsyrsel, af den lidelsefulla lyckan att kunna börja på nytt. Världen stod honom öppen, denna värld, hvars okända härlighet redan som barn och hela lifvet igenom hänryckte honom, då han anade den genom *Kartans behag*, kartan, hvars former, färger och namn på länder och haf alltid försatte hans fantasi i lifligaste rörelse. Han hade genomströfvat Stockholms omnejd och stora delar af Sverige, han hade äfven gjort utländska resor, men aldrig helt fått tillfredsställa sin brinnande reslust. Nu var vägen öppen.

Drifven af alla dessa impulser, offrade han de sina, offrade sitt rykte, tog vanäran med sig i landsflykten, i grafven. Han var helt visst aldrig medveten om, huru han själf sålunda fördunklat sin diktning eller förringat sitt lifsverk. I den vidlyftiga brefväxling med familjen, som utgör en ännu obegagnad källa för en fullständig biografi, har han aldrig erkänt giftmordsförsöket, och ingen af hans närmaste trodde honom ett ögonblick skyldig. Grundtonen i hela brefväxlingen är ljus och full af inre jämvikt, trots alla yttre växlingar.

Utan tvifvel hjälpte fantasien honom snart att se optimistiskt på sig själf och sitt rykte, att omdana det förflutna och närvarande så, som han önskade, att det skulle vara. Och när han drog sig mot hembygden igen, månne icke denne Hamlet i ljust hade lyckats för sig alldeles göra om det förflutna, utplåna vanäran och nära villan att en gång med heder återse hemlandet? Tvifvelsutan var det till dess strand, hoppet vaggade honom med böljebruset ur Odyssén, denna hemlängtans eviga dikt, hvilken var den sista, hans döende händer omslöto.

Hans dotter hann ej komma till Bremen, medan han ännu lefde. När hon kom, hade den ende, som helt spränger gränser, gjort den mot begränsningen kämpande anden fri. Och så fullständigt hade den store utjämnaren, den demokratiske panteisten döden, gjort sitt verk, att dottern ej kunde finna faderns graf, redd som den var bredvid andra samtidigt jordade fattiglik. Sedan kistorna uppgräfts, igenkändes emellertid hennes fars genom några purpurröda rosor, dem sjukhusläkaren fäst på kistlocket, emedan han sett, att när hans unga hustru ställt dem vid den okände gamles bädd, erhöllo den döendes blickar en glans af underbar rörelse.

Äfven tillfälligheten är stundom en stor symbolisk diktare.

INNEHÅLL.

Anne Charlotte Leffler. Ernst Ahlgren. Alfhild Agrell. Georg Nordensvan. A. U. Bååth. Ellen Key.

Inledning af *Ruben G:son Berg* . . . . . 5—20

Anne Charlotte Leffler:

Ur Lifvet:
- En bal i »societeten» 23
- En stor man 88
- Gusten får pastoratet 102

Ernst Ahlgren:

Ur Samlade Berättelser:
- Mor Malenas höna 131
- Kamrater 139
- Cedergren göra sexa i kväll 156
- Förbrytarblod 166
- Lifsleda 178

Alfhild Agrell:

Ur På Landsbygden:
- Stora pengar 197
- När Johannes i Torpe' skulle 'sta å skaffe sej en hustru . . . 208

Georg Nordensvan:

Ur Figge:
- Figge I 217
- Ett annat intermezzo 236
- Figge II 245

Ur Svensk konst och svenska konstnärer 252

A. U. Bååth:

Ur Dikter i urval:
Det är seger nog 261
Vinterstämning 262
Sydskånsk sommarkväll 263
Studentuppasserskan 264
Vid sommarvärdshuset 268
Nyårsafton på skånska slätten 271
Modern 274
Vid Tångahallar 276
Import 278
Fattigmans blommor 280
Vid Kattegatt 281
Aftonstämning vid Bjärred 282

Ellen Key:

Stillhet 287
Ur Sveriges modernaste diktare:
Carl Jonas Ludvig Almquist 296

1837

LSwed.
S9687
127874

Author

Title Sveriges national-litteratur,1500-1900.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU